

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Vets'ōreayk'

George (the
Pisidian.), At'anas
Tiroyean

~~OL 42183.31~~

OL 41934.980.12

Harvard College
Library

FROM THE BEQUEST OF
JOHN HARVEY TREAT

OF LAWRENCE, MASS.

CLASS OF 1862

Cover

**ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ
ԳԷՈՐԳԱՅ ՊԻՍԻԴԵԱՅ**

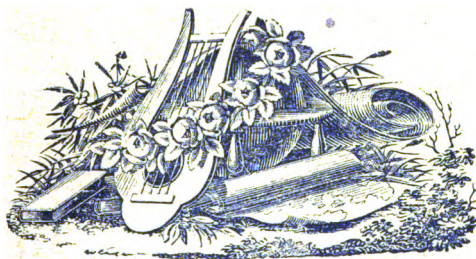
ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ՀԱՆԴԵՐՁ ՅՈՅՆ ԲՆԱԳՐԱԻ

ԵՒ ԼՈՒՍԱՔԱՆԵԱԼ

Ի Հ. ԱԹԱՆԱՍ Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1900

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ

ԳԵՈՐԳԱՅ ՊԻՍԻԴԵԱՅ

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ

ԳԵՈՐԳԱՅ ՊԻՍԻԴԵԱՅ

ՎԵՑՕՐԵԱՅՔ ԳԵՈՐԳԱՅ ՊԻՍԻԴԵԱՅ

✓

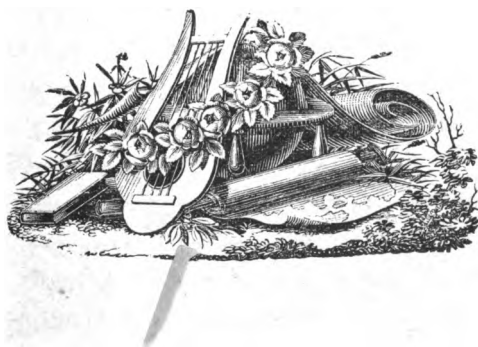
ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ՀԱՆԴԵՐՁ ՅՈՅՆ ԲՆԱԳՐԱԻ

ԵՒ ԼՈՒՍԱԲԱՆԵԱԼ

Ի Հ. ԱԹԱՆԱՍ Վ. ՏԻՐԱՅԵԱՆ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

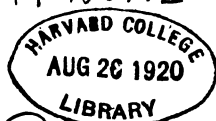
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1900

~~OL 42183.31~~

~~OL 42716.5~~

OL 41934, 980.12

Treat fund

Georgius. Tisita

Կ Ա Ն Խ Ա Ռ Ա Ն

ՅԱՄԻՆ 1836 հրատարակիչը «Նոր բառագրոց Հայկազեան լեզուի» 'ի Նախադրունս անդ նորին' 'ի շարս մատենագրաց յիշատակելոց՝ կարգեն և զՊիսիդ (էջ 13), գրելով՝ զի այնու իմանան «զՀատուած քերթուածոց Գէորգեայ Պիսիդեայ յոյն սարկաւագի և քարտուղարի՝ յաւուրս Հերակլի կայսեր 'ի վերայ վեցօրեայ արարչութեան. յեօթներորդ դարու արդեօք յեղեալ 'ի հայ բարբառ արձակ շարագրութեամբ, պահելով քաջ գյունական ոճն զոյգ ընդ հոյակապ հայկաբանութեան» : Յաւելունն անդէն զի «Ի հին մատենի ևեթ միում ունիմք զայս հատուած ընդ վերնագրովս Պիսիդեայ և պատասիկս : Իցէ՛ թէ ամբողջն 'ի վեր երևէր» : Զիք մեր գտեալ զպատեհ տեսանելոյ զյիշեալն 'ի վերոյ զհին մատեն, առ 'ի ծանօթս տալ զբովանդակութենէ մատենին, զԺամանակէ գրութեանն, այլովքն հանդերձ. չգտանմք ևս զայսցանէ տեղեկութիւն ինչ նաև 'ի յօդուածի ուրեք Հ. Արսենի Սուքրեան, տպագրելոյ 'ի Բազմավիպի (1875, էջ 124), որոյ զպատասիկն զայն (ընդ ամենայն՝ տողս 186) հրատարակեալ՝ բաղդատութեամբ յոյն բնագրին, յայտնէ զկարծիս իւր աներկբայարար 'ի տառներորդ դարու լինելոյ թարգմանութեանն 'ի յունականէն ի հայ : Յետ ամաց ինչ 'ի վերայ անցանելոյ՝ յայտնեալ ծանուցաւ զի ամբողջ թարգմանութիւն Վեցօրէից Պիսիդեայ՝ յարգեալ պահէր 'ի

մատենադարանի Մեծ . Անտոնեան Հարց 'ի Միջնագեղջ Կոստանդնուպոլսի . որոց քաջ ամօք յառաջ՝ յօժարակամ սիրով հրատարակութեան նորին առ 'ի մէնջ՝ զիջեալ առ խնդիր Աբբազօր վանացս՝ շնորհեցին մեզ զօրինակութիւն նորին :

Յամին 1890 կրկին տպագրութիւնք, կամ լաւ եւ՝ փորձք տպագրութեան եղեն Վեցօրէիցդ՝ գրեթէ 'ի նմին ժամանակի . կանխագոյնն 'ի Բագմալիպի (Հտ. ԽԸ. 1890, էջ 109, 144, 220), և հետևորդն 'ի Պատկեր ամսագրի . այլ երկրորդն եւ՝ յետ հարկերեակս ինչ տողից (գուցէ իբր առ 'ի ճաշակ իմն), յետս կասեցան 'ի շարայարութենէն : Անգէտ երկրորդին՝ զառաջնոյն պատճառ յայտնեմք զհպատակութեան պարտս վեհագոյն հրամանի, որով 'ի կէս ուղւոյ թուեալ զգործն՝ զամս ձիգս 'ի հեռաւոր սահմանս հայրենեաց մերոց՝ պարապեցաք 'ի դաստիարակութիւն ժողովրդեան և մանկանց ազգիս . յորմէ խնամատարութենէ ազատ մնալով այժմիկ, վերստին բուռն հարկանեմք զընդհատելոյ տպագրութենէն, զլրութիւն նորին յայս առանձինն ամփոփելով հատոր, և զոյգ ընդ բնագրին տպագրելով, հանդերձ կարևոր լուսաբանութեամբք և բաղդատութեամբք . յորս յաւելումք նաև զտարբերութիւնս քանի մի հատակոտոր բանից թարգմանութեան Վեցօրէիցս՝ յերկրելոց 'ի շարս անդ խօսից իւրոց զարարչագործութենէ 'ի Վարդանայ վարդապետէ 'ի « Մեկնութեան Արարածոց », որոյ ձեռագիրք չորք պահին 'ի գրադարանի Վանայս ընդ թուանշանօք 999 և 155 (բոլորագիրք միջին), 503 և 552 (նօտրագիրք) :

Զվարուց և զգրութեան Պիսիդեայ մարթ է ծանօթս ունել փափաքողաց 'ի յառաջաբան տեղեկութեանց տպագրութեան գործոց նորին 'ի Փրեզերիկէ Մորելլեայ (1584), 'ի Քուէրչեայ (1777) և 'ի Միյնէ (1865) . այլ մեզ աստանօր ախորժելի է յեղու 'ի հայ՝ զոր ինչ բանիբուն և բազմալեզու հայագէտ բարեկամ մեր Էմիլիոյ Տեզա իտալացի, 'ի ժամուս Ուսուցչապետ Դպրութեանց 'ի Համալսարանին Պա-

տաւիոնի, գրէ 'ի հրատարակելոյ մատենկան իւրում Del-
l'Essaemero di Giorgio Piside, secondo la antica ver-
sione armena (1893, Roma). « Յովսէփ Մ. Քուէրչի,
Փլորենտացի ¹, ընտիր տպագրութեամբ հրատարակեաց զեր-
կասիրութիւնս Պիսիդեայ, հանդերձ խնամոտ տեղեկու-
թեամբք զվարուց նորա: Գէորգս այս Պիսիդէս ² սարկաւագ
լեալ է եկեղեցւոյն Կոստանդնուպոլսի, միանգամայն և պա-
հարանապետ (σχευοφύλαξ)... որ ոք անուանէ՝ զնա դիւա-
նադպիր (καρτοφύλαξ) կամ քարտուղար (referendarius)
սխալէ... որպէս վրիպի ոք եթէ շփոթեացէ զնա ընդ այ-
լում ումեք Գէորգայ՝ եպիսկոպոսի Նիկովիդացւոյ: — Գէորգս
այս ընտանի ոք է Սարգսի՝ պատրիարքին Կոստանդնուպոլ-
սի, որպէս և կայսեր Հերակլեայ ³, զորոյ զյաղթութիւնն
ընդդէմ՝ Պարսից նուագէ իբր քերթող: — Ի մանրաթիւ
գրուածոց անտի նորա ոչ բազմաց՝ յարգելի է առաջիկայս
Վեցօրէիցն քերթուած: « Աւաջին հրատարակող սորին եղև
Փր. Մորէլլի (յամին 1584, 'ի Պարիս քաղաքի), որ և թարգ-
մանեաց զնոյն չափեալ ոտիւք 'ի լատին լեզու. և սոյն այս
թարգմանութիւն նորին վերստին տպագրեցաւ, նախ՝ ընդ
յոյն բնագրին 'ի 1596 ամի ('ի Հայտելքերգ), իսկ միայնակ
առանձինն 'ի 1618, և ապա բազում անգամ ևս զկնի,
բայց ոչ լոկ առանձինն՝ այլ 'ի կարգի հաւաքածոյ գրու-
թեանց զանազան Հարց: — Առանց յանդիման աչաց ու-
նելոյ զթարգմանութիւն Մորելլեայ՝ Բրունելլի ևս հրա-
տարակեաց (1590) զթարգմանութիւն Վեցօրէից » ...: Բայց

1. Քուէրչի մեռաւ յամին 1773, յառաջ քան զհրատարակել բովանդա-
կելոյ գործոյն, որ զկնի ամաց ինչ (1777) եկն 'ի լոյս խնամօք քա-
ղաքակցի իւրոյ՝ Պետրոս Փր. Յովլիսիի 'ի Հռոմ:

2. Պիսիդէս կամ Գէորգ Պիսիդացի կոչմանն պատճառք՝ զի ծնեալ է
յԱնտիոք Պիսիդացւոց:

3. Չնայն քաջայայտ հաւաստե և Քուէրչի 'ի Լուիս-Քառնաթիւս անդ
իւրում թարգմանութեան Պիսիդեայ Վեցօրէիցն. (Հայրաբոս. Յու-
նական. Մէլքը, Հար. ՂԲ. էջ 1163-4):

ընտրելագոյն քան զնոսին՝ վերստին եյեղ 'ի լատին՝ արձակ բանիւք վերոյիշեալն Քուէրչի: «Յամին 1865 Միյնը տպագրեաց զբովանդակն 'ի ՂԲ հատորի Յռնական Հայրախօսութեան...: Քուէրչի գովէ զուղիղ վարդապետութիւն Եկեղեցւոյ՝ զոր ունի Քէորզ, որ թէպէտ և պաշտպանեալ էր Սարգսի պատրիարքի և սքանչացող ընդ վարս նորա, այլ ոչ մոլորէր զկնի միակամեայ խոտորման նորին, որ 'ի հայրապետական յաթոռոյ անտի ջանայր հնարիւք և նենգամբտութեամբ տարածել զվարդապետութիւն Միակամեայց, 'ի դժնդակ մրցմունս անդ աստուածաբանական վիճաբանութեանց...: Պիսիդէս՝ զբուրվառն 'ի ձեռին ունելով հանդերձ՝ յազատութեան ունի սակայն զմիտս և զլեզու իւր. պատուէ զպատրիարքն, այլ օտարանայ 'ի վարդապետութենէ նորին»։ — (էջ 5-9)։ Եւ պատճառք այս են, ըստ բանից Միյնի, զի թէպէտ և «Ոչ ումեք երկրայեղի կարէ լինել թէ չիցէ նոյն ինքն Սարգիս՝ պատրիարք Կոստանդնուպոլսի՝ զոր նշանաւոր ոք 'ի բարեպաշտութեան ցուցանէ մեզ Պիսիդէս 'ի սկիզբն և 'ի վերջ կոյս Վեցօրէից իւրոց, այլ և անժելտեղի է զի պատրիարքն այն անստերիւր վարդապետութեամբ էր դեռ ևս 'ի ժամանակի գրութեան Վեցօրէիցս, յորում՝ Հերակլ յաղթեաց Պարսից (յամին 628), և չև ևս զմիոյ կամաց զամբարիշտ ուսումն զՔրիստոսէ 'ի վեր հանեալ էր նորա, բայց միայն գուցէ ծածկաբար առ սակաւս ոմանս 'ի բարեկամաց իւրոց»։

Նպատակ Վեցօրէից գրութեան Պիսիդեայ թուի լինել պաշտպան կալ Մովսիսական վարդապետութեան յարաւազործութեան աշխարհի՝ ընդդէմ առարկութեանց և սկըզբանց իմաստասիրաց ոմանց իւրումն ժամանակի, (և առանձին իմն թուի՝ Փիլոպոնի արիստոտէլեան իմաստասիրի, որ գրեաց զարարչութենէ աշխարհի), որք զնիւթն յաւիտենական լինել բարբառնլէին, և զհանդերձեալ կեանս և զմեռելոց յարութիւն, այլովքն հանդերձ, ուրանային։ Ուրեք

ուրեք ուղղէ յատկապէս զքանս իւր ընդդէմ Պրոկլի նէոպլատոնական իմաստասիրի և հետեւողաց նորին: Խօսի ևս երբեմն ընդդէմ կարծեաց ինչ մեծին Արիստոտելի, այլ առանց ընտրելագոյն ինչ կարծիս քան զնորայն 'ի մէջ բերելոյ զորոց վիճէն:

Գիտնական արժէք վարդապետութեան Պիսիդեայ զօրինաց բնութեան և արարածոց՝ արդարեւ ծաղրական իմն դատեսցին առ զարդացմամբ բնական գիտելեաց մերոյ ժամանակիս, այլ գուցէ ոչ մեծի ինչ գովութեան հանդիպեացի այրն 'ի քննադատից՝ նաև 'ի համեմատութիւն ձգեալ ընդ այլ իմաստասէրս ոմանս եւթներորդի դարուն: Սիրող է նա յաւէտ խորհրդական դրութեան, յոլով ուրեք նաև զնչին ինչ իրս և զյայտնապէս բնականս՝ յայլակերպիկ իմաստս վերածելով մեկնէ և ընդլայնէ:

Յաւանդութիւնս գիտնականս ('ի բնաբանականս և 'ի բժշկականս, և այլն) հետեւող է ընդհանրապէս Հիպպոկրատեայ և Գաղենոսի, յիմաստասիրականսն՝ Պլատոնի և պլատոնականաց, յաստուածաբանական վարդապետութիւնս ըզհետ գնայ (բաց 'ի Ս. Գրոց, որպէս նշանակեմք 'ի ծանօթութիւնս մեր) Ս. Բարսղի, Ս. Գրիգորի Նսրեանցացւոյն և անուանակցի նորին Նիւսացւոյն, յոլով ուրեք զքանս նոցա քաղուածոյ ամփոփելով յիւրսն: — Ի սպազբութեան աստ մերում ոչինչ փոյթ կալաք զՊիսիդեայ բանսն բաղդատել ընդ բանից վերոյգրելոցդ (որք մանրամասն եղանակաւ գտանին առ Միյնի), զի ուշ կալեալ է մեր զհայ թարգմանութիւնն պարզաբանել և ոչ եթէ զքերթուածն Պիսիդեայ քննել բանասիրաբար:

Սուղ ինչ և զհայ թարգմանութենէն ասասցուք: Անծանօթ է թարգմանիչն, այլ ծանօթ ժամանակն՝ յոճոյ թարգմանութեանն: Ի վերոյիշեալ Պատկեր ամսագրի՝ Սեբէոսի ընծայի թարգմանութիւնդ, այլ առանց ինչ հաւանեցուցիչ պատճառաց, բայց միայն գուցէ զի հանգոյն Սե-

բէսի նաև Պիսիդէս գրեաց քերթողարար զարշաւանաց
 Հերակլեայ կայսեր: Այլ որ միանգամ յակն արկցէ զգանա-
 զանութիւն հայերէն լեզուի նորին 'ի սմանէ՝ ոչ ինչ երկ-
 բայիմ եթէ անհիմն գտցէ զկարծիսն: Մեր առաջի արա-
 բեալ էր 'ի Բագմավիպի (ԽԸ. 119) զՍիւնեցին Ստեփանոս՝
 զթարգմանիչն Նեմեսեայ, և յայս կարծիս հաստատեալ
 կամք նաև այժմիկ, հայելով 'ի մերձաւորութիւն յունարան
 ոճոյ երկոցունց թարգմանութեանցն, այլ և 'ի վրիպակ փո-
 խաբերութիւնս ինչ յունական բառից ոմանց՝ համանման
 յեղլոց 'ի հայ յերկոսին ևս գրութիւնսն: Եղեն ևս որք զա-
 նուն Սարկաւազայ վարդապետի հաճեցան յօղել ընդ թարգ-
 մանութեան Վեցօրէիցս (Մատենադար. Հայկ. Թարգմ. էջ
 655, տպ. 1889, Վենետիկ), որպէս և այլք՝ որք մինչև
 ցեօթներորդ դար վերածեալ իմն հանին զայն, զոր և 'ի
 սկզբան անդ կանխաբանութեանս յառաջ բերաք, կոչելով
 և զհայերէն ոճ թարգմանչին հոյակապ հայկաբանութիւն,
 ուր ասելի էր մանաւանդ՝ հոյակապ յունաբանութիւն, կամ
 ճշգրտագոյն ևս՝ ձուլումն հայկական և յունական լեզուաց՝
 'ի մի, դրոշմելով զյունականն բարբառ հայկական բառիք.
 այնպէս զի անհնարին համարիմք անգէտ եղելոց յունարենի՝
 իմանալ զիմաստս հայերէն թարգմանութեանն. զի ոչ կազ-
 մութիւն ևեթ բառից ըստ հոլովոց և խոնարհմանց և թուոյ,
 այլ և բովանդակ նախադասութիւնք և ողջ պարբերութիւնք՝
 են նիւթական իմն հետեւողութիւնք յունական բարբառոյ,
 որպէս է տեսանել յընթացս գործոյս 'ի լուսաբանութիւնս
 անդ առ երի բնագրին: Յունագիտաց ևս՝ լոկ թարգմանու-
 թեամբդ սակաւ ինչ 'ի բազմաց հասկանալ կարծեմք. ուստի
 պատշաճ համարեցաք նաև զյոյն բնագրին հանդէպ հայ-
 կականին տպագրել, վերածելով զարձակաբան¹ զմիայար

1. Սումալեան զթարգմանութիւնս զայս կոչէ *արշալուս* (tradotta
 in verso sciolto) 'ի Յուցակի անդ իւրում (խաւիբէն) Հայկական
 հին թարգմանութեանց (Quadro delle opere di vari autori an-

Թարգմանութիւնն հայերէն 'ի տողս տողս՝ ըստ չափու համա-
ձայնութեան յունական չափեալ տողից, զորս թուանշանօք
'ի համար արկաք՝ հետեւելով տպագրութեան Միլի, գտար-
բերութիւնսն այլոց ևս տպագրութեանց (մանաւանդ զըն-
տիրն՝ զՀէրքէրի բովանդակօրէն) նշանակեալ ուր ուրեք գու-
գութիւն կամ տարաձայնութիւն ուրուք 'ի նոցանէ ընդ
հայկական թարգմանութեանս երևէր:

Թարգմանիչն՝ ոչ կարի աղքատաբան տեսանի 'ի ճոխու-
թիւնս հայերէն բարբառոյ մերոյ, բայց և ոչ այնքան քա-
ջահմուտ յունական լեզուի, ոչ սակաւ ուրեք շփոթելով
զնմանաձայն բառից զիմաստս ընդ իրեարս, մինչև զյատուկ
զանուանս ևս վերածել 'ի հասարակաց անուն գոյացութեան
կամ յածականս, զորս 'ի լուսաբանութիւնս անդ է տեսանել:

Որպէս երևի ի հրատարակութենէ աստի՝ պակասաւոր
է օրինակ թարգմանութեանն՝ ոչ 'ի սկիզբն միայն՝ այլ և 'ի
միջավայրսն ուրեք ուրեք, և 'ի վերջ կոյս քերթուածոյն.
այնպէս զի միահամուռ տողք յունականք * չորեքհարիւր
թուով՝ պակասեն 'ի հայումս, զորս աշխատութիւն յանձին
կալաք յեղուլ 'ի հայ՝ շեղագիտ տպագրութեամբ որոշելով
զնոսին 'ի հին թարգմանութենէն, զի հաճոյագոյն ևս ըն-
ծայեսցի տպագրութիւնս՝ լրութեամբ Պիսիդեայ իմաստիցն՝
առ բանասէրս ազգիս, որոց՝ հանդերձ ամենայն թերու-
թեամբք թարգմանչին՝ շնորհակալու սրտիւ պարտ է ըն-
դունել զնորին զայս լումայ՝ 'ի յունական գանձարանէ դպրու-
թեանց, 'ի սիրայօժար բարի կամաց նուիրեալ՝ առ 'ի ճո-
խացուցանել զգանձանակ հայկական մատենագրութեանց:

ticamente tradotte in armeno, Venezia, 1825. pag. 32). ան-
շուշտ ոչ իմանալով արձակ լեզուի տողիւ, այլ արձակաբան տողիւ՝
զչափեալ տողսն յունականս. զի հետք անգամ չափուց չնշմարին 'ի
հայերէն թարգմանութեանս:

ՎԵՅՕՐԵԱՑՔ ԿԱՄ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

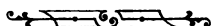
ԳԵՈՐԳԱՑ ՊԵՍԻՒՆԱՑ*

1. Ո՛հ համայն իրաց և աստուածախօս բանի
Ե՛ւ լեզու և՛ միտք և՛ սնունդ և՛ սիրտ,
Չոռոյիս երկնքն արցիկ քոց բանից
Հէ՛ղ 'ի սիրտ իմ չորացեալ.
5. Քանզի ահա հարեալ յանցորդութենէ խառարի՝
Բանոտքեամբ համրացեալ կայ քերան իմ,
Ի խնոյ անդ փողոյ բարբառոյ:
Չի ոչինչ՝ հանգոյն ամպոյ վարանման՝
Յարուցանէ զմրրիկ և զփոթորիկ խորհրդոց,
10. Եւ մթազնէ զարեզակն մտաց,
Եւ գործէ գիշեր իմանայի կոշորոտեան,
Եւ զբանականին ստոռնրացոցսնէ զաստեղս,
Ի ներքս անդ միգաւ տագնապմանց բովանդակ
Եւ իմացոտեան շամանդադօր պաշարի.
15. Եւ խնոց զպատռահան տեսոտքեան մտաց,
Յորմէ զքեքեակի շարժմունս բանին
Դիտեն և՛ միտք գործարանօք ձեռնաչողոտքեան:

* Ի գլուխ նայ թարգմանութեան կարգեալ կայ զօրէն ընաբանի
«Ո՛րպէս զի մեծ են գործք քո, Տէր»։ — Սղմ. ՃԳ. 24. յոր երկիցս
և երեցս ակնարկեն նաև տողք Պիսիլեայ յընթացս բանին. (տես 'ի 53,
55, 500, 759, 1910)։ — Ընդհանուր վերնագիր գրոցս՝ Վեյցօրէայ Գեոր-
գայ Պիսիլեայ Իմաստութիւն եղաւ 'ի մէջը. իսկ տպագրութիւնք Մորելլեայ
և Միլլիսի ունին «Գեորգայ Պիսիլեայ Վեյցօրէայք կամ Աշխարհակազ-
մութիւն», ըստ որում կարգեցաք և մեք զխորագիրս։ Զվերջինս զայս
կոչումն պատշաճագոյն արդեօք նամարեաք և 'ի կիր առնուաք՝ յընթացս
բանից Պիսիլեայ նայելով (զի ոչ եթէ արկարե զմիոյ միոյ աւուրց արար-
չութեան խօսի քերդոյն, այլ զամենայն մասանց միահամուռ ստեղծուա-
ծոց), եթէ ոչ Վեյցօրէից կոչումն առ բանասէրս ընկալեալ էր և քաղ.

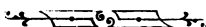
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΣΙΔΟΥ

- Digitized by Google

ՎԵՅՕՐԵԱՅՔ ԿԱՄ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

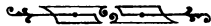
ԳԵՈՐԳԱՅ ՊԵՍԻԿԵԱՅ*

1. Ո՛ր համայն իրաց և աստուածախօս բանի
Ե՛ւ լեզու և՛ միտք և՛ սնունդ և՛ սիրտ,
Չոռոյիս երկնքն արցիկ քոց բանից
Հէ՛ղ 'ի սիրտ իմ չորացեալ.
5. Քանզի ահա հարեալ յանցորդներէն խաւարի՝
Բանոտքեամբ համրացեալ կայ քերսն իմ,
Ի խնուշ անդ փողոյ բարբառոյ:
Ձի ոչինչ՝ հանգոյն ամպոյ վարանման՝
Յարուցանէ զմրրիկ և զփոքորիկ խորհրդոց,
10. Եւ մթագնէ զարեգակն մտաց,
Եւ գործէ գիշեր իմանալի կոշորոտքեան,
Եւ զբանականին ստոշերացոյցանէ զաստեղս,
Ի ներքս անդ միգար տագնապմանց բովանդակ
Եւ իմացոտքեան շամանդադօր պաշարի.
15. Եւ խնոշ զպատոռհան տեսոտքեան մտաց,
Յորմէ զքերականի շարժմունս բանին
Դիտեն և միտք գործարանօր ձանաչողոտքեան:

* Ի գլուխ նայ թարգմանութեան կարգեալ կայ զօրէն բնաբանի
« Ո՛րպէս զի մեծ են գործք քո, Տէր » . — Սղմ. ՃԳ. 24. յոր երկիցս
և երկցս ակնարկեն նաև տողք Պիսիլեայ յընթացս բանին . (տես 'ի 55,
55, 500, 739, 1910) : — Ընդհանուր վերնագիրը բոլորս՝ Վեյցերտայ Գեոր-
գայ Պիսիլեայ Իստաբուլէի եղաւ 'ի մէջը . իսկ ապագրութիւնք Մորելլեայ
և Միլնի ունին « Գեորգայ Պիսիլեայ Վեցօրեայք կամ Աշխարհակազ-
մութիւն » , ըստ որում կարգեցաք և մեք զխորագիրը : Զվերջինս զայս
կոչումն պատշաճագոյն արդեօք նամարեաք և 'ի կիր առնուաք՝ յընթացս
բանից Պիսիլեայ նայելով (զի ոչ եթէ արլարեւ զմիոյ միոյ աւուրց արար-
չութեան խօսի քերդողն, այլ զամենայն մասանց միանամուռ ստեղծու-
մոց), եթէ ոչ Վեյցերտայ կոչումն առ բանասերս ընկալեալ էր և քաշ-

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΠΙΣΙΔΟΥ

- ցրացեալ. (տե՛ս 'Ի Հայկզ. Բառազերիս, Ա. Հտ. Ն-խ-դրուհ, էջ 18, և Ի Բազմ. 1878, էջ 123. 'Ի Հայկ. Բառաքննութեան Նորայրի. 1880, էջ 64 և այլուր):

- Digitized by Google

- Զի և աշխարհաշուքս քոյովդ չսահի
 Փարատեցազ գիշեր, և 'ի վերայ հասնալ ոգոյդ՝
20. Ենչեաց ընդդէմ ամպոյ մտաց,
 Եւ փայլեաց ի մեզ գրոյս խաղաղաշէտ.
 Քանզի սնուցանես միշտ զմեզ մտաց խորհրդովք,
 Եւ հոգևոր ուղիւ կաս բանից նուաղելոց.
 Գերբնարար շօշափես զԺածուկս խորոց,
25. Եւ զկրօնցեալ գիտութիւն մտաց՝
 Քոյովդ սրբես ամենագէտ քաշուարեամբ.
 Եւ իմաստուն և խօսուն դեղովդ դարմանոյ՝
 Զերմացուցանես զերակս և զմկանունս գրոց,
 Խոսկելով ի մատենան զգաղտնիս խորհրդոց.
30. Եւ քաղցր և հանդարտ բանիւ քոյով՝
 Ոգևորես զխօսս՝ իբրև զեռացուն մրջնոց:
 Եկի՝ բերելով քեզ յանապատէ սրտէ
 Պտուղս՝ մշակեալս 'ի քոյոյդ ցօղոյ.
 Քանզի ոչ էր 'ի դէպ՝ փշօք զանգելոյ
35. Անձին՝ մշակել խորհրդականի բանի հասկ.
 Եթէ ոչ հատեալ քո զփշոցն աղտեղութիւնս՝
 Հաներ կամ խլեցեր, և կամ սրագունիւ
 Քոյոյդ աղօթից խաղանացուցեր սրով:
 Այլ ո՛վ երկրագործդ վիմաց և մորենեաց.
40. Զի սերմանես դու և 'ի վերայ վիմաց յուրվակի,
 Եւ զաւակս ծնանել բռնադատես զփուշս,

20. Հէրթեր. Τῷ τῆς μερίμνης ἀντιφύσθησεν νέφεϊ.

24. Զիւ այս սող 'ի տպագրին Հէրթերի յայսմ վայրի, այլ կարգի
 զկնի 28երորդ տողի՝ փոփոխութեամբս 'Υπερφυῶς γὰρ ψηλαφᾷς
 τὰ τοῦ βᾶθους.

26. Ընդ մէջ 23 և 26 տողիցս կայ 'ի Հէրթեր տող մի ևս. Καὶ τῆς
 διόπτρας τὴν ὀπθὴν ἀντιστρέφω.

29. Հէրթեր. Ταῖς ἀφαις τῶν δογμάτων.

31. Յոյն. Μυρμηκιῶντας ἐξεγείρεις, որ է՝ 'Բնիւնաց զբնիւնացն
 կամ բրդիւն (զբանս):

32. Յոյն. Գ—՝ Բերելով թիւ. յառաջ վարէ զարձեալ զբանսն առ
 Սարգիս պատրիարք, որում նուիրէ և զառաջիկայս քերդուած
 երբև որում 'ի նմանի իւրեւյս սրբի:

34. Յոյն՝ ἡδὺν ἡλιόφω ἡ—: — Հէրթեր. τὴν βάτω

35. Յոյն՝ εὐφορώτατον (ամենաբեղուն հ—): այլ սլուսերէն Թարգ.

- Ἐπεὶ δὲ τῇ σῇ φωτοκόσμῳ λαμπάδι
 Παρῆλθεν ἡ νύξ, καὶ τὸ πνευμά σου φθάσαν
20. Τῷ τοῦ λογισμοῦ ἀντεφύσησεν νέφει,
 Ἐλαμψε δ' ἡμῖν τὸ πρὸς εἰρήνην σέλας·
 Ἄει γὰρ ἡμᾶς τοῖς νοήμασι τρέφεις,
 Καὶ ψυχαγωγεῖς ἀσθενοῦντας τοὺς λόγους·
 Ὑπὲρ φύσιν δὲ ψηλαφᾷς τὰ τοῦ βάθους,
25. Καὶ τῶν φρενῶν τὴν γνῶσιν ἡτονημένην
 Τῷ σὺ καθαίρεις γνωστικῷ καθαροσίῳ·
 Καὶ τῷ σοφῷ σου, καὶ λαλοῦντι φαρμάκῳ
 Τὰ νεύρα θάλλεις τῶν γραφῶν, καὶ τοὺς τόνους,
 Ζητῶν τὰ κρυπτὰ ταῖς γραφαῖς τῶν δογμάτων·
30. Καὶ τῷ προσηγεῖ καὶ γαληνῷ σου λόγῳ
 Μυρμηκιῶντας ἐξεγείρεις τοὺς λόγους·
 Ὅκω φέρων σοι τῆς ἐρήμου καρδίας
 Καρπούς γεωργηθέντας ἐκ τῆς σῆς δρόσου·
 Οὐκ ἦν γὰρ εἰκὼς, τὴν βάτων πεφυρμένην
35. Ψυχὴν γεωργεῖν εὐφορώτατον στάχυν,
 Εἰ μὴ φθάσας σὺ τοὺς ἀκανθώδεις ῥύπους
 Ἀνείλες, ἢ καθεῖλες, ἢ τομωτάτῳ
 Τῆς σῆς προσευχῆς ἐξεχέρσωσας ξίφει.
 Ἄλλ' ὦ γεωργεῖ τῶν πετρῶν καὶ τῶν βάτων·
40. Σπείρεις γὰρ αὐτὸς κατὰ πέτρας πολλάκις,
 Καὶ τεκνοποιεῖν ἐκδιάζῃ τοὺς λίθους,

մանութիւն մի վերցրելիցս 'ի 1585 ամի (անս E. Teza, Dell'Es-
 saemero di G. Piside, 1893) ունի համաձայն մերումս օրինակի
 Խորհրդիւն Բանի հասկ:

36. Յոյն՝ φθάσας, հան-ի. և ըստ պատմ. մարթ է ուղղել զբնթե-
 րուածն. « Եթէ ոչ հասեալ քո ('ի վերայ), զփշոցն աղտեղու-
 թիւնս հաներ, կամ խլեցեր », և այլն:
39. Անարդի է յառակ սերմանացանին. (Մարթ. ԺԳ. 3-9): — Մար-
 Կիւն. Իմա ընդհանրապէս զմացապանի բոլորս զծածոս, զոր 'ի վեր
 անդր և 'ի վայր քաղ- թարգմանէ (տող 34):
40. Հերբեր. կառնալ տարած
41. Ըստ յունիկ ուղղելի է ընթերցուածն. « Եւ զաւակս ծնանել
 բոնաշատեա զապառաժս, բուսուցանել պտուղս արժանաւորես և
 զփուշս », որպէս և իմաստք բանին պատշաճի:

- ԲՈՒՍՈՆԵՍՆԵՆԼ ԿՍՈՒՂՍ ԱՐԺԱՆՆԱՆՈՐԵՍ Լ՛ զԱԿԱՌԱԺՍ .
 Եւ 'ի Թռչնոց՝ անյայտից Թռուցելոց ոչինչ՝
 Ի քոյոց աստուածայնոց սերմանց քաղեսցէ :
45. Արդ, ոռոգեա զմեզ Հոսմամբ արտասուաց,
 Թերեա լիցի զաւակ ի յամլոյ դարձեալ,
 Եւ պտուղ իմաստուն յանպտուղ սրտէ : (Լանաց,
 Եւ վասն զի փախչիս 'ի գովեստից՝ իբր ի պարսա-
 Ըստ դիտմանս զակնարկութիւնս ձկտեալ՝ ասացից ,
50. Ի քոյսդ յուսացեալ աղօթից տէգս :
 Արդ, աղբիւր բնաւորեցաւ բանի՝ մի,
 Բայց երակբ բազումք անյայտից ականց .
 Որովք Դաւիթ ոռոգանէ զամենայն միտս ,
 Զայստիկ Պրոյ բղխելոյ Հոսմունս :
55. Ո՛րպէս զի մեծ է Աստուծոյ ստացուածոցս
 Արարչագործ և իմաստուն ամենագթածութիւն :
 Ո՛վ մեծագանձ անդռննոյ իմացոռքեանց ,
 Որ ճայնես՝ առ որս 'ի վեր քարչել կամիցիկ զբանս
 Ո՛րչափ և բառական գոցիկ տանել, ոչ որքան դռ կրես :
60. Այլ ով իմաստակդ Պրոկէ վայրաքարչ բանից ,
42. Հէբբեր. καρπὸν.
43. Եւ եկն Թռչուն երկնից և եկեր զնա (Մտթ. ԺԳ. 4: — Մարկ. Դ. 4): — Եւ Թռչունք երկնից կերան զնա (Ղուկ. Ը. 5): Փռ-
 խանակ ուխտ (οὐδὲν) ժխտողականիդ՝ ընթերցիր ըստ յունիս՝ ու
 «+ ('ի Թռչնոց անյայտաբար Թռուցելոց՝ կերիցէ զաստուածային
 քո զսերմն):
45. Աննայի ոչ զոյր որդի... և տրտմեալ էր վասն այնորիկ՝ զի փա-
 կեաց Տէր զարգանդ նորա... և տրտմէր և լայր... ցաւազին ան-
 ձամբ եկաց յաղօթս առ Տէր, և ելաց լալով... և յիշեաց զնա
 Տէր, և յղացաւ... և ծնաւ որդի (Ա. Թադ. 4-20):
48. Յոյնն՝ ի Բովսոյից և 'ի պարսաւանց. այլ 'ի տպագրութեան Մո-
 ռելիկայ նշանակի 'ի կարգի տարբերութեան յոյն ձեռագրաց հա-
 մաձայն մերումս և ուղիղ իմաստից նաև ὧς φόγους, ըստ որում
 ունի նաև Հէբբերեան տպագիրն :
49. Իմա՝ յառաջեկալ նպատակ բանիցս փութալով՝ ասացից. չէք 'ի
 յոյնն ասոյցից, այլ պարզաբար՝ « ձկտեալ ունիմ զաւ Դոսցս » (τὸ
 πνεῦμα) 'ի նպատակ անդր : Գուցէ ըստ ասելոյ է. Տեղայի՝
 հայ Թարգմանիչն 'ի բնագրին ընթերցեալ է ձրձ փոխանակ ձիւլի :
 — Հէբբեր. τὸ πνεῦμα.
50. Աղօթից Դեբ մեկնութիւն իմն է յունականին, որ ունի Խորհրդա-
 լան Դեբ :

- Φύειν τε καρπούς ἀξιοῖς καὶ τὰς βάτους,
 Καὶ πτηνὸν οὐδὲν τὸν σὸν ἐνθεον σπόρον
 Ἐκ τῶν ἀδῆλων βόσκεται πετασμάτων.
 45. Ἄρδουσιν ἡμᾶς τῇ ῥοῇ τῶν δακρύων,
 Ἴσως γένοιτο τέκνον ἐκ στείρας πάλιν,
 Καὶ καρπὸς ἔμφρων ἐξ ἀκάρπου καρδίας·
 Ἐπεὶ δὲ φεύγεις τοὺς ἐπαίνους καὶ φόγους,
 Πρὸς τὸν σκοπὸν τὸ πνεῦμα συντείνας ἔχω,
 50. Τοῖς σοῖς πεποιδῶς μουσικοῖς ἀκοντίοις.
 Πηγὴ μὲν οὖν πέφυκε τοῦ λόγου μία,
 Φλέβες δὲ πολλαὶ τῶν ἀδῆλων ὁμμάτων,
 Δι' ὧν ὁ Δαβὶδ πᾶσαν ἀρδεύει φρένα,
 Ταύτης τὰ ρεῖθρα τῆς Γραφῆς ἀναδρύων,
 55. Ὡς ἐμεγαλύνθη τῶν σοφῶν σου κτισμάτων
 Ἡ δημιουργὸς καὶ σοφὴ παντουργία.
 Ὡς πλουσίῳ ἄβυσσος ἐννοημάτων,
 Βοῶσα τοῖς θέλουσιν ἀντλῆσαι λόγους,
 Ὅσους λαβεῖν χωροῦσιν, οὐχ ὅσους ἔχεις.
 60. Ἀλλ' ὦ σοφιστὰ Πρόκλε τῶν κάτω λόγων,

52. Հէրբ. τῶν ἀδῆλων νημάτων

54. Գործնական մարթ է ընթերցում նաև համար. Իսկ յոյն՝ « Բըղ-
 խելով գաղաղիս Մատենիս այսորիկ » և Մարտիրոս Իմաստ
 շուշտ գգիրս Սահմանացն :

55. Սրբաբանաց, իմա բարբառաց կամ առ բարբառ. այսպէս և ի
 բազում այլ ուրիշ յընթացս դրոցս, որ նոյն է ըստ նմանա-
 ձայնութեան յունական բառիցն Կէցիս (ստացումն, ստացում)
 և Կէցիս (արարչութիւն, արարում) : — Ահարկէ ի բան Սաղ-
 մոսին ճԳ. 24, որոյ վերնագիր է ի վերայ աշխարհագրոց բա-
 րբառաց, որոյ ընդլայնումն է ողջոյն այս քերթումս Պիտիւնայ : —
 Յոյն ունի. « Որպէս զի մեծ է իմաստուն արարածոց քոջ՝ արար-
 չագործ և իմաստուն ամենագործութիւն », սակայն օրինակը ինչ
 (ըստ ազգերին Մորեղիայ) յունականք՝ ունին ըստ մերումս տօ՛ւ
 Յօօս տօն Կտիսմատօն (Ստուծոյ արարածոց) :

58. Ἀντλῆσαι ունի զնշանագութիւն հանելոյ (շուր) ի ջրհորոյ կամ
 յաղբերէ :

60-80. Ոմանք ասացին ընչ անուամբ Պրոկլի մաթառիկ Պիտիւնայ
 Ստասմոսը ընդդէմ եռաստուածեան հերետիկոսին Յովհաննու Փի-
 տղոսոս (Աշխատասէր) կոչեցելոյ, (մեռելու ի 660 ամի) . այլ
 Մկնր Իրաւամբ մերժէ զհարձիւք, մանաւանդ այնու՝ զի Փիլո-
 սոփոսիք քրեաց պնդագոյնս ընդդէմ Պրոկլի վարդապետութեան
 զիսիդ .

Ո՛վ բազմորոտդ 'ի շեղագնաց յամպոց,
 Ո՛վ ընդվայրագու ծփանք խորհրդոց մտաց,
 Ո՛ կարի պանծացողդ գյաշիտենականոսքենեկ նիւթոյ,
 Որ տոռծեսդ իսկ զվնաս՝ նախ քան զըրոսմն դատաս...
 (տանին,

65. Լնչր զմեծամեծ զօրոսքիւն վանկիցս մանունց:
 Քանգի և զքէն պատմեն զարեացեալ երբեմն ընդ այն
 Այլ թողեալ զբանսն ականջացդ և եր 'ի յոսր,
 Քանգի զխորհրդոց մտացդ խորոսքիւն բացայայտել՝
 Անելովդ և հակասելով և դերեւելով՝ յետս կացեր,
 70. Ընդունայն խոստումարք զփրացոռմնդ բորբոքելով:
 Ոչ անգհտ էիր արդեօք, ո՞վ քաջամարտդ իմաստից
 (գրող,

Ձի եթէ և զմծղոռչ անգամ յիշատակել յանդգնէիր՝
 Նա ինքն զքեզ ահաբեկեր խայրելով և բզզալով:
 Եւ մի սնապարծիր դռս առ մեօք՝ իբր ի պարծանաց
 (քափոսքս .

75. Երբ զայսցանեկ ձառնել դանդաղիցի Պրոկի և դողայցէ,
 Սակայն հաշատք խրախոռսն (զմեզ) 'ի խօսել և 'ի
 Աւդ, ո՞վ իմաստունդ օտարասերմն բանից՝ (գրել:
 Լնչր, Պրոկի, և մի ճոխաբաներ, զի
 Ի քո պատճառ դիտմանդ տալոյ,

80. Լռեցեն Պրոկեդք, և խօսեսցին վայրաբնակք:
 Ո՞ր զանքնենելիդ զոր ոռնիս զքնոսքիւն՝
 Բօղարկես 'ի միգի և մասսախապատ ծածկես .

Հյաւիտենականութենէ աշխարհիս 'ի հոմանուն երկասիրութեան,
 Իւրում ճառ հյաւիտենականութենէ աշխարհի (տպ. 'ի Վենետիկ,
 1537): — Պայքարումն Պիտիդեայ ձգել ուղղակի ընդդէմ Պրոկի և
 հետեողաց նորին, (տես և 'ի տողսն 77-80): Պրոկի (412-483)
 ծնեալ 'ի Կոստանդնուպոլիս՝ առաջնորդ եկաց յԱթենական վար-
 ժարանին զկնի Սիւրբանոսի ('ի 450). հետեւէր նեղալատական
 գրութեան, հռչակաւոր գողով յոյժ յիմաստասիրութեան և 'ի
 չափաբանական ուսմունս. հետեող ըստ ամենայնի Պլուտինեայ,
 Յամբլիկոսի և Սիւրբանոսի, պաշտպան եկաց հեթանոսական
 պաշտամանց և յաւիտենականութեան նիւթոյ, յայլաբանական
 իմաստս մեկնելով զկրօնս հեթանոսաց ամենայն ազգաց: Ելծող
 գրեանս ոչ սակաւս՝ լի հմուտ գիտնական տեղեկութեամբք, այլ
 և ամբարիշտ ուսմամբ:

᾽Ω πολλὰ βροντῶν ἐκ νεφῶν λοξοδρόμων,
 ᾽Ω πτωχόκομπος τῶν νοημάτων σάλος,
 ᾽Ω πολλὰ τολμῶν εἰς ἀττίδιον κτίσιν,
 Διδούς δὲ ποινὰς εἰς ἀπλήρωτον κρίσιν,

65. Ἄκουε μικρῶν συλλαβῶν κράτος μέγα.
 Καὶ πρὶν σε γὰρ λέγουσι ταῦτα θαυμάσαι
 Τοῖς ὧσιν ἐκλείψαντα τοὺς λόγους μόνον·
 Τὸ τῶν νοημάτων γὰρ ἐκφράσαι βάθος,
 Εἰπὼν, ἀπειπὼν, ἀστατῶν ἀνετράπης,
 70. Θάλπων τὸν ὄγκον εἰς κενὰς ὑποσχέσεις.
 Οὐκ ἡγνῶεις γὰρ δεινὸς ὢν λογογράφος,

᾽Ως εἶγε κἄν κώνωπα τολμήσης φράσαι·
 Αὐτός σε νύξας ἐκφοβήσῃ σαλπίσας.
 Καὶ μηδὲν ἡμῖν, ὥς ἀκόμποις, κομπάσης·

75. Εἰ ταῦτα φράζει Πρόκλος, ὀκνεῖ καὶ τρέμει·
 Πίστις δὲ θαρρῆι καὶ λαλεῖν καὶ συγγράφειν.
 Ἄλλ' ὧ σοφιστὰ τῶν ξενοσπόρων λόγων
 Ἄκουε, Πρόκλε, μηδὲ κομπάσης, ὅτι
 Σοῦ τὴν ἀφορμὴν τοῦ σκοποῦ δεδωκότος,
 80. Σιγῶσι Πρόκλοι, καὶ λαλοῦσιν ἀγρίῃται.
 ᾽Ω τὴν ἀνεξεύρητον, ἣν ἔχεις, φύσιν
 Κρύψας δμίχλη, καὶ περιστείλας γνόφῳ,

64. Ձիբ անդս 'ի տգաղթին Հերբերի:

67. Հերբ. տօ՛ւս օ՛սն ընթլիփանտա.

75. Հերբ. փրճէւն

78. Հերբ. Ἄκουս Լուսնոն, միջէ.

79. Մթին էն Իմաստբ Բնագրին ևս. գուցէ ասեւ ի ամբոցի՝ Թէ մինչ-
 դեռ պատահաւ քնծայեալ հասանելոյ աս զԻրանսի: — Ի ևս պար-
 փառ, աւելորդ թուի ի նախդրի, գուցէ կրկնեալ ասոն է ձեռա-
 գրին՝ 'ի նախընթաց զէ վանկէ: — Յընդօրինակութեան Անտո-
 նեան Հարցի՝ 'ի լուսանցսն զբոշմի կարմրագեղով. «Գիտեալի է
 Թէ աս Պրոկղ ռձն յարտաբին Իմաստասիրացն ձկարի»:

Որով 'ի միտ առցոռք թէ զիսիրդ 'ի քագստեան միշտ
(գորով),

Այն 'ի գործոց անտի իշրոց յայտնեալ երևի:

85. Ո զմշտաշարժ երկնի բնութիւն
Փնդաձև իմաստնագործ ձեղունացն,
Բարձրութեամբ լայնացեալ, և այսքան հաստիք
Խարխիս եղեալ, յոչընչի կառուցեալ,
Որպէս խորան զգունդն ձգեաց:
90. Քանզի քո Որփեւան զաստուածաբարբառ տաւիղան
Հարկանելով 'Դաւիթ՝ խորան ասաց զգունդն.
Պրկեալ ըստ երկայնութեանն և զխորութիւն
Պարզութեանն 'ի բարձունս մարմնոցն:
Եւ կամ ծխոյ նմանութիւն ունելով սմա,
95. Նախահայեաց սրատեսութեամբ ոմն ասաց,
Ընդունայն ձգանք բերման աչաց
Ըստ աղօտաբար ակնարկութեան տեսութեանն.

84. Տէս 'ի Յովք, ԺԲ. 7-9: — Հռովմ. Ա. 19-21: — Աստուած
ժաժկեալ՝ 'ի գործոց անտի իւրոց յայտնեալ տեսանի:

85. Յոյնն ունի. « Ո որ զմշտաշարժ զձեղունն երկնային իմաստուն
կամարաց՝ գնդաձև 'ի բարձունս լայնեցեք, և նմին ոչինչ եղեալ
կարդեցեք խարխիս հաստատութեան. ո՛ր ձեցեք զերկինս իբրեւ
զխորան »: — Թուի ընդօրինակողի հայ թարգմանութեանն՝ 'ի
գրել անդ իւրում՝ ոստումն գործեալ 'ի քնաթիւն բառէ 81 երրորդ
տողի՝ 'ի տողն 85: — Հէրքէր. οὐρανὸν σχέπην.

85-160. Նկարագիր երկնեց և երկնային մարմնոց շարժողութեանց
առհասարակ: — Յընդօրինակի Անտ. Հարց՝ նախ քան զտողդ
85, իբր խորագիր գնի Յ-դ-գ- Երֆի, որպէս և զգնի նախ քան
զտողն 203 գրի Յ-դ-գ- օրոյ, և յառաջ քան զտողն 216, Յ-
դ-գ- արեֆաթն, այսպէս և քան զտողն 241, Յ-դ-գ- լաւնքն,
իսկ անտի և անգր չիք այլ ինչ բաժանումն զիւրոց, այլ միահետ
զբարձրեալ է բովանդակն: Թուի ինչ եթէ եկամուտ են բաժան-
մունքդ յընթեքոյէ կամ յընդօրինակողէ ումնեւ նշանազերեալք
և ապա մուծեալք յօրինակի Անտ. Հարց: — ՎԱՐԴԱՆ (Դժ. 'ի
Կաթաբաթաթաթաթաթ). — Ո՛վ մշտաշարժ երկնի բնութիւն (օր. 332.
քնաթիւն) գնդաձև իմաստագործ ձեղունն, ըստ բարձրութեան
և խորութեան լայնացեալ հաստիք (332. անհաստիք. — 303. 999
անհաստիք սարսխեալ յոչինչի) խարխիսեալ, (135. խառնաբեալ
յոչընչէ), յոչընչի կառուցեալ. նախահայեաց (135. զոր նախա-
հայեաց) ոմն ասաց ընդ աղօտ տեսեալ գունդ կիսակուսր հեցի

Ὅπως μάθοιμεν πῶς αἰ κεκρυμμένη

Ἐκ τῶν ἑαυτῆς φαίνεται ποιημάτων.

85. Ὡ τὴν αἰκίνητον οὐρανοῦ στέγην
 Τῷ σφαιρομόρφῳ τῶν σοφῶν εἰλημάτων
 Ὑψει πλατύνας, καὶ τσαύτῃ συντάσει
 Βάθρον τεθεικῶς μηδαμοῦ πεπηγμένον.
 Ὡ δέβριν ὥσπερ ἑξαπλώσας τὸν πόλον·
90. Ὁ σὸς γὰρ Ὀρφεὺς τὴν θεόφθογγον λύραν
 Κρούων ὁ Δαβὶδ δέβριν εἶπε τὸν πόλον.
 Ὡς ἐκταθείσης πρὸς τὰ μήκη καὶ βάθῃ
 Τῆς ἀπλότητος τῶν ἐν ὕψει σωμάτων.
 Ἐῖ καὶ καπνοῦ δὲ τοῦτον ἐμφάσεις ἔχειν
95. Προβλεπτική τις εἶπεν ὀξυδερχία,
 Κενεμβατούσης τῆς φερᾶς τῶν ὁμμάτων
 Πρὸς τὴν ἀμυδρὰν τῆς ῥοπῆς θεωρίαν.

(552. 'ի լուս. Ի-ԳԻ) օրհնական, 'ի ներքուստ կուտե այլ երեկ
 թաղուցեալ (505. 999. այլ և 'ի թաղուցեալ)։ կայիւք փախչի
 և շարժիւք կայ և թայ. (505. 'ի լուս. Ի-ԳԻ)։ Գուցիւ կհասկառուր
 չեցի. «կայիւք փախչի յեղեալ կիսին շարժական բնութիւն»։
 Ոչինչ է սորա շափ, բայց անշափութիւն. մեծին Աստուծոյ՝ փո-
 քրիկ աթոռ. զնալով ոչ գաղարէ, մինչեւ դաւարեցէ բան՝ որ
 կառայց զնա. (552. գաւարեցէ զվրան. — 155, և այլ ընթեր-
 ցումք 'ի լուս. 552ի. գաւարեցէ զնա բանն)։

89. Զպիցիւր զերկինս որպէս խորան (Սղմ. ՃԳ. 2). — Որ կանգնեաց
 զերկինս իբրեւ զկամար և ձգեաց իբրեւ զխորան (Ես. Խ. 22)։
92. ԶԻւր-Իւր-Իւր սխալ գրչապիւրի նամարիմ, զոր պարտ է ուղիղ ըն-
 թեանու ըստ Իւր-Իւր-Իւր. ըստ յունին՝ որ ասէ. «Պրկեալ կամ
 ձգեալ իմն յերկայնութեան և 'ի խորութեան՝ պարզութեան մար-
 ձոցն՝ որ 'ի բարձունս», այսինքն է՝ ըստ երկայնութեան և ըստ
 խորութեան պարզելոյ տարածելոյ երկնային մարմնոց։ — Հէր-
 քէր. տա միջի և լատի.
95. Յոյնն՝ «բար» ասէ։ Անարկէ 'ի բան Եսայայ մարգարէի. «Եր-
 կինք իբրեւ զծուխ հաստատեալ են»։ (ԾԱ. 6)։ — Հէրքէր. օքս-
 ծօրքիա.
97. Անբար-Իւր-Իւր. յոյնն տից րօպից, որ է Զանձան, Բանալան. և
 իմաստը բանին են՝ «որով յայտնեաց» եթէ ընդունայն են ճիգն
 աչաց՝ որք ձգին 'ի տեսութիւն ազօտ կամ հեռաձգե թաւալուման»։

- կամ գունդ կիսակտուր՝ հեցի օրինակաւն՝
 Բարձրացեալ 'ի վեր կոյս և կորացեալ,
 100. կամ ըստ նմին ի վայր բերմանն.
 Յանժանօթաբար շարժութեանցն,
 Ի ներքուստ կուսէ այլ երևի թաքուցեալ.
 Սակայն ունի հաստատութիւն զառ ի քէն խարխախն,
 Ի վերայ անհաստատ հիման հաստատեալ:
 105. Քանզի 'ի վեր ամբառնայ և խորանայ 'ի վայր,
 Եւ պարզի ըստ ձորութեան 'ի լայնութիւնն,
 Հաւասար շուրջանակի զմեկուսութիւնն ունի:
 Կայիւք փախչի, և շարժիւք կայ մնայ,
 Կայս զշարժութիւնն ունի անճառաբար:
 110. Ընթանայ հանդերձ ամենայնիւ զհակառակն,
 Որպէս զի մի զոյգ շարժութիւն վարուցն
 Միո՞ւմ ինչ կրելով՝ 'ի վայր կործանեսցի 'ի կարգէն:

98. Յոյն՝ ըստ օրինակի Յիւլան կամ Գրէթի կամ Կուրի (ἀψίς):
 Է. Տեղա կասկածէ թէ գուցէ հայ Թարգմանչին ընթերցեալ էր
 'ի բնագրի իւրում ἄπὸς (հեյ կամ ունի կամ պալ առաջ):
 100. Յոյն՝ 'ի Լուր Բերեւ. Իմա՝ բերեալ կամ ձգեալ առ միւս կիսա-
 կտուր գունդն որ 'ի վայր կամ 'ի ստորեւ է:
 101. Եւրոպեական չիք յօրին. Հարց Անտոնեանց, այլ զոյ յօր. վա-
 նացս և 'ի յոյն (καλισμάτων). — Յանժանօթաբար. յոյն ունի
 է վերստ կամ յառաջիկ ծանօթ (շարժմանց). հայ Թարգմանչին
 ընթերցեալ է γυναικὸς փոխանակ γυναικῶν: Էմ. Տեղա
 իրաւամբք պահանջէ ընթերցուլ յա... ծանօթաբար, յայտնելով
 զի չկարէ գուշակել զյապաւեանն բառ յընդօրինակողէն, զոր ևս
 համարեմ լինել յանոստ (Ἐκ τῶ, ἄνω...), որով լրացուցանել
 զսողն Յանոստս յանդէ ծանօթաբար շարժանութեան, այսինքն է
 «Քանզի անդամին 'ի հովովմանց անտի ծանուցելոց» միւս այլ
 գունդ կիսակտուր Թաքուցեալ երևի 'ի ստորեւ (κατωθεν):
 103. Եւ հաստատեցի զսիւնս նորա (Երէի. Սղմ. ՀԳ. 4). — Հաս-
 տատեաց զաշխարհ՝ զի մի սասանեսցի (Սղմ. ԼԲ. 2): Յոյն՝ որ-
 դիս ունի (ὅπως), այլ լաւ ևս 'ի հայումս, սակայն ունի (ὅμως),
 ըստ այլ յոյն ձեռագրաց: — Հերբեր. Ὅμως ἐχέι.
 104. Ձայնահանն βάθρον (հիմն) Թարգմանէ Էմ. Տեղա յիտալականն
 abisso (անդունդ), ընթերցեալ թերեւս βάθρον (անդունդ, խոր):
 — Հերբեր. ἐστρηγυμένως.
 105. Յօր. վանացս իւրանայ:
 106. Ըստ Եւրոպեական կարծեմ ուղղելի ըստ Եւրոպեական, զի յոյն χάσμα
 նշանակէ զխոր, զանոսանոր, զբացառանք կամ զհեղձանք. և իմաստքն

- *Η σφαῖραν ἡμίτητον ἀψίδος δίκην
 Ὑψουμένην ἄνωθεν, ἢ κυρτουμένην,
 100. *Η καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κάτω φορουμένην.
 Ἐκ τῶν ἄνω γὰρ γνωστικῶν κυλισμάτων,
 Κάτωθεν ἄλλη φαίνεται κεκυρμένη·
 Ὅπως ἔχει στήριγμα τὴν ἐν σοὶ βάσιν
 Εἰς βάθρον ἀστήρικτον ἐστηριγμένη.
 105. Ἄνω γὰρ ἦρται καὶ βαδύνεται κάτω,
 Ἐκτείνεται δὲ πρὸς τὸ χάσμα τοῦ πλάτους,
 Ἴσας δὲ κύκλῳ τὰς ἀποστάσεις ἔχει·
 Ἐστὼς δὲ φεύγει, καὶ διάττων προσμένει·
 Στάσιν δὲ τὴν κίνησιν ἀρρήτως ἔχει.
 110. Τρέχει δὲ τῷ σύμπαντι τὴν ἐναντίαν
 Μήπως τὸ συγκίνημα τῶν ἐλασμάτων
 Ὡθημα πάσχον ἐκραγῇ τῇ συντάσει.

են՝ զի երկինք պարզեալ ձգին ըստ խորութեան տարածութեանն,
 հանդոյն բոլորակի՝ զմէն մի կէտ զմեծեթածեկին հաւասարապէս՝
 հետք ունիւով ՚ի կեդրոնէն կամ ՚ի խարսխէն, որ (ըստ ասելոյն
 ՚ի վեր անդր) յԱստուած ունի զհաստատութիւն իւր:

107. Հէրքեր. տճս նորոտճսս.

108. Եօր. վանացս՝ խոյստ լուրճի. — Երեւաբանութիւն. իմա՝ ՚ի կալ
 դադարել անդ իւրում՝ շարժի, և ՚ի շարժելն՝ կայ մնայ:

109. Եղին՝ « Եւ զկալն սքանչելապէս շարժուին ունի », այսինքն՝ և՛
 զկալ մնայն և՛ զշարժուին՝ ունի սքանչելաբար. կամ, զկալ մնալ
 իւր՝ իբր առ շարժուին ունի անճառելի եղանակաւ:

110. Զայն բառն տօ սօմպան (ամենայնն, համադոյք) մտկայարար յե-
 դու թարգմանիչն հանդերձ — մինչդիռ պարտ է ասել ու-
 ղիդ՝ ընթանայ զհակառակն (ընթացս) համայն եղիւնցս կամ համ-
 փոյնց կամ րիւքիւրոյ:

111. Զայդ լուրճութեան լուրոցն, իմա՝ համալուրճութեան ընթացին. ՚ի
 լուրճ՝ բայէ յօրինէ թարգմանիչն զդոյականն լուր (իբր լուրոցն),
 որ չիք ՚ի հայուսն այդու նշանակութեամբ: Աստ զնորածայն լու-
 րոց բառը ՚ի կիր անու. (սոյնպէս և ՚ի տողի 236) առ ՚ի թարգ-
 մանել զյունականն ձևաւորման, (արշաւանաց, ընթացից), այլ սուղ
 ինչ զկնի՝ ՚ի տողն 115 երորդ՝ նովին բառի յեդու ՚ի հայ նաեւ
 զկուլիսման (հոլովմանց), զոր յետոյ հաւելնց թարգմանէ ուղ-
 զապէս ՚ի տողն 235:

112. Ի լուր լուրճութեան ՚ի լուրճի. յայն ունի՝ լուրճութեան ՚ի յիւր-
 նի. Թուի շինթեալ թարգմանիչն զ՝ աշխ (կործանել, խորտա-
 կել) ընդ ձորն (՚ի վայր հոսել, ՚ի վայր անկանել կամ կործա-

- Քանզի հակառակն ընթացիցն՝ վայելչաբար,
 Երագութեամբ և շուրջ ընդդիմացեալ՝
115. Ունի զպնդութիւն վարուցն,
 Դեպ յոռիդ ձգտումն ընթացիցն:
 Զի մի գուցէ 'ի վայր եկեսցէ բերմանն ուժգնութիւն
 Թափմամբ սուր ընթացիցն.
 Այլ որպէս շողկապ ինչ ընդդէմ պնդեալ՝
120. Հակառակ հոլովիւքն՝ շարակալեալ լինի վաղվաղ-
 (մամբն,
 Հիմամբ ընթացիւք և բերման կառուցմամբ:
 Է ամենայն ծայրագունից ծայրագոյն,
 Սահման է ամենայն սահմանաց,
 Մեկուսի է ամենայն մեկուսեաց.
125. Ոչինչ է սորա չափ՝ բայց անչափութիւն:
 Յայսմանէ հրաշացեալք ընդ սա հինքն՝
 Որպէս ընդ արձակ, որպէս ընդ անբովանդակելի և
 (ընդ ամբարձեալ,
 Առասպելս իմն ստեղծին բանդագուշեալ աշխատու-
 (թեամբ՝

հիւ)․ որպէս և զԵՊ ՏՄՄԺՏԵ ('ի ձգտմանէ, 'ի բռնութենէ) ըն-
 թերցեալ ԵՊ ՏՄՄԺՏԵ ('ի կարգէ)․ եթէ ոչ յոյն օրինակին 'ի
 կիր ածելոյ 'ի նմանէ՝ սեփական զբեացուք զտարածայնութիւնսդ.
 այսպէս և այլ բազում ուրիշ, եթէ կամք լինիցին անբասիր առ-
 նել զթարգմանիչն:

- 113-121. Յոյնն ունի․ « Քանզի 'ի հակառակ ընթացսն անդ՝ վայել-
 չաբար՝ ձգտումն երագութեան ընդդէմ մղեալ՝ ունի զպնդութիւն
 հոլովմանցն՝ ուղղութեամբ մղմանցն․ այնպէս զի մի՛ ուժգնութիւն
 բերմանն զիմեսցէ յարագախաղաց ընթացս անդ ունայնութեան,
 այլ իբրեւ 'ի զարձադարձ շրջանացն կապիւք պնդեալ՝ շարակալեալ
 կացցէ, յընթանալ անդ հիմանն և 'ի զկայ ունել բերմանն »։ Այլ
 սակայն մի՞նն են և իմաստք ընադրին, իսկ անիմաստ յունա-
 խօսութեամբ հայ թարգմանութիւնն։ Ասել կամի՛ զի հակառակ
 ընթացք երկրի առ այլովք երկնային մարմնովք՝ վայելչաբար հաս-
 տատեալ են, քանզի երագութիւն միոյն՝ ընդդիմացեալ բռնու-
 թեան երագութեան միւսոյն՝ հաստատուն կապ լինի շրջանաւոր
 ընթացից, որով ոչ զուդիդ գիծ ընթանան մարմինք՝ ձգեալք 'ի
 սկզբնաշարժ մղմանէն․ ապա թէ ոչ՝ 'ի թափոյ սրբաշաւ ընթա-
 ցիցն՝ արտաքս քան զշրջանաւոր սահմանն արդեօք ձգէին մարմինք
 երկնաւորք։

- Ἐν τοῖς ἐναντίοις γὰρ εἰκότως δρόμοις
 Ἡ τοῦ τάχους σύννευσις ἀντωθουμένη
 115. Παρακρατεῖ τὸ σφίγμα τῶν κυλισμάτων,
 Εἰς τὴν κατ'εὐθὺ τῶν ἐλασμάτων τάσιν·
 Μήπως καταχθῇ τῆς φορᾶς ἡ σφοδρότης
 Ἐν τῇ κενώσει τῶν τομῶν καταδρόμων·
 Ἄλλ' ὥσπερ εἰς σύνδεσμον ἀντεσφιγμένον
 120. Τοῖς ἀνθελιγμοῖς συγκρατεῖται τοῦ τάχους,

- Βάσει τρεχούσῃ, καὶ φορᾷ πεπηγμένη.
 Ἔστι δὲ πασῶν ἀκροτήτων ἀκρότης,
 Ὅρος δὲ πάντων ἐστὶ τῶν ὁρισμάτων·
 Ἀφίσταται δὲ τῶν ἀφεστώτων ὄλων·
 125. Οὐδὲν δὲ τούτου μέτρον, ὥς ἀμετρία.
 Ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐμπλαγέντες ὥς μέγαν,
 Ὡς εὐρύν, ὥς ἄπειρον, ὥς ἐπηρμένον,

Μύθους ἐπλαττον, ὥς Ἀτλαντικοῖς πόνοις,

118. Սոք ընթացիցն. Թուի լինել՝ ասք ընթացիցն. զի յոյն ունի
 քեոճ (զուր, ընդունայն, ընդվայր):
 120. Հէրք. συγκρατῆται.
 121. Յունահասունթիւն: Այս է՝ Հիւանն ընթանալով և բերմանն հաս-
 ասանուն կարող: Համեմատեալքիբ զսողաք 117-121 ընդ համա-
 նման սողիցն 235-239, յորս են մանրիկ տարբերութիւնք հայ
 թարգմանութեանն, մինչդեռ յոյն ըստ ամենայնի պահէ զնոյ.
 նութիւնն:
 126. Յօր. Անտ. Հարց. Ընդ ասիւն. Իսկ յոյն ունի՝ Դդիւն ընդ Դժ
 Բւ (օճ մեցան). Հէրքերեան օրինակն զնէ ըստ մերումս հիւսի կամ
 Կուիւի (էքսպլացենտ օճ քալա):
 128. Բանդաբանդալ ալիսանթիւն. յոյն ունի՝ Դդիւն Արլանդիւն
 ալիսանթիւն: Անարկէ յառասպելս Արաւսայ կամ Տիտանայ, որ
 էր արքայ Մարբանդի, որդի Կոստոսի կամ Յաբեթայ և Կլիւ-
 մենայ, զոր 'ի լեառն փոխարկեաց Արամազդ՝ վասն 'ի Թիկունս
 կարլոյ նորա Տիտանեանց ընդդէմ աստուածոցն չօր խրախուրց,
 և Արաւսայ կամ Արաւնդիկայ պատիժք սահմանեցան կրել զեր-
 կինս 'ի վերայ ուսոց իւրոց. զորմէ խօսի և Արիստոտել յառաջ-
 նում անդ բերի զրոցն որ Յալաֆ Երթից: Պատահաւ անեալ թուին
 աստուածիք անտի՝ զի ասեմ զԱրաւսայ լինել քաջ աստեղաբաշխ,
 որ հանապազ 'ի ժայռից բարձանց զընէր զընթացս աստեղաց:

- Երկայն ինչ 'ի ներքուստ հաստատեալ սիւնս .
130. Թերեա երկայն խորութիւն անյայտութեանն՝
Սիւնս ինչ անյայտս տպաւորեալ ստեղծութոց :
Քանզի մեծ է՝ որպէս Աստուծոյ փոքր աթոռ .
Կամ զնացս յարուցեալ, որոյ յոգնումն ոչ գոյ,
Մինչև զալարեսցէ՝ որ կառոյցն զնա՝ բան :
135. Զգենու զպատմութեանն մեծ՝
Զօդ, կըկեալ կըկոցաւ սքանչելեալ .
Հեղեալ, ճանանչեղ և նուրբ հոսմամբ,
Սահեալ մտեալ յամենայն մարմնեղէնս :
Յառաջ գայ փեսայաբար պսակեալ,
140. Սուեալ մարգարիտ պայծառ՝ զաստեղս,
Ունի և 'ի լանջսն կարկեհան մի,
Որպէս հուր փայլակեալ առ տիւ .
Իսկ այլ սպիտակ հրատեսակ՝ առ ոտսն կոյս,
Յուցանելով սպիտակ ամենայն ուրեք զգիչերն :
145. Արգելեալ ունի զամենայն՝ որպէս 'ի բանտի,
Պահէ պարսպեալ զտարերս ամենայն,
Ծոց լինի ամենայն շարժեցոյս .
Հասանէ ամենայն շարժմանց, ընդ նմին շարժելով
(զամենայն :
129. Յոյն. Կեցուկ իմն ունել երկայն սեանց :
131. Յոյն. « Տպաւորեալ 'ի պատկեր անխարխս սեանց » : — Գուցէ
Թարգմանչին ընթերցեալ է 'ի յոյն բնագրին ἑμπροσθεν (սորոսան, և յեղեալ զայն 'ի սորոսան)՝ որպէս յուրով ուրեք զերկոսին ա-
նուանող շփոթէ) փոխանակ μεσθεν (պատկեր, երեւթ) բառի :
132. Երկինք աթոռ իմ են. և երկիր պատուանդան ոտից իմոց (Գործ. Է. 49) :
133. Կա՛ Բագոյ յարոյցեալ. յոյնն ասէ յարգանս՝ 'ի ձերութեան անդ
(գուրով), այսինքն՝ անձերութեան անտիւր (գուրով) . Թուի Թարգ-
մանչին ընթերցեալ 'ի բնագրի իւրում ἡ ὁμάδου ἐγείρων (կամ
զնացս յարուցեալ) փոխանակ ἡδὲ δὲ γερῶν (ժիր գուրով 'ի ծե-
րութեան) :
134. Իւ գու Տէր իսկզբանէ զերկիր հաստատեցիր, և զործք ձեռաց
քոց երկինք են... զալարեսցես զնոսս իբրև գնանդերս, և զա-
լարեսցին (Եբր. Ա. 10, 12) : — Հէրբեր. ելլէ.
136. Յոյն՝ κεραιὶ ξένῃ (նորանշան կկոցալ) :
137. Եւ նաւք հասարթ. չիք 'ի յոյն շաղկապի և, այլ λεπτὸν, ἡρᾶν-
μένον, որ է՝ նաւք. անուր. հայ Թարգմանն յեղեալ է զհերբայն

- ի միջի բերէ զերկիր՝ իբրև զկէտ մի,
 150. Ի վերայ ոչինչ կառուցման կառուցեալ,
 Կրե՛ զքեռեան փոքրիկ՝ որ վարե զաշխարհ:
 Պատէ՛ զանդունդս՝ որպէս ՚ի խանձարուրս.
 Շաղի զամենայնիւ՝ որպէս զուռկանաւ.
 Պնդէ՛ զամենայն՝ ընդ ինքեան ունելով միայն.
 155. Որ զայսքան աշխարհս արգելեալ ՚ի ներքս,
 Արտաքուստ կուսէ ինքն լինի պնդեալ լայնութեամբ.
 Քանզի չափ երկնի՝ անչափութեամբ,
 Եւ առ Քեւ՝ կէտ մի է անձուկ,
 Որպէս առ Արարչագործ և Ստեղծող ամենայնի ի
 (մաստոռքեամբ):
 160. Ո՛ր Հնարագործդ բազմաշուրջ յարկիդ,
 Զի սքանչելի վայելչութեամբ զծագրեալ զձեղունն,
 Քո արուեստիւդ յարկես զստորինսս,
 Եւ զպանդուխտս ընդ երկնի յարկաւ,
 Զեռուցանելով և խարուկելով զօդս.
 165. Սակայն ոչ կիցեալ ջերմութեամբն զարարածս.
 Այլ որպէս թուեցաւ քեզ պատշաճել զամենայն բնու.
 Եւ զանյայտ էութիւն Հրեշտակաց, (թիւն:
 Կամ Հոգիացուցեալ, կամ սրագոյն բոց,
 Զջերմութիւն նոցա և զսրութիւն տրամագրեալ.
149. Յօր. վանացս. Ի միջի բերելով զերկիր՝ որպէս զկէտ մի:
 150. Յօր. վանացս. Ի վերայ ոչինչ:
 154. Յօյն. Պնդէ զամենայն՝ ՚ի Քէն (յԱստուծոյ) միայն պնդեալ կամ
 վարեալ զուով: Թուի հայ Թարգմանչին փոխանակ σοι κρατού-
 μενος μόνω (որպէս ունին օրինակք ինչ յունականք) ընթերցեալ
 συκρατούμενος μόνω, այսինքն՝ ՚ի Դասքն ունելով Դասքն. որպէս
 տեսաք և ՚ի վեր անդր (տող 148) εσυν կամ εσυγ (ընդ, ՚ի միա-
 սին) յունական՝ Թարգմանէ ընդ Նփն և աստ ընդ Բնփան, որպէս
 և այլ ոչ սակաւ ուրեք: — Հէրքէր. κρατούμενα μόνω.
 155. Յօյն. Որ զայսքան Է-խ (δύχον). օրինակ վանացս ունի Ե-
 շ-յո-տն:
 156. Լ-թ-ն-Բ-թ-մ (τῷ πλάτει) Իմա աստանօր ընդ-դ-յո-ն-Բ-թ-մ ան-
 ծիր սահմանաց երկնից:
 157. Օրինակ մեր համաձայնագոյն յոյն բնագրին՝ Զի Լ-թի Է-թի. Կ-
 միցի տակ զի Թէպէտ և անչափ են երկինք, այլ կէտ մի է առ
 անբովանդակելի մեծութեամբ Աստուծոյ:
 158. Յօր. վանացս. Եւ — Է-վ ի՞նչ է մի անչափ:

- Στιγμὴν δὲ τὴν γῆν, ὥσπερ ἐν μέσῳ, φέρει.
 150. Ἐπ' οὐδενὸς δὲ πηγματοσ πεπηγμένους,
 Τὸ κοσμογῶγον ἀντερῖδει κεντρίον·
 Συνδεῖ δὲ τὴν ἄδυsson, ὡς ἐν σπαργάνῳ·
 Κυκλοῖ δὲ τὴν σύμπασαν, ὡς ἐν δικτύῳ·
 Σφίγγει δὲ πάντα σοὶ μόνῳ κρατούμενα·
 155. Καὶ τὸν τοσοῦτον ὄγκον ἐγκλείσας ἔσω,
 Ἐξῶθεν αὐτὸς τῷ πλάτει συσφίγγεται·
 Μετρομένη γὰρ οὐρανῶν ἀμετρία
 Ὡς πρὸς σὲ στιγμὴ γίνεται στενουμένη,
 Ὡς Δημιουργὸν, ὡς κτίσαντα πᾶν σοφῶς.
 160. Ὡ μηχανουργὲ τῆς πολυστροφῶς στέγης·

Διαγράφεις γὰρ πᾶσαν, ὡς θέλεις, φύσιν
 Τῇ σῇ διόπτρᾳ, καὶ στεγάζεις τοὺς κάτω,
 Καὶ τοὺς παρόικους, εἰς ὑπαίθριον σκέπην,
 Διαφλέγων μὲν καὶ πυρῶν τὸν αἰθέρα·
 165. Πλὴν μὴ φλογίζων τῇ πυρώσει τὴν κτίσιν,
 Ἄλλ' ὡς δοκεῖ σοὶ πᾶσαν ἀριόζων φύσιν.
 Ὡ τὰς ἀδύλους οὐσίας τῶν ἀγγέλων,
 Ἡ πνεῦμα δεικνύς, ἢ πυρίστομον φλόγα,
 Τὸ θερμὸν αὐτῶν, καὶ τομὸν διαγράφων·

159. Այս տող չէր 'ի ազ. Հերբերի:
 160-197. Յաղագս զիբց տիեզերաց, այլ և զհրեշտակաց և զերեքսրբ-
 րեան փառաբանութենէ նոցին:
 161-163. Յոյն. Բանդի զծաղրես զբողանուակ ընդութիւն, որպէս և
 կամբիւն, արամադիտաւ (Դիօպտրա) քով, և յարկես զստորինս և
 զպանդուխտս ընդ բարցութեայ յարկաւ: Այլ ձեռագիրք յունաց
 առ Միլլիենայ ունին քնոյրքեպօց զար տին փոյն զաղագրօց (Զի
 սրանչիւարար զծաղրես զընդութիւն) մերձաւոր չափերէն թարգմա-
 նութեանս:
 165. Հերբ. ու փլոցիլցոյն.
 166. Յոյն. Այլ որպէս հանց Բանդի զպանդուակ զստորինս և
 167. Յոյն. Ո՛ր զպանդուակ, և այլն:
 168. Օրինակ զանոցոյն՝ համաձայն ընդ յունին զնէ՝ հոգի ցոյցեալ: Յոյն
 իսկ՝ հրեշտակ Բանդ. Թուի չափ թարգմանիլի զպուրիստոմոն (համ
 պուրիստոմա) ընթերցեալ պուրիստոմոն:
 169. Յորինակիւն արամադիտաւ, ուղղեցաւ ըստ յունին: — Հերբեր.
 զաղագրօց.

170. Կամ չորեքկերպիան ձեռով կենդանի պատկեր՝
Զկարծութիւն նոցա կենդանագրելով և զգանազա-
Կամ զբազմութիւն աչաց նոցա բացելոց, (նութիւն,
Որպէս զի զլոյսդ յայտնագոյնս տեսցեն,
Եւ մի՛ զանխլանալ 'ի ստորինս շարժելոցս :

175. Քանզի քեզ մատուցանեն զերգս՝ որպէս յաղթողի,
Քերովբէք և Պետութիւնք և զինուորութիւնք Աթո-
(ռոց.

Եւ ամենայն Սերովբէք անշարժ երագութեամբ
Կայիւք թռչին, և կառուցմամբ ընթանան.
Եւ երկուքին թեօք՝ զերեսայն

180. Ծածկեն տեսութիւն, իսկ երկուք զոտս,
Եւ երկուքն 'ի բարձունս թռչին մեծս :
Եւ զերեքլուսեան սրբութեանն երգս
Միոյ տէրութեանդ պատշաճեն պաշտօն.
Յուցանելով բարւոք ժողովումն որոշմամբ
185. Եւ ժողովմամբ տեսանելոյ Բանին՝

170. Յոյն զեւ. Կամ 'ի ասորիւն իբրեւորեալ պարթեւ. շփոթեալ է
Թարգմանչին զգիրքայն οχλματιζων ενη οχλματι ζδων բառից : —
Եւ շորից կենդանեացն էին միոյ միոյ 'ի նոցանէ վեց թեք շուր-
ջանակի, և 'ի ներքոյ լի էին աչօք (Յայտն. Դ. 8) :

172. Հէրք. ածուց.

173. Օրինակ վանացս ունի գլխաւ :

174. Իմա և մի՛ ինչ զանխլանայն. օրինակ վանացս գեւ Եւ զլանխլան-
'ի ասորին, և այլն :

175. Եւ ամենայն հրեշտակք կային շուրջ զաթոռոյն... և երկիր պա-
գանէին Աստուծոյ ասելով. Ամէն. օրհնութիւն և քառք և իմաս-
տութիւն և զոհութիւն և պատիւ և զօրութիւն և շնորհք տեսուն
Աստուծոյ մերոյ (Յայտ. Է. 11. 12) : — Օրհնեցէք զնա ամենայն
հրեշտակք նորա, օրհնեցէք զնա ամենայն զօրութիւնք նորա (Սղմ.
ձեմ. 2) : — Թօր. մերում չիք ասել :

177. Օրինակ մեր անշարժութեամբ. իսկ յօր. Անա. Հարց որչափ կամ
որչափք էր անշարժութեամբ. ուղղեցաւ ըստ յունիին՝ համաձայն մերումս
օրինակի :

178. Նոյն յունաբանութիւն է՝ զոր 'ի վեր անդ տեսաք (տող 121),
այսինքն՝ ի կալ անդ թռչին և 'ի գաղարեւել ընթանան :

179. Եւ սերբեք կային շուրջ զնովաւ. վեց թեք միոյ երկուքն ծած-
կէին զերեսս իւրեանց, և երկուքն ծածկէին զոտս իւրեանց, և
երկուքն թռուցեալ (Ես. 2. 2) :

182. Աշաղակէին մի առ մի՝ և ասէին. Սուրբ, սուրբ, սուրբ. տէր զօրու-

170. Ἡ τετραμόρφῳ σχηματίζων εἰκόνη,
Τὸ στεῖρρόν αὐτῶν ζωγραφῶν καὶ ποικίλον,
Ἡ πᾶν ἦθος αὐτῶν ἐξαπολύγων ὁμιμάτων,
Ὡς καὶ τὸ σὸν φῶς ἐμφανέστερον βλέπειν,
Καὶ μὴ λαθεῖν τι τῶν κάτω κινουμένων.
175. Σοὶ γὰρ φέρουσιν ὕμνον, ὥς νικηφόρῳ,
Χερουδίμ, Ἀρχαί, καὶ Θρόνων στρατεύματα,
Καὶ πᾶς Σεραφίμ εἰς ἀκίνητον τάχος
Ἑστὼς πεποθεῖται, καὶ πεπηγμένος τρέχει·
Καὶ ταῖς δυοῖς μὲν τοῦ προσώπου τὴν θέαν
180. Σκέπει πτέρυξι, ταῖς δυοῖς δὲ τοὺς πόδας,
Καὶ ταῖς δυοῖς πρὸς ὕψος ἵπταται μέγα.
Καὶ τὸ τριφεγγὲς τῆς ἀγιστίας σέλας
Εἰς ἓν συναρμόζουσι Κύριον σέβας·
Δεικνύντες εὐσύνοπτα τῇ διαιρέσει,
185. Καὶ τῇ συνέξει τοῦ θεορῶτου Λόγου

- Թեանց. ի է ամենայն երկեր փառք նորա (Ես. 2. 3)։ — Սուրբ, սուրբ, սուրբ. անք Աստուած ամենակալ, որ էն է ես է որ դա-
ւոց ես (Յայտ. Գ. 8)։ — Երեւոյնն զբնութիւն կոչէ զԵր-
րորդութիւնն Սուրբ, զի «Լոյսն աստիճան Հայր կոչի, և յետ
նորա որ 'ի կարգի» (Երեւ.)։ — Յոյն ունի. Սրբոյնն Կա-
լուս (տիճ. ճգիւտիւն սէլաս). բայց արքերութիւնը ձեռնարկ առ
Մարգարէայ նշանակին համաձայն հայ թարգմանութեանն տիճ
ճգիւտիւն մէջ, որ է Սրբոյնն երբ։ — Հերթը. ճգիւտիւն.*
183. *Յօր. վանացս գնի 'ի պաշտօն պաշտօնն։ — Ե. Տեղա զյոյնա-
կանն Κύριο. ընթեանուլ կամի մύριον, թարգմանելով «բաւա-
րիւր զուգայարմարին 'ի միակ պաշտօն»։ այլ Κύριον ուղիղ ունի
զմիտս բանին, իբր զի երեքս անգամ սուրբ կոչմամբ՝ յայտնին
զերիս անձինս որոշեալս Սրբոյ Երրորդութեան, այլ միով տե-
ղամ Աստուած բառի՝ սահմանին զուգահեռաբար պատիւ և պաշ-
տօն՝ միակ տէրութեան կամ աստուածութեան մասնացանկի։*
184. *Յոյն՝ Ծեփնոնտէս εὐσύνοπτα (ցուցանելով մէկ յանդիման). տեսանի
զի յօրինակի իւրում ընթերցեալ է թարգմանչի եւ՝ συνάπτα
(բարեւոք ժողովեալ)։*
185. *Յօր. վանացս տեղեւոյ Բանն. այլ թուի թարգմանչին կամ առ
սխալագիրք բնագրին և կամ թիւր ընթերցմամբ շփոթեալ զԹեո-
րոյ (յաստուածուստ հեղիւյ կամ հոսեցելոյ) ընդ չօրատոն (տե-
սեալ, տեսանելի) բայի. որով պարտ է ուղղել զընթերցուած տե-
ղից 184-186 պատկէս. «Յուցանելով յայտ յանդիման՝ յորոշել
անք և 'ի ժողովել զբանն աստուածահոս՝ անխառնար պաշտել*

- Անշատաբար գառանձնաւորութիւնսն պաշտել,
Եւ միաւորութեան երկրպագութեանն.
Յայտնաբանական յստակեալ զուգըափառութիւն,
Զորդիութիւն Բանին մարմնացեալ՝
190. Ոչ սահել 'ի յայլացեղ չորրորդութիւնն.
Այլ մի դէմ, և աստուածպետութիւն մի,
Եւ նախ քան զմարմինն օրհնել և մարմնով՝ զբանն,
Զնոյն՝ մարդ և Աստուած բնութեամբ.
Ոչ յաւելուածով շփոթեալ և ոչ անշատամբ.
195. Սակայն չարչարեալ, այլ ոչ փոփոխեալ շփոթմամբ,
Կրկին զմեկին, առանց խառնակութեան,
Քանզի Քրիստոս և կրկնակի ընդհանրեամբ՝ մի:
Ո՛ր առ գեղեցկութիւն 'ի բարձունս ստացուա-
թուրաստան տնկեալ աստեղաց բազմաց, (ծոցն՝
200. Զգիշեր զարդարեցուցեալ և զգեցուցեալ զտիւ,
Զլոյս մաքրեալ և թխացուցեալ զերեկ.
Հուր մշակեալ և սերմանեալ ջուր,
Զհասարակաց պիտոյիցն դանձարան:
Ո՛ր որ նրբամարմին եհեղ զօդ,
205. Քանզի առ նոյն դառնամ անդրէն,

գառանձնաւորութիւնս, իսկ միութեամբ ('ի միասին առեալ զերես
անձինս) երկրպագել էութեանն և (աստուածութեան): Թուի յըն-
դօրինակողէ զըլազրին անփութութեամբ յապաւեալ զերկրա-փել
իսթիանն 'ի երկրա-թուսթիանն: — Օրինակ վանացս ունի իս-
տրապիս երկրա-թուսթիանն, ուստի զհետ զայ հնութիւն յապաւ-
մանդ:

188. Յոյնն. Յայտնութեանս ազգա-թուսթիանն: Օրինակ
վանացս զնէ յարա-թիւ:
189. Յօրինակս հայ թարգմանութեանն զըրթութեան Բանն. ուղղեցաք
ըստ յունին և ըստ պահանջելոյ իմաստիցն:
192. Օրինակ Անտ. Հարց ունի օրհնեալ իսկ մերս զնէ իս-
տրա-թիւ, և յիտ Իսթիանն, և այլն: — Հէրքէր. καὶ μετὰ σαρκός.
195. Զիբ 'ի յոյնն աթիս չարչարեալ այլ ասէ. « Եւ ոչ անշատամբ
բաժանուին կրկնով, և ոչ փոփոխեալ շփոթմամբ »: Τὸ μὲν πα-
ρόντα (որ սակայն կրեալ, չարչարեալ) ընթերցեալ է թարգմանչիս
εἰς τοῦτον (բաժանուին): — Ի տողսն 190-197 հերքէ Պիտիդէս զմո-
լար ինչ կարծիս հերեսիովաց զմարմնաւորութենէ Բանին Աստու-
ծոյ, այսինքն՝ զչորրորդականացն, զնստորականն և զլուսեղբայր
բարբառնջմունս, այլ և զաստուածաչարչարիցն, որք շփոթէին խառ-

- Διαιρετῶς μὲν τὰς ὑποστάσεις σέβειν,
 Ἦνωμένως δὲ προσκυνεῖν τὴν οὐσίαν·
 Ἐκφαντικῇ τρανοῦντες ὁρθοδοξίᾳ,
 Τὴν υἰότητα τοῦ Λόγου σαρκουμένην
190. Εἰς ἀλλόφυλον μὴ ῥυθῆναι τετράδα,
 Ἄλλ' ἐν πρόσωπον, καὶ θεαρχίαν μίαν,
 Πρὸ σαρκὸς ὕμνεῖν, καὶ κατὰ σαρκὸς λόγον,
 Τὸν αὐτὸν ἀνθρωπὸν τε καὶ Θεὸν φύσει,
 Μὴ προσθέσει χυθέντα, μὴ διαιρέσει
195. Τομὴν παθόντα, μὴ τραπέντα συγχύσει,
 Διπλοῦν τὸν ἀπλοῦν, μηδαμοῦ πεφυρμένον,
 Χριστὸς γάρ ἐστιν ἡ διπλῇ μόνῃ φύσις·
 Ὡς πρὸς τὸ κάλλος τῶν ἐν ὕψει σωματίων
 Λειμῶνα πολλῶν ἐμφυτεύσας ἀστέρων,
200. Καὶ νύκτα κοσμῶν, καὶ στολίζων ἡμέραν,
 Καὶ φῶς καθαίρων, καὶ μελαίνων ἐσπέραν,
 Καὶ πῦρ γεωργῶν, καὶ κατασπεύρων ὕδωρ,
 Τὰ κοινὰ τοῖς χρήζουσι θησαυρίσματα.
 Ὡς λεπτόσωμον ἐκχέων τὸν ἀέρα·
205. (Πρὸς γὰρ τὸν αὐτὸν ἀντανέρχομαι πάλιν,

Կազմելով ըստ Եւսեբիոսի՝ զերկրորդ (չիբի) բնութիւնն՝ զստուա-
 ծային և զմարդկային՝ բանին մարմնացելոյ՝ ընդ միայնոյ (Ժիբի)
 առին աստուածութեան, որով յԵրբարբեան Փառաւորութեան
 (զորմէ բանք են աստանօր) յաստուածութիւն առը զերարեւելին
 զ«Որ Իւշոյն» :

197. Այս սոց պահաւ որպէս 'ի հայունս՝ Եղեղէս և 'ի Հերբերեան
 օրինակի. այլ սակայն գտանի 'ի սպառնութեան ֆուերչեայ կամ
 Միւնի :
198. Ստացանքն, իմա՝ տրամադր. ըստ ծանօթութեան 'ի տողն 83-
 երորդ : Յոյն ունի աստանօր օրմատօն, որ է՝ Ժառնոյ, այլ Միւ-
 լիէի 'ի տարբերութիւնս յունական գրչադրաց զնէ և զպատմա-
 տօն (արարածոց) :
201. Երբեմակի մերում. Ձեռն Ժառնոյն և Պաշտօնի Վերի :
202. Իմա՝ զհուր մշակելով և զհուր սերմանելով. կամ (զերծ 'ի յու-
 նաբանութենէ) զհուր խնամելով և զհուր բղիկեցունցանելով, զորս
 և գանձս անուանէ առ 'ի պէտս հասարակաց :
- 204-216. Յաղաքս օղոյ (առն 'ի ծանօթութեան 83-երորդ տողի) : —
 Յոյն Չ՝ ընչեօն, այս է՝ Ո՝ որ հեղուս կամ լաւ ևս տրամա-
 յն զօդ :

Պիսիղ.

- Եւ յաւէտ այժմ՝ զսա կլանելով խօսիմ.)
 Զամենայն ուրեք սահեալն և մածեալ,
 Զբարեկշիռ կշռողն շնչոյս,
 Զառատն հեղումն, զանարծաթ զտուրսն.
210. Զի ոչ մեծատուն և ոչ տնանկ յափշտակէ
 Շնչոյ աւելագունի 'ի նմանէ քարշումն.
 Այլ ամենեցուն առաջի արկանէ զհաւասարն շնորհ.
 Եւ ամենեցունց պարզ երևի և զանազան.
 Անհատ՝ հատիւք, և հոսմամբ անշփոթիւք.
215. Ի բաժանել զշունչն միաւորապէս՝
 Առաջի հեղեալ ամենայն ուրեք զուգապէս:
 Ո՞ր զսկայս զայս զարեգակն ստացաւ,
 (Քանզի ճեպիմ զսմանէ խօսել դարձեալ,
 Հայելով անյագաբար և զրելով զարեգակնն),
220. Զհասարակաց ակն, զգեղեցիկն բիր,
 Զամենայնի կերակրիչն հուր. յորժամ 'ի ներքոյ
 (երկրի է՝ գիշեր,
 Իսկ գեր՝ի վերոյ քան զերկիրս՝ մշակ տուրնջեան.
 Զաշխարհականն հայելի, և կամ մանաւանդ
 Զերևելի կայծակնն, արտաքուստ ծագումն,
225. Կամ առնթեր ծագումն, կամ հրաշալի հեղումն
 Ներքս մտիւք՝ արտաքս ընդունելութիւնս առնելով:
206. Յոյնն՝ զնշն շնչի՝ Խօսելով:
 208. Յօր. վանացս Բարեկիւնն:
 209. Յօր. մերում զարարն հոսումն:
 210. Ի մերում օրինակի զոր ոչ Դիւրաւն փոխանակ Դանիէլ յոյնն
 ասէ հոգի կամ Իշխան (Θυγάστης). զուցէ յօրինակի Թարգմանչիւն
 զտանէր ἄδύνατος կամ ἄδύναμος (ազար, առգոր):
 214. Յօրինակի վանացս և անշնչի հոսումն. այս է, հատանելով՝ ան-
 հատանելի մնայ. և հոսելով ոչինչ շփոթի:
 216. Առաջի հեղեալ բառացի Թարգմանութիւն է յունական προχέωθαι
 բառի, որ նշանակէ աստանոր Գործանելով, փոխելով: Դարձեալ
 և αὐσημίενος (միաւորեալ, զուգաւորեալ) ընթերցեալ է Թարգ-
 մանչիւն յօրինակի իւրում մակբայաբար (συνημίενως).
 217. Յնժայ նա որպէս սկայ յընթանալ զհանապարհս իւր (Սղմ.
 ԺԸ. 6): — Ստացաւ, իմա Գործ (տես 'ի ծան. ՅՏերորդ տողի):
 — Յաղաքս արեգակն 217-241 (տես 'ի ծան. ՅՏերորդ տողի):
 219. Իմա Նկարագրելով զԲարեկիւնն:
 220. Յոյնն. զԴիւրաւն կամ զԳործարարն բիբն:

- Ոչինչ 'ի սորա բերմանէս թաքի .
 Բաւական է ամենեցունց՝ ականարկութեամբ շողոյն .
 Հասանէ մինչև 'ի խորութիւնս տղմոց .
230. Լուսոյ աղբիւրս աշխարհաշարժս բղխէ :
 Է հասարակաց գործաստացիկ 'ի ներքոյ :
 Ընթանայ ամենեքումք զհակառակն ,
 Որպէս զի անխոտոր բերմանն ուժգնութիւն
 Ի կողից ընդդիմացեալ՝ պնդէ զընթացսն ,
235. Զի մի կործանեսցէ պնդութիւն հոլովիցն
 Ի վաղվաղակի վարուցն շտապոյ .
 Այլ որպէս շաղկապ ինչ ընդդիմապինդ
 Հակառակ շրջագայութեանն՝ երազութեամբ շարա-
 (կալեալ լինի .
 Հիմամբ ընթացիւք և բերմամբ կառուցմամբ :
240. Զի թէ ոչ էր բարեկարգ , այլ խոտորէր ,
 Զաշխարհ՝ 'ի շեղելն իւրում՝ փաղաղէր :
 Ո՛ր զաղօտ ջաշն լուսնի՝
 Յարեգական հրափայլութենէ կենդանախարուկեալ ,
 Տուեալ 'ի նա լոյս խարտեալ 'ի նմանէ .
245. Ոչ գիտեմ զիւրդ ասեն , սակայն ուրեմն

հայերէն թարգմանութեան մեկնաբանի մոտենել լուսոյն 'ի ներքս
 անդ աչաց , և յաչաց անախ իբր անդրադարձ հառազայթելով
 ընդունել 'ի տեսութիւն զարտաքինս :

227. Յօրինակի վանացս 'ի սորաբերմանի :
 228. Աստանօր ևս , որպէս 'ի տողն 97 , գլուխահանն թօռլի (ժածանումն ,
 թաւալումն , հակումն , վայրաբերութիւն) թարգմանէ - Բար-բեր-ման ,
 (գուցէ ընթերցեալ յօրինակի իւրում տի Ծփս . զի զնոյն բառ ու-
 զիդ թարգմանէ յիշ-ման , յիշ-ի տողն 241) . ուղղելի է վայր-
 բերման յիշ-ման . իսկ յօր . Անտ . Հարց զի՞նչ լի-թի : — Հերբեր .
 տի թօռլի տից անմիջ .
229. Յոյնն . Կանիտ-լ խաշնի Գնլն ցիւր-բերմանն - Կանիտ-լ :
 230. Բղխէ (χελ է χελ , 'ի χέω բայէ , որ է Բղիտ) . յոյնն զիէ - Կանի
 (χελ յ' χω բայէ , որ է - Կանի) : — Հերբեր . κοσμοκλήτου : βρῦς .
 231. Թօր . Անտ . Հարց՝ - Կանիտ-լ խաշնի . ուղղեցաւ համաձայն մերումս
 օրինակի և յոյն բնագրին (ἐργασίας , գործավար , շարժիչ 'ի
 գործ) : — Ի ներքոյ իմա 'ի ներքոյ (արեգական) եղև :
 232-239. Կրկնութիւն է նոյն իմաստից՝ զոր ինչ ասաց 'ի տողսն
 110-121 զերկնից և աստասարակ զերկնային մարմնոց , ուր տին

- Ոչ իբր թէ կարօտ գորով լուսոյ օտարի,
(Քանզի դու զլոյս և նախ քան զարեւ բղխես) .
Այլ որպէս զի կարգ դնել ստացուածոցս
Գեղեցիկ կարեաց և իմաստուն իշխանութեան .
250. Զոմն լինել կարօտ ջահին՝
Զխոնաւարար պաշտպանութիւնսն ածել 'ի ներքս .
(Քանզի կարօտ է խոնաւուտ բաղկացութեանն՝ ջեր-
Զի ջեռուցիչ բոցոյն հեղումն՝ (մութիւն) .
Ի ներքս երեցելովքն հիւթովք խոնաւեցուցէ .
255. Որպէս զի լիցի խառնումն ինչ՝ որպէս յամուսնու-
(թեան,
Եւ լծակցեալ՝ առ 'ի ծնանել երկոցունց,
Գեղեցիկ ծնունդս ցուցցէ զսերմանելոցն տղայս,
Առեալ լուսնի ջերմն փեսայ .
Որոյ ոչ թշնամի և կամ առ 'ի մարտ ինչ արարեալ ,
260. Այլ որպէս զքորս՝ տանուտէր և հայր՝
Խաղաղացուցեալ զհակառակ բնութիւնսն,
Կարգ ցուցանելով անկարգ չորրորդութեանն .
Որպէս զի աշխարհս այս՝ որպէս տուն մեծ՝
Անխախտ ցուցցի, չորից սեանց օրինակաւ ,
265. Առեալ 'ի ներքուստ հաստատութիւն ընդդիմանե-
(ցուկ :
247. Քանզի յառաջեամ տուր ստեղծաւ լոյսն և ապա արեգակն .
բառ որում երգէ և Շնորհալին . « Լոյսն որ անեղ արարեալան՝ ա-
սաց լինել լոյս եղաւան . զոր և ծագեաց յօրն տունին... Լոյսն
այն պայծառ՝ յօր չորրորդին յարեգական երթ հաւաքեալ . լու-
սինն 'ի տիպ լուսոյ ստեղծեալ » (Ժամգ.) :
250. Յունաբան են իմաստքն . իմա՛, կարգ դնելով միութեան (լուսնի) կա-
րօտ լինելոյ ջերմութեան, և միւսութեան (արեւու) խոնաւութեան՝ —
Պաշտպանութեան, այս է՝ օրնաւանութեան, զբաւլիքն :
251. Յօրինակի մերում՝ աշխարհ :
253. Հէքք. τῆς φλογὸς τῆς προσχύσεαι
254. Յօր. մերում՝ խոնաւացանք : Ասել կամի. Եւ զլերին բոցոյ շո-
ղացումն (արեգական) մեղմեցէ խոնաւութեամբ հիւթոց, զորս
կրէ յինքեան (լուսնին) : — ՎԱՐԳԱՆ. Որպէս զի լիցի սոցա եղու-
լիցն խառնումն ինչ, որպէս յամուսնութեան (852. մասնաւոր-
ութեան), ծնանել և սնուցանել զսերմանեացն տղայս :
256. Հէքք. τῶν δυνά.
257. իմա՛. Սերմանողացն երկոցունց՝ բարեծնունդ որդիս երեւցուցէ,

Οὐχ ὡς δεηθεὶς φαύσεως ἀλλοτρίας,
 (Τὸ φῶς γὰρ αὐτὸς καὶ πρὸ ἡλίου βρύει·)
 Ἄλλ' ὥστε ῥυθμὸν ἐντεθῆναι τῇ κτίσει
 Καλῆς ἀνάγκης, καὶ σοφῆς ἐξουσ' ας·

250. Καὶ τὴν μὲν οὖσαν ἐνδεῇ τῆς λαμπάδος,
 Τὰς ὑγροποιοὺς ἀντιλήψεις εἰσάγειν·
 (Δεῖται γὰρ ὑγρᾶς συμπλοκῆς ἡ θερμότης·)
 Τὸν δὲ ζέοντα τῆς φλογὸς διεκχύσει
 Τὰς ἐντεθείσας ἐκνοτίζειν ἱκμάδας·

255. Ὅπως γένηται μῖξις, ὥσπερ ἐν γάμῳ,

Καὶ συζυγόντων πρὸς τὸ τίκτειν τῶν δύο,
 Εὐτεκνα δειξέι τῶν σπαρέντων τὰ βρέφη,
 Λαθοῦσα θερμὸν ἢ σελήνην νυμφίον.

- Ὡς μὴδὲν ἐχθρόν, μὴδὲ πρὸς μάχην κτίσας,
 260. Ἄλλ' ὡς ἀδελφὰς οἰκοδεσπότης πατήρ
 Εἰς τὰς ἐναντίας φύσεις,
 Τὸν ἐνὺς τῆς ἀτάκτου τετράδος·
 Ὡς οὐτοῦ οὗτος, ὡς οὗτος μέγας,
 Ἄρ' ὡς τὸν τεττάρτον ἐν δίκῃν,
 265. Λαδῶν ἐν ἅντ' αὐτῶν

- Այսպէս բաղկացուցանես զանդէպ բնութիւնսն,
Հաւանեցուցանելով զնոսա 'ի միում տան բնակել,
Ի մի կամս զուգափշման մարտին. (Թացսն.
Որպէս զի յայնմհետէ հասարակաց գոյ նոցա զըն-
270. Եւ զսովորականսն կատարել զպաշտամունս:
Եւ ումեմն գործ՝ օգառէջ մանելով նիւթ նուրբ՝
Զտուրեւառ շնչոյ կենցաղոյս.
Իսկ այլ ոմն ազրունս հրոյ նիւթելով անկտրելիս,
Պատմունճանս հենեալ անկանի՝ առ 'ի ջեռուցանել
(գրնութիւնս.
275. Եւ ումեմն բերեալ պատրաստ ջուր՝ ըստ սովորու-
(թեանն,
Զի մի՝ գուցէ ջերմութիւնն խարուկեալ եռանդի.
Առնէ զերկիր պատրաստել տուն,
Զամենեսին զմեզ կերակրել օր ըստ օրէ:
Այսպէս գերագոյն քան զմիտս գործեաց զէութիւնսս՝
280. Կարծեօք մարտի՝ միաւորեալս:
Եւ հնձոց կիզող ծայրութիւնն
Ոչ փութանակի 'ի ձմեռն զջերմութիւնն յեղու,
(Քանզի յանկարծակի փոխադրութիւնք՝ փնասակարք
Այլ 'ի յաշունն, և խառնուածով միջակ (են),
285. Քաղվութեամբն զցրտութիւնն ապահովեցուցանէ.
Եւ աստուստ փութանակի 'ի ծայրագոյնն ջերմու-
Այլ 'ի գարունն կոխէ, և մոռացուցանելով (թիւն,
266. Զանդէպ իմա զաններդաշնակ, զանմիաբան:
268. Բառք զսփառչան (σπιννοια) փոխաբերաբար ունի զմիտս բա-
նին 'ի յոյն բնագրին, որով նշանակէ զմիութիւն կամաց կամ
զգացմանց. որով 'ի դէպ է իմանալ. Յայտմ եւեթ միաբանեալ
կամաւ 'ի մարտ՝ զի ամենեցուն (մէն միում տարեբաց) հուսկ
ուրեմն մի միակ իցեն ելք ընթացիցն և դիտումն վախճանի, իւ-
րաբանչիւր ուրուք զսեփական պաշտօն իւր կատարելով:
270. Այս տող չիք 'ի տպ. Հէրքէրի:
271. Ումեմ, այն է՝ օղոյ:
273. Այլ ոմն, այն է՝ հուր:
274. Յօր. պարսաճանի, եղաք ըստ յունին:
275. Եւ սփառչան զիւր: — Պարտասք ջուր, յոյնն ունի անդերա-
կամ անդերա-յին. գուցէ պարսէ վառ հայ բնագրին՝ այսպէս
խանգարեալ է յընդօրինակողէ գրչագրին:
276. Եւ անդի. ասել կամի՝ այրիցի, կիզի, բորբոքեացի:

- Οὕτως συνάπτεις τὰς ἀσυμβάτους φύσεις,
 Πείθεις δὲ ταύτας ἐν συνοικίᾳ μένειν,
 Εἰς ἐν θέλημα συμπνεούσης τῆς μάχης,
 Ὡς λοιπὸν αὐταῖς κοινὸν εἶναι τὸν δρόμον.
270. Καὶ τὰς συνήθεις ἐκτελεῖν λειτουργίας.
 Καὶ τὴν μὲν ἔργων ἀερόστημον πλέκειν,
 Ὑφασμα λεπτὸν εἰς ἀναπνοὴν βλου.
 Τὴν δ' αὖ πυρὸς νήθουσαν ἀρραγεῖς μίτους,
 Χιτῶνα ποιεῖν εἰς τὸ θάλλειν τὴν φύσιν.
275. Τὴν δ' αὖ φέρειν ἐνομβρον ἐξ ἔθους ὕδωρ,
 Μήπως τὸ θερμὸν φθαρτικῶς ὑποβράσῃ.
 Τὴν γῆν δὲ ποιεῖν εὐπρεπῇ τὴν οἰκίαν,
 Καὶ πάντας ἡμᾶς ἐστιᾶν καθ' ἡμέραν.
 Οὕτως ὑπὲρ νοῦν εἰργάσω τὰς οὐσίας,
280. Ἐν τῇ δοκῇσει τῆς μάχης ἠνωμένους.
 Καὶ τοῦ θέρους μὲν ἢ φλογώδης ἀκρότης
 Οὐκ εὐθὺς εἰς χειμῶνα τὴν θερμὴν τρέπει,
 (Αἶ γὰρ μετάρσεις βλαπτικαὶ τῶν ἀθρόων)
 Ἀλλ' εἰς τὸ μετόπωρόν τε καὶ κράσιν μέσσην
285. Τῷ μαλθακῷ τὴν ψῆξιν ἡρέμα τρέφει.
 Κάντεσθιν εὐθὺς οὐ πρὸς ἀκρατον ζέσιν,
 Ἀλλ' εἰς ἕαρ μέτεισι, καὶ λεληθότως
277. Ձերէր՝ առնու առա՝ ի կիր փոխանակ չողայ: Ջրունականն եւ-
 փրեպի (պեղազարդել) թուի ընթերցեալ թարգմանիկն եւտրեպի
 (պատրաստել): — Հերբեր. եմքրեպի.
280. Յունաբանութիւն անիմանալի. առի կամբ՝ Զընդդիմադարա թուե-
 ցեալսն իրերաց՝ միարանելով:
- 281-358. Յաղազս չորից կղանակաց տարւոյ: — Հնձովք՝ իմանայ դա-
 մանն:
282. Յօր. զՅօրն, ուղղեցաւ ըստ յունիկն:
285. Յոյնն. զքրտութիւնն մեղմիւ անեցունցանէ կամ տառէ (դրօժա
 տրօքի).
286. Իմա՝ ու յեւրո՝ ի ծայրագոյնն շերմութիւն, ըստ որում ի վեր
 անդր (տող 282):
287. Գունցէ փփփ (ի գարունն). յոյնն՝ փոխադրի, անցանէ (մէտէս).
 Մարտարանիւմ իմա գաղտնաբար:

- Զցրտութիւնն մղէ և զտօթն ժողովէ:
 Եւ զամենայն առնեն փոխադրութեան ընթացիւք.
290. Աղջեկանց նմանութեամբն պարելով համանգամայն,
 Եւ խառնեալ ընդ միմեանս զմատունս՝
 Որպէս զի պար յարդարեացեն բարեկարգ կենցաղոյս.
 Որպէս զի մեծացի յիմաստուն ստացուածոց քոց
 Ամենայնիւ յայտնի իշխանութիւնդ:
295. Ժամանակ ձմերայնոյ, և ծառք վաղվաղակի
 Ի հրաբեր ցրտութենէն թառամին.
 Խամբի գեղեցկութիւնն, տկարանան ոստքն,
 Թափի տերեւն՝ իբր մեռելոյ մազ:
 Եւ յիտ փոքու ինչ՝ զապականութիւն 'ի բաց դնէ,
300. Ի գեղեցկութիւն դարձեալ, և բերէ նոր մազ,
 Բողբոջք զգեղեցկութիւն, և տերեւն՝ հեր.
 Եւ յանյայտիցն յառնեն գերեզմանաց՝
 Ըստ սովորական յարութեան ազգին:
 Իսկ հնձոց ժամանակ՝ ոչ ունիմ ասել թէ ո՞րպէս
305. Եոյն ինքն կիզիչ արեգակն;
 Ի նմին ժամանակի և 'ի շրջանի ընթացից՝
 Երբեմն թխացուցանէ զգոյնան կիզմամբ,
 Եւ երբեմն սպիտակացուցանէ զմարմինսն.
 Եւ զոր ծնանի զսերմանեացն մանկունսն,
310. Գե՛ճ գործէ զմրգոցն հիւթս:
 Զի խառնես զնոսա առ օդ ընթացիւք,
 Զջերմն ընդ խոնաւին շարամանեո ճանապարհակցի.
 Որպէս զի խառնեսցի միջնորդի յանկութեամբ՝
 Որ 'ի նոսա պարարութեանցն ծայրութիւնն.

288. Իմա՝ զցրտութիւնն 'ի բաց հալածէ:

289. Այսինքն է՝ փոփոխակի ընթացիւք գործեն զայսոսիկ:

290. Յօր. Աւելւոյն:

292. Հէրք. անթիսոյ.

293. Տես 'ի ծանօթ. ՅՅերորդ տողի:

298. Յոյնն՝ որպէս 'ի մեռելոյ մազք:

300. Հէրք. τριχας φ'ει.

301. Յոյնն. Բողբոջք զգեղեցկութիւն (աստ): — Յօր. Բողբոջք:

304. Այս է՝ յամարան. աստ և 'ի տողն 281:

309. Մանկունս իմա՝ զսերունդ:

- Τὸν κρυμὸν ὠθεῖ, καὶ τὸ καῦμα συλλέγει.
Καὶ ταῦτα δρῶσιν ἐξ ἀμοιβαίου δρόμου·
290. Κόραις ὁμοίως συγχορευούσαις ἅμα,
Καὶ συμβαλούσαις τοὺς ἑαυτῶν δακτύλους,
"Ὅπως χορὸν πλέξωσιν εὐρύθμου βίου.
"Ὡς ἐμεγαλύνθη τῶν σοφῶν σου κτισμάτων
"Ἡ παντοποιοὺς ἐμφανῶς ἐξουσία.
295. Χειμῶνος ὥρα· καὶ τὰ δένδρα συντόμως
"Ἐκ τῆς πυράγρας τοῦ κρύους μαραίνεται,
Φθίνει τὸ κάλλος, ἀσθενοῦσιν οἱ κλάδοι,
"Ἐκρεῖ τὸ φύλλον, ὥσπερ ἐκ νεκροῦ τρίχες.
Καὶ μικρὸν οὕτω τὴν φθορὰν ἀποξέει,
300. Καὶ κάλλος αὖθις καὶ νέας τρίχας φέρει,
Βλαστοῦς τὸ κάλλος, καὶ τὰ φύλλα τὰς τρίχας,
Καὶ τῶν ἀδῆλων ἐξεγείρεται τάφων
Πρὸς τὴν συνήθη τοῦ γένους ἀνάστασιν.
Θέρους δ' καιρὸς· οὐκ ἔχω λέγειν, ὅπως
305. "Ἐκείνος οὕτως ὁ φλογώδης ἥλιος
"Ἐν ταυτότητι τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου
Πῇ μὲν μελαίνει τὰς χροὰς ὑποφλέγων,
Πῇ δ' αὖγε λευκὰ δεικνύει τὰ σώματα.
Καὶ ξηρὰ μὲν δρᾷ τῶν σπαρέντων τὰ βρέφη,
310. Ὑγρὰς δὲ ποιεῖ τῶν ὀπῶν τὰς ἱμάδας·
Κιρνᾷ γὰρ αὐτάς τῃ πρὸς ἀέρα δρόμῳ,
Καὶ θερμὸν ὑγρῷ συμπλέκει ὁδοιπόρῳ,
"Ὅπως κερασθῇ τῇ μεσαζούσῃ σχέςει
"Ἡ τῶν ἐν αὐτοῖς ποιότητην ἀκρότης·

310. Յոյն՝ զի Բ...-Բ...-Բ... (τῶν ὀπῶν) և ոչ Դ... (τῶν ὀπω-
ρῶν). առաջ և այլ ուրիշ ուրիշ, զոր օրինակ 'ի առջ 332,
և այլն: — Տես և 'ի ծանօթ. 320-երորդ առիթ:

311. Յոյն՝ զի Բ...-Բ... շարժանք, յերբորդ զէմ, որպէս և մեծ
բանին պահանջին. այլ 'ի ձեռագրի միում՝ յիշատակելոյ 'ի Մկրտչ,
զի չափանայն չպիթարգմանութեան՝ յերբորդ զէմ, բրբե առ
արեգակն ուղղելով զբանս: Փոփոխութիւն զիմաց առ Պիտիւկայ
ու ապա ուրիշ տեսակի յընթացս քերթուածոցս: — Հերբեր.
կիրնէս γάρ αὐτόν.

313. Յոյն՝ միջնորդի յարարեթուածք:

315. Καὶ μήτε φλέξει δραστικῶς ἡ θερμότης,
 Ὑγρὰς ἐν αὐτῇ μὴ παρούσης ἱκμάδος·
 Μήτε πρὸς ἄκραν ἐξολισθήσῃ χύσιν,
 Τῆς ὑγρότητος ἡ φορὰ μονομένη.
 Ἀλλ' ὥσπερ εἰς ἓν ἔργον ἐργάται δύο,
 320. Τέγγει μὲν ἱκμάς, καὶ παραβάλλει τὴν πόαν,
 Καὶ τῆς ὁπώρας ὠμὰ τέκτει τὰ βρέφη,
 Ἐν οἷς τὰ πολλὰ λεπτὰ τείνει σπαρτ'·α,
 Μήπως βαρυνθῇ τῶν ὀπῶν ἡ χαυνότης,
 Καὶ θλίψιν ἔξει τῇ δέσει τοῦ σφίγματος,
 325. Κάντεϋθεν ἱκμάς τῆς ὁπώρας ἐκπέσῃ.
 Ἐπεὶ δὲ δεῖται πῆξεως μὲν ἡ χλόη,
 Χαυνώσεως δὲ τῶν ὀπῶν ἡ στερρότης,
 Θέρμη συναντήσασα ταῖς δυοὶ μία,
 Χαυνοῦσα, καὶ σφίγγουσα τῷ ξένῳ λόγῳ,
 330. Πληροὶ τὸ λείπον δωρεαῖς ἐναντίαις·
 Καὶ τῇ χλόῃ μὲν ῥίξαν ἐδραλαν φύει·
 Λεπτῇ δὲ χυλώσασα τοὺς ὀπούς ζέσει,

Τὴν βρώσιν ὥς ἐνσαρκον ἀρτύει δρόσῳ.

Ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ὁμότητα καρδίας

335. Σπινθὴρ νοητοῦ προσβαλόντος ἡλίου.
 Θάλλει, μαλάττει, καὶ πεπαίνει, καὶ τρέφει,

Καὶ καρπὸν ἐντίθησιν ἐξ ἀκαρπίας.

Ὡς τετράπωλον ὥσπερ ἄρματος θέσιν,

Στοιχεῖα τάττων, ἡνιοχῶν δὲ τοὺς χρόνους

320. Յոյն. Ոսոգէ զհիւթ և յառաջ ածէ զբոյսս, և ծնանի զաւանս սերմանս աշխարհի: Օπώρα նշանակէ փոխաբերաբար նաև զպսուղս աշխարհայինս առնասարակ, սակայն աստանոր քստ ստիբրական իմաստիցն զաշխարհային ցուցանէ զժամանակ:

329. Յոյն. Իրաշարի բանիւք կամ եղանակաւ որպէս երեսի՝ յունարեւ օրինակ Թարգմանչին ունէր Զենք փնօղփ (աշխարհի բոցով):

332. Յոյն. շիւթն (տօն օթօն). Թօր. Բարձրացանքս շիւթն, որ զիւրակ թուի ընդօրինակողին. ուղղեցաւ քստ յունին:

333. Հէրք. Ծրօսօն.

334. Իմա ասանութիւն, շրտութիւն, պիտութիւն (սրտ):

338-369. Յաղաքս չափոյ և բաժանման ժամանակաց աւուրք և ամսոյ:

340. Եօթն շրջագայիւք աւուրց՝ շուրջ ընթացիւք,
Անցուցանել զկենցաղոյս սեռն
Առեղսւ սովորականաւ և անուաւ անցուցանելով.
Եւ ընդ նմին պահելով զմիահամուռ դրունն,
Զի՛ մի՛ գուցէ կառքն 'ի սովորութենէն արտաքս
(ընթացին,
345. Եւ խանկարումն առաքեպցէ և խռկեսցէ զտեսութիւնն,
Եւ ապականիչ պատերազմն ամբոխին արկցէ աղմը-
(կելով.
Այլ որպէս զի ամենեցունց ըստ կարգի լինիցի ըն-
Եւ ոչինչ զմեզ անձընտէր տեսանել, (Թացքն,
Այլ հասարակաց զարարածս՝ ծառայս քո գոյ,
350. Եւ ոչ չարձեալ անցանել ըստ հաստատեալ սահմանն,
(Բայց միայն զի զյեղումն առնիցես դու,
Քանզի պատեհ համարեցար նախադիտմամբ զօգ-
Քոց մեծ ձեռագործաց արարածոցս. (տակարան)
355. Ոչ յեղուլ ամենազգի չփոթմամբ
Աշխարհակործան յեղումն ապականութեան 'ի վե-
(րայ ածել.
Եւ ոչ զարձեալ մնալ առանց յեղման, այլ գոյ սահ-
(մանս
Ի կարևոր յեղանակէն, ոչ զանխախալ ժամանակին,
Աստուած Թուեցաւ տեսողացն արարածքս:

342. Հէքք. թսմօ.

345. Թօրինակի մերում. Եւ Խանդութիւն Խանդութիւն, Խամ
խառնակեցէ, չփոթեցէ զտեսարան համազայից:

346. Խամ՝ և աղմուկս 'ի վերայ ածեալ՝ արկցէ 'ի ներքս պատերազմն,
որ ապականեցէ զամբոխն կամ զժողովուրդս: — Հէքքէր. ԴԵ
փոքս, ձմբալղ.

347. Թօրինակի մերում. Այլ զի Խանդութիւն Խամ Խանդութիւն:

348. Խամ զի մի՛ գուցէ ինքնիշխան կարծեցեմք, այլ առնասարակ զամե-
նայն արարածս՝ ծառայս Արարչին լինել. որպէս ունի յոյն բնա-
գիրն:

351. Թօրինակի վանացս. Եւսիւ ըստ հաստատեալ սահմանն:

352. Այսինքն է, բայց եթէ յորժամ զու ինքնին (Սահղծողք) գոր-
ծեսցես զյեղումն, զոր 'ի դէպ համարեցին քոյովք կանխադիտու-
թեամբ: — Ընտրելու զպէս ևս ունի օրինակ մեր յեղութեան:

353. Թօրինակի մերում. Խախտիւմբ զգործութեան և Խախտիւմբ:

340. Ἐν ἐπτακύκλοις ἡμερῶν περιδρόμοις·
Διεξάγων δὲ τοῦ βίου τὸν ἄξονα
Ῥυθμῷ συνήθει, καὶ τροχῷ βεδοηότι·
Καὶ συμφυλάττων τὰς συνεκτικὰς θύρας,
Μήπως ὄχημα τοῦ συνήθους ἐκδράμῃ,

345. Καὶ σκύλμα πέμψῃ, καὶ ταραξῇ τὴν θέαν,
Δημοφθόρου τε λύσιν ἐμβάλλῃ μάχης.

Ἄλλ' ὥστε πάντων τακτὸν εἶναι τὸν δρόμον,
Καὶ μηθὲν ἡμᾶς αὐτοδέσποτον βλέπειν,
Κοινήν δὲ δούλην πᾶσαν εἶναι σου κτίσιν·

350. Καὶ μήτε συνδεθεῖσαν εἰς λύσιν τρέχειν·
Μήτ' αὖ παρελθεῖν τοὺς πεπηγμένους δρους,
(Εἰ μὴ μόνος σὺ τὴν τροπὴν ἀπεργάσῃ,
Καὶ γὰρ συνεῖδες προσκοπῶν τὸ συμφέρον·)
Τῶν σῶν μεγίστων ἐργοχείρων τὴν κτίσιν·

355. Μήτε τρέπεσθαι πᾶν γένος, καὶ συγχύσεις
Ταῖς κοσμοθέτοισι ἐκτροπαῖς παρεισάγειν·

Μηδ' αὖ μένειν ἄτρεπτον, ἀλλ' ἔχειν δρους

Τρεπτῆς ἀνάγκης, μὴ λαθοῦσα τῷ χρόνῳ,
Θεὸς νομισθῇ τοῖς ὁρώσιν ἡ κτίσις.

355. Թուի 'ի ձեռագրի Թարգմանիկն լիալի քաγγενօց (ամենազգի),
փոխանակ քան ցենոս (ամենայն ազգ բրայ) բառից: — Համա-
նայն իայ Թարգմանութեանն ունի և Հերբեր. Մի ծէ տրէքսծալ
քաγγենօց.

356. Հերբ. էքսէսագայն.

357. Թոյնն. այլ աւել աւելանալ:

358. Ու զւնիւնաւ իւրաւանիս. յոյնն ունի. Զի մի յանցանիկ ժամա-
նակաց 'ի վերայ՝ տեսողացն (զանկեղիութիւն էիցս) Աստուած
Թուեցիկն արարածն:

359. Թորեկանի վանացս զկնի պար առդի՝ կարգիկն յեռադարձ՝ օտար
'ի բնադրէն. « Երազսս որդի մի՝ տեսողացն Աստուած Թուեցիկն
դու արարածն, այլ յԱրարիչէ հաստատեալը, որում կարկերով
հրամանի՝ զհարաքանչիւրն բացազգարն գործ մշակութեան: Որ-
պէս ոմն զհիցիկատեալի ասաղ » . և այսպէս տեսանէ 'ի առդի
365, յառաջ վարելով զբանն:

360. Ո՞վ որ զլուսին կամ զարեգակն տեսանելով աչօք՝
 Զսորա առ 'ի նուազութիւն ախտացումնն,
 Եւ ոչ նոյնժամայն գիտացցէ ուսուցչին բնութեամբ.
 Որպէս զի ոչ արդեօք փոխեալ լինէին լուսաւորքն
 Եթէ ոչ էր ընդ կրիւք լոյս ջահին: (մի գող,
 365. Կամ ո՞վ զնոյն գեղեցկատեսիլ աստղ՝
 Լուսաբեր ծանուցեալ և մթացուցեալ երեկ,
 Եւ ոչ ծանիցէ զնա մշակ երկն ընթաց,
 Քարոզ գիշերի և մարգարէ տուընջեան:
 Ո՞վ որ զմեծս զայս տեսանելով երկին,
 370. Եւ զմշտաթաւալ բնութիւնն զօր ունի,
 Եւ զաստեղացն շարունականապոյնս, (րաւոյ
 Զոմանս հիւսիսականս և զոմանս շարժութիւն հա-
 ընթացս արարեալ կամ ետեղափոխութիւնս.
 Եւ կամ զանդունդս հեղման օդոյս՝
 375. Տրտացեալ և դարձեալ անդրէն խարուկեալ,
 Եւ բղամունս ընկալեալ հարկաւորս,
 Եւ ոչ զանփոփոխելին ածցէ զմտաւ էութիւնն,
 Եւ համարեսցի աղախին զմշտայեղ արարածս:
 Ո՞վ որ զեռանդեայ զկարկուտ և կամ հեղումն
 (մառախղի,

363. Լուսաւորքի Գ. Գ. Եւ յոյն՝ Լուսաւորքի 'ի Խաւար: — Հերթեր.
 փատչթց

364. Յոյն՝ Լոյս Գ. Գ. Եւ:

366. Հաւանորէն ԳՄԱ ընթաց (հայեցեալ, տեսեալ) բառն ընթերցեալ և
 Թարգմանիչն յօրինակի իւրում ՅՈՒՐՈՒՆ (Գ. Գ. Եւ): Լուսա-
 բեր (փատչթց) և Արուսեակն կամ Արաւստղն, իսկ երեւ (ԵՍ-
 ԽԵՐՈՆ, արեւմուտք, երեւոյ) իմանալի և զաստղն Գիշերավար.
 որով յեղլի է՝ զնոյն աստղ տեսանելով և Արաւստղ և Գիշե-
 րավար:

367. Զեք այս ասող յօր. վանացս:

368. Յօրինակի մերում. Քաւոյ Գ. Գ. Եւ Գ. Գ. Եւ:

369-382. Յաղագս երկնային հաստատութեան: — Երկինք պատմեմ
 զփառս Աստուծոյ (Սղմ. ԺԸ. 2): — Խոստովան եղեցին երկինք
 քանչեւեայ քոյ (Սղմ. ԶԸ. 6):

371. Շարունակութեան, յոյն տօն ՏΥΝΕΚΤΙΧΤΑΤΟΥΣ, որ է զտիրութեան
 բառն, զտիրութեան լինելի: — Յօր. մերում պաշտօնին ասողքն
 369 և 370, իսկ այս ասող 371 դրոշմի հեռազայլիքն այսպէս, (որ
 տեսնուածայն ընդ բնագրին՝ քաղուածօրէն յօրինեալ տեսանի
 յընգօրինակողէն).

360. Τίς γὰρ σελήνην, ἢ τὸν ἥλιον βλέπων
 Ὀφθαλμιῶντας τῇ πρὸς ἑκλείψιν νόσῳ,
 Οὐκ εὐθύς ἔγνω τῇ διδασκάλῳ φύσει,
 Ὡς οὐκ ἂν ἡλλάξαντο φωστῆρες γνόφον,
 Εἰ μὴ παθηταῖς ἐξοφοῦντο λαμπάσιν;
365. Ὡς τίς τὸν αὐτὸν εὐσυνόπτως ἀστέρα,
 Καὶ φωσφόρον γνοῦς καὶ σκοπήσας ἔσπερον,
 Οὐκ οἶδεν αὐτὸν ἐργάτην διπλοδρόμον,
 Κήρυκα νυκτὸς, καὶ προφήτην ἡμέρας;
 Τίς τὸν μέγιστον οὐρανὸν τοῦτον βλέπων,
370. Καὶ τὴν αἰκλίνητον, ἣν ἔχει βίαν,
 Τῶν ἀστέρων τε τοὺς συνεκτικωτάτους,
 Νῦν μὲν βορείας, νῦν δὲ κινήσεις νότου
 Ἐν ἐκδρομῇ ποιεῖντας, ἢ μεταστάσει·
 Ὡς τὴν ἄβυσσον τοῦ χυθέντος ἁέρος,
375. Ψυχρουμένην νῦν καὶ πάλιν πυρουμένην,
 Καὶ προσβολὰς πάσχουσιν ἠναγκασμένας,
 Οὐ τὴν ἄτρεπτον ἐννοήσας οὐσίαν,
 Δούλην νομίζει τὴν ἀείτρεπτον κτίσιν;
 Τίς βρασμὸν, ἢ χάλαζαν, ἢ χύσιν ζόφου,

371... Տէնա և այլոց աստղի շարունակութիւնը՝

372... Ուսանք հիւսիսայինը և ուսանք հարավայինը

373... Ունեւորդ զընթացս շարժման:

379... Եւ այլ ոմն զհարկուս և կամ իւր 'ի վայր բերելով.

380... Եւ հեղուքն մասաթիւր կամ խոնաւուս ծովս,

381... Կամ երկիր զողալով ասպնապաւ,

383... Կամ ծով ծփմամբ և խաղաղանալով,

384... Փախչողի օրինակաւ:

372. Չման... զման. յոյն նῦν μὲν... νῦν δὲ (մերթ... մերթ, այժմ... և այժմ):

376. Բախման, զուցէ բախման, զի յոյնն προσβολή ցուցանէ զանորոշ թիւ գործողութիւն 'ի վերայ անկանելի, բաղդելի, հեղուց. որով իմաստքն լինին՝ Ահիւսման բաղդման կամ յեղափոխութիւնս կրելով:

379. Յոյն. Ո՛ր ոչ գիտացուի, զիւրիւր, և այլն. Իւստիւտի կամ Իւստիւս (βρασμός) թուի իմանալ զմրբիկս օդոյ և կամ զդրբառն աստիւսարակ տարեբաց. հիւսմամբ Դուստիւս զթիւսակուսակ ասիւս. հար 'ի վայր բերելու՝ կայծակն է, իսկ խոնաւուս ծովի՝ փայլանքն. — Հերբէր. ἢ χύσιν γνόφου.

գիւրդ.

380. Եւ կամ հուր 'ի վայր բերեալ և կամ խոնաւուտ
(ծուխ,
կամ զերկիր դողացուցեալ և տազնապեալ տեսա-
(նեղով,
Եւ ո՛չ գիտացեալ՝ աղախին ամբոխեալ զարարածս :
Ո՞վ ոք զծով 'ի ծփանս տեսանելով՝
Ոչ գիտացեալ զնա՝ փախչողի օրինակաւ՝
385. Արտաքս փախուցեալ և ըմբռնեալ 'ի ներքս :
Եւ կամ ո՞՞ յովովակի ջեռուցեալ ցուրտ ջերմու-
Եւ անառակ բախմամբ հողմոց, (թեամբ,
Բողորովիմբ զնա ամբոխեալ վայրենարար
Ջերկիր հարկանելով, բարկութեամբ
390. Յանդբլանի և լայնացուցանէ զբերան իւր,
Բազում ինչ գոչէ, և թքանէ զփրփուրն արտաքս .
Եւ աղմբկի առ ափն ծփանօք .
Եւ ջուրս բազմաց հոսանաց ըմպելով՝
Ջանամոքելի աղութիւնն 'ի խորոց զգայուի .
395. Եւ առաւելութեամբ արբեցութեան ամբոխի,
Խորտակել զկապանսն և փախչել կամի .
Անդրէն 'ի ներքս քարչի, և երկուցեալ կայ մնայ,
Եւ ըստ խոնաւուտ դրունսն ոչ անցանէ,
Այլ անդրէն յինքն յորսայսեալ անկանի .
400. Որպէս զաղախին կալեալ զհերաց :
Քանզի պան հարկանէին օգտակարապէս արարածքս,
Ջի առանց գանի՝ երկիւղիւն ողջախոհասացուք մեք .
(Խնայող խնամով յանվտանգ տեսութիւնն) .

383-400. Յաղաքս ծովու :

384. Ի վերայ լերանց կացցեն ջուրք . 'ի սաստէ քումմէ փախիցեն
(Սղմ. ճԳ. 7) : — Յօր. Է-Է-Է :

387. Հէրք. τὼν πνευμάτων.

388. Ա՛բ-Է-Է-Է, յօր. մերում Բ-Է-Է :

393. Հ-ս-ս-ս (ῥευμάτων), անշուշտ զգետոց հոսանս իմանայ և ոչ
զանճրեւաց. ըստ այնմ թէ « Ամենայն գետք 'ի ծով զնան և ծով
ոչ լնու » :

395. Յօր. վանացս՝ աբէց-ս-թիւնն :

396. Ելանեն լեռնանան և իջանեն դաշտանան, 'ի տեղի յոր հաստա-
տեցեր զնոսա. սահման եղիլ՝ և ոչ անցանեն, և ոչ ևս դառնան
'ի ծածկել զերկիր. (Սղմ. ճԳ. 8. 9) : — Հէրքեր. διαδραματι,

380. "Η πῦρ καταχθὲν, ἣ βραχεῖσαν αἰθάλην,

"Η γῆν τρέμουσιν, καὶ παρειμένην βλέπων,

Οὐκ οἶδε δούλην τὴν κλονουμένην κτίσιν;

Τίς τὴν θάλασσαν ἀστατοῦσαν προσβλέπων,

Οὐκ οἶδεν αὐτὴν δραπέτου τινὸς δίκην,

385. Φεύγουσαν ἔξω, καὶ κρατουμένην ἔσω;

"Η πολλάκις ζέσασα τῇ ψυχρᾷ ζέσει,

Καὶ ταῖς ἀτάκτοις προσβολαῖς τῶν βρυμάτων,

"Ολὴν ἑαυτὴν, οἷα μαινὰς ἀγρία,

Τῇ γῇ περικρούσασα, καὶ θυμουμένη,

390. Θρασύνεται μὲν, καὶ πλατύνει τὸ στόμα,

Καὶ πολλὰ κράζει, καὶ τὸν ἄφρον ἐκπτύει,

Καὶ συμπέφυρται πρὸς τὰ χεῖλη τῷ σάλῳ·

Κρουνοὺς δὲ πολλῶν ἐκπιῶσα βρυμάτων,

*Απεπτον ἄλμην ἐκ βάθους ἐρεύγεται.

395. Τῇ πλησμονῇ δὲ τῆς μέθης ταράττεται,

*Ρῆξαι τε τὰς κλεῖς, καὶ διαδρᾶσαι θέλει·

*Ανθέλκεται δὲ, καὶ φοβεῖται, καὶ μένει,

Καὶ τὰς ἐνύδρους οὐ παρέρχεται θύρας,

*Ἄλλ' εἰς ἑαυτὴν ὑπτίως ἀνατρέχει,

400. *Ὡς οἷα δούλη τῶν τριχῶν κρατουμένη.

Μαστίζεται γὰρ συµφερόντως ἢ κτίσις,

*Ὅπως ἀπλήγῳ σωφρονισθῶμεν φόβῳ,

(Φειδοῖ προνοίας τοῦ τεχνίτου τῶν ὄλων,)

398. Թոր. մերում. Եւ ընդ անպատ քրտնակ, անհամապէս յոյն բը-
նաբիւն:

399. Զխոսովութիւն աշխարհայն անբաժանեալ (Սղմ. 29. 10). — Ժո-
ղովհայտ որպէս 'ի տիկ զշուրս ծովու (Սղմ. 18. 7):

400. Ի մերում օրինակի. Որպէս զանգիւն իւրաքանչեւ զհեղեղի
երկնային. յորում աստիկ և անգր պահանքն՝ միշտ ցառող 883.
Այլ չ'ի գրչոյ, և այլն:

401-807. Յաղաքս թէ նախ խրատիմք 'ի Տեառնէ զանազան եղանակ-
աք և ոչ պատմիմք:

402. Զի անպատ Գնի՝ եղաք ըստ յունիկ. զի յօրինակի մերում և Ան-
տոնեանց զիւ՝ զի անպատ երկնային, և այլն:

403. Յղին. Խնայող նախախնամութեամբ Արուեստաւորիկ ամենեւ,

- Եւ խորշեացուք՝ որպէս մանկունք՝ երկեցուցչաւ ինչ .
405. Եւ կամ զշուն փոքրիկ գան հարեալ՝
Զառիւծուցն ողախոհացուցանեն զյանդգնութիւն :
Ո՛ր որ ամենայնիւ չափ տայ մեզ զբուժմունս
Ժամադրեցելոցն պարտուց ժամադրութեանց .
Աւազակելով զմեղս երկիւղիւ ,
410. Բռնադատես առ 'ի կեցուցանել զկենցաղս ,
Եւ ոչ դատես ըստ օրինացն . այլ սրբան
Սղալիմք մեք , տարերքս գան հարկանին ,
Եւ կշտամբանս ընդունին իմոց յանցաւորութեանցս ,
Այլոց վիրօք վիրաւորեալ .
415. Որպէս զփոխումն ախտի կեղոյ ,
Որ մինչդեռ յայլս լինի հիւանդութիւն՝
Ախտին վտանգ յայլս ընթանայ :
Եւ լինիմ այժմ 'ի մտաց զարմացման ,
Թէ զիմորդ դատաւորն իրաւունս աւանդելով այլոց ,
420. Ինքն այլոց ակն առնու և մարդասիրէ անձկութեամբ ,
Փոխանակ այլոց սխալանաց՝ զայլս քարչէ 'ի դա-
(տաստան .
Եւ զիմորդ դատաւորն՝ զայնոսիկ որ զդատաստանսն
(առնեն իրաւանց ,

ցուն : — Յայսմ վայրի սկսեալ 'ի 401 տողէ մինչեւ ցտողն 406
այլազգ են կարգ բանիցն 'ի նայ թարգմանութեան , զորս վերա-
ծեալ մեր՝ տողեցաք համաձայն յոյն բնագրին : Ի նպումս տողքն
յաջորդեն այսպէս 402 , 404 , 405 , 406 , 401 , 403 . յետ որոյ
կարգին և այլ ևս տողք երեք՝ օտարք 'ի յոյն բնագրեն . այսպէս .

Որպէս զի ամենայն խստապարանոց ծառայ

Զծառայակից իւր՝ գանիւ ողջախոհեալ տեսանելով՝

Նախ քան դառնուլն զան՝ բարեկարգ լինել ուսանի :

405. Յոյնն . Ըստ որում և զկորիւնս շանց գանահարեալ : — Հէքքեր .
Εὖ καὶ .

406. Աբխառտէլ (Յլէս . Կէն . Թ . 44) և այլք ըստ նմանէ՝ աւանդեն
'ի նոյ և 'ի խօսելոյ ազաղաղի երկնչել առիւծու . ոչ յիշեմ ըն-
թերցեալ ուրեք՝ զոր Պիսիգէս ասէ՝ նաև 'ի ձայնէ կորեան շանց
հարելոց սարսափել զազանին . զուցէ զայդ նմարս 'ի վար արկա-
նէին նուաճողք երէնոց առ Պիսիգէսալ :

407. Եօր . Ո՛ր միշտի : Խառնակ և անխմանալի է տողդ 'ի նայ
Թարգմանութեան . իսկ բառացի յեզուսն յունականին այս է .
« Ո՛ր որ միշտ շնորհես յապաղումն այնոցիկ՝ որք զանցանին զժա-
մադրութեամբ պարտուցն ժամադրելոց » :

- Καὶ συσταλῶμεν, ὥς φοβήτῳ παιδίᾳ,
 405. Ἡ καὶ τὰ μικρὰ τῶν κυνῶν τετυμμένα,
 Τὸ τῶν λεόντων σωφρονίζουσι θράσος.
 Ὡς μέχρι παντὸς ἐνδιδοὺς ὑπερθέσεις
 Ταῖς ἐκπροθέσμοις τῶν χρεῶν προθεσμίαις·
 Ὀδοστατῶν δὲ τὴν ἁμαρτίαν φόβῳ,
 410. Βίας τε ποιῶν εἰς τὸ σῶσαι τὸν βίον,
 Καὶ μὴ δικάζων συντόμως, ὀπηνίκα
 Σφαλῶμεν ἡμεῖς· ἢ κτίσις δὲ τύπτεται,
 Ποινὰς τε πάσχει τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων,
 Ἀλλοτρίῳ μῶλωπι τραυματουμένη·
 415. Ὡς ἐν μετάρσει λοιμικῆς ἀβήρωστίας
 Ἄλλων ἐχόντων τὴν τομὴν τῶν τραυμάτων
 Ὁ τοῦ πάθους κίνδυνος εἰς ἄλλους τρέχει.
 Καὶ γίνομαι νῦν τῶν φρενῶν ἐν ἐκστάσει,
 Πῶς ὁ κριτὴς δίκαια θεσπίζων δλοῖς,
 420. Προσωποληπτεῖ, καὶ φιλανθρώπῳ σχέσει,
 Ἄλλου σφαλέντος, ἄλλον ἔλκει πρὸς δίκην·

Καὶ πῶς ὁ κρίνων τοῖς δικάζουσι κρίσιν·

409. Աստուծոյ յանձնէ բոլոր օրհնած իշխանի, յորմէ փոխաբերաբար նաև աստուծոյ համար զայս բոլոր յարմարականացն ծծօց (հանապազ) և խտաբայ (յանհեղի կալ, հակառակ կալ), և այսու վերջին բնական իմաստով է աստուծոյ, իբր թէ ասիցէ՝ երկրիչի կամ ՚ի ձեռն երկրիչի-հակառակ կամ ճիշտ, արդիւնու զմեզ։
 411. Ըստ օրհնած. յոյն՝ անդին և անդ, քառասուն (սυντόμως)· Թուրք ընթերցեալ Թարգմանչին սոն νόμος (լսաւ օրհնած)։ Այլ «բոլոր» յոյն՝ աս յորմէ (օπηνίκα)·
 413. Կլամբան. յոյն՝ քառասուն, արդին (ποινάς).
 414. Այլ իբրեւ. յոյն՝ յերաշխես ալիս ուրուք։
 415. Թուրք իբրեւ, ուղղեցաւ Լսա յոյնին։
 416. Յոյն. Այլոց ունեւոյ զհարուած վերաց։ — Հերբեր. տնոյն տնոյն տնոյն տնոյն (δλοῖς). Կուցէ ձեռքեր Թարգմանչին ունեւ ձեռք (այլոց)։ Աստուծոյ Լսա յոյնին՝ աստուծոյ աստուծոյ։
 420. Թուրք յանձն-բեւոյ։
 422. Հերբ. ձեռնասու.

- Թէ կաշառս առնուցուն՝ տրտնի՛ն մեծամեծս,
 Եւ ինքն 'ի յառնուլ կաշառս ճեպի,
 425. Զաղքատս յօժանդակս արժանի պարտուց ունելով,
 (Իբր թէ՛ մինչ ասիցէ որ՝ հաւատարիմ նուիրակս) .
 Ընդ որոց ձեռն պահանջէ . և թիւրել զիրաւունս
 ճեպի վասն նոցա, ոչ երկուցեալ 'ի պարսաւանաց .
 Եւ առնու կամս առաւել քան զոսկի,
 430. Եւ կոտոր մի հացիւ զօրէնս բռնադատէ .
 Յինքն քարչէ և զհեծութիւնս՝ թէ որ տացէ :
 Հաւանեալ հետեւի և զկնի ցուրտ բաժակի .
 Եւ զմնացուածս ջերմ արտասուաց յինքն ամբարէ .
 Եւ լոմայի միոյ յոլովակի զհետ իջանէ,
 435. Խնդրելով պատճառս՝ առ 'ի զողանալ զիրաւունս :
 Պատառէ զբազում մուրհակս պարտաւորաց,
 Եւ զտումարս ձեռնազրաց բազմաց փարփալէ .
 Եւ 'ի թողութեանցն վերայ առատապէս ձեռնազրէ .
 Եւ զզրաւականս պարտուց, որ և է իրաւամբք են,

425. Σερμύ. ἰουὴν՝ յանդիմանի, Կլաւթի (ἐγκλαυθῶν) : — Անիծեալ՝
 որ առնուցու կաշառ հարկանել զանձն արեան արդարոյ (Բ. Օր.
 ԻԷ. 25) :

Անիրաւութիւն 'ի դատաստանի մի առնիցես, և ակն աղքատի
 մի առնուցուս, և մի երեսաց աշառիցես հարստի. արդարութեամբ
 զատեսցես զընկեր քո (Ղեւտ. ԺԲ. 15) :

Մի խոտորեացես զիրաւունս տնանկին 'ի դատաստանի իւրում...
 և զամպարիշտն մի ապրեցուցանիցես վասն կաշառի, և կաշառ
 մի առնուցուս, զի կաշառ կուրացուցանէ զաշս համարձակայե-
 ցաց և ապականէ զբանս արդարս (Եւթ. ԻԳ. 6. 8) : — Դատա-
 ւորս և ատենադպիրս կացուցես... և զատեսցեն զժողովուրդն
 դատաստան արդար, և մի աշառիցեն երեսաց, և մի առնուցուն
 կաշառս. քանզի կաշառ կուրացուցանէ զաշս իմաստնոց, և ապա-
 կանէ զբանս արդարոց. արդարութեամբ արասցես զիրաւունս (Բ.
 Օր. 18-20) : — Հէրթեր. ἐγκλαυθῶν.

425. Արթանի պարգուց. յույն՝ Լաբիտոր կամ Լաբիտ ար 'ի հոգսու-
 շել (ἀετοχρέους) . — Երանի որ խորհի զաղքատն և զանախն,
 յաւուր շարի փրկէ զնա Տէր (Սղմ. Խ. 2) : — Զմեղս քո ողոր-
 մութեամբ քաւանիբր, և զանօրէնութիւնս քո՝ զթովք տնանկաց
 (Դան. Դ. 24) :

426. Հէրթ. μυστικούς δομestικούς.

427. Մորելի համարի թէ աղաւաղումն այլոյ ձեռին գուցէ 'ի բանս
 Պիտիդեայ, յամբաստանել տնդ զԱստուած՝ իբր խաղաղութեան և

- “Η δῶρα λαμβάνουσιν ἐγκαλῶν μέγα,
 Αὐτὸς δὲ δῶρα λαμβάνειν ἐπείγεται,
 425. Πτωχοὺς ὑπουργοὺς ἀξιοχρέους ἔχων·
 (Ὡς εἴ τις εἴποι πιστικοὺς δομεστίκους·)
 Ἐξ ὧν ἀπαιτεῖ καὶ προδοῦναι τὴν δίκην.
 Σφύζει δι’ αὐτοὺς, μὴ φοβούμενος φόγον·
 Καὶ λαμβάνει θῆλημα χρυσοῖον πλέον·
 430. Ἄρτω δὲ μικρῷ τοὺς νόμους βιάζεται.
 Ὑφέλκεται δὲ καὶ στεναγμοῖς, εἰ λάβοι.
 Ψυχρῷ δὲ πεισθεις θέλγεται ποτηρίῳ.
 Καὶ λήμμα θερμοῦ δακρύου πορίζεται.
 Καὶ μέχρι λεπτοῦ πολλάκις κατέρχεται,
 435. Ζητῶν ἀφορμὴν εἰς τὸ κλέψαι τὴν δίκην.
 Σχίζει δὲ πολλὰς συγγραφὰς ὑπαιτίλους,
 Τόμους δὲ σαθροὶ μυρίων χειρογράφων,
 Τοῖς ἀφεισμένοις δαψιλῶς ὑπογράφει,
 Τὰς ὑποθήκας, καίπερ οὐσας ἐνδίκους,

- կամ Բե-րզդ Վերստան. այլ չիք ինչ տեղի պղծութի կասկա-
 ծանաց, ուր տկնեբեւ տեսանի առաւելագոյնութեան ձեւով չար-
 առանաւան դարձուածոց՝ քերթողաբանի Պիտրիեայ, զառաւելա-
 զոյն մարգարեութիւն Աստուծոյ ցուցանել կամելով առ մարդիկ:
 429. Համաձայն վարդապետութեան Ս. Հարց առհասարակ՝ ղոժարու-
 թիւն կամաց 'ի տալ զգոյն՝ վերադասէ քան զտուրսն 'ի յաւե-
 լումածոյ ընչից. « Զի մեծութիւն արից ոչ 'ի չոխութեան արծա-
 թոյ հաստատուել կայցէ կամ յառաատութեան, այլ 'ի զուարթա-
 ռաս յոժարութեան տուողին » — Յ-ՎԶ. Ո-Վ. Մեք. Ծնդրոյ:
 431. Թի ոչ գոցի. յոյնն՝ Բի տնայաց, ընդ-լի (եւ լիծու).
 432. Որ ոչ արքունաց ձեզ ջուր բաժակաւ... մի կորուսցէ զվարձա իւր
 (Մարկ. Թ. 40):
 433. Եւ զհայտաւն. յոյնն՝ Եւ զընդոյն կամ զարդան (կալ լիւմա).
 434. Ահնարիէ 'ի լումայսն երկուս՝ զորս արկ ալրին 'ի դանձանաւն
 (Մարկ. Թ. 41-44):
 435. Գոյնաւ Վերստան իմա թարցուցանել, ծածկել զերաւունս: —
 Արարէք ձեզ բարեկամս 'ի մամոնայէ տնիրաւութեան (Ղուկ.
 ԺԶ. 9):
 437. Զնշեաց զհնապիր մերոյ հաւատաւորութեան... երարձ զայն 'ի
 միջոյ (Կղզոս. Բ. 14): — Փորձել, չմշտմ ալուր հանգիպելու
 բարեւ իմաստը եղծնելու կամ պարտելու, ըստ որում նշա-
 նակէ յունական ձայնն սափրծ (ապականել, ջնջել, փակցուցա-
 նել). գուցէ ընթեռնիք է Խարիւլ:

440. Վաղվաղակի անվաւեր առնէ՝
 Ինքն ըստ ինքեան որպէս կամի՝ վճիռ հատանէ.
 Զօրէնս շարժէ՝ ոչ երկընչելով յօրինաց.
 Լուծանէ զկապանս ամենայն պարտաւորաց.
 Զաւակս արդարացուցանել փութայ զդատապար-
 (տեալս.)
445. Ընդ պոռնըկաց խօսի և առ մաքսաւորաց ագանի՝
 Իսկ թէ և յառաջիկայ Սաղմոսէն ուսցիս՝
 Սովոր է և զմահապարտս առնել անպարտս.
 Եւ լուծմունս՝ ահագին պարտաւորութեանց,
 Այլ և զանօրէնս օրինաւոր սահմանէ.
450. Քանզի ոչ 'ի թուիս զրադեղին թանալով դատաւոր,
 Այլ յարեանն իւրում կայակունս զմատունս իւր
 Թագաւորականաւ կարմրադեղով գրէ՝ (Թացեալ՝
 Որ զադեղն իւր լարեալ առ 'ի խոցել բազում ան-
 Եւ յապաղեալ ունի զնետին ձեպումն. (զամ,
455. Քանզի պատրաստ ես զնետն յարձակել,
 Եւ յամես զձգելն, աղեղնաւորդ.
 Բազում անգամ և քարչես զադեղնն, դարձեալ
 Թուլացուցանես զնետն՝ թափեալ զլար միայն.
 Մտածու ձեւացուցանես զահն,
460. Եւ սպառնալեաց նկարագրես պատկեր.
 Մինչև երկեցուցեալ՝ որ հային 'ի խոցիչն՝
 Խոնարհեցուցեալ զպարանոց իւր և իջեալ 'ի ծունկս,
 Եւ ահիւ ամփոփեալ զբոլոր մարմինն,
441. Յօր. մարթի ընթեռնուլ նաեւ ընդ Բնիւնն:
442. Լաւազոյն եւ՝ համոձայն մտաց յունական բառին՝ Լուրիւ, Գադա-
 նի. այսինքն՝ վեր 'ի վայր առնէ զօրէնս, զանցանէ զօրինօք:
444. Քրիստոս միանգամ վասն մեղաց 'ի վերայ մեր մեռաւ, արդարն
 'ի վերայ անարդարոց (Ա. Պետր. Գ. 18):
 Անձն որ մեղիցէ՝ նոյն և մեղի... Եւ եթէ ծնանիցի որդի...
 նա մի՛ վախճանեսցի յանիբաւութիւնս 'օր իւրոյ, այլ կելով կեց-
 ցէ... Եւ որդի զ'օր մեզս մի՛ առցէ (Եղեկ. 4, 14, 19, 20):
 Յոյնն ունի. Զաւազակս արդարացուցանէ, նուիրադործի (զոհի)
 վասն դատապարտելոց. իսկ Մորէլլի յեղու 'ի լատինն. «հաշտե
 ընդ դատապարտելոց»:
446. Յոյնն. Սաւ-նի Դա-նի — Երանի որոց թողան անօրէնութիւնք,
 և որոց ծածկեցան մեղք իւրեանց. երանեալ է այր՝ որում ոչ
 համարեսցի Տէր զմեզս նորա (Հոովմ. Դ. 8: — Սղմ. ԼԱ. 1, 2):

440. Γοργῶς ἀκυροῖ, καὶ χαράττει συντόμως,
 Αὐτὸς καθ' αὐτόν, ὥς θέλει, ψηφίζεται·
 Νόμους σαλεύει, μὴ φοβούμενος νόμους·
 Λύει τὰ δεσμὰ τῶν ὑπευθύνων ὧν·
 Ληστὰς δικαιοῖ, σπένδεται κατακρίτοις·
445. Πόρναις ὁμιλεῖ, τοῖς τελώναις συμμένει·
 Εἰ δὲ προκεῖσθαι ψαλμὸν ἐκ Δαβὶδ μάθοι,
 Εἴωθε ποιεῖν καὶ φονεῖς ἀναιτίους,
 Καὶ διαλύσεις τῶν κακῶν ἐγκλημάτων,
 Εἰ καὶ παρανόμους, ἐννόμους ὀρίζεται·
450. Οὐκ ἐκ βαφῆς γὰρ ὁ κριτὴς μελανδόχου,
 Ἄλλ' αἱματώσας τοὺς ἑαυτοῦ δακτύλους,
 Βαφαῖς ἐρυθραῖς βασιλικῶς ὑπογράφει.
 Ὡς τόξα τείνων εἰς τὸ πληῆξαι πολλάκις
 Περικρατῶν δὲ τὴν βολὴν ὑπειργμένην·
455. Τοῦ γὰρ βέλους μὲν εὐτρεπίζεις τὴν τάσιν,
 Ἄργος δὲ γίνῃ πρὸς τὸ βάλλειν τοξότης·
 Καὶ πολλάκις τὸ τόξον ἐντείνας πάλιν
 Χαλᾶς τὸ κέντρον, καὶ μεθέλκεις τὸν τόνον,
 Καὶ τῇ δοκῇσιν σχηματίζεις τὸν φόβον,
460. Καὶ τῆς ἀπειλῆς ζωγραφεῖς τὴν εἰκόνα·
 Ὡς φοβηθεῖς πρὸς τὸ πληκτρον ὁ βλέπων
 Κλίνῃ τὰ νῶτα, καὶ προκύψας εἰς γόνυ.
 Καὶ τῷ φόβῳ τὸ σῶμα συστείλας ὄλον,

449. Իմով զանորէն յօրէն ածելով՝ արգարացուցանէ:

451. Յոյն՝ պարգարար առէ. Յարեան թաթաւելով զմատուռն իւր:

452. Թագաւորն իմով զօրէն թագաւորաց, ըստ օրինակի թագաւորաց (պայտերաց Յուսաց, որք զօրինակն հրէշտիւնն զարմարադէլով զբերն):

454. Հէրք. παρακρατῶν.... ἡπειργμένην.

455. Այս թէ ոչ զառնայր առ նա. զսուր իւր սրեալ է և զաղեղն իւր լարեալ. 'ի նմա է պարարատեալ զանօթս մահու, և զնկոսն իւր՝ ալբեցեղեղք է զսրծեալ (Սաղմ. 13, 14):

459. Մտնոն յեռանդանն, այն է՝ հարծեօք աստ առնանել, 'ի հեղծս երևեցուցանես:

461. Երկնոցն յայնն՝ երկնոցն:

462. Զպարտնոց. յայնն՝ զբիւնն. Մորեմի թարգմանէ Գործնոցն ընդ:

- Փախիցէ 'ի վիրոյ նետին թափեցելոյ :
465. Քանզի թէ կամիցին անտես առնել զձիգս նետիցն,
Պատրաստ առ 'ի խոցել լինել աղեղնաւորին.
Իսկ երբ հետացի յասպարիզէ չարոսքեան,
(Քանզի սուր մարտի են մեղք),
Ի բաց դարձուցանէ զվիրաւորին յայլ կոյս.
470. Սակայն զի կամի այնպէս վրիպել աղեղնաւորն,
Եւ նմանեցուցանէ ըստ կարծեաց 'ի բարկացումն.
Սակայն մի անգամ զան հարկանէ, և բազում ան-
Ողորջանօք խրատէ. ահիւ, սպառնալեօք, (զամ
Գթով տանջեալ. քանզի պատրաստ է (թեան.
475. Սպառնալեացն Աստուծոյ փրկութիւն լինել բնու-
Որ առ 'ի կեցուցանել' հնարագործէ զանազանս,
Եւ շահի զանձինս հարստավաճառացն,
Եւ որք առնուն կամին՝ երկնավաճառէ.
Եւ մարգարիտս հաճոյս առաջի դնէ,
480. Զոր ոչ խեփացուցին հնդկականքն սուզանք,
Այլ կենցաղոյս զխակած վշտադնութիւնք.
Աղբատս ցուցանելով զինչս թաքուցեալս,

Բիւսան, զի յունական ձայնն χαλινω նշանակէ զերկոսին ևս իմաստ՝
զխոնարհեցուցանելոյ և զզարձուցանելոյ :

464. Յօր. մարթի ընթեռնուլ նաև 'ի վերջ :
465. Ատէս առնել. եթէ ոչ է վրիպակ թարգմանին, անշուտ զաղա-
փարողին են աղաւաղմունք՝ զանտիւն փոխելով յ' անտիս առնել.
զի մարթ է ընթեռնուլ զտող ըստ մտաց յոյն բնագրին. « Քանզի
թէ կամք (ի)ցին անտեսել զձիգս նետիցն ». զի հալառի հոյն
(ἀντιδίσσειν) զնոյն նշանակէ, իբր' ընդ շտեսս առնել : Իսկ ան-
տիս առնել նշանակէ լսանել, զիբեոս 'ի բաց բարձրանալի, անհամ-
բաշտ, և ոչ ուրեք գտանեմ շտեսանելոյ իմաստիւք 'ի վարար-
կեալ առ նախնիս մեր :
466. Յոյն. Նշաւակ հարուածոց աղեղնաւորին լինիցի : — Հէրքեր.
έτοιμότροτος.
468. Յոյն. Քանզի ասպարէզ մարտի են մեղք :
472. Գոն հալառի. Յոյն պարզաբար՝ հալառի : — Հէրքեր. ἀπαξ δὲ
τύπτει.
475. Զինի սղառնալիս բառի՝ յոյն յաւելու սղառնալիս կամ յաղ-
առի, տիւլալիս երաշտ :
474. Յոյն. Քանզի պարտ է սպառնալեացն Աստուծոյ փրկարար զոր
'ի բնէ :

- Φύγη τὸ τραῦμα τῆς βολῆς κινουμένης·
 465. Εἰ μὲν δοκεῖ γὰρ ταῖς βολαῖς ἀντιδλέπειν,
 Ἐτοιμότρωτον γίνεται τῷ τοξότῃ.
 Εἰ δ' αὖ μεταστῇ τοῦ κηκοῦ μεταίχμιου,
 (Μεταίχμιον δὲ τῆς μάχης ἀμαρτία)
 Παρατρέπει τὸ πλῆκτρον εἰς τοῦναντίον·
 470. Θέλει γὰρ οὗτος ἀστοχεῖν ὁ τοξότης·
 Καὶ πλάττεται μὲν τῷ δοκεῖν τὸν ὀργίλον,
 Ἄπλξ δὲ πλήττει, καὶ παραινεῖ πολλάκις,
 Φόβοις, ἀπειλαῖς, ἐντροπαῖς, ἐνυπνίοις·
 Στοργῇ κολάζων· δεῖ γὰρ εἶναι τῇ φύσει
 475. Καὶ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν,
 Ὅς πρὸς τὸ σῶζειν μηχανᾶται ποικίλα,
 Καὶ ψυχοκερδῆς γίνεται πλουτοπράτης,
 Καὶ τοῖς λαβεῖν θέλουσιν οὐρανοπράτης·
 Καὶ μαργαρίτας εὐδοκεῖ προτιθέναι,
 480. Οὓς οὐκ ἀπωστράκωσαν Ἴνδικοὶ σάλοι,
 Ἄλλ' αἰ πενιχραὶ τοῦ βίου περιστάσεις.
 Πτωχοὺς ἔχοντας οὐσίαν κεκρυμμένην·

477. Յոյն՝ լահի զհօգի կամ հօգիւհ լինի (ψυχοκερδῆς γίνεται).

478. Իմա. Եւորոց ստանալ կամիցին՝ զերկինս վաճառէ:

479. Հոգոյ. յոյն՝ հօգի ստալի արկանել: — Յօր. Հարցն Անտոնեանց
 զհին պարտողի՝ յաջորդեն տողն 482, 483, 480, 481 և ապա
 484, զորս տեղափոխեցաք ըստ բնագրին ապագրելոյ 'ի Մելնե
 և 'ի Հերբէրէ, զորս առաջնորդ մեզ ունիմք:

480. Խեղացոյն՝ բոք իտէրացոյն: — Սահլն ըստ յունին են (յուրց)
 ձգնէ (սճալո):. սահլոյն ձեռագիրք ոմանք (սա Մորիլեայ) ունին
 լիցո: (գալախաք, քարինք, ապառաք, խուրք):

481. Յոյն. Այլ կենցաղոյս վատագնութեանց պարագայք (կամ ար-
 կածք): Աղաւաղումս գրիթ թուի բառք քլիւմի, գուցէ ընթեռնի
 է յեւլիւմ կամ լիւլիւմ, բոք արիւնիւր:

482. Յօր. Այստացոյնիւ. ուղղեցաւ ըստ յունին: Իմաստն են,
 ցուցանելով զաղբառս՝ բոքն զինչս կամ զնոխութիւնս թաքու-
 ցեալս. իսկ յոյն ունի. Չաղբառս՝ ունելով ծածկեալ մեծու-
 թիւն: — Սկսեալ 'ի տողէս մինչև ցտողն 488 լրովին՝ պա-
 կասեն 'ի ապ. Հերբէրէ, որպէս և 'ի ապագրութեան Մո-
 բէլեայ:

- Թեթևագնի, սակայն խեփացեալս,
 Եւ առաւել քան զգմբուխտ փայլուն.
485. Եդեալ առաջի՝ որոց կամիցին՝ տղայս որբս,
 Իսկ առ ծերս և ախտածէտս և պանդուխտս,
 Ոչ ծիրանիս և բեհեզս փայլունս,
 Այլ հաւասար հրեշտակաց պատուոյ փայլիչս:
 Իսկ զբորոտս եդեալ առաջի՝ կարկեհանս խօսելիս,
490. (Առաւել քան զխօսելիսն կարկեհան).
 Զգեղտ քայռս, կարմիրս, իբրեւ զխարոյկ վառեալս,
 Լոյս փայլեալ ՚ի վիրացն.
 Զնշին արժէիչք (առ աչս), այլ ակոռնք ծանրագիւնք,
 Զամենսեանս պատրաստէ յաւելուած պսակացն կազ-
495. Որոց հիւծիչքն անդամոց խաղաւարտք՝ (մութեան.
 Փայլուն են առաւել քան զլոյս կարկեհանացն,
 Յարքայութիւնն միշտ կենդանի աթոռոցն,
 Որոց ոչ մահկանացու հատումն ընդմիջեալ,
 Եւ ոչ ՚ի յանդգնութենէ բռնաւորաց երկուցեալ:
500. Ո՛ր իմաստուն հարուածոցս, ո՛ր մեծութիւն խորոց,
 Ո՛ր քաղցրութեանն անյայտութիւն. ՚ի միոյ երկիւղէ
 Զոմանսմաքէ՝ նախ քան զժամանակ դատաստանին,
 Մաքրիչ հուր ՚ի ներքս արկանելով զախտն.
 Եւ մեզ նխոթէ զօրէն ուսուցչի,
505. Եւ վարձս մեզ յախտիցն արուեստաւորէ,
 Զկարծեցեալ զչարչարանսն կենցաղոյս՝
483. Յօր. Թիթևագնի, ուղղեցաւ ըստ յունիկն (τιτῆς πεινιχρᾶς, աղ-
 քատս արժէիչք, Թեթևս գնով, πλὴν ἀπ' αὐτότου ὄλου, այլ
 կարծեացեալս զխտովին): Խրեմաբան և անիմանալի Թուին ինչ
 նաև իմաստք յոյն բնագրին:
484. Յօր. Փայլուն:
485. Յոյն. Զայլս՝ ծերունիս և ախտածէտս, և աչն:
487. Յոյն. Եւ զգնաստաւորեալս ծիրանեօք և բեհեզօք, հրաւիրատուս
 ՚ի պատիւ հրեշտակաց:
489. Յոյն. Խորովեալս (կամ լուցեալս) ցուցանելով քիզ խօսուն կար-
 կեհանս. ապաքեն խօսին ՚ի լուցանել անդ: — Այսպէսով տար-
 բերութիւնք յայտնի նշանակք են թէ արգարեւ աղաւաղմունք
 սպրդեալ դատանին և ՚ի յունական բնագրին:
491. Զիւր Կայլս՝ յայտնս յօրինակին. յոյնն ունի՝ պիստիպիս
 (στυχτός).

- Τιμῆς πενιχρᾶς· πλὴν ἀποκρότους ὄλους·
 Ὑπὲρ δὲ τὸν σμάραγδον ἐστὶ λωμένους·
485. Προὔθηκε τοῖς θέλουσιν ὄρφανὰ βρέφη,
 Γέροντας ἄλλους, καὶ νοσοῦντας, καὶ ξένους,
 Καὶ πορφύραν, καὶ βύσσον ἐστολισμένους
 Εἰς ἀγγέλους δὲ προξενοῦντας ἀξίας.
 Φρυκτοὺς δέ σοι δείκνυσιν ἀνθρακας λάλους.
490. (Εἵπερ λαλοῦσιν ὄντες ἡνθρακωμένοι)·
 Στικτοὺς, ἐρυθροὺς, ὥς τὸ πῦρ ἐξημμένους,
 Τὸ φῶς ὑπαυγάζοντας ἐκ τῶν τραυμάτων·
 Τιμῆς βραχείας, τοὺς ὑπερτίμους λίθους,
 Ὅλους ἐτοίμους εἰς προθήκην στεμμάτων.
495. Ὡν αἱ τακεῖσαι τῶν μελῶν ἀναδράσεις
 Στίλβουσι μᾶλλον, ἢ τὸ πῦρ ἐξ ἀνθράκων,
 Εἰς βασιλείαν τῶν ἀειζῶν θρόνων,
 Τῶν μήτε θνητῶν ἐκκοπὴν δεδοκότων,
 Μῆτε θρασὺν τύραννον ἐπτοημένων.
500. Ὡς τῆς σοφῆς μάστιγος· ὃ πλούτου βάθος·
 Ὡς χρηστότης ἀπληστος· ἐξ ἑνὸς φόβου,
 Τοὺς μὲν καθαίρει, καὶ πρὸ καιροῦ τῆς δόξης
 Καθαρτικὸν πῦρ ἐμβαλοῦσα, τὴν νύσον·
 Ἡμᾶς δὲ νύττει συμφορᾷ διδασχάλη,
505. Καὶ μισθὸν ἡμῖν ἐκ νόσου τεχνάζεται
 Καὶ τὴν δοκοῦσαν τοῦ βίου τιμωρίαν,

492. Թոր. Հարց Անտոնեանց այսպէս է կարգ բանիցը, որոս եղաք
 ըստ ապագութեան Միշիւ եւ Հերթերի. «Լոյս փայլեալ 'ի վի-
 րացն. որոց 'իւծիչն անդամոց խաղաւարտը՝ փայլուն են առաւել
 քան զլոյս կարկեհանացն. զամենեւեան պատրաստէ յաւելուած
 պսակացն կազմութեան՝ յարթայութիւնն, միշտ կենդանի աթո-
 ոսցն » :

498. Թոյնն. Որոց ոչ 'ի մահկանացուաց համամանն ահաբեկեալը :

501. Թոր. Ի՞նչ էրիւղիւր, ուղղեցաւ ըստ յունին, իմա՛ միակ երկիւղիւ
 կամ երկիւղիւ եւեթ : — Ո՞ր քաղցրութեան աշայրութեան, յոյնն՝ ո՛ր
 անսպառ քաղցրութիւն. զբառն աշայրութեան եղծումն կարծեմ.
 զբառն աշայրութեան (ἀπληστος) ձայնի :

504. Եւ Դու Նիւթ. յոյնն՝ և զմեզ մարահէ, խարազանն ուսուցչաւ
 Թշուառութեամբ, այսինքն է, Թշուառութեամբ՝ որ ուսուցանէ
 մեզ, որ խրատէ զմեզ :

Հասարակաց՝ փրկութեան կատարէ պատճառ:

- Որ երկրի հաստատութիւն ճախարակեաց ջուր,
կացուցեալ զծանրութիւնն 'ի վերայ անհաստ խարբա-
510. կամ հաստումն հեղեալ կամ զօդ. (Խի,
Ոչ գիտեմ թէ զո՞ր նստուցեալ նմա այլ խարխիս,
Եւ կամ զո՞ր արարչագործեալ նմա հիմն,
Որում չիցէ պիտոյ այլ հիմն.
Յաւէտ զի աղիւիւք անգիտելեօք
515. Արարեալ 'ի կախաղանի զայսքան էութիւն.
Քանզի նաչ իմն է երկիրս՝ վերամբարձ յերես ջուրց,
Որ գտեղի առեալ, և ոռնի զբնակեալն:
- Եւ զաւազ պարիսպ ծովու ժողովեալ,
Եւ նուրբ ցանկ ժողովելով նորա ծփանացն. (նեալ,
520. Արարեալ զորոտմունս, և զփայլատակմունս սահմա-
ի խոնաւայնոցն արտաքս ընթանալ հրոյ առաքմունս:
Որ զհողմոցն էութիւնս գանձեալ,
Եւ յանյայտից յամբարոց, որպէս քեզ է գիտելի,
Պարձեալ հեղուս գնա Ելիւք,
525. Յորժամ բաշխես զշունչ առատապէս քոց ծառայից:
Որ զշանթեաց ճանապարհ խոտորես՝
Ընդդարձուցեալ զվերին բերումն 'ի վայր,
Հեղլով զանպունդս 'ի խորութենէ 'ի վեր.
Յորժամ առաջի արկանես ահ կարեւոր,

508-524. Յաղագս երկնային ջրոց կամ սահանաց: — Իմա. Որ 'ի հաս-
տատութիւն երկրի ճախարակեաց զջուր, այսինքն՝ շուրջ պատեաց
զերկիր ջրով: — Նա ինքն 'ի վերայ ծովու հիմունս արկ նմա
(Սղմ. ԻԳ. 2): Հաստատեաց զերկիր 'ի վերայ ջուրց (Սղմ.
ՃԼԵ. 6):

509. Անհաստ իմա անհաստադ (ἄσχυτος), և ոչ անդ, անփոյ՝ որպէս նշա-
նակէ 'ի լեզուի մերում:

510. Յոյն. կամ հիմն հեղեալ (արկեալ) նմին (երկրի) զօդ:

511. Նա չիք 'ի յոյն: — Հէքէք. ἐξέρχεται.

512. Գրեգորոսն օրինակի Հարցն Անտոնեանց զնէ պատուազիծ որ-
ւոյն, զոր մարթ է ընթեռնուլ մանաւանդ որբուհիք: կար-
գեցաք նամանայն յունին:

514. Անգլիկոս. յոյն՝ անգլիկոս: Բնութիւն կամ փոփոցում:

515. Զայսու խաբիւս, յոյն՝ զհանգիստս նաւս, որում զհեա գնա
տողքն՝ Թարգմանեալք առ յինէն, որք պահպան 'ի հայրմա:

519. Ժողովել: Գուցէ Բաբելոն: յոյն՝ հիսթել (πλάτων).

- Κοινήν ἀφορμὴν ἐκτελεῖ σωτηρίας.
 Ὡ γῆς ὑποστήριγμα τορνεύων ὕδωρ,
 Ἰστών δὲ τὴν βριθουσαν ἀστάτῳ βάσει·
 540. Ἦ βάθρον αὐτῇ προσχέων τὸν ἀέρα·
 Οὐκ οἶδα ποῖαν ἐδράζων ἄλλην βάσιν,
 Ποῖον δὲ ταύτῃ δημιουργῶν πυθμένα,
 Ὡς μὴ δεηθῇ τοῦ μετ' αὐτὸν πυθμένος.
 Σειραῖς δὲ μάλλον ἡγνοημέναις ὅλοις,
 545. Ποιῶν κρεμαστήν τὴν πάνορμον ὀλκάδα·
 Ἦ γῆ γὰρ ὀλκάς ἐστιν εἰς ὕδωρ τάχα,
 Ἑστῶσα, καὶ φέρουσα τὴν οἰκουμένην.
 Ψάμμον δὲ τεῖχος τῇ θαλάσσῃ συλλέγων,
 Καὶ λεπτὸν ἀντίφραγμα τῇ ζάλῃ πλέκων·
 520. Κτίζων δὲ βροντὴν, ἀστραπὴν δὲ θεσπίσας,
 Ἐκ τῶν ἐνύγρων ἐκτρέχειν πυρεχδόλων.
 Ὡ τὰς ἀνεμῶδεις οὐσίας θησαυρίσας,
 Ἐκ τῶν ἀδῆλων, ὥς ἐπίσασσαι, πόρων·
 Αὐθις δὲ ταύτας ἐκχέων ἐν Ἐξόδῳ,
 525. Ὅταν χαρίζῃ τὰς πνοὰς τοῖς οἰκέταις.
 Ὡ τοῦ κεραυνοῦ τὴν ὁδὸν περιτρέπων,
 Ἀναστρέφων δὲ τὴν ἄνω φορὰν κάτω,
 Χέων δὲ τὴν ἄβυσσον ἐκ βάθους ἄνω,
 Ὅταν προβάλλῃ μετὰ ἀναγκαίους φόβους,

520. Հանէ զամպս 'ի ծագաց երկրէ. զփայլատառնուն իւր յանձնէս
 արար (Աղմ. ՃԼԳ. 7) :

522-525. Յաղաքս հողմոց :

523. Հանէ զհողմս 'ի շտեմարանաց իւրոց (Աղմ. ՃԼԳ. 7) : — Ես եմ
 որ հաստատեմ զերկրնս և հաստատեմ զհողմս (Ամսվա. Գ. 13) :

524. Յոյն բնագիրն այսպէս պարզէ զխառնակ բանն թարգմանչին.
 « Դարձեալ հեղուս զնոսա, որպէս յԵրեմն (գիրս Հիպատաստեհին
 Մովսէս) ասի, յորժամ շնորհես զշունչ քոց ծառայիք » . (Եւր.
 ԺԳ. 24. ԺԵ. 8. 10) :

526-536. Յաղաքս երկնատեղաց հրոյ :

527. Իմա՛, բնագիւմ զարձուցեալ. չմիշտմ այլ ուրեք հանդիպեալ ընդ-
 արշաւանդեմ՝ կամ ընդարեւմա՛ զայի 'ի նախնեաց զբռնութիւնս.
 զի երկթական յունաբանութիւն է : — Հէրթեր. ձնտրեփոյն.

528. Չանդանդո՛ւ, իմա՛ զստորին իրս, զոր օրինակ՝ զշուր, զգուրբը.
 որպէս զՄիքն բերանն՝ զերկնային իրս, և աստ յատկապէս՝
 զբնթացս կայծակի :

529. Հէրթ. προβάλλη τοὺς ἀναγκαίους.

530. Եւ ահիւն տունես հատումն 'ի մեղաց :
Որ զհուր կիզիչ ընդ կարկտի շարամանես ,
Յորժամ հրաշագործես աղէտս եպիստայինս ,
Եւ ոչ հրովն շոգիացուցեալ զցօղն ,
Եւ ոչ դարձեալ մշեղեալ կարկտիւն զրօցն . (ցունն
535. Այլ որպէս գեղեցիկ կարգաւորիչ՝ և՛ խառնէ զմըր-
Եւ ականարկութեան առաքմամբ ընդմիջէ զմարտն :
Որ զպարսպաձև թանձրութիւնս ամպոց և զմառա-
կախեալ 'ի բարձունս և քարշեալ 'ի խոնարհ . (խուղ
Եւ երբեմն 'ի յերկրէ 'ի վեր փոխադրեալ զշուր ,
540. Եւ երբեմն դարձեալ ծարաւեալ
Ջերկիր արբուցանելով՝ զովացուցանէ բարեկարգա-
Ջշորութիւն՝ խոնաւուտ հիւթովքն , (պէս
Ձի մի՛ գուցէ տկարացեալ չոր ջերմութեամբն՝
կամ ոչ եկեսցէ յառաջ առ 'ի ծնունդս սերմանեաց :
545. Որ զհոսանուտ հեղումն՝ քոյովդ հրամանաւ՝
Առնես նման չորութեան քարանց ,
Որ ոչ ձմեռն և ոչ տօթոյ ժամանակ՝
Խափանէ զգաղափարիլն ըստ քօց հանոյիցդ .
Եւ երբեմն զնոսա՝ որպէս վէժ սառուցեալ՝
550. Ձմեռն չորացոյց , իսկ երբեմն և հունձք
Արարին կարկտեղէն քարինս :
Ո՞վ ոք զպատճառս անճառելեաց բանից
Նորագործութեան քարանցս այսոցիկ ստուգեաց :
551. Էր կարկուտ և հուր բորբոքեալ 'ի մէջ կարկտին (Եւր. Թ. 24) :
— Դարձայց զանձրեւս նոցա 'ի կարկուտ , և հուր յերկիր նոցա
բորբոքեալ (Սղմ. ՃԴ. 32) : — Հեղեղօք անձրեւաց և վիժօք
կարկտի , և հուր և ծծումբ տեղացից 'ի վերայ նորա (Եզեկ.
ԼԸ. 22) :
552. Յոյնն՝ — Եփէղտացի :
553. Զկայծակն և զկարկուտ , այսինքն՝ զհուր և զշուր՝ հակառակ իրե-
րաց 'ի բնէ , նմանեցուցանէ երկուց մենամարտ մրցողաց , զորս
ըստ հանոյից իւրոց , իբրեւ ընտրոյ տէր , մերթ 'ի խառնումն մարտի
մղէ Աստուած և մերթ բաժանէ 'ի միմեանց :
556. Յոյնն . Եւ հողմոյ կամ շնչոյ առաքմամբ :
- 557-544. Յաղագս ամպոց և միգի :
559. Յոյնն . Եւ երբեմն 'ի յերկրէ 'ի վեր , յորժամ կամիցես , փոխա-
դրեալ զշուր , և այլն :

530. Καὶ τῷ φόβῳ δρᾶς ἐκκοπὴν ἁμαρτίας.
 Ὡς πῦρ φλογίζον τῇ χαλάζῃ συμπλέκων,
 Ὅταν ξενουργοῖς συμφορὰς Αἰγυπτίοις·
 Καὶ μήτε πυρσοῖς ἐξατμίζων τὴν δρόσον,
 Μηδ' αὖγε τεφρῶν τῇ χαλάζῃ τὴν φλόγα,
 535. Ἄλλ' ὥς βραβευτῆς, καὶ συνάπτων τὴν πάλην,
 Καὶ πνεῦμα πέμπων, καὶ μεσάζων τὴν μάχην.
 Ὡς τὰς ἐπάλξεις τῶν νεφῶν, καὶ τοὺς λόφους
 Κρεμῶν ἐν ὕψει, καὶ μετέλκων ἐν βάθει·
 Καὶ πῇ μὲν ἐκ γῆς, εἰ θέλεις, μετάρστον
 540. Ὑδωρ ἀνέλκων, πῇ δὲ διψῶσαν πάλιν
 Τὴν γῆν ποτίζων, καὶ δροσίζων εὐθέτως
 Τὴν ξηρότητα ταῖς ἐνύγροις ἰχμάσι·
 Μήπως ὑποκλάσασα τῇ ξηρᾷ ζέσει
 Στεῖρα προέλθῃ πρὸς γονὴν τῶν σπερμάτων.
 545. Ὡς τὰς βρούσας, ὥς κελεύεις, ἐκχύσεις,
 Ποιῶν ὁμοίας τοῖς ἀποσκλήροις λίθοις,
 Ὅς οὔτε χειμῶν, οὔτε καύματος ζέσεις,
 Εἴργει τυποῦσθαι πρὸς τὸ σοὶ δεδογμένον·
 Πῇ μὲν γὰρ αὐτὰς, οἷα πετράους πάγους,
 550. Χειμῶν ἀπεσκήρυνε, πῇ δὲ καὶ θέρους
 Στεβροὺς ἀφῆκε τῆς χαλάζης τοὺς λίθους.
 Τίς τὰς ἀφορμὰς τῶν ἀποβρόχτων λόγων,
 Ταύτης ἀπηκρίβωσε τῆς λιθουργίας;

540. Իմա զծարակուի (երկեր արբուցանելով) :

542. Հերթ. անύγνοις.

544. Աւելորդ է իմա՞ օտար է ի բնագրէն, ուր ասի «տեղւոյն կամ
 տեղւոյ ընդշէն» :

545-552. Յաղագս կարգաբի :

546. Զարմեալ, իմա խորհրդաւոր, անհրաժեշտ, ըստ յուսման :

547. Յայն. Տօթոյ այրեցում, կեղում (καῶμα). բայց ձեռագիր օրի-
 նակ մի յունարէն (զոր յիշատակէ Միկիը) ունի համաձայն թարգ-
 մանութեան չրօնօς (ժամանակ) :

548. Յօր. զգաւորութի :

550. Հայն. այն է՝ ամառն : Տես է ի տողս 281, 304 :

551. Յայն. Ամրակուռ քարին կարգաբի թօթաբեաց :

553. Իմա՞ խորհրդաւոր ասանք. յայն՝ «տեղւոյն» (λιθουργίας).

- Ո՛ր բերան յանդգնեալ խօսեսցի
555. Զկարկոտե՛ ձառս 'ի դռնս ժայթքելով.
Որպէս զի՝ արեգակն խոնաւուտ յափշտակեալ ամպ,
Եւ 'ի փորուածս ամպոցն խոռոչութեան
Զցրտութիւն 'ի ներքս եղեալ, և չըջափակեալ բո-
Զցրտութեան հիւթ 'ի խորութեան, (լորովիմք
560. Քարացուցանէ զթուլութիւնն և թանձրացուցանէ
Եւ յայսմանէ կարկուտ քարատեսակ (զհեղումն.
Ի հունձս բնակէ բռնութեամբ քարացեալ,
Իսկ ձմեռն ցրտութեան 'ի վերայ հասեալ՝
Թաղկեալ դնելով 'ի ներքս զհոսմանն հատումն,
565. Ոչ թողուլ զնա հեղուլ թուլութեամբ,
Այլ պնդեալ և սառուցեալ կալ միալ.
Ո՛ր ժողովոյս դիւրաւ գայթակղելի ալեաց,
Եւ թոյլ շինած 'ի մանկանց խաղակաց՝
Զմանր շիւղս ժողովելով առ 'ի յարկ.
570. Ո՛վ պղպլակ գռնտ՝ ոռնայն և ոռոռցիկ,
Եւ հողմալիք փրոցոռոցոց քանիչք,
Զոր՝ առանց հիման զհոսանուտ տարրն՝
Կաթիլ պնդէ և շիթք լուծանեն:
Քանզի մածուցանէ զսառամանիսն ցրտութիւն,
575. Եւ զայս առնէ և՛ հնձոց ջերմութիւնն:
554. Յոյն. Ո՛ր յանդգնեալ Ստադիրացուլ (Արխտոտելի) բերան: —
Զկազմութենէ կարկառի նառելով Արխտոտելի 'ի դիւրս առջ իւ-
րում Յաւ-իտ օրերէն—իւն (Գլ. ԺԲ. Գիրք Ա.) նաւատարու-
ցանել կամի զի գոյութիւն նորին յառաջ գայցէ 'ի ցրտոյ՝ սքփ-
ոնիւյ յօգս, որոյ եղանակաւ իմն նալածեալ յարաաքին ջերմու-
թենէ՝ ամփոփի յամպս, որով խառցուցեալ զլուր՝ վերածէ զայն
'ի կարկուտ:
557. Աստի միւնէ 'ի տողն 566 յառաջ բերէ զվարդապետութիւն Արխ-
տոտելի զկարկառէ: — Խոն-սոս-թ յափշտակեալ, իմա. Որպէս
թէ՝ արեգակն յինքն նշելով կամ յափշտակելով զխոնաւուտ
թանձրութիւնս (πῆλκος) կամ զհիւթս, զորս ա՛յլ կոչէ թարգ-
մանիչն:
560. Զհիւլ-ձն. յոյն՝ զխոն-թիւնն (φύσιν), զոր առնուշաւ բնութեցեալ
է թարգմանիւն խոսն (հեղումն) յօրինակի իւրում:
561. Յօր. Կար-թիւն-ի:
562. Խառնակ և առեղս և օտար 'ի բնադրէն են բանք նոյ թարգման-
իւն: Յոյն ունի. Թօթափի կամ ցրուի իբրեւ զվիմանաւ գլանս:
— Հերթեր. χύσις κυλινδρῶν

- Ποῖον θρασυνθὲν τοῦ Σταγειρίτου στόμα
 555. Τοὺς τῆς χαλάζης ἐξερεύγεται λόγους;
 Ὡς ἥλιος μὲν ὑγρὸν ἀρπάσας πάχος,
 Καὶ πρὸς τὰ κοῖλα τῶν νεφῶν δρύγματα
 Τὴν φύξιν ἐνθεις, καὶ περιστείλας ὀλην
 Τῆς ψυχρότητος ἐν βάθει τὴν ἱμάδα
 560. Λιθοῖ τὸ χαῦνον, καὶ παχύνει τὴν φύσιν;
 Κάντεῦθεν ἡ χάλαζα μαρμαρουμένη
 Λύσις κυλίνδρων γίνεται λιθοδρόμων.
 Ὁ δ' αὖγε χειμῶν ψυχρότητος ἐκτάσει,
 Νάρκωσιν ἐνθεις τῆς ῥοῆς τῇ συστάσει,
 565. Χεῖσθαι μὲν αὐτὴν οὐκ ἔα χανουμένην,
 Σφίγγων δὲ καὶ σπῶν δεικνύει πεπηγμένην.
 Ὡς συλλογισμῶν εὐόλισθα κύματα!
 Καὶ κτίσμα χαῦνον παιδικῶν ἀθυρμάτων,
 Τὰ λεπτὰ κάρφη συλλεγόντων εἰς στέγην!
 570. Ὡς πομφόλυξ σφύζουσα καὶ φουσάμενη,
 Καὶ πνευματοῦσα μετὰ ἐνογκῶδεις λόγους,
 Ἦν ὡς ἄβαθρον καὶ διάβροτον κτίσιν,
 Ψεκὰς συνιστᾷ, καὶ σταγῶν ἀνατρέπει.
 Εἰ συστρέφει γὰρ τοὺς πάγους ἡ ψυχρότης,
 575. Καὶ ταῦτα ποιεῖ τοῦ θέρους ἡ θερμότης·

564. Զհաման հարամն, դուրս ընթեանի զհաման հարամն, այս-
 թիքն՝ զնստուաւ հաստուածն, կղան, միութիւնն, որպէս նշա-
 նակէ յունական անոն սύστασις (σημειωσις):
 567. Թղնն. Ո՛ր ընտղութեանցս, հաւարարանութեանցս (զիւրադայթ
 աւեաց). Թարգմանչին շփութեալ է զսύλλογισμός (պատճառաբա-
 նութիւն) ընդ սύλλογος (σημ) բառի:
 569. Թբ. Ժղլ-Ժղ-յ. ուղղեցաք ըստ յունին: Նմանեցուցանէ զբան
 Արիստոտելի (զորս 'ի վեր անդր յառաջ էած) տկար շինուածոյ,
 ըստ օրինակի անակաց՝ զորս յօրինեն մանկունք 'ի մանր շուղից
 առ խաղալիս:
 571. Հէբբ. Καὶ πνευματοῦσα τοὺς ἐνογκῶδεις λόγους
 573. Թբ. Ալ. Դիքէ, դուրս է-յլ-ի Դիքէ. եղաք ըստ յունին՝ կաթի
 (ψεκάς).
 574. Թղնն. Քանզի կթէ մանուցանէ, և այլն:
 575. Հն-յ, այն է՝ ամառան, որպէս 'ի վեր անդր (Տող 530): — Հէբ-
 բբ. Καὶ ταῦτα ποιεῖ.

- Πόθεν συνήλθον εἰς συνέργειαν μίαν,
 Ἐναντίως ἔχοντες ἐργάται δύο;
 Ποῖται δὲ χῶναι, καὶ κυλίστραι, καὶ σπρόφοι;
 Τὴν φύξιν ἐσφαίρωσαν εἰς ῥυτὴν λίθον;
 580. Πόθεν δὲ καὶ φλόξ τῇ βροχῇ μεμιγμένη,
 Καὶ ταῖς φιλέχθροις συστροφαῖς εἰλουμένη,
 Ἄλωσιν οὐ πέπονθεν ἄλληλοφθόρον;
 Εἰ δ' αὖθις ἦ νοῦν ὀξύκνητον στρέφων,
 Ἦ πνεῦμα λεπτὸν εἰς ἀνάπτουξιν λόγου,
 585. Εἰπεῖν τι πιστὸν τῶν ἀποκρύφων μάθοι,
 Καὶ τοῦτο τῆς σῆς, δέσποτα, προμηθείας·
 Ὡς μὴ τὸ μήκος, ἢ τὸ κάλλος, τοῦ πλάτους
 Μόνον σκοπήσας ἐκπλαγῇ τῶν κτισμάτων·
 Ἄλλ' ὥστε μᾶλλον τῇ νοήσει τοῦ βάθους
 590. Πρὸς ὕψος ἀρθεῖς, γνωστικῶς σε θαυμάσῃ.
 Ἄλλ' εἰπὲ λοιπὸν τῷ Σταγειρίτῃ, Πλάτων,
 Καὶ τὸν μαθητὴν πείσον, εἰ πείσεις λέγων,
 Ἐκ τῶν ἄνω κάτελθε, καὶ λάλει κάτω.

- Μήπως ἐπαρθεῖς τῷ μεταρσίῳ ἠράσει,
 595. Ὡσπερ νεοττὸς αἰετοῦ, καὶ μὴ θέλων,

592. Եւ իմ հաւանեցաւ զյոյն՝ Եւ իմ հաւանեցաւ զայսինքն՝
 Եթէ կարապետ հաւանեցանիւ: — Եւ զւշիւրդ յոյն՝ Եւ
 զւշիւրդ (զԱրիստոտել):
593. Ի ներքոյ, այս է՝ Խոսեաց զստորայնոց, զերկաւորաց՝ որք ՚ի
 ներքոյ արեգական: — Յայտնի է առ ամենեւին հաշակաւոր անածն
 այն Սոկրատայ, եթէ Դձ Եւք չմօք ունեն յմօք (Որ ինչ
 ի վերոյ քան զմեզ՝ չէ ինչ անկ առ մեզ): Եւրմէ Խրատեալ
 Պաշտօնի՝ չիկեր հետամուտ քննել զանական իրս, մանաւանդ զեր-
 կայինս: Իսկ Արիստոտել ստգտանէր յայսմիկ զՍոկրատէ և զա-
 շակերտ նորին զՊաշտօն՝ զվարդապետ իւր: Վասն այսորիկ յորդոր
 կարդայ Պրօքլէս առ Պաշտօն (որում հետեւի է ինքն), ըստ
 բանիցն Սոկրատայ՝ Խրատել զաշակերտ իւր զԱրիստոտել, մի
 խորամուխ լինել յանդգնաբար ՚ի խոյզ երկնային զառանեաց:
594. Փոխադրութեան, յոյն՝ Բարդութեան (մետարսիփ):
595. Աւանդէ Պրիւրոս (Գլ. Ժ. 3) եթէ արծիւ զմօք իւր բռնադատէ
 ուսանելի հայել ընդդէմ ճառագայթից արեգական, և եթէ ան-
 սանիցէ զնոսին կիսցն ՚ի զիջութենէ զաշու իւրեանց՝ ՚ի վայր Թո-
 թափէ ՚ի բունոցն՝ Իրբե անարժան սերունդս ազգի իւրում:

- իջցես անդրէն՝ ոչ հանդուրժելով արեգականն » :
- Այլ որ առ 'ի մէնջ յայտնապէս թագուցեալ,
 Ի լոյս բնակեալ, բայց որք խնդրեն զքո
 Էութիւնդ, դնես ընդ մէջ մեծ գիշեր.
600. Որ ծածկես ոչ միայն զքո բնութիւնդ,
 Այլ ամփոփմամբ ցուցանես և զարարածս.
 Որպէս զի թէ ոք խուզել բանիւ
 Զքո անքննելի բնութիւնդ կամիցի,
 Նախ՝ առցէ առագաստս զվերին ստացուածոցս,
605. Եւ ընդ մառախուղն հրաշացեալ՝ 'ի բաց դարձցի :
 Որ զանմեկնելի գերագոյութիւնդ ունեւիով՝
 Ցուցանես զքեզ ինքնդ արարածովքս՝ իբր հայեւեալ,
 Որպէս զի իւրաքանչիւր ոք ճակեալ իցէ ուսանել
 Սոբօք՝ որպէս հասանելի է՝ զքո պատճառս.
610. Ոչ խնդրեսցէ վաղվաղակի զբանս՝ որ 'ի վեր քան
 Այլ որպէս մանուկ տուեալ 'ի դպրոց, (զմիտս,
 Էւ առ հետեակ դպրութիւնս այս ընթանալով,
 Նախ սպաւորեսցի խոնարհագոյն՝ ուամամբք,
 Դադարեալ 'ի դեգերումն արարածոցս,
615. Եւ 'ի սիղորայս իմաստաբար՝ զդոյսս,
 Որ առ ինքեանս են զարդարեալս՝ նախ ուսցի :
 Զարեգական և զլուսնի զարտադրութիւնս
 Եւ զժամանակաց քարեստոյգ նշանս՝ ասելով :
597. Յօր. մարթի ընթեռնուլ — 'ի Բզ և — 'ի ԲԷ առ անստոյգ
 գրութեանն. եղաք ըստ յունիս :
599. Ընդ ԲԷ յոյն՝ ընդդէմ դէմ (ἀντιπρόσωπον).
604. ԶԲԷԲ՝ սոքոսոթոցո. յոյն զքեզ—ի սոքոսոթոցո. զժողակ (συγ-
 γήν) կոչէ զարարածս իբր ընդդիմադարձս հետաքննութեան մարդ-
 կային մասց 'ի զադտնիս անդ իւրեանց, զորս Դոսոթոս ա-
 նուանէ. յորմէ զարհոյսիլ (ἐκπλάγεις) մանաւանդ քան թէ հր-
 ւանալ ասէ քննելիս :
- 606—631. Յազաբս թէ իմաստասիրաբար պարս է յարարածոցս ակ-
 ներէ տեսելոց՝ 'ի բարձրագոյն և յանյայտից գիտութիւնս վերա-
 թեւել տասիւնանաբար խաղացմամբ :
607. Այժմ տեսանեմք իբրեւ ընդ հայելի օրինակաւ, այլ յայնժամ
 դէմ յաջիման (Ա. Կորնթ. ԺԳ. 12) :
608. Յօր. Գեղլ. — Հերթեր. ἡπειρένης.
609. Ուրդեմ հասնելի է. իմա, որքան մարթիցի, որչափ նաւր իցէ :
611. Յոյն. Տուեալ առ ուսուցիչն :

Αὐθις κατέλθης, μὴ φέρων τὸν ἥλιον.

Ἄλλ' ὦ παρ' ἡμῖν ἐμφανῶς κεκρυμμένε,
Καὶ φῶς μὲν οἰκῶν, τοῖς δὲ τὴν σὴν οὐσίαν
Ζητοῦσι, πολλὴν ἀντιπέμπων ἐσπέραν,

600. Ὡς συγκαλύπτων οὐ μόνον τὴν σὴν φύσιν,
Ἐν συστολῇ δὲ δεικνύων καὶ τὴν κτίσιν.
Ὅπως ἂν τις ἐξερευνησάτω λόγῳ
Τὴν σὴν ἀνεξεύρητον οὐσίαν θέλῃ,
Πρῶτον λάβοι κάλυμμα τὴν στουγνὴν κτίσιν,

605. Καὶ τὴν ὁμίχλην ἐκπλάγεις ὑποστρέφοι.

Ὡ τὴν ἀνερμήνευτον ἐξοχὴν ἔχων,
Δεικνὺς δὲ σαυτὸν ἐν κατόπτρῳ τῇ κτίσει,

Ὅπως ἕκαστος ἐκμαθεῖν ἐπείγμενος,

Τὰς σὰς δι' αὐτῆς, ὡς ἐφικτὸν, ἐμφάσεις,

610. Μὴ τοὺς ὑπὲρ νοῦν εὐθέως ζητῇ λόγους
Ἄλλ' ὡς νέος τις ἐκδοθεὶς διδασκάλῳ,
Καὶ πρὸς τὰ περὶ ταῦτα γράμματα τρέχων
Τέως τυπωθῇ τοῖς κάτω μαθήμασι,

Προσκατερήσας τῇ σχολῇ τῶν κτισμάτων.

615. Καὶ συλλαβὰς μὲν ἐμφρόνως τὰς οὐσίας,

Τὰς εἰς ἑαυτὰς συντεθείσας ἐκμάθῃ.

Τὰς ἡλίου δὲ καὶ σε ἡνιγῆς ἐκθέσεις,

Ὡς τῶν χρόνων εὐστικτα σημεῖα, ξέσῃ.

612. Գիշերել յոյժ պլլաբանէ աստանոր Պիտիդէս ուսմամբ միւյ միւյ
մասանց քերականութեան լիզուի. 'ի աստից և 'ի աստից
միւլէ քարագրութիւն, զընթացս՝ զոր չարի է ունել խոչանակ
անձին 'ի քննել անդ զերեւոյթս և զպատմաւ ընտելան և զեր-
ընտելան երաց, սկսեալ 'ի մերձաւորագունից չասանել աս բացա-
կայսն առ 'ի մէնջ:

613. Եւթ. յոյնն տէօց (չաստիքն, 'ի սկզբան անդ):

614. Եւթ. Կարէ ժաբթի ընթեանու ևս Կարէթի:

615. Եւթն. Եւ Եւթ 'ի սիդրայս՝ իմաստաւորելով զհեռալըս (չա-
բարած):

616. Զարդարել, գուցէ ընթեանիլ յարդարել. յոյնն՝ շարդարել (սυντεθείσας):

617. Եւթ. Զարդարել. — Զարդարելիւն, յոյնն՝ արդար, զիդարան (ἐκθέσεις):

618. Եւթն. Իբր յոսմանից (Եւթն լարդարելիւն): — Աւելլ, յոյնն՝
արդարեւ, քննել (ξέσῃ):

- Եւ յորժամ զայն ամենայն հրահանգեալ ուսցի,
 620. Եւ ընդհանուր կարգացողութեամբն կրթեսցի,
 Կառուսցէ զմիտս իւր 'ի բանի մասունս,
 Եւ ճարտասանեալ ասասցէ զարարածս.
 Եւ զաշխարհականօքս կրթեալ օրինօք՝
 Զհին սահմանսն ոչ փոփոխելով՝
 625. Ի նոր կտակարանս դեգերեսցի.
 Եւ բազում խոկմամբ յառաջադէմ եղեալ,
 Մտցէ 'ի ներածութիւն վերին տեսութեանն.
 Եւ զանտի կարգսն 'ի միտ առցէ,
 Եւ զվեհագունից իրաց հրահանգս.
 630. Յայնժամ յառաջ ելեալ՝ կատարելագոյնս ինչ ուսցի,
 Որպէս թէ մինչ ոչինչ գիտաց՝ բայց միայն ստուերս
 (և տիպս :
 Եւ այսպէս ապա՝ որպէս 'ի սգիտութեան՝
 Զծանուցեալսն իւր առցէ 'ի տեսութիւն.
 Եւ 'ի մերում բնութեանս դեգերեալ՝
 635. Զայս սիղորայս առեալ ուսցի,
 Թէ՛ ուստի՛ հին յառաջ յոչընչէ՛ նախ քան վկենցաղս,
 Եւ զի՛ զիարդ 'ի փոքր սերմանէն՝
 Ի մասունս այսքան գործարանաց
619. Հրահանգեալ սուրբ. յոյն. վերինիւն հրահանգ սուրբ (προπαι-
 δεσιν).
 620. Կարգացողութեան, յոյն՝ առաքանութեան, վերագրութեան
 (προσφθεταί).
 622. Յօր. սուրբ վարդապետ. իմա՝ մեկնեսցէ, բացալայտեսցէ:
 623. Կարգան, յոյն՝ օրին, լուսն (διδάσκει). սակայն ոչինչ առ-
 դեալ համարիմ հին ահմանս և նոր օրինս անկարգութեամբ իմա-
 նալ Պիտիդեայ նաև զՀին և զՆոր կտակարանս, զորոց զառա-
 ջնայն յարգել զօրէնս յորդորէ և յերկրորդին յառաջն դեգերել
 զառուիրէ: — Գուցէ 'ի ձեռագրի թարգմանչին զառանէր Յուդիայի
 (կտակարան) փոխանակ Յուդայի (օրէնք, կանոն) բառի:
 626. Յոյն. Եւ բազում ինչ գործելով և յառաջադէմ լինելով: —
 Հէքքէք. εἰσβίβω.
 628. Հէքքէք. λάβω.
 631. Աւելորդ է հիւ, օտար 'ի բնագրէն: Ստուերս և տիպս, յոյն,
 ստուերս թատերաւ, իմա՝ միջինս, խրթինս, անքննելիս:
 632-746. Յաղաքս բնութեան մարդոյ և արտաքին և ներքին կազմու-
 ծոյ, և յաղաքս յատկութեան մէջ միում անդամոց մարմնոյ և

- *Οταν δὲ πᾶσαν τὴν προπαιδεῖαν μάθῃ,
620. Καὶ ταῖς κηθολικαῖς ἐκτριβῇ προσφθάλαις,
Πήξῃ τε τὸν νοῦν εἰς τὰ τοῦ λόγου μέρη,
Καὶ ῥητορεύων ἐκφράσῃ τὰ κτίσματα,
Τοῖς κοσμικοῖς δὲ πᾶσιν ἐντύχῃ νόμοις,
Καὶ τοὺς παλαιοὺς μὴ παρατρέπων ὄρους,
625. Εἰς διατάξεις ἀσχοληθῇ τὰς νέας·
Καὶ πολλὰ πράξας, καὶ προκόψας εἰσδάλῃ
Ταῖς εἰσαγωγαῖς τῆς ἄνω θεωρίας·
Καὶ τὴν ἐκεῖ σύνταξιν εἰς φρένας λάβοι
Τὴν τῶν μεγίστων πραγμάτων παιδεύτριαν·
630. Τότε προβαίνων ἐντελέστερον μάθοι,
Ὡς οὐδὲν ἔγνω πλὴν σκιᾶς κεκρυμμένης.

Οὕτω τε λοιπὸν εἴπερ ἐξ ἀγνοσίας,
 Τὸ γνῶθι σαυτὸν εἰς διάσχεψιν λάδοι,
 Καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐνδιατρύβων φύσει,
 635. Τέως ἑαυτῷ συλλαλήσοι καὶ μάθοι.
 Πόθεν παρήχθη μηδὲν ὦν πρὸ τοῦ βίου,
 Καὶ πῶς τὰ μικρὰ τοῦ σπόρου προβλήματα
 Ἐν τοῖς μερισμοῖς τῶν τοσοῦτων ὀργάνων

զգայաբառաց: — Զգիրթնուած զայս Պիտիկեայ մարթ է յերկուս զլիաւար մասուննս բաժանել: զառաջին՝ յոր ինչ մինչև ցայս վայր եղին բանք՝ զերկից և զերկնային իրաց, իսկ զերկրոգն՝ յոր ինչ յայսմհատն առնուցու ճանկը զերկրէ և զերկբաւութաց, սկիզբն առնելով զառաջաճարար ի մարդոյ՝ զերագունէն ի ստեղծութեանս երկրի, թէպէտ և յետ ամենայն կենդանեաց ստեղծագործեալս իլրարէն:

635. Զօնահաշտաւն իւր, յայն՝ զհանապառն անձին իւրոյ, կամ լաւ
 ևս զ«Երանիւր զքեզ», զհաւակաւորն զայն արձանագործելուն 'ի
 Դեկտեմբերն ասանարին, զոր սկիզբն և նրան չ'ըմբռնա իմաստաւ
 սիրութեան քարոզէր Սոհրաւէս:
636. Զայս «Իշտայ», յայն. ինն ընդ ինքեան խօսեսցի ցայեւպար և
 ուսցի: Փոխանակ սլլալաչիս (ընդ անձին խօսեսցի) բարձ' թուի
 ընթերցեալ թարգմանչին սլլալաչիս (չեզեսցէ, անցէ կամ ուսցի
 զսկզորոցս):
637. Յայն. Եւ «Բարալ 'ի մանրիկ յառաջնութեանց կամ ձգմանց սեր-
 ման (πρόβλημα τοῦ σπόρου): Զսերմն մարգարայն նմանեցուցանէ
 սերմանց բուսոց, զորս արբառայիւր յահօսս անդ արկանէ:

- Παρεντεθέντα, πῇ μὲν ὁμμάτων θέσεις,
 640. Πῇ δὴ φλέβας τίκτουσι, πῇ δὲ συνδέσεις
 Τῶν ἐντέρων πλέκουσι, καὶ χεῖρας πάλιν
 Φύουσι, καὶ σπείρουσι τοῖς ποσὶ βάσιν;
 Καὶ πῶς μερισθὲν εἰς νομάς πολυτρόπους.
 Τὸ τοῦ σπόρου σύστημα ποικίλῃ τρόπῳ
 645. Μίαν καθιστᾷ τῶν μελῶν τὴν οὐσίαν;
 Πόθεν δὲ πηγὰς αἱμάτων ἐπειςάγει,
 Τάσιν δὲ νεύρων ἐμφύει τῷ σώματι,
 Κτίζει δὲ πλευράς, ὠραῖζει δὲ τρίχας,
 Σφίγγει δὲ ταρσοὺς, καὶ μερίζει δακτύλους.
 650. Χαννοὶ δὲ γλῶτταν εἰς τὸ συστρέφειν λόγους,
 Καὶ πλῆκτρον εἶναι τοῦ καλοῦντος ὄργανον.
 Παρακρατεῖ δὲ σπονδύλοις τὸν αὐχένα,
 Μήπως ὀλισθόν τῇ περιστροφῇ πάθει.
 ῥίζοι δὲ πυκνοὺς τῶν ὀδόντων τὰς μύλας,
 655. Ὅπως ἀλεσθῇ πρὸς τροφήν τὰ σιτία;
 Καὶ πῶς φυτουργεῖ τὴν πυρώδη καρδίαν,
 Σπινθῆρος ἔνδον μῆδεονος πεφυκότος,
 Ἦν ἐν μέσῳ τέθεικεν ὥσπερ οἱ τρόπιν
 Πηγγύντες, ἀντίπλευρα βάλλουσι ξύλα,
 660. Ἐκείθεν ἔνθεν, εἰς τὸ σῶσαι τὸ σκάφος;
 Πόθεν δὲ μορφοὶ καὶ τυποὶ τὴν εἰκόνα,
 Καὶ κάλλος ἐντίθησιν ἐξ ἀμορφίας;
 Ποίους δὲ κόλπους μητρικοὺς ὑποτρέχων,

657. Յունարան խրթնութիւն է. իմա, 'ի բնէ կամ բնաւորապէս ոչ զուրկ 'ի նմա կայծական կամ հրդ:

659. Յոյն. Որպէս որք զգոք (կամ զողնայր) նաւու հաստաւորեան՝ առտի և առտի ձգեն առխառն (կամ ցիցս, մոյժս) շնդդիմա-կողս, առ 'ի պահպանութիւն մահուկին: — Ձմանութիւնդ՝ զոր առէ Պրտիդ բնդ կազմուած հրծոց մարդոյ և բնդ նաւու. վերածէ Թարգմանիչն իբր 'ի նկարագիր շինուածոյ ողնայրի և հողից 'ի մարդն:

661. Ձգոք իբր. Միշե իմանայ զղոքից ծնւ-լ-ն (parentum formam), այլ ինչ թուի մանաւանդ զպատկեր մարդկային առնաս-բով նշանակել:

663. Յոյն. Շուք որ որովայն: Անշուքս 'ի հայումս՝ քրչաքրին ձու-լիւն է 'ի մի զոք բնդ առաջին վանկի որ-լ-լ-նի:

665. Եւ ումեմն իգական ձև տպաւորեալ ստեղծուածին,
 Եւ ումեմն յառաջ ածեալ մարմին արական:
 Ուստի՞ աղբիւրս ծնեցելոցն թղխեցոցանկ,
 Եւ գկաթինն ագուգայս մուծանէ.
 Եւ զիսորդ (նմանապէս և զտունկս) ջերմութիւնն
 Աճեցուցանէ զմարմինն նորոգելոցն գործարանաց,
 670. Եւ յաւելուածս անդամոց գործէ.
 Ծաղկեցուցանէ, աճեցուցանէ հեր,
 Եւ գտեսութիւն զարդարէ դալարաւն,
 Եւ յորդորէ պտուղս բերել ջերմութիւնն,
 Մինչև եկեսցէ դադարման ժամանակ,
 675. Յորոսմ աշնայնոյն ձմեռեցին պտուղնայ.
 Զի թառամի նոյնժամայն ջերմութիւնն,
 Եւ սպիտականայ ծերոցն հասկ.
 Կքի գլուխն և գոգչիւր կորանայ,
 Եւ յերկիր խոնարհի և ծանրանայ 'ի վայր,
 680. Քանզի գՀունձս դրացի տեսանէ:
 Եւ կամ գոր ըստ մեկ մարմնեղէնն առցէ տաւիղ,
 Եւ ծանիցէ զձայնաւոր նուագացն և զվանկսն,
 Եւ փախուցեալ յանձայնաւոր ձայնէն՝
 Ասել կարասցէ զնեքին քաղցրաձայնութիւնն:
 685. Եւ զիսորդ հոսանուտ սերմնն թանձրանայ,
 Եւ մարմին լինի, և դարձեալ, պնդի՝
 Եւ ջիղս և շարախըտութիւնս ոսկրեղէնս հիսու.

664. Ստեղծուածն չիք 'ի յոյն և եկամուտ թուի:
 666. Բլբեշոյնի պակասի յօրինակին, յաւելաց ըստ յունին:
 669. Նորոգելոցն. յոյն՝ աղբիւրս (ἀνθήβων).
 671. Յոյն. Ծաղկեցուցանէ կամ ծաղիկս արձակէ զհերս 'ի պտու-
 ճիսն:
 672. Եւ զտեսութիւն, իմա՞ զգեղարարես, զգէմս: Դաւարան (τῷ χλόνῃ),
 որ է խորով. և խորով իմանայ զտէգս մորուացն:
 673. Իմա ջերմութիւնն կամ եռանգն (որ 'ի ախս պտտանեաց) յորդորէ,
 և այլն:
 674. Դաւարան. յոյն՝ խոնարհման, նուագելոյ (τῷ παραμῦθῳ) գորու-
 թեան:
 676. Յօր. Թառամի:
 677. Միւրոյն հասկ. իմա՞ զալիս ծերոց, զորս նմանեցուցանէ հասկաց սպի-
 տակեցելոց 'ի դալարութեանէ:
 679. Հերթեր. προσνεύματα.

- Πῇ μὲν τὸ θῆλυ σχηματίζει τῇ πλάσει·
665. Πῇ δὲ προβάλλει σωματώσεις ἀβρένων;
Πόθεν δὲ πηγὰς τοῖς κυήμασι βρῦει,
Καὶ τοῦ γάλακτος τοὺς ἀγωγοὺς εἰσάγει;
Καὶ πῶς (ὁμοίως τοῖς φυτοῖς) ἡ θερμότης,
Αὖξει τὸ σῶμα τῶν ἀνήδων ὀργάνων,
670. Καὶ τὰς ἐπιδόσεις τῶν μελῶν ἐργάζεται·
Ἄνθη δὲ βάλλει τοῖς ἐνθήβοις τὰς τρίχας,
Καὶ τὴν πρόσοψιν ὠραῖζει τῇ χλόῃ,
Ὅργα δὲ καρποὺς ἐξενεγκεῖν ἡ ζέσις·
Ἔως ἂν ἔλθῃ τῆς παρακμῆς ὁ χρόνος,
675. Ὁ τὴν ὀπώραν ἐκπιέζων τῶν νέων;
Μαραίνεται γὰρ εὐθὺς ἡ θερμότης·
Λευκαίνεται δὲ τῶν γερόντων ὁ στάχυς·
Καρηθαρεῖ δὲ καὶ δοκεῖ κεκυφέναι,
Τῇ γὰρ προσενέενυκε, καὶ βρῖθει κάτω·
680. Τὸν γὰρ θερισμὸν γειννῶντα προσδίδει.
Εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς σαρκικὴν λάβοι λύραν,
Καὶ γινῶ τὸν εἰρμὸν τῶν μελῶν, καὶ τοὺς τόνους,
Καὶ τὴν ἄηχον ἐκφυγὼν ἀφωνίαν,
Εἰπεῖν δυνήθη τὴν κάτω μελωδίαν.
685. Καὶ πῶς τὸ ρευστὸν τοῦ σπόρου παχύνεται,
Καὶ σάρκα ποιεῖ, καὶ πάλιν σκληρύνεται,
Καὶ νεῦρα καὶ σύμπληξιν ὁστώδη πλέκει·

681. Եւ իւր, յոյն՝ և էբէ՝ իմա՝ Իբրեւ զտաւիդ 'ի ձեռին որ ապէ
զմարդիկդէն մարմին, երգել պնու զբռնչիլիս Աստուծոյ:

682. Թոր. շնթաւաւ: — Յոյն. Եւ ծանիցէ զշրթապուծ ածանակաց
և զուրաւիս (ձայնի):

683. Ձաթիւ. յոյն՝ Լուսիս (ἀφώναν), Կամ լուս ևս՝ յանձնիլն
անշնթաւիլիս:

684. Զնորթի, յոյն՝ զտորթի (κάτω): Խորթնիմաստ են նաև բոնք քնա-
դրիւն. Թուի ինձ առել, զի եթէ որ քննել առնուցու զնորթին կաղ-
մութիւն մարդկային մարմնոյ, զապէ զայն համապատշաճ յամե-
նայն մասունիւ իւր, Իբրեւ զնորդ առնակութիւն ձայնից կազմելով 'ի
զանազան ուրաւակաց և ածանակաց, և յերկրաւոր յանձայն ներդաշ-
նակութենէն ահաբ՝ զերկնաւորն քաղցրաձայնութիւն երգել ուսցի:

686. Մորթի լիւի, յոյն՝ Մորթի առնի, Գորթի:

687. Հիւսն՝ պնպէս իմն ցուցանէ՝ Իբր զի զուցէ 'ի մեզ բայ հիւսն
(զոր չէ իմ ուրեք տեսեալ առ նախնիս) փոխանակ հիւսնի: —
Շարժարթիւն (σύμπληξις - Coagulation - մածնութիւն):

- Եւ կամ որպիսի՝ ընդունելութիւն յիշողութիւն բերէ,
 Որով պահէ՝ զընդունելութիւնսն իրաց:
690. Ասասցէ՝ Թէ զիարդ գործով ընթանայ բնութիւնս
 Առ որս 'ի մեզ սննդական սպասաւորութիւնք:
 Որպէս զոք տիկին 'ի տան իւրում
 Շարժէ 'ի գործ զմշակս իւր.
- Եւ գտարողականսն զամբարիչս սրէ,
 695. Եւ զքարչողականսն ձիգս ուղղէ.
 Եւ արկանէ փականս գրանց արգելանաց,
 Որպէս զի առեալ ժամանակ այլայլութեան՝
 Յարեմէ, կամ զկերակուրսն ջերմութիւնն,
 Եւ զպատշաճեալն իւր մղեսցէ դուռն,
700. Եւ զամենայն աւելորդ բեռինսն արտաքս բերցէ:
 Եւ կամ զիարդ զներգործականս ինչ առեալ մուծցէ
 Առ որս 'ի մեզ զանազան որոշմունքն,
 Շօշափելիս, լսելիս, ճաշակելիս, հոտոտելիս, տեսա-
 Եւ շօշափելեօքն՝ դատաւորին մատամբ՝ (նեղիս:
705. Կշռորդէ զթոյլն 'ի հակառակէն.
 Եւ նեղս գործէ զլսելացն մուտս,
 Եւ շրջագայածև առնէ զդրունս,
 Որպէս զի պատշաճաբար սահեացին 'ի ներքս ճայթ-
 Եւ մի խոցեսցեն 'ի ներքս զանցքն՝ (մունքն,
710. Անկարգ հնչմամբք անկեալ 'ի ներքս ձայնիցն ուժգ-
 Թանձր առնէ զլեզու հոսանուտ, (նութիւնն:
688. Յօր. Ընդունելութիւն իմ՝ յիշողութիւն բերէ. (իմա ընդունարանս
 ունիցի). զեկամուտ իմ՝ զ 'ի բաց Թողաք՝ ըստ յունին: — Թուի
 հայ Թարգմանչի ընթերցեալ ի մովսէսի փառանակ զի ի մովսէսի.
690. Յօր. Գործ ընթանայ: — Բնութիւնս, յայնն՝ Բնութիւնս: — Գոր-
 ծով իմա Գործանելութիւն:
692. Ի տն իւրում. յայնն. Ի գործանելութիւնս տան (οἰκουργία),
694. Իմա ըստ յունին. Եւ զանցս կամ զխողովակս՝ զբարձիս արտա-
 ժակի՝ սրէ, այն է՝ յորդորէ, զբարձի:
695. Զիւն (τόνου), այն է՝ զերակս կամ զեկարգս:
696. Զներքին ընդունարանս որովայնի Գործն (πύλας) կոչէ Պզատուն
 (Στῆθος. Στῆθος-բնութիւն):
697. Ալլաղս-բնութիւն, այն է՝ յեղափոխութեան նիւթաց, մաքսողու-
 թեան: — Ուրիւս զի, յայնն՝ Գիւլս (ξωδ).
698. Յօր. Եւ, զուցէ ընթերցելի աղիւս յօրին. յայնն՝ աղիւս-աղիւս (ἀεὶ-
 παύσας), կամ յարեւն զարձուցցէ զկերակուրսն ջերմութիւն: —
 Կամ զլեզու-իւրսն, եկամուտ է իմ՝ և անիմաստ:

- Ἡ πηλίκον δοχεῖον ἢ μνήμη φέρει,
 Ἐν ᾧ φυλάττει τὰς δοχὰς τῶν πραγμάτων.
690. Εἰποι δὲ πῶς ἐμπρακτος ἢ φύσις τρέχει
 Πρὸς τὰς ἐν ἡμῖν θρεπτικὰς λειτουργίας·
 Ὡς ἂν δέ τις δέσποινα τῆς οἰκουργίας
 Κινεῖ πρὸς ἔργα τοὺς ἑαυτῆς ἐργάτας,
 Καὶ τοὺς ὀρεκτικοὺς μὲν ὀξύνει πόρους,
695. Τοὺς ἐλκτικοὺς δὲ πάντας ἰθύνει τόνους·
 Βάλλει δὲ κλειῖθρα ταῖς καθελκτικαῖς πύλαις,
 Ἐως λαβοῦσα καιρὸν ἀλλοιώσεως
 Ἐξαιματώσει τὰς τροφὰς ἢ θερμότης,
 Καὶ τὴν ἀποκρίνουσαν ὠθήσει θύραν,
700. Καὶ πᾶν περιττὸν ἐκφορήσει φορτίον.
 Ἡ πῶς ἐνεργεῖς ἀντιλήψεις εἰσάγει
 Πρὸς τὰς ἐν ἡμῖν ποικίλας διακρίσεις,
 Ἀφῆν, ἀκουσμα, γεῦσιν, ὁσφρησιν, θέαν;
 Καὶ ταῖς ἀφαῖς μὲν τῷ δικαστῇ δακτύλῳ
705. Ζυγοστατεῖ τὸ χαῦνον ἐκ τοῦναντίου·
 Στενὰς δὲ ποιεῖ τῆς ἀκοῆς εἰσόδους,
 Καὶ κοχλοειδεῖς τὰς θύρας ἐργάζεται·
 Ὡς ἂν καθ' εἰρμὸν εἰσρέωσιν οἱ κτύποι,
 Καὶ μὴ καταπλήξῃ τοὺς ἔσω πόρους,
710. Ἥχοις ἀτάκτοις ἐμπεσόντες οἱ φόφοι·
 Σαρκοὶ δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἡραιωμένη·
699. Թորիկահին զինի Դուռն բառի, Կրկնութեամբ՝ այսով դարձուածով՝ դուռն մի է նոյն բառաւն այսովն. «Ան պատշաճեանի իւր բնութայի ելւ»։ Ի յոյն բնագրին չիք Կրկնութեան։ Ի՝ զԴուռնութիւն իւր. յոյն՝ Իւր առ մարբի կամ դրաբի (ἀποκρίνουσαν) դուռնն մղեցէ։
704. Թառաշ վարէ դրանն Կրկնութեան, զպոկանի ի 690 նորոք առդի. Խոսկրով զնորոգութեանն մէն միայ ի զպարանայ։ — Ներգործուն Բլ. յոյն. ալսն ներգործութեան (ἐνεργεῖς ἀντιλήψεις)։ — Աւել տնջի. յոյն՝ տնջի (εἰσάγει)։
707. Շրէւտայն. յոյն՝ Խնկնայն (κοχλοειδεῖς)։
708. Պարզութիւն. յոյն՝ հեղհեղի, Գ — Գ (καθ' εἰρμόν). — Ճոյն տնջի, այն է՝ Թրթումնք մայնից։
710. Ուրեմնութիւն յնջի կուէ զաղաղակս կամ մանաւանդ դրամբուն (οἱ φόφοι)։

- Քանզի պարտ է նմա մորթ մարմնեղէն բերել
Առ 'ի կրկնումն խորակաց,
Եւ 'ի պատրաստ ընդունելութիւն ամբարոցն.
715. Որովք առեալ զկերակուրսն թուութեամբն
Առ ամենահոսանուտ անանջատելի մնայ,
Առնէ և զբլիջս դիւրամուտս
Երկուց հոտոց կառս, և կենցաղանոյց
Հոտոյ ագուգայս, որք խցեալք յախտէ՝
720. Վտանգեն զկենդանին՝ որպէս 'ի խեղդանի,
Թէ և բռնադատէ զբերանն 'ի տուրեառ շնչոյն.
Իսկ ըստ նմանութեանն 'ի յերկնի եղեցելոց՝
Եդ լուսաւորս աչն երկուս.
725. Որպէս զի ունիցիմք ձգմամբ աչացս
Չօգն խոցեալ՝ որպէս աղեղնաւոր՝
Լոյս լուսով քարշել, որպէս հուր 'ի կայծականց.
Եւ 'ի վերուստ 'ի գլխոյս ձեղուանէ
Ձիղ ծակեալ՝ փողոյ օրինակաւ,
Եւ փշումն լուսոյ արկեալ յանցսն,
730. Պատմունանօք ծածկէ զբիւսն,
Որպէս ոք՝ զի պահէ 'ի տան կուսանսն.
Եւ փռքը ինչ բանայ զանցս բնակութեանն,
Որպէս զի օդոյ ընթանալ առ անցիւքն,
712. Մարթ Բարձրիկի Բերիւ. յոյն. մորթ սպիտակ ունել (σποφιδος). Թուի հայ Թարգմանչի ընթերցեալ σαρκωδες (մարմնեղէն): — Օրինակ մի յունական (առ Միկիի) ունի համանայն հայումս φέρειν (բերել): — Հէքէք. σποφιδος φέρειν.
713. Առ 'ի Կրկնումն. 'ի յոյն՝ πρὸς τὰς ἀνακλάσεις, առ 'ի խորաւորումն, առ 'ի ծառքումն:
714. Արթուրոյն, նոյն է՝ զոր ինչ տեսաք 'ի վեր տեղը, սոդ 694:
715. Խրթին են նաեւ իմացուածք բնագրին. իսկ 'ի հայումս խառնակութիւն բառից ևս տեսանի, որով անիմանալի մնայ: (Ըստ յուն. նին՝ պարտ է ընթերցելու առ Թիւմի հոսանալ (և ոչ իբր սծական՝ Թիւմհոսանալ): — Անանջատելի մնայ, յոյն՝ ἄτρωτος մնայ (ἐπιείκτως) իբր թէ ասելի՝ լեզու թուութեամբ կամ գիւրաւորութեամբ իւրով՝ նշանաւ անշատէ զհաստատուն կերակուրս 'ի լրեցինաց: Թուի Թարգմանչի փոխանակ ἐπιείκτως բառի ընթերցեալ ἀδίκτως.
716. Հէքէք. τὸ γευστόν.
717. Առնէ և Բիւլ. իսկ յոյն. Ուստի՝ ունիցի և բլիջս դիւրամուտս:

- Δέον γὰρ αὐτὴν δέρμα σομφῶδές γ' ἔχειν
 Πρὸς τὰς ἀνακλάσεις τε τῶν ἐδεσμάτων,
 Καὶ τὰς ἐτοίμους ἀντιλήψεις τῶν πόρων,
 715. Δι' ὧν λαβοῦσα τὰς τροφὰς ἡ χανονότης
 Πρὸς πᾶν τὸ ρευστὸν εὐδιάκριτος μένει.
 Πόθεν δὲ καὶ σύριγγας εὐπόρους ἔχει,
 Ὅσφραντικῆς ὄχημα, καὶ βιοτρόφου
 Πνοῆς ἀγωγούς· ὧν φραγέντων ἐκ πάθους
 720. Ἀγωνίᾳ τὸ ζῶον, ὥς ἐν ἀγχόνῃ,
 Ἦ καὶ περιπνεῖν ἐκδιάζει τὸ στόμα.
 Μιμουμένη δὲ τὰς ἐν οὐρανῷ θέσεις,
 Φωστήρας ἀντέθηκεν ὀφθαλμούς· δύο,
 Ὅπως ἔχοιμεν ταῖς βολαῖς τῶν ὁμμάτων,
 725. Τὸν ἀέρα πλήττοντες, ὥς οἱ τοξόται,
 Φῶς φωτὶ σύρειν, ὥς τὸ πῦρ ἐξ ἀνδράκων,
 Ἐκ τῶν ἄνω γὰρ τῆς κεφαλῆς ἀκροστέγων
 Νεύρων διατρήσασα σωλήνος δίκην
 Καὶ πνεῦμα φωτὸς ἐμβαλοῦσα τῷ πόρῳ,
 730. Τοῖς μὲν χιτῶσι συγκαλύπτει τὰς κόρας,
 Ὡς εἴ τις οἴκοι συμφυλάττει παρθένους·
 Ὅπῃ δὲ μικρὰν ἐξανοίγει τῷ πόρῳ,
 Ὅπως τὸ πνεῦμα τῶν ὀχετῶν διατρέχον,

ἡ ῥωρεμωὴ ἐν ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ πόθεν (οὐρανῷ) ἡ ποιεῖ
 δὲ (αὐτὴ ἡ) :

718. ὅτι ἐν τῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ πόθεν (οὐρανῷ) ἡ ποιεῖ
 ὄχημα).
 721. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ (ῥωρεμῇ καὶ). — ῥωρεμῇ. παραπνεῖν.
 722. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 723. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 (ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ)
 725. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 726. ἡ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 727. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 730. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 τῷ τῷ ῥωρεμῇ (ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ)
 ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ
 735. ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ ῥωρεμῇ

- Զի մի նեղեսցի՝ 'ի խնուլ ճանապարհին .
735. Եւ ուռուցեալ՝ խաւարեցուցանէ՝ զտեսութիւնն .
Եւ զհեղմունս տեսութեանն շաղախեսցէ ,
Եւ պղտորեսցէ զբիրսն
Անյագ հեղումն՝ դիմեալ ընդարձակութեամբն :
Որպէս զի մեծասցի իմաստունն ստացուածոց
740. Գիտութիւնք դժուարապատումք , անգիր
Բանիւք պատմել զաստուածային մէջն .
Եւ այժմ աստ 'ի խաւարչտին սրտի
Ջահ գոլ զակնարկութիւն աշաց .
Թէ և նոքօք արկեալ զաղտեղութիւնս ,
745. Դարձեալ նոքօք հանեալ արտասուս ,
Ի ներքս զմուտսն լուացեալ՝ արտաքս ելիւքն :
Թէ զմուտ բանիցս այսոցիկ խցցէ
Անյայտից էութեանց կշռօղն ,
Զիմորդ միտք զուգեալ են կաւեղէն ծանրութեան ,
750. Եւ հոգի 'ի կաւի դադարեալ զուգի .
Եւ կամ զիմորդ 'ի նիւթի՝ զաննիւթ էութիւնն ունի ,
Թէ ոչ զնա նիւթական պարագրէ .
Եւ կամ զիմորդ վեհագունակի հոգւոյն բանաւորեաց
Եւ անյայտիցն տեսողարարութիւն 'ի ձիւս .
755. Եւ երբեմն յերկիր զտեսողութիւնն հեղու ,

735. Յոյն՝ Իստուցեցի (σταύω) աստուցեալ յոյն՝ լցեալ օգով
(πνευματικό).

736. Յոյն. Եւ հեղմունս 'ի ներքս արկեց 'ի տեսանելիսն :

737. Յոյն. Եւ մի ընդ հակառակն պղտորեսցէ և մթնացուցէ զբիրսն :

738. Յոյն. Անյագ հեղմամբք՝ հոսեցելովք ընդ լայնարձակութիւնն :

739. Ստուգութեան, տես 'ի տոգն ՅՏԵՐՈՐԷ՝ — Յոյն. Արտաքս Ելիւքն :

740. Յոյն հզակեանօրէն՝ Գիտութեան դժուարապատում :

741. Մի՞ք, իմա զգալանիս, զիմորդութիւն :

742. Եւ այժմ աստ. յոյն. Եւ այժմ աստ փափաքէ (ἀφείται).

743. Ջահ Գոլ. յոյն. Ջահաբեր լինել : — Իմաստքն են՝ փափաքէ զի
ակնարկութիւն աշաց այժմ Ջահաբեր լինի, լոյս ծագեսցէ 'ի խաւարչտին սրտի :

746. Խրթին յունաստութիւն. ասել կամի՞ զի այնու՝ որ արտաքս
եղանէ (արտասուօք) մաքրեսցէ զմոտսն 'ի ներքս (զաղտեղութիւնս
թիւնս բարոյականս) :

747-766. Յազազս միաւորութեան մտաց և հոգւոյ ընդ մարմնոց : —

- Μήτε στενωθή, τῆς ὁδοῦ πεφραγμένης,
 735. Καὶ πνευματώσῃ, καὶ σκοτώσῃ τὴν θέαν,
 Καὶ τὰς ἐπιχύσεις προσπλάσῃ ταῖς ὄψεσι·
 Μηδ' αὖ ταράξῃ καὶ θολώσῃ τὰς κόρας,
 Ὅρμαίς ἀπλήστοις ἐκχυθὲν πρὸς τὸ πλάτος.
 Ὡς ἐμεγαλύνθη τῶν σοφῶν σου κτισμάτων
740. Ἡ γνῶσις ἡ δύσφραστος, ἡ τοῖς ἀγράφοις
 Λόγαις ἀπαγγέλλουσα τὸν θεῖον γνόφον·
 Καὶ νῦν ἐφείται τῆς ζοφώδους καρδίας,
 Δαδουχὸν εἶναι τὴν ῥοπὴν τῶν ὀμμάτων,
 Εἴπερ δι' αὐτῶν ἐμβαλοῦσα τοὺς ῥύπους
745. Πάλιν δι' αὐτῶν ἐκθάλλῃ τὰ δάκρυα,
 Τὰς εἰσόδους πλύνουσα ταῖς διεξόδοις.
 Εἰ τοὺς λαβυρίνθους δὲ τῶν λόγων φράσῃ
 Ὅ τῶν ἀδῆλων οὐσιῶν ζυγοστάτης,
 Καὶ πῶς ὁ νοῦς σύνεστι πηλίνῃ βάρει,
750. Καὶ πνεῦμα πηλὸν καρτερεῖ συνημμένον·
 Καὶ πῶς ἐν ὕλῃ τὴν ἀύλιαν ἔχει,
 Εἰ μὴδὲν αὐτὸν ὕλικόν περιγράφει.
 Ἦ πῶς μέγιστον ὄμμα τῆς ψυχῆς ἔφυ,
 Καὶ τῶν ἀδῆλων ὀπτικοὺς ἔχει πόρους·
755. Καὶ νῦν μὲν εἰς γῆν ταῖς ἐνεργείαις μένει,

Յոյն. Թէ զբարեւ բարեւոյս պայտակար (φράση)·
 Շփոթեալ է Թարգմանիկի գործիչ (բարեւոյս) ընդ փրօսոս
 (Խնու) բարեւ. — Հերբեր. փրօսոս.

749. Իմ. Աստուծոյ կողմէն զանազան զանազան իմ. երբէ զբարեւ
 միայն, և այլն:

750. Յոյն. Ձորեւ զբարեւ:

753. Վերջնական զբարեւ: Ուղղակի բարեւոյս. Վերջնական
 զբարեւ (մէջստ: ծմա) զանազան (որ եւն' միայն) բարեւոյս (էփս).

754. Ձորեւական պօրոս առ յիմ Թարգմանիկ, իսկ այլուր միայն
 զիւ (առ 694, 714), և այլ ուրիշ տեղ (առ 709, 729, 732), իսկ
 'ի 698 առ զի յիմ զիւ գտօք: Յոյն ուրիշ պայտակար. Իւ առաջ
 միայն (երբ) առաջնական կալու առաջ:

755. Յոյն. Իւ միայն առ կրիկ (Երկրի) և այլ ներգործութեան
 (տա՛նք ենք): Այլ ձեռագիր յանազան (առ Միկի) զիւ իւ
 մանկանական իսկ Թարգմանիկեան իսկ զիւ ենք: — Հերբեր. ենք: զիւ միայն:

- Եւ երբեմն վաղէ 'ի վերին օդն.
 Եւ թուցեալ ամբառնայ և յարեգակն հասանէ,
 Զվերինս և զներքինս խնդրէ բնութիւնս. (տեսանէ,
 Եւ զոմանս բովանդակէ, և զոմանս չափաւորապէս
760. Եւ ոմանց դիպողութեամբ իմանայ զպատկերս:
 Եւ զըղձանալն ոչ ուրեք կամի դադարեցուցանել,
 Փափաքէ գիտել զպատճառն ամենայնի,
 Եւ զնորա գիտութիւն տեսանել. (հռակ բնեւ
 Եւ բազում ջանս 'ի գործ դնէ, և քան զհետաճիգն անդ
765. Զանցանել կամի. սակայն անդ միայն խնու տեսու-
 թէպէտ և ճանաչեղ սիրտ ունիցի. (Թիւնն,
 Իսկ յորժամ զայսոսիկ բազմաշիւս ազրուես
 Լուծցէ դեգերելով, կամ խրատեալ ասասցէ՝
 Թէ զիարդ դարձեալ խորհրդոցս գաղտնի աւագակն,
770. Հոգեգողն, ապականիչ սրտի,
 Խաւարային ամբարձումն, առաջին վիշապն,
 Արտաքուստ 'ի ներքս ցանկութիւն մուծանէ,
 Սերմանելով խորհուրդս 'ի ծնունդս մեղաց:
 Եւ կամ զիարդ բռնութեամբ փոխէ զբնութիւնս՝
775. Յանրուն անասնական ախտաւորութիւնս:
 Եւ թռչնոց նմանութեամբ թեթևացուցանէ զխոր-
 (Հուրդան,
786. Յոյն. Առ նոյն ինքն (πρὸς αὐτόν) յօդն վերաթիւէ: — Զինի պար
 տողի Մորէլի 'ի տպագրութեան իւրում կարգէ և զերես այլ ևս
 տողս, որք պակասին 'ի տպագրութիւն Միլիի և Հերքերի, որ-
 պէս 'ի նայ թարգմանութեան. և են տողքն այսորիկ.
 "Εχων ἐν αὐτῷ τὴν ἐνεργείαν φύσει
 Θελήματος λήρωμα πρακτικωτάτου",
 'Αεροθατὶ δὲ τῷ θελήματι τρέχων.
- Այսինքն է.
 Ունելով յինքան զներգործութիւն զարգացման,
 Զիրութիւն ամենագործօն կամաց,
 Զուէ ընդ օդս ըղձիւք ընթանալով:
760. Դիպողութեամբ, պնէ 'ի յորինուածոյ կամ բանաւորական կարծեօք
 մասց (στόχασμα, conjecture).
762. Փոփոխ. Դիպի. յոյն. Զփոփոխութիւն անպատճառ ամենայն իրաց:
 Սակայն 'ի յունական ձեռագրի ուրեք (յիշատակելոյ 'ի Միլիէ)
 գտանի համաձայն նպատակն ἐφετα: (փափաքէ): — Հերքեր. ἐφίε-
 ται μέν.

- Νῦν δὲ πρὸς αὐτὸν ἄλλεται τὸν αἰθέρα·
 Καὶ πτηνὸς ἄρθεις, καὶ τὸν ἥλιον φθάσας,
 Τὰς τῶν ἄνω τε καὶ κάτω ζητεῖ φύσεις·
 Καὶ ταῖς μὲν ἀρκεῖ, τὰς δὲ συμμέτρως βλέπει,
 760. Τῶν δὲ στοχασμοῖς ἐννοεῖ τὰς εἰκόνας.
 Καὶ τὴν ὄρεξιν μηδαμοῦ στήσαι θέλων
 Ἐφέλκεται μὲν τῆς ἀπάντων αἰτίας,
 Καὶ τὴν ἐκείνης γνῶσιν ἀθρῆσαι θέλει·
 Καὶ πολλὰ κάμνει, καὶ τὸν ἔσχατον πόλον
 765. Δοκεῖ παρελθεῖν. ἀλλ' ἐκεῖ μῦει μόνον,
 Εἰ καὶ διαυγοῦς εὐπορήσει καρδίας.
 "Ὅταν δὲ τούτους τοὺς πολυπλόκους μίτους
 Λύσῃ σχολάζω, καὶ βαθύνῃ, καὶ φράσῃ,
 "Ὅπως ὁ κρυπτός τῶν φρενῶν ὁδοστάτης,
 770. Ὁ ψυχοκλέπτης, ὁ φθορεὺς τῆς καρδίας,
 Ἡ τοῦ σκότους ἑπαρσις, ὁ πρῶτος δράκων,
 Ἐξωθεν ἔνδον ἡδονὰς παρεισάγει,
 Σπείρων λογισμοὺς εἰς γονὴν ἁμαρτίας.
 Ἡ πῶς τυραννεῖ, καὶ μεταίρει τὴν φύσιν,
 775. Εἰς παρὰ φύσιν τῶν παιθῶν κτηνωδία.
 Καὶ πτηνὰ μὲν δείκνυσι τὰς κούφας φρένας,

763. Տե-նիւ, յոյն՝ տե-նիւ (տէ, համ լաւ ևս՝ զննել համբ (ἀθροῖ-σαι)·

766. Յօր. Ճն-յւ զամ ան-յւ. ուղղեցաւ ըստ յոյն բնաբերի:

767-859. Յաղաքս աղղեցաւ թեան սառանայի 'ի մարմնի և 'ի հոգւոյ:

768. Կո՛ւ իր-տեւ-ւ սառ-ցի. յոյն. Իւ 'ի խորս բշտէ և մեկնեացէ:

769. Գո-յեւ-ւ չիք 'ի յոյն: — Գո-յնի սառ-ցի, յոյն օδοստάτης, որ է՝ հանապարհաւա, հուղիւհաւ:

775. Յանհուրեան յաղեցաւ՝ զմեզս ծնանի, և մեղքն հառաբեցաւ՝ զմահ ծնանին (Յակ. Ա. 15):

774. Յոյն. Բռնանայ և փոխէ:

775. Մարտ 'ի պատուի էր և ոչ իմացաւ. հաւատարեաց անասնոց անբանից և նմանեաց նոցա (Սղմ. ԽԲ. 15): — Հէրբեր. Եւս տին παρὰ φύσιν.

776. Յոյն. Եւ թեթեալութիւն ցուցանէ զծանծաղամբս (համ զթեթեւ խորհուրդս):

- Որպէս զխոսս 'պոռնիկս, և որպէս զգայլս՝ յափշտա-
Պիծակս՝ խայթիչս, և ինծս՝ սրամտողս. (Կողս,
Նւ առնէ զչարականողս՝ շունս թշուառականս,
780. Շողովել թուեցեալ՝ 'ի խածանել ճեպելով.
Օձս դաժանս առնէ զչարականողս
Թոյնս եդեալ 'ի ներքս չար ստեղծուածին.
Եւ դատնագին սրէ զնետս հպարտութեան,
(Քանգի հարու զայն դեղով սնափասութեան,
785. Անպատիւ մեծարանօք, բարձրամիտ կործանմամբ,
Եղկելի պերճանօք, անփաստունակ համբառով,
Երազարածոս հեծեծանօք առ ստուեր զոտարձութեան):
Եւ զկռապաշտութիւն՝ յարծարասէրս
Չարմատն հաստատէ զհամօքէն չարեաց.
790. Որ բէ և կշտապինդ լիասցի՝ չռնի յագոռդ,
Այլ 'ի տենչանս ևռադի և 'ի բորբոքմունս,
Թառատութեան ծարաւելով, և 'ի յաներման՝
Չեռացունն բորբոքելով ոսկեղէն արքեցոսութեան:
Կամ զիւրդ՝ այնքան և՛ յանկանելն անդ ոռնիցի
(գորոտքիւն
795. Զի ոչ զմարմին և եր, բարբարոս եղանակաւ,
Ի մարտ զինավառէ ընդդէմ հոգոյն,
Այլ և ևոյն ինքն 'ի սիրտ անդր յարի,
Եւ ընդ գերութեամբ արկանէ զագաստ բնութիւնն,
Եւ զինքնիշխան խորհուրդս (մտաց) մերոց
800. Ի թշուառին ստրկութեան կաշկանդէ.

778. Իմա՝ առնէ զխայթողս բանիւք՝ իբրեւ զպիծակս, և զսրամտողս՝
իբրեւ զինծս, կամ մանաւանդ (բոս յունիկ) զյոգմազ կամ զընծ-
առիւծս (παρθάλεις).
779. Զլաբարդս իմանամ զնախանձողս. իսկ յոյն ունի τούς εἰρωνας,
որ է՝ զլաբարդս, զնիւթս: Զընդուն ևս զլաբարդս Թարգ-
մանէ 'ի 781 առդի զյունականն τούς βασκανους, որ են՝ նախան-
ձողք և զրգարտողք:
780. Զէրբեր. θαλειν.
782. Զաբ սորիւթս-նի. յոյն. Զաբ կեդծեաց կամ խաբէութեան (τῇ
κακῇ περιπλάσει), լաւազոյն ևս παρὰ πλάσει, բոս այլում յու-
նական օրինակի (առ Միլիէ):
784. Փոխանակ βλάπτει (հարկանէ, խոցէ) բայի. Մորելի Թարգմանէ

- Σύας δὲ πόρνους, καὶ λύκους τοὺς ἄρπαγας,
 Σφήκας δὲ πλήκτας, θυμικοὺς δὲ παρδάλεις·
 Ποιεῖ δὲ τοὺς εἰρωνας ἀθλίους κύνας,
 780. Σαίνειν δοκοῦντας, καὶ δάκνειν ἠπειγμένους.
 Ὅφεις δὲ πικροὺς ἐκτελεῖ τοὺς βασκάνους,
 Τὸν ἰὸν ἐνθεῖς τῇ κακῇ περιπλάσει·
 Θήγει δὲ πικρὰ καὶ τὰ τοῦ τύφου βέλη·
 (Βλάπτει γὰρ αὐτὴν ψυχροκόμπη φαρμάκῃ
 785. Τιμῆς ἀτίμου, πτώσεως ἐπηρμένης,
 Ὅγκου ταπεινοῦ, δυσκλεοῦς ἀδοξίας,
 Θρήνῃ γελῶντι τὴν σκιάν τοῦ παιγνίου).
 Εἰδωλολατρίαν δὲ τοῖς φιλαργύροις
 Τὴν ῥίζαν ἐκτίθησι τῶν κακῶν ὄλων·
 790. Ἡ κἂν κορεσθῇ μάλλον, οὐκ ἔχει κόρον,
 Ἄλλ' εἰς ὀρέξεις τήκεται καὶ φλεγμονάς,
 Τῇ πλησμονῇ διψῶσα, καὶ τῇ προσθέσει
 Τὸν βρασμὸν ἐξάπτουσα τῆς χρυσῆς μέθης.
 Ἡ πῶς τοσοῦτον καὶ πεσὼν ἔχει κράτος,
 795. Ὡς μὴ μόνον τὸ σῶμα, βαρβάρου δίκην,
 Ἀντιστρατεύειν πρὸς μάχην τοῦ πνεύματος,
 Ἥδη δὲ καὐτῆς ἄπτεται τῆς καρδίας,
 Καὶ δουλαγωγεῖ τὴν ἐλευθέραν φύσιν,
 Καὶ τὰς ἐν ἡμῖν αὐτοδеспότους φρένας
 800. Ἐν αἰχμαλώτῃ συμφορᾷ περιτρέπει.

տուց Էջապուհ ևս՝ Բ-Բ-Բ-Բ. բայն ձեռագրի միայ՝ որ ունի թάփ-
 րու (Զրէ, մարգէ)։ — Հէրթեր. γὰρ αὐτά.

786. Հէրթեր. Եւծօքիւս

788. Կամ աղանձ՝ որ է հապարհիւս (Եփես. Ի. 5)։

794. Յ-Նի-Նի-Նի, Իմա՝ յանկանի Իւրուս (վիշապիկ) յերկնից յան-
 դունի։ — Յայսմայր բանք Պիտրիկայ եղևն ցուցանել՝ որով օրի-
 նակու իշխելի կարիցէ սասանայ ի վերայ մարգիպիկ մարմնայ, և
 Թէ որ իցին որոք մարմնայն. անցանէ ալսուհեան և քաջայայտել
 Թէ որով ճարիրք տիրապետել իշխիցէ հալառակորդն նաև ի
 վերայ հոգւոյ մարդայ։

796. Ձի մարմին ցանկայ հալառակ հոգւոյ, և հոգի հալառակ մարմնայ.
 և զի սորա միմեանց հալառակ են (Գաղ. Ե. 17)։

- Ի քաղաքն ինչ համոզվեր չիմի, և զմեացորդսն շնչէ:
 Քանզի գալարի ծամածռն՝ իբրեւ զօձ,
 Եւ ե սողուն զարմանայի 'ի խորագիտոնքեան.
 Ուղիղ դիմէ 'ի վայր զընթացսն երագելով,
 805. Զի ի վար արկանէ փոխանակ ոտից զորովայնն.
 Լզելով զհողն, գոգչիր զօրէն գայրոց.
 Եւ որկորածեա կրից բորբոքմամբ
 Ի կատարունն մեղաց գրգռէ. (քեամբ:
 Յորոյ 'ի ձաշակունն իշրաքանչիւր ոք դիմէ յօծարու-
 810. Եւ խառնելով ընդ հաճոյից գդառնոթիւն՝
 Կորոռասանէ զիս. մեղրախառն բռնելով.
 Խորհրդատու չարակամ և բարեկամ ամբաստանիչ,
 Մարդասպան համբոյր և խողխողիչ գործակից,
 Ասալնորդ խաբերայ, հռչակահար բարեացակամ,
 815. Աննուէր, հաճոյական, բարեհաճան վիշապ,
 Քանզի հրապուրէ զմեզ, ոչինչ առաջի դնելով.
 Գեղեցիկ խնամարկէ՝ ոչ իշխր խառնելով.
 Երեւոյթս կերպարանէ, տեսիլս նկարէ,
 Որուն զմիտս, մեղմիւ շօշափէ զմատուռն,
 820. Գորգէ գծադր, մերձեցուցանէ զերան.
 Եւ՝ ըստ բռնեցելոյն՝ աներեւոյթ մեղօք
 Երգործոթեամբ յղանայ զմեղս:
 Այդարեւ չէ յինէն զանխոշ կերպարանաց նորին

801. Եւ զհաշտութիւն լինի (καὶ τὰ λοιπὰ συμπτέειν), պսպէս իմանամ
 զյոյն բնազդին, իբր թէ յոր ինչ չկարէ համոզել զմիտս մեր՝ 'ի
 նոյն յորդորէ զկամացս յօծարութիւն, որպէս 'ի սկզբան անդ առ
 Ագամ, որ ոչ պարտեցաւ, ոչ պարտեցաւ 'ի թախանձանաց բան-
 սարկութիւն 'ի ձեռն կնոջն յանցուցելոյ: Միայն յեղու 'ի բառին.
 «Ac primum quidem nos suadet, tum vero in omne sce-
 lerum genus impellit» (Զառաջին ապագէն համոզէ զմեզ, և
 յետ այնորիկ յամենայն ազգս եղբարանց բռնադատէ), զոր մեկ-
 նութիւն բանից մանաւանդ քան թէ թարգմանութիւն համարիմ:
 Հերբեր 'ի ապագութեան իւրում գնէ. Πεῖθον τὰ πολλὰ, καὶ τὰ
 λοιπὰ σὺν βίᾳ (Համոզիկք լինելով առ յաւով ինչ, և առ որ քաջն՝
 բռնութեամբ): Բայց օտար համարիմ 'ի մտաց Պիսիդիայ զվար-
 դապետութիւնդ, իբր զի սոտանայի ընծայել զգօրութիւն բռնառ-
 ւոյ 'ի վերայ կամաց մերոց, որում ազատութիւն 'ի բարին և
 'ի չարն յօծարելոյ, և ըստ ազատ կամաց իւրոց զործելոյ տուեալ

- Τὸ δυσπαθὲς φρόνημα, καὶ τοῦτο πλέον
 825. Θλίβει με καὶ δάκνει με, καρκίνου δίκην,
 Φεύγοντα καὶ πράττοντα τὴν ἀμαρτίαν.
 Πλὴν τὸν γέροντα τοῦτον ἀβρόχῃτως ὄφιν,
 Τὸ τοῦ σκότους κάτοπτρον, ἡ θεία κρίσις
 Προύθηκεν ἡμῖν, (εἶγε τοὺς κατ' εἰκόνα
 830. Γραφέντας ἡμῖν μὴ χαράξομεν τύπους),
 Ὅπως ἔχωμεν αὐτὸν ἀντὶ παιγνίου,
 Παίζοντες εἰς δράκοντα, κἂν χάνῃ μέγα.
 Πολλοὶ γὰρ αὐτοῦ τὴν ἐπηρμένην φρένα,
 Καὶ τὴν ἀφυκτον ἐν μάχαις ἀύλῃαν,
 835. (Ἵλγην ἔχοντες σαρκικῶν βαρηνμάτων,
 Καὶ τῇ γεῶδει συμπεφυρμένοι κόνει),
 Ἦμβλυναν, ἀπέστρεψαν, ὥσπερ ἀσπίδες,
 Τὰ σαθρὰ πρὸς γῆν ἀντιπέμποντες βέλη.
 Εἰ ταῦτα πάντα πρὸς διάσχεψιν λάβοι,
 840. Καὶ τῶν δοκούντων εἰτελῶν καὶ συντρόφων
 Τὸν σφυγμὸν εὐρῶν, τὴν διάγνωσιν φράσοι·
 Ἦ καὶ προκόπτων θεῖον ὄργανον λάβοι,
 Φωνὴ βοῶντος εἰς ἐρήμους καρδίαις·

842. Յօր. Առաւելայն գրեւած գործերն: Թուի ընդօրինակողի ումեր
 յաւելեալ գործերն 'ի լուսանցսն առ 'ի մեկնել զգրեւածն հայ
 ընդգրին. իսկ ապա յայլմէ ումերէ 'ի գաղափարել անդ իւրում՝
 մեռեալ զերկուսեան զծագրեալ: — Առաւելայն գործերն յօթի
 հաշի զըսնս Աստուծոյ, որք 'ի Սուրբ Գրքս ամփոփեալ կան: —
 Այսք է հեռեւորք ասորից (842-875) իմաստք բովանդակին յայս
 միտ, զի եթէ որ յերկրաւորացս առ աստուածայինս ելանել յա-
 ում իրազայցէ արնչափ՝ մինչև հաւատովք հաւասար գտանել ի-
 սայեալ, (որ քաջիկ ծանուցեալ զաստուածայինս՝ զուշակեաց ըզ-
 դաւաւառ ֆրիստոսի - Գլ. Խ. 3 - է զկարապետ նորին յառաջա-
 դայն ծանոց), և քրովբեական կայծակամբ մարբեալ (Գլ. Զ. 6)
 զիմաստս աստուածային բանից բացայայտեցէ, սակայն հետի ա-
 մենեւին գտանիցի 'ի հանաչելոյ զԱստուած՝ որպէս և էն, թէ-
 պէտ և սրբութեամբ և սքանչելեօք զուզաւորս փայլեցոյ իշխայի
 և Դանիելի և Մովսիսի, (զորոց մի առ մի թուէ զսքանչելիսն):
 843-844. Յայն. 2-րդ գլխոյ — Ահնարէ 'ի տեսին Եսայեայ մար-
 զարբէր (Ես. Զ. 6): — Յօր. Քրօթն, իսկ յԵթանաանից թարգ-
 մանութեան անդ է 'ի հայումս զնի որովք (Առաքեցաւ առ իս-
 մի 'ի սրովբէից անտի): Յայն. Էւ կամ 'ի հրաբերն (շն քորճաբճ)

- Եւ կամ 'ի հրարեր Գրովբէն հպեալ՝
845. Առցէ 'ի նմանէ զբանին կայծակն.
Եւ կամ զհրեղէն աթոռն և զերիվարսն բոցեղէնս
Վարելով՝ երկնից ճանսպարհ ընթացի,
Եւ սպառազէն ցուցցի 'ի կենցաղոյս փոխեալ,
Ի մարմնոյ՝ ոչ քարշեցելոյ 'ի վայր:
850. Կամ հոռի 'ի ստորինս իշուսցէ, կամ զցօղ 'ի բար-
(ճոռնս կախեսցէ,
Քարշելով, ընկրկելով, ընդդիմակարգելով զքնոտրիանս.
Եւ խցցէ հաւատովք զբերանս առիւծուց,
Եւ ցուցցէ զհնոցին բոց.
Եւ կամ հարցէ զնիղոս գետ և յարիւն դարձուցցէ,
855. Եւ հաւանեցուցէ զարեգակն լոյս տալ մթով,
(Քանզի ոմանց էր լոյս և ոմանց խաւար դժնդակ).
Եւ հերձցէ զանդունդս 'ի ճանապարհ հրաշալի,
Սիւն հրեղէն ցուցցէ՝ 'ի գիշերի լուսատու,
Հաց առանց ցորենոյ բեկցէ,
860. Եւ 'ի սովի կերակրեսցէ՝ զթռչունս տեղացեալ,
Զվէմս հարկաւորեսցէ հանել աղբիւրս.
Զգէ զձեռս 'ի պարտումն հակառակորդաց,

Գրովբէին հպեալ: Յսթանասունսն դէի լաճել, զոր «սէլթօ»
թարգմանէ հայն:

846. Ի վերացուցանել անդ Տեառն զԵղիա յերկինս (Գ. Թա. Բ. 11).
« Եւ ահա կառք հրեղէնք և երիվարք հրեղէնք, և անջրպետեցին
'ի մէջ երկոցունց. և վերացաւ Եղիա շարժմամբ յերկինս »: —
Յունականն δίσκος եղանակէ նաև «Թոս», այլ աստանօր կոչու:
847. Ընթերցիր դերձից նախադրի:
849. Խրթնաբանութիւն յունական. իմա՝ այնպէս զի և ժանրութիւն
մարմնոյն ոչ ձգեսցէ զնա յերկիր կոչս:
850. Եւ անկաւ հուր 'ի Տեառնէ յերկնից, և եկեր զողջակէզան, և զհոգն
և զլուրն որ 'ի ծովուն՝ լափեաց հուրն (Գ. Թաք. ԺԸ. 38): — Եւ
ասէ Եղիա... Կենդանի է աէր Աստուած զօրութեանց... Եթէ
եղիցի յամս յայտուիկ ցօղ կամ անձրև, բայց եթէ բանիւ բե-
րանոյ իմոյ (Գ. Թաք. ԺԷ. 1):
852. Աստուած իմ առաքեաց զհերշտակ իւր և եխից զբերանս առիւ-
ծուցս (Դան. Զ. 22):
853. Յայնն՝ Եւ ցօղ ցոյցի զհոյն Բոյ: — Եւ արբո 'ի մէջ հնոցին
Իբրև զհոգի՝ որ ցօղազին շեշեցէ (Դան. Գ. 50):
854. Ի յոյնն չիք գիտ: — Ահաւասիկ ես հարկանեմ... զլուր գետույլ,

- Ἡ τῇ πυράγρα τοῦ Χερουβίμ ἐγγύσας,
 845. Λάβοι παρ' αὐτοῦ τοῦ λόγου τὸν ἄνθρακα.
 Ἡ τὸν πυραυγῇ δέφρον, ἢ τοὺς ἐμφλόγους
 Ἴππους ἐλαύνων, οὐρανῶν ὁδὸν δράμοι,
 Ἴππεὺς δὲ δειχθῇ τῷ βίῳ μετάρσιος,
 Τῆς σαρκὸς αὐτὸν μὴ κατaspώσης κάτω.
 850. Ἡ πῦρ κατάξει, καὶ κρεμάσει τὴν δρόσον,

- Ἐλκων, μεθέλκων, ἀντιβάλλων τὰς φύσεις·
 Φράξει δὲ πίστει τῶν λείντων τὸ στόμα,
 Δρόσον δὲ δείξει τῆς καμίνου τὴν φλόγα·
 Ἡ καὶ πατάξει Νεῖλον εἰς αἷμα τρέπων,
 855. Πείσει δὲ λάμπειν ἐν ζόφῳ τὸν ἥλιον·
 (Τοῖς μὲν γὰρ ἦν φῶς, τοῖς δὲ δύσμορφον σκότος).
 Σχίσει δὲ τὴν ἄβυσσον εἰς τρίβον ξένην,
 Στύλον δὲ δείξει νυκτὸς ἔμπυρον σέλας·
 Ἄρτους δὲ σίτου μὴ προκειμένου πλάσει,
 860. Λιμὸν δὲ θάλψει τῇ βροχῇ τῶν ὀρνέων,
 Πηγὰς δὲ πέτραι ἐκβαλεῖν ἀναγκάσει·
 Τεῖνει δὲ χεῖρας εἰς τροπὴν ἐναντίων,

և գարձի յարեւ... Եւ գարձոց զամենայն ջուրս գետոյն յարեւն
 (Եւք. Է. 17. 20):

855. Թոր. Լոյս Դոյ Դոյ — Յոյնն՝ Դ Դոյն — Եւ եղև խաւար և
 մէջ և մութ Դ վերայ ամենայն երկրին Եղբարացոց... բայց
 ամենայն որդոցն իւրայելի լոյս էր յամենայն բնական թիւնս իւ-
 բեանց (Եւք. Ժ. 22. 23):

856. Ձեք առդ Դ առ. Հերթերի:

857. Թոր. Ի մահադոհի հրաւիր: — Եւ մահն որդիքն իւրայելի Դ մէջ
 ծովուն ընդ ցամաք (Եւք. ԺԴ. 22):

858. Եւ ոչ պահաւէր սիւն ամպոյն Դ առէ, և սիւն հրոյն Դ գերերի
 (Եւք. ԺԳ. 22):

859. Յոյնն. Աստեց ցորենոյ առաջի լինելոյ՝ յորհեհացէ կամ շաղուեացէ
 (πλάσει): Թարգմանիին վերականգն ընթերցեալ թուի քննութիւն:
 (Եւք. ԺԳ. 4):

860. Յոյնն. Եւ զանազան թիւն կերակրեացէ: — Եւ եւ հոգի Դ Տեառնէ
 և խաղացոյց յայսկոյս զարմարեղին Դ ծովէն (Թիւք. ԺԱ. 31):

861. Հարցես զվէթ և ելցէ Դ նմանէ ջուր, և արբցէ ծողովորդդ (Եւք.
 ԺԷ. 6):

862. Յոյնն. Ի փախուստ թշնամեաց: — Երբմա՞ մաքառեալք Մովսէս
 զձեռն իւր՝ զօրանալք իւրայելի (Եւք. ԺԷ. 11):

- Զխաչանման նշանակին պատկեր .
Տեսանէ հրով վառեալ մորենի և ոչ կիզեալ ,
865. Զծածկեալ կերպտրանս հանդերձելումն .
Յայնժամ յառաջ մատուցեալ՝ որպէս զՄովսէս՝ զահի
Ծուխ գտեալ , մառախուղ և մէգ . (Հարկանելով ,
Եւ 'ի փապ վիմին մտեալ
Հազիւ զթաքունս յետոյցն
870. Աստուծոյ կարաց գիտել , և այլ ոչինչ . (քումն .
Եւ առաւելագոյն փափաքեացէ զթաքուցեալ փափա-
Քանզի յամբ են բաղձացելոցն փափաքմունք ,
Թէ Համառօտարար Հանդիպեսցի փափաքեցելումն .
Եւ ամենայն ոք որ խուզեսցէ զԱստուծոյ էութիւնն՝
875. Ո՛րքան տեսանէ՝ այնքան խնու . (ղտեսութիւնն ,
Քանզի թէ ոք խորացուցանէ մինչև յանդունդս
Եւ կամ զհրաքերձ նիստ արեգականն կամեսցի տե-
Ո՛րքան Հայեսցի՝ զրիբսն փնասեսցէ . (սանել ,
(Քանզի չէ ինչ դիարիկ ճիգ հայեցոյաժով՝
880. Անբարբ աչօք դիտել զարեգակնն) .
Իսկ ո՛ր միտք ամենատեսք տոկացին տեսանել
Զըստ մեզ արեգականն լուսոյ անցս : (Թեամբ ,
Այլ , ո՛վ մերձդ 'ի հեռուստ՝ Հաստատուն երազու-
Որ ամենեցունց ես գիտելի , և դժուարագիտ մնա-
885. Եւ ամենից ունելի , և ըմբռնել ոչ կարացեալ . (ցեալ ,
Քանզի ամենեցունց գոյով անգիտելի , եղեր ամենե-
(ցունց գիտելի՝
864. Մորենին վառեալ էր հրով , և ոչ այրէր (Եւք . Գ . 2) :
863. Անկէզ մորենին նշանակ էր մարմնաւորութեան Յանին 'ի Կուսէն
Մարիամայ :
866. Յայնժամ յառաջ մատուցեալ . յայն . Յայնժամ խոհարհեալ (προ-
αύφας) .
867. Յայն . Ծուխ գտեալ 'ի մերկի և 'ի միզի . — Զայն և փայլա-
տակունք և ամպ միգախառն 'ի վերայ լիբինն (Եւք . ԺԹ . 16) :
868. Յայն . Եւ 'ի պատառուած ծերպին հասեալ , կամ ապաւինեալ
(ἀφ' ἡμέρας) . — Եւ եղից դժեղ 'ի ծերպի վիմին . . . և ապա տես-
ցես զյեղատան իմ (Եւք . ԼԳ . 22 , 25) :
869. Յետոյցն Աստուծոյ . իմա՝ (ըստ Ս . Հարց մեկնութեան) զամենայն
ինչ՝ որք յետ Աստուծոյ եղին :
870. Յայն . Եւ այլ ոչինչ տեսանելով :

- Τοῦ σταυροειδοῦς συμβόλου τὴν εἰκόνα·
 Ἴδοι δὲ πυρσῷ μὴ φλογισθεῖσαν βάτον,
 865. Τὰ κρυπτὰ τοῦ μέλλοντος εἰκονίσματα·
 Τότε προκύψας, ὡς ὁ Μωσῆς, ἐμφόδως,
 Καὶ καπνὸν εὐρὼν ἐν θυέλλῃ καὶ γνόφῳ,
 Καὶ πρὸς τὸ νύγμα τῆς ὁπῆς ἀφιγμένος,
 Μόλις τὰ κρυπτὰ τῶν ὀπισθίων μέρη
 870. Θεοῦ σκοπήσει, καὶ πλέον μὴδὲν βλέπων,
 Πλέον ποθήσῃ τὸν κεκρυμμένον πόθον·
 Ἄργοι γὰρ εἰσι τῶν ἐρώντων οἱ πόθοι,
 Εἰ συντόμως τύχῃσι τοῦ ποθομένου.
 Καὶ πᾶς ἐρευνῶν τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν,
 875. Ὅσον θεωρεῖ, πρὸς τοσοῦτον συμμύει·
 Εἰ γάρ τις εἰς ἄβυσσον ἀπλήστοις κόραις,
 Ἦ καὶ πυραυγῇ δίσκον ἡλίου βλέπων,
 Ὅσον θεωρεῖ, καὶ κόρας ἀμβλύνεται
 (Οὐ ῥᾶδιον γὰρ εὐτόνῳ τῷ βλέμματι
 880. Ἀσκαρδαμυκτεῖ προσδλέπειν τὸν ἥλιον)
 Ποῖος πανόπτης εὐτονήσῃ νοῦς βλέπειν
 Τὸν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡλίου φωτὸς πόρον·
 Ἄλλ' ὧ παρὼν πόρρωθεν ἐδραίῳ τάχει,
 Ὅ πασι γνωστὸς καὶ δυσεύρετος μένων,
 885. Καὶ πᾶσι λεπτὸς, καὶ κρατεῖσθαι μὴ θέλων·
 Πασι γὰρ ὧν ἄγνωστος, ἐγνώσθης ὅλοις

871. Այս է՝ առաւելագոյն ըզմէր փափաքեցէ թարուցելոյն՝ — Հէր-
 քէր. ποθήσει.

872. Բռն-շէլք, իմա սիրողաց, բաղադրողաց (τῶν ἐρώντων).

876. Յոյն. Գանդի թէ ոք յանդուհոս անդադելի բքօք (անսովորակ
 հանքի):

877. Նիւր իմա գահաւառակ, գրուորակ (δίσκον).

878. Հէրք. Օսոն ձեռնիւ տէ՛ր կօրա՛ն անբլնետաւ.

879. Այս առիւ հ յաջորդին 880 պահանսն նաեւ ՚ի առ. Հէրքէրի՝

882. Յոյն. Ձլուող արեգականն՝ որ առ ճեզ (շառանէ) զընթացս՝

883-908. Յաղաքս ահաւեղիլ գուղն Աստուծոյ՝ ներգործութեամբ յա-
 բարձս:

884. Յօր. Անաղս. Որ - հնէն Ի - փիլի:

885. Յօր. Անաղս. Ի - շքանիւ ու ի - տքիւ — Հէրքէր. ληπτός.

886. Յօր. Անաղս. Բնալ բնալն գուլն անփիլի, Իլի հանալս տի-
 անիլի:

- Յորոց ներգործիսդ, որպէս զի ամենեցունց 'ի քեզ
 Զի որքան դու զմեծութիւն էութեանդ (Հայել:
 Անհասանելի գերագոյութեամբք ամփոփեցեր,
 890. Այսքան ներգործութեամբք տեսանելի արարեր մեզ
 Աստուածայնովք, Հրեշտակայնովք,
 Թորս զհրափայլ զեռփխնս պատռաստելով՝
 Նիւթ աննիւթական խորհրդաբար յօրինեցեր,
 Այլ եթէ առ մեզ յեռարեանց անտի գերագոյն
 895. Կարգ ինչ ժածկեալ մնայ յերկինս, յերեսս,
 Եւ ամենայն աշխարհաւ այժմ՝ երևեցելովս,
 Եւ որով նախ քան զսա և յետ սորա՝ թէ կամեսցիս.
 Քանզի տարեալ լինիս 'ի հուր, 'ի ջուր և յօդ,
 Յերկիր, յաստեղս, 'ի տունկս, 'ի թռչունս,
 900. Եւ յամենայն զօղականս, 'ի սողնոց հոյս,
 Բամենայն խոտս, 'ի մարդն առաւելագոյն,
 Վասն որոյ այսքան և ընդ որս անցանէ:
 Քանզի քո ճառագայթդ ոչ ուրեք տանելի գոլով,
 Բամենեսին տարեալ լինի, ոչ ուրեք նեղեալ.
 905. Ոչ միայն մեծամեծացն գոլով արուեստաւոր,
 Այլ համանգամայն զամենայն անբաւապէս ըմբռնեալ:
 Առաջնորդես դռզմեզ՝ ցոր վայր զարարագործոքնանդ
 Քոյին՝ ընդհեալ է պատմել գերեռոյս: (Վարդի՝
 Քանզի ո՞վ ոք տեսանելով խնծոր և կամ զներկ
 910. Եւ ոչ նոյնժամայն ծանիցէ զներկոյն մշակքն.
 Եւ կամ ո՞վ ոք 'ի հոտ վաղսամոյ՝

887. Յօր. Վանացս. Յորոց ներգործիսդ, որպէս զի ամենեցունց:

888. Յօր. Վանացս. Անհասանելի գերագոյութեամբք ամփոփեցեր:

890. Յոյն. Այսքան 'ի մեզ զտեսանելի զներգործութիւնս (իմա զկա-
 րողութիւն տեսանելոյ):

891. Յոյն. Քոյին հաստատեցեր. ոչ է հրեշտակս եւեթ:

896. Յօր. Վանացս. Այլ ուրիշ առ այժմ: Յոյն. Եւ յամենայն աշխարհի՝
 որ այժմս երեսի:

897. Յօր. Վանացս. Եւ որով նախ և յետ սորա, թէ կամեսցիս:
 Եւ յոր նախ քան զսա, և յոր զկնի սորա, եթէ կամք լինիցին
 քեզ (ստեղծել):

898. Յոյն. Տարեւ լինի (χρῆσι).

899. Միթէ զերկինս և զերկիր եւ ո՞չ ընդունմ, ասէ Տէր (Երեմ. ԻԳ.
 24): — Իմա՝ նախախնամութեամբք իւրով զտանել Տեսան յամե-
 նայն արարածս, և ոչ իսկապէս՝ ըստ բարբառնմանց համայնաս.

- Ἐξ ὧν ἐνεργεῖς εἰς τὸ πάντα σε βλέπειν.
 Ὅσον γὰρ ἐν σοὶ τὸ μέγεθος τῆς οὐσίας,
 Ἐν ἀκαταλήπτῳ ἐξοχαῖς συνεστάλῃ,
 890. Τοσοῦτον ἡμῖν τὴν ἐνέργειαν βλέπειν
 Τὴν σὴν ἐφήκας, οὐκ ἐν ἀγγέλοις μόνον,
 Οἷς τὰς πυραυγεῖς ἐμφυτεύσας οὐσίας,
 Ὅλῃν αὖλον μυστικῶς ἀπειργάσω·
 Ἄλλ' εἴ τις ἡμᾶς οὐσιῶν ὑπερτέρα
 895. Λέληθε τάξις οὐρανοῖς, ἐν αἰθέρι,
 Ἐν παντὶ κόσμῳ, τῷ τε νῦν ὄρωμένῳ,
 Καὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν, εἰ θέλεις·
 Χωρεῖ γὰρ εἰς πῦρ, εἰς ὕδωρ, εἰς ἀέρα,
 Εἰς γῆν, ἐν ἄστροις, ἐν φυτοῖς, ἐν ὀρνέοις,
 900. Εἰς πᾶν τὸ νηκτὸν, εἰς τὸν ἔρποντα στόλον,
 Εἰς πάντα χόρτον, εἰς τὸν ἀνθρώπον πλέον,
 Δι' ὃν τσαυτά, καὶ μετ' ὃν παρατρέχει·
 Ἡ σὴ γὰρ ἀκτὶς μηδαμοῦ χωρουμένη
 Εἰς πάντα χωρεῖ μηδαμοῦ στενουμένη·
 905. Οὐ τῶν μεγίστων οὔσα τεχνίτις μόνον,
 Ὅμοῦ δὲ πάντων ἀσχέτως δεδραγμένη·
 Ἴθουνον ἡμᾶς, ἔνθα τῆς κοσμοουργίας
 Τῆς σῆς ἐνεστὶν ἱστορεῖν τὰς ἐμφάσεις.
 Τίς γὰρ θεωρῶν μῆλον, ἢ βαφὴν ὀδοῦ,
 910. Οὐκ εὐθὺς ἔγνω τῆς βαφῆς τὸν ἐργάτην;
 Ἡ ποῖος εἰς ὕσπρησιν ἐλθὼν βαλσάμου,

սուած վարդապետութեան. և զի մի վրէպ անպիտան անստանալի
 և անհաշիւ Պիտիւն յառաջագոյն ներդրեալն (տալ 890),
 այն է՝ զօրութեամբ կարողութեան իւրոյ դասակարգելու յետ
 առնաւորակ: Տեսն դասակարգել և ի տողան 1663 և 1664 (ի ծա-
 եթութեան), որպէս և ի ծաեթութեան 994 առիթ:

901. Թք. անորոշ գրութեամբ. մարթ է ընթերցողն նաև իւր:
 902. Յայն. վասն որոյ և զիկի որոյ այսքան (իր) անցանին: — ի
 միջին դարձաւած թանկի՝ անորոշ առեւ կամիցի Պիտիւն զի ա-
 մենայն ինչ վասն մարդոյն ստեղծեալ եղեւ:
 909. Զիւրի՝ իմա զիւր: — 909-925. Յաղաքս բուսական արարածոց:
 910. Զիւրիւն իւրիւն, այն է՝ զարարեալ բանայն:
 911. Թք. առ անորոշ գրութեան ընթերցողն նաև զարարեալ, որ է բա-
 լասանն:

Գիտիլդ.

- Եւ ոչ նախ քո անուշահոտութեանդ բուրեցէ նմա :
Ո՞վ բարձրացուցանէ զմայր, և լայնացուցանէ զոստն,
Եւ դնէ 'ի փայտին՝ դառն անոյշ իւղ .
915. Ո՞վ եփէ զնարդոսն և անուշացուցանէ զհիւթն,
Եւ զհասկն նորա առնէ անուշելիս :
Ուստի՞ գործէ արմաւենի 'ի չոր վայրսն
Պտուղս քաղցունս, հիւթաւոր, ողկուզալից :
Ո՞վ զինեաց զկիարոնն փշովք,
920. Եւ բուսոյց ընդ նմին սուրս ինքնադարմնեալս :
Ո՞վ պատէ խանձարուրս զամենայն որդիս տնկոց,
Եւ ոմանց դնէ 'ի ներքս ոսկրեղէն սրունս՝
Որոց է արտաքուստ տկար մերկութիւն .
Եւ ոմանց արկանէ արտաքոյ կարծր մորթ՝
925. Որոց է 'ի ներքս դիւրակիր թուլութիւն :
Ո՞վ ետ առիւծու քաջութիւն, կամ այծեման
Ընթացս, զոր ունի անդեղէս երկիւղի :
912. Յոյն. Եւ ոչ նախ զքեզ հոտոտեցի (չլիդ անուշահոտութեամբ) :
913. Յօր. և լայնացուցանէ զօսն :
915. Յօր. Անշլ իւղի էփի զնարդոսն. ուղղեցաւ ըստ յոյն բնագրին :
Զհիւթն, յոյնն՝ դիւթն (τῆς, πύθης) կամ զփայտին :
916. Յոյն. Զհասկն կամ զցօղուն (նորա) ստիպէ բուրի (զանուշահոտութիւն) :
917. Ի լը Լայրն, քանզի արմաւենի յիշդիպոսս բուսանի և պտղաբերէ :
921. Յոյն. Ո՞վ իւնչարբաղաբի : — Հէրքէր. τὸν φυτὸν ὀλῶν.
922. Յոյն. Ուրիշդին հիւթն. նոյն նշանակութիւն է βάλος (հիւթ) բառի, զոր տեսաք 'ի վեր անդր (տող 642) :
925. Սակաւ ինչ զծառոց և զպտղոց խօսի Պիտիգէս, այն՝ որ այնչափ մանրապատում քերթողաբանէ զկենդանեաց : Թուի ինչ հիւթէ կուրուսեալ իցեն յայտ վայրի ոչ սակաւ ինչ տողք զպարմանալեաց բուսականաց, հայեցեալ մանաւանդ զի յանկարծակի, առանց ինչ կանխաբանական շողկապի՝ 'ի բուսոց անտի առ կենդանիս անցանէ քերթոյն : Զպտղոց ինչ հաւէ նաև 'ի տողան 1625—1645 :
926—1335. Յաղապս կենդանեաց, զչորքոտանեաց, զգինաց, զձկանց, զթռչնոց, զմիջատաց, այլովքն հանդերձ :
927. Արտիւր, իմա՝ անդիւր : — Աստի և անդր 'ի հայերէն բնագրին, (զորոյ զբնագրինակութիւնն յղեալ են առ մեզ Անտոնեան Հարք, որպէս կանխեցաք ասել 'ի սկզբան գրոցս), խառնակութիւն մեծ տեսանի կարգի բանիցն կամ տողիցն Պիտիգէս, (զուցէ 'ի տեղափոխութիւնէ ցիր և ցան թերթից հնագրի գրք.

- Οὐ σὲ προεισέπνευσε βαλσάμου πλέον;
 Τίς κέδρον ὕψοι, καὶ πλατύνει τοὺς κλάδους,
 Καὶ πικρὸν ἐντίθησι τῷ ξύλῳ μύρον;
 915. Τίς νάρδον ἐψεί, καὶ μυρρίζων τὴν πόαν,
 Ἀρωματίζειν ἐκδιάζει τὸν στάχυν;
 Πόθεν θὲ φοίνιξ ἐν καταξήροις τόποις
 Καρπούς μελουργεῖ τῶν ἐνίκμων βοτρώων;
 Τίς καὶ τὰ κίτρα ταῖς ἀκάνθαις ὁτλίσας
 920. Συνήψεν αὐτοῖς αὐτοχάλλκευτα ξίφη;
 Τίς σπαργανοὶ τὰ τέκνα τῶν φυτῶν ὅλα,
 Καὶ τοῖς μὲν ἐντίθησιν ὁστώδη βάσιν,
 Οἷς ἐστιν ἐκτὸς ἀσθενῆς ἢ γυμνότης·
 Τοῖς δὲ προβάλλει στεβρὸν ἔξωθεν δέρας,
 925. Οἷς ἐστιν ἐντὸς εὐπαθῆς ἢ χαυνότης;
 Τίς τῷ λέοντι θάρσος, ἢ τῷ δορκάδι
 Δρό.ους ἐνήκεν ἀντιφάρμακον φόβου;

չութեանն, յետոյ ուրիշն 'ի մի հասար ափսոսելոց, որպէս կար-
 ծել տան ինձ զպս նաև պահասաւոր առչքն՝ Թերթիւ միով ըն-
 դարձակութեամբ ուրեք ուրեք, որք նշանակք են Թերթից անկե-
 լոց 'ի զուրս կամ կորուսելոց, զորս բառ ապագայութեան Մկնի՝
 մի առ մի վերածեալ մեր յերաքանչիւր կարգի՝ զետեղեցաք զէմ
 յանդիման յոյն առիթոյն: Իսկ աստաւոր զնեմք զկարգ շփոթ առ-
 զիցն յօրինակին յղելոյ առ մեզ՝ առ 'ի հետաքննութեան բանա-
 սիրաց: — Զհնի բառիցն անդիւշ Երկուշ՝ կարգին առչքն 1009,
 1010, և ապա 1052, 1053, և ապա 1046-1051, և ապա 1054-
 1069, յետ որոյ պահասին առչքն մինչև 91087 և 1088: ապա
 կարգին առչքն 1156 և 1157, (որք հրկնութեանն են 1087 և
 1088 առիթոյն): և ապա 1158-1155, և ապա 1165-1185: յետոյ
 պահասին առչք երկու 1186 և 1187: և ապա 1188-1197, յետ
 որոյ պահասին առչքն 1198-1203, և ապա 1204-1277: յետ
 որոյ վայրագար հրկնի առչքն 1275, և ապա առչքն 1278, յետ
 որոյ պահասին առչքն 1279-1285, որոյ յաջորդին առչքն 1284
 և 1285, և յետոյ պահասին 1286-1292: Իսկ յետոյ զնին
 1293-1317: յետ որոյ յաջորդին առչքն 1336-1342 (հետառ առչք).
 ապա պահասին 1342 (հետն) և 1343, և շարունակին 1344-1346,
 և ապա 928-935, (934 պահասի հետմին): Զհնի 935 առիթ
 զնին մեռաւսին առչք՝ օտարք 'ի յոյն բնաշրէն կամ յարաւո-
 րեանք Ի՞նչ 939-966 առիթոյ (զորս յերում վայրի 'ի ստորեկ կար-
 գեսցաւ): Ապա զհնի գան առչքն 1005-1008: Յետ այսր առիթ
 յաջորդին առչքն 956-940, և ապա պահասին առչքն 941-945,

- Ո՞վ զօրացոյց զցուլ՝ իբրև զմշակ՝
Առնել արօթադիր. ո՞վ թեքեաց
930. Զբերանս հաւուց՝ զօրէն որկանոնի,
Որպէս զի կարծել սնոտի առասպելագրոցն՝
Գիտողականացն խօսից գոլ առ 'ի նոցանէ:
Ուստի՞ առեալ պասկճի հզօր իշխանութիւն,
Նաեւ զեզն յափշտակել սոսր ձապօքն,
935. Թեւօքն ամբառնայ և չորքոտանի ընթանայ,
Ո՞վ հաւանեցոյց զբարկացօղն ուղտո՞ւ
Ոչ շաղախել ընդ մօր խառնելով. (իգամոյ,
Մանաւանդ զի այնքան եռանդնոտ անասուն՝ յախտ
Եւ առ պարկեշտ խառնուէմ ժուժկալ մնացեալ,
940. ԶՊարսիկս յանդիմանեն՝ զպղտորիչս կենցաղոյս:
Զոր վձիռ Հիպպոկրատեայ՝ ռասանելով,
Ի վիրաւորելն՝ զխանրեփար ձաշակելով նոխազի,

և շարունակի տողիւքն 944-962, պակասէ տողն 963, շարունակին տողքն 964-966, պակասի տողն 967, շարունակին 968-972. յետ որոյ դարձեալ պակասին տողքն 973-976, և շարունակին տողքն 977-1004, և ապա 1030-1042. յետոյ պակասին տողքն 1043 և 1044, զկնի սորին դրոշմի տողն 1045: — Յետ այսր տողի՝ կցի տողն 1087, պակասէ 1088 (լրացեալ 'ի 1136 և 1137 տողից, ընդ որս նոյն են տողքս նաև 'ի յոյն բնագրին). շարունակին տողքն 1089-1126: Յետ այսորիկ պակասին դարձեալ տողքն 1127-1135, որում յաջորդեն տողքն 1154-1158, յետ որոյ պակասին 1159 և 1160, և ապա զրոշմին 1161-1164: Զկնի շարունակին տողքն 1318-1320, պակասեն տողքն 1321-1323, և շարունակին 1324-1335: Յետ որոյ կցին տողքն 1625-1643. և ապա շարունակի տողն 1547 'յետագայիւքն՝ առանց սայլմանս կարգի:

929. Թե՛ւից, այն է՝ դարբենաց, սրեաց (իբրև զերկաթ, զսուր):

930. Զօրէն ՚բլաննի, այն է՝ գործեաց (երաժշտութեան):

932. Գիտալանիցն խօսից. անպեղի յունաբանութիւն. իմա՞՝ կարծէին իմացողական ինչ բարբառ գտանել առ նոսա: — Ակնարկել կամի կարծեմ զգիրս Առակացն Եսովպայ և զայլոց իմաստասիրաց ոմանց զբարբանշմունս, որք խօսեալ իմն ասէին Ագամայ 'ի գրախտին ընդ նաւս և ընդ կենդանիս: — Զկնի այսր տողի գրասանին 'ի նայ թարգմանութեանս մետասան տողք, օտարք 'ի յոյն բնագրէն. այսպէս.

Ուստի՞ առեալ կատովիւղան (որ կոչի ժայրահայեաց) հրաբռն
Եւ առաքէ զոգին 'ի շունչ ապականիչ,
Յերկիր կոյս բանայ զբերան իւր, և նայի 'ի խոնարհ.

- Τίς ταῦρον ἐκράτυεν ὥσπερ ἐργάτην
 Ἀροτριᾷν μέλλοντα; τίς τῶν ὀρνέων
 930. Τὴν γλῶτταν ἐστόμωσεν ὀργάνου δίκην;
 Ὡς καὶ νομίζειν τοὺς κενοὺς μυθογράφους,
 Εἶναι παρ' αὐτοῖς γνωστικὴν ὁμιλίαν;
 Πόθεν δὲ καὶ γρύψ εὐσθενὲς λαδῶν κράτος,
 Καὶ βοῦν ἀνασπῶν ἐξ ἐτοίμων ἀρπάγων;
 935. Καὶ πτηνὸς ἦρται, καὶ βαδίζει τετράπους;
 Τίς τὰς καμήλους, καίπερ οὐσας ὀργίλους,
 Ἐπεισε μητρὸς μὴ μαινεσθαι γάμψ;
 Καὶ κτῆνος οὕτω βράζον εἰς λάγνον πάθος,
 Πρὸς τὴν ἄθεσμον μῆξιν ἐγκρατὲς μένον,
 940. Πέρσας ἐλέγχει τοὺς θολοῦντας τὸν βίον;
 Ποίους ὀρισμοὺς ἐκμαθὼν Ἴπποκράτους,
 Τετρωμένος δίκταμνον ἐμπαγῶν τράγος,

Եւ 'ի վայր հայելով՝ չափաւորէ զփառսն:

Թուի ինչ նման գոյ զնա այնորիկ՝

Որ մերոց մեղացն է մշակ:

Քանզի զգայուի՝ որպէս զնա՝ նոր կեդի:

Եւ առաքէ զչոգի ապականացու փլման՝

Յերկիր բացեալ զբերան իւր, և ծանրանայ 'ի վայր:

Որպէս զի ունեւով խելամուտար հայեացս՝

Փախերոց 'ի նորա շնչոյն առաքման:

Ի համեմատութիւն սծ զտոչս զայստորիկ՝ ընդ որս յաջորդեն սուղ
 ինչ զինի (939-966):

934. Այսր տողի միայն յ-էլ-ի-լ (ἀνασπῶν) բառ գտանի թարգմա-
 նեալ: Առաւելական թուի զօրութիւն պահէից. զնապատուակ
 և զգառինս ևս ամբառնալ անդիզ աւանդի առ բնապատումս,
 այլ զն անդր զինչ կամ գերինի:

936. Յօր. աւր: Բարի-ցալը կոչէ զուզաս առ զայրացկոտ բնաւորու-
 թեանն: Աւստարակ աւանդութիւն արեւելեացց ոխակալս նշա-
 կեալ է զուզաս:

939. Յայն. Եւ յաւարիւր Եւստանի. զուցէ պայպէս ընթեռնի
 զաւարիւրն. այլ առանց այնր իսկ՝ նոյն իմաստ է և 'ի հայումս՝
 ժողովու ծաւ աւարիւր Եւստանի. Դո՛ւ, որ է՝ շինանի ար-
 տարցյ օրինաց պարկէշտ խառնման:

940. Ըստ աւանդութեան հին պատմագրաց (Պուտարքոս և այլք) Գա-
 շիլի սովորութիւն էր առ Պարսիկս 'ի կին տծել նաեւ զծնողս
 իւրեանց:

- Ձրոյնն վաղվադակի զնեսիցն քրանէ:
 Ո՛ր Գաղինոս զբազէիցն մաքրէ զախոս
945. Դառն տերեւով եղիգի,
 Զչամանդաղ տեսանելիացն նովաւ սրբեալ:
 Եւ ինձ՝ զարիւն այծի վայրենւոյ
 Ըմպէ ախտացեալ, և մաքրէ զախտն:
 Իալար տերեւով կաղնւոյ մաղձագեղով՝
950. Ուշտ փսխէ զմաղաս այրեցած:
 Իսկ զդալար սէզ կերեալ շան՝
 Զգայոի զախտ սեաւ մաղձոյ.
 Եւ գայլք զհող, նապաստակք զբնդոռնս,
 Առիւծ զկապիկս և նոքա զգորտս.
955. Իսկ նոխաք զանամորելի ասկամունին
 Կերեալ՝ ՚ի բաց թքանեն զտհալուծիւն.
 Եւ առանց Ասկղեպեայ՝ աղարտեալ աստուծոյ՝
 Արագիլ ուտէ զօձս և ոչ ախտանայ:
 Ուստի շնչէ Կատովղէպոն բնաւորեալ հրեղէն շունչ
960. Ընդ ուրնգունսն ՚ի շունչ հրաքեր,
 Եւ ՚ի խոճարչ զհոսումն բոցոյն չրջէ. (ղեղնաւոր,
 Հեռի արդեօք առաքէր զբերումն շնչոյն՝ որպէս ա-
 Զօրէն ետնեական զահալեժ բոցոյն, (ւոյն,
 Եւ շանթեացն օրինակաւ՝ հրեղէն ձիգս առնէր շոգ-

944. Թօր. զալար:

945. Թոյն. Հաւել Գառնաթիբէ հաւարէ կամ Իլիէի: — ՎԱՐԻՄՆ.

Բազէ զչամանդաղ աչացն սրբէ դառն կեղեւով եղեգի:

947. ՎԱՐԻՄՆ. Ինձ՝ զալար կեղեւով կաղնոյ մաքրէ զախոս, և զա-
 բիւն վայրենի այծի (505. 999. բնձու):

949. Մալարտիւլ, Եղն՝ καδάρτος, որ է՝ մաքրողական (զեղ):

950. ՎԱՐԻՄՆ. Ուշա զայրեցած մաղձն փսխէ զոնգեղ ուտելով:

951. ՎԱՐԻՄՆ. Շուն՝ զալար սէզ ուտելով՝ ընկենու զսեաւ մաղձն:

953. Թօր. և ալ զհող ուղղեցաւ ըստ յունին: — ՎԱՐԻՄՆ. Գայլք
 հող ուտելով և նապաստակք զբնդոռնս:

954. Թոյն. Եւ իւրապ զԳորտ. զյունականն οὐδὲ καί (և կարողք)
 ընթերցեալ է անշուշտ թարգմանիկն ἐκείνοι (նոքա): — ՎԱՐԻՄՆ.
 Առիւծ զկապիկ և նոքա զգորտս:

955. Զանաթիլի ախտանի. Միջը կամի իմանալ ἀπαπτον (անամա-
 քելի) բառիւ ղիլիւլ և կամ զԳորտ, ղիլ. — ԶԱխտանի նոյն
 համարիմ ընդ ախտանի կամ ախտանի բառից հին բիւլարանց:

- Τὸν ἰὸν εὐθύς τῶν βελῶν ἀποπτύει;
 Ποῖος Γαληνὸς ἱεράκων τὴν νόσον
945. Ὅπῃ καθαίρει πικροφύλλον θριδάκων,
 Ἀχλὺν δι' αὐτῶν ὀπτικήν ἀποξέων;
 Καὶ πάρδαλις μὲν λύθρον αἰγὸς ἀγρίου
 Πίνει νοσοῦσα, καὶ καθαίρει τὴν νόσον.
 Ὑγροῖς δὲ φύλλοις ἐκ δρυὸς καθαράσιου,
950. Χυμοὺς κάμηλος ἐξεμεῖ κεκαυμένους.
 Χλωρὰν δὲ τὴν ἄγρωστιν εἰ φάγει κύων,
 Χολῆς μελαίνης ἐξερεύγεται πάθος.
 Λύκοι δὲ τὴν γῆν, οἱ λαγοὶ δὲ κανθάρους,
 Λέων πιθήκους, οἱ δὲ κύκνοι βατράχους,
955. Τράγοι δὲ τὴν ἀπεπτον ἀσκαμνώναν
 Δειπνοῦντες, ἐκπτύουσι τὴν ἀπεψίαν.
 Ἀσκληπιοῦ δὲ τοῦ νόθου θεοῦ δίχρα,
 Τρώων πελαργὸς, οὐ νοσήσει, τοὺς ὄφεις.
 Πόθεν κατῶδλεψ πυρσὸν ἔμφυτον πνέων,
960. Ἐκ ρινὸς ἐμφύσημα πυρφορουμένης,
 Κάτω τὸ ρεῦμα τῆς πυρᾶς ἀντιστρέφει.
 Πόρρω δὲ πέμπει τὴν φορὰν, ὥς τοξότης,
 Αἰτναίαν ὥσπερ καὶ κατὰρρυτον φλόγα,
 Δίχην κεραυνοῦ πυρσοβολῶν ἀτμίδα;

— ՎԱՐԴԱՆ. Երևանի դատարանի (1852 թվականի) դատ.
 համալսումն:

958. ՎԱՐԴԱՆ. Եւ արագիւր սուտ զօնս և ոչ արտաշուկ:
 959. Յուշահանի կատօճաք նշանակէ Լայրահայտ (Հմմտ. տող 932.
 ծանօթ.), և է հեղանիւր բնիկ իրեւանի: Զայսը հեղանիւր նկա-
 րագիր, ստէ Միւր, տան մեզ նաև Ելիանոս (Պոմ. Կիւր.),
 Պիւնիոս և այլք: — Յայն. Ուստի՛ հաստիգէպս չուր բնաւորեալ
 շինիւրդ յարեալեցն՝ նրաքիւր շինով: — Գուցէ տողս այս և յա-
 շորդն հարգելի բցնն այսպէս:

Ուստի՛ ընդ Կարապետի (հար) Բնաւորեալ

Հրեւի զանի ընդ արեւանի:

ՎԱՐԴԱՆ. Կատարիւրդն (352. հաստիգէպս. — 303. 999. հա-
 տիգիւրդն) Թուրք և, որ հոշի Վայրահայտաց, զհար բերա-
 նոյն յերգիր առաքէ՝ դի մի՛ փաստեցէ որք ի հեղանիւր:

962. Յայն. Եւ հեղս առաքէ (արձակէ) զցայտաւան՝ իբրեւ զաշխարհ-
 ւոր: — Ի տող. Հերքերի այս տող յետագայս հարգի յաշխարհի:
964. Հերքեր. արքան տն զաշխարհ:

965. Թէ ոչ բնաւորեալ սովորութիւն ունէր զխոնարհելն,
Եւ զբոցոյն եռանդն ձգել 'ի խոնարհ,
Ջերկիր քանակաւորել ունէր դիակաւորք:
Ուստի նիհարին մեծամեծ անասնոցն ազգ
Ի փոքունցն թուեցելոց.
970. Եւ ամենայն երիվար դողայ 'ի բոռոյ.
Կնիւն երկեցուցեալ փախուցանէ զցուն.
Ի գանէ շան՝ երկնչի առիւծ:
Եւ զմեզ մտղոյ չնչնի այլ յայլմէ ասնէ՝
Կծանելով, բզգալով, և բազում անգամ տքոռն ասնէ.
975. Եւ զփղաց զօրոքիսն անացոցանեն (շով:
Խառնելոյ փոքրիկ խռկորակք խոզից:
Եւ փոքրիկն հիւզոս զերկակեցիկ գազանն
Կրողողիդոս՝ ապականէ. կոտորեալ զաղիսն.
Փանդի 'ի քուն գոլով՝ բաց ունի զբերանն.
980. Ուստէ զաղիսն, և որպէս ընդ խողովակ՝
Ընդ նստոյն սեղին
Արտաքս ելանէ ողջ:
Իսկ այլ հաւ իմն բնաւորեալ, (որում անուն է
Սա կերակրի 'ի մնացեալ (տրաքիդոս),
985. Մտոյ՝ յատամունս գազանին.
Եւ ցուցանելով զգութս սրտի բարեկամի,
Ի սեղանոյն կերակրոյ պատկառեալ,
965. Զիւնարհել, այն է՝ զչլուիս իւր կամ զբերանն յերկիր կայս ուղ-
ղեալ ունելով:
966. Հէրք. συνταίνειν κατω.
968. Նիհարին. յայն՝ προῦχοντα (նիազանան, նուաղին, ստորին
երեւին):
970. Յունական օբիւսմատիզա նշանակէ զանչ և զիւրազան. օբիւս
(սանձ) և մատիէ (խարազան). իսկ 'ի հայ թարգմանութեան փո-
խան այդորիկ դիւ Բու, որ է պիծակ խալթիչ, գոռնի (φύκος,
fucus).
971. Յօր. կիւն. յայն օլտրօց, որ է՝ Բիւն, շանձան:
972. Տնս զնոյն բան յիշատակեալ նաև 'ի տոգոն 408 և 406: Յայն՝
'ի Բանահարեալ շան:
973. Տնս զմեկն է նաև 'ի տոգոն 72 և 73:
977. Զիւնարհել, յօր. զիւնարհել. այս է՝ յերկիր և 'ի ջուրս բնակե-
լով — ՎԱՐԴԱՆ. Եւ էն՝ ('ի Յիւնոյ) որք խորամանկութիւնս ու-
նին. իբրև զհիւզոսն փոքրիկ, որ գտեալ 'ի քուն զկողողիլոս

965. Εἰ μὴ δὲ θεσμὸν εἶχε συγκεχυμέναι,
 Καὶ τῆς φλογὸς τὸ βράσμα συγκινεῖν κάτω,
 Τὴν γῆν βαρύνειν εἶχεν ἂν τοῖς λειψάνοις.
 Πόθεν δὲ τὰ προὔχοντα τῶν ζώων γένη
 Ἐκ τῶν δοκούντων μετρίων φαυλίζεται;
970. Καὶ πᾶς μὲν ἵππος σειρομάστιγα τρέμει,
 Οἷστρω δὲ φεύγει ταῦρος ἐπτοημένος·
 Φοβεῖ δὲ τὸν λέοντα τυπτηθεὶς κύων.
 Ἡμᾶς δὲ κώνωψ εὐτελὴς διαστρέφει,
 Δάκνων, προσκυλῶν, ἐξυπνίζων πολλάκις.
975. Καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐκφοδοῦσι τὸ κράτος
 Τὰ μυκρὰ γρυλλίζοντα τῶν χοίρων βρέφη.
 Καὶ μικρὸς ὕλλος ὑγροχέρσῳ θηρίῳ
 Φθορὰν ἐφιστᾷ τῇ τομῇ τῶν ἡπάτων·
 Ἀάθρα γὰρ αὐτῷ προσβαλὼν κεχηγνότη,
980. Διατρέχει τὰ σπλάγχνα, σωλῆνος δίκην,
 Τεμὼν δὲ κρυπτὴν ἐξ ὀπισθίου θύραν
 Φονεὺς διαδράς οἴχεται σεσωσμένος.
 Ἄλλῃ δέ τις πέφυκεν ὀρνέου φύσις,
 Ἡ τοὺς ὀδόντας βόσκειται τοῦ θηρίου,
985. Καὶ τοῖς περιττοῖς ἐστιᾶται λειψάνοις·
 Στοργὴν δὲ δεικνύουσα γενναίου φίλου,
 Καὶ τῆς τραπέζης τὴν τροφὴν αἰδομένη,

(999. *զիւղողիւղում*) *գաղանն, մտանէ և ուտէ զամենայն փոքր-
 ախն, և ընդ նստոյ տեղն 'ի դուրս ելանէ:*

978. *Ի յոյնն՝ չիք իր-իւղիւրս, որ ուղղել է 'ի իր-իւղիւրս, ուսմի-
 ընէ՝ իւր-իւղիւր:*

979. *Յոյնն. Քանզի գաղանի յարձակելով 'ի նա 'ի փեռեկել (բերա-
 նոյն):*

980. *Յոյնն. Ընթանայ ընդ աղիւն՝ որպէս ընդ խոզովակ:*

981. *Յոյնն. Եւ նստանելով (բանալով) զդուռն ծածուկ ընդ յետոյսն:*

982. *Յոյնն. Սպանող փախստական՝ զերծանի ողջանգամ:*

983. *Փաղապծակի չիք 'ի յոյնն. յետոյ իմ յաւելեալ թուի 'ի լու-
 սանքս ձեռագրին, և յընդօրինակողէն 'ի ներքս ընկալեալ: —
 ՎԱՐՄԱՆ. Եւ նաև արքոս կերակրի 'ի մոյ՝ որ թայ յատա-
 մունսն չիւղսրին, և բարեկամութիւն կալեալ ընդ նմա՝ չէ, և
 թեւականեալ (155. թեւանանեալ) փարի, և մաղաքն քորէ, յա-
 մութ՝ որոց մոռանան զսեղան սիրելեանցն:*

984. *Ի ճանչեալ մոյ. յոյնն՝ ի թափելոց, 'ի յաւելումանց:*

986. *Յոյնն. Չգուր ազնիւ բարեկամի (γενναίου).*

- Յորժամ զհիւղսն մերձ սևեռանէ՝
 Ճշէ, և թևօքն բախէ,
 990. Եւ մազլամբքն քորէ, և նախ քան զսողանունն
 Քարող կենաց լինի սատակմանն.
 Եւ յանդիմանէ զսեղանոցն բարեկամս,
 Որք ոչն մարտակից լինին՝ 'ի նեղութեան բարեկա-
 (մաց իւրեանց,
 Քանզի պիտոյ է, որպէս վարկանիմ, մեծամեծացն
 995. Ի տրուպ մարմնոցն մարտակցիլ. (բնութեանց՝
 Որպէս զի մի՛ ոք 'ի բարձրութիւն նոցա հայելով՝
 Կրեսցէ զանխլացեալ ամբարըշտութեան կասկածանս,
 Զոր կրեացն Եգիպտացւոցն արբեցութիւն,
 Ոչ մեծամեծօքն միայն պատրեալք,
 1000. Այլ մինչև յանպիտան սողունս և զազանս՝
 Զամբարըշտութեան ըմպելով ծփանս:
 Որոյ աշակերտեալ Եբրայեցւոցն նախնիք՝
 Նոյն չարաչար վարուց եղեն նախանձաւորք,
 Մինչև ցճանճ անգամ աստուածացուցին զարարածս:
 1005. Ո՛վ ժողովէ զմեծամեծ կէտս ծովու
 Յանապասս տեղիս անդրնդոց.
 Զի դուցէ գիտացեալ զճանապարհն
 Աւազակեսցեն զնաւս:
 Եւ կամ ո՛վ առնէ զձուկն փոքրիկ նաւակալ
 1010. Ընթացից ծովուց աւազակ ճանապարհի.
989. Յոյն յաւելու. Եւ ոտիւքն շուրջ ընթանայ:
 994. Յոյն. Կիւսաբիւր Ժուղ (ΣΟΥΦΟΡΟΣ).
 994. Իբր բացայայտ վկայութիւն Պիտիդեայն բանից՝ յիշեմ զհուս-
 կաւոր տողս Վիքդիլեայ (ըստ Պիւթագորայ և Պլատոնի և առ-
 նասարակ Ստրիկեանց վարդապետութեան).
 Նըշանօքս այս և սոցին օրինակաց կըրթեալ ըզհետ
 Մասն ինչ մըտաց աստուածեղէն և շունչս զոլ արփենիս
 Եգին ոճանք 'ի մեղուս. զի՛նդ ամենայն շրջի աստուած
 Ընդ երկիր, ընդ ծովու հետս և ընդ երկին անդընդախոր.
 Անախ չօտք և անդեպք՝ մարդիկ և բնաւ սեռք զազանաց
 Իւրաքանչիւր 'ի ծնընդեան բերեն յինքեանքս նուրբ ոգիս.
 Եւ ապա 'ի նոյն անգրէն ամենայն ինչ լուծեալ երթայ,
 Եւ չիք ուրեք մահու մուտ, այլ կենդանւոյն վերաթեւեալ
 Ի թիւս աստեղաց անցեալ ծրարին յերկնից խորան:
 (Վիքտ. Մշտ. Դ. 218-226. Թրք. Բագր.)

- "Όταν τὸν ὕλλον γειτνιώντα προσβλέπη,
 Κράζει, πτεροῦται, τοῖς ποσὶ περιτρέχει,
 990. Κνήθει δὲ τοῖς ὄνυξι, καὶ πρὸ τοῦ φόνου
 Κήρυξ ὀλέθρου γίνεται ζωηφόρος·
 Καὶ τῶν τραπεζῶν ἐξελέγχει τοὺς φίλους,
 Μὴ συμμαχοῦντας εἰς ἀνάγκην τοῖς φίλοις.
- Ἐχρῆν γάρ, οἶμαι, τὰς ἐν ὀγκώσει φύσεις
 995. Ἐκ τῶν ἀμυδρῶν συμμαχεῖσθαι σωμάτων·
 Ὡς μὴ τις αὐτῶν τὰς ἐπάρσεις προσβλέπων,
 Πάθοι λεληθῶς δυσσεβεῖς ὑποφίας·
 Ὁ καὶ πέπονθεν ἢ κατ' Αἴγυπτον μέθη,
 Οὐ τοῖς μεγίστοις ἠπατημένη μόνον,
 1000. Ἀλλ' ἄχρι φαύλων ἔρπετων καὶ θηρίων,
 Τῆς δυσσεβείας ἐκπιούσα τὸν σάλον.
 Οἷς καὶ μαθητεύσαντες Ἑβραῖοι πάλοι
 Τὸν αὐτὸν ἐζήλωσαν ἐν κακοῖς βίον,
 Καὶ μέχρι μυίας ἐκθεοῦν ἐς τὴν κτίσιν.
 1005. Τίς καὶ τὰ κήτη τῆς θαλάσσης τοὺς λόφους
 Ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς ἀβύσσου συλλέγει·
 Μήπως ἐπισφρήσαντα ταῖς λεωφόροις
 Ὀδοστατήσῃ καὶ ταράξει τὰ σκάφη;
 Καὶ τίς τὸν ἰχθὺν τὸν βραχὺν τὸν ναυκράτην
 1010. Ποιεῖ τρεχουσῶν δλκαδων ἀντιστάτην,
1002. Եւ զպռնկութիւն իւր յերկրէն եդիպաւորաց ոչ կընող... յէ-
 շեցոյցանել զաւուրս մանկն թեան քոյ՝ յորս պռնկէրն յԵդիպ-
 առս... և զարձուցից զամպարչառութիւնս քո՝ ի քեզ... և ոչ ևս
 յԵշեցան զԵդիպառս (Եղեկ. ԻԳ. 8, 19, 27):
1004. Երթալք չարցէք ՚ի Բաւաղ զՀանճիկ աստուածն Ակիարոնի (Ի.
 Թ. Բ. Ա. 2):
1005. Յոյն յաւելու՝ զԻտ... (τοὺς λόφους).
1007. Յոյն. Զի մի գուցէ ոստմամբ հայառելով ՚ի հանապարհ:
1008. Յոյն. Կալթի գուղիս և ալէկոծեսցեն զհաւս: — Տէս ՚ի ծանո-
 թութեան 409 առդի:
1009. Նառալու կուէ զհուկն՝ զոր պլով հոմանիշ անուամբ Իշխի-
 (էջնդէ) կուէն Յոյն, իսկ Հոովմայեցիք remora, որ եղանակէ
 Գալարոն, իսկ, բարեկ զաղարեցուցիչ նաւի յԵթացից իւ-
 րաց, ըստ աստուգելաց հնոց:
1010. Յոյն. Ընդդիմակաց նաւուց ընթացելոց:

- Եւ զնաւարկելին տորմիդ ծովընթացիկ արգելոցոս
 Եւ հողմոց շնչելոյ հակառակ կայցէ բռնոտքեան .
 Քանզի բեռն՝ զոր 'ի միջավայրի լանջացն (կրէ),
 Ոլորտապտոյտ շրջի՝ զօրէն ծնծղայի,
 1015. (Միենչև) միսեցէ զայն 'ի նաւս խռճապոդս .
 Սանճէ զհողմն և զհոսանս, բեպէտ և երագս ընթանայ .
 Եւ զոսոռցիկ փրփոռսն խորտակէ ալեօք . (ցեն,
 Միենչև սրով կամ հատոռ դանակաւ՝
 կտրեսցէ զճռչկն՝ քաջափորճ սոզգակ .
 1020. Եւ յադի արկանելով չորացոսցէ զնոյն .
 Եւ լինի (իրրև) նիգ (ընդդէմ) հերձմանց մարց (ծնրև,
 (դակմանց),
 Թորժամ բարախիցէ և յառաջ խաղալ կամիցի,
 Եւ սահեցմամբք 'ի դոռս վիժեսցէ սաղմն :
 Ուստի՞ զերկրորդ հարսանիս, իրրև զտատրակն,
 1025. Ի սուկոսն ունիցի բնոտքիսն պորփիտրիոնի .
 Որ բէ 'ի մեզ նշմարիցէ (զգործ) վառաշոտքեան՝
 Ի սովոռ մարմինն նոռաղեալ տագնապի,
 Չկամելով բնաւ 'ի տեսիլն յայն հայել .
 Լոռքեանն բարբառով զգօնացոցանէ զբարս :
 1030. Ո՛վ ուսուցանէ զաւակս առնել օձաձկանն՝
 Անարգանդ գողով, առանց սերման .
 Յիւր 'ի կողիցն
 Չհատուածսն սերմանեալ 'ի տղմի,
 Բուսուցանէ զաւակս օտար ծննդեամբ,
 1035. Եւ կողամայր լինի ծովային :
 Եւ ոչ խօսելով՝ աւանդէ բնութեամբ

1011. Յունականն εὐόλιςθός նշանակէ «հոռն, իբր զի նաւք սահին ընդ
 Լուրս՝ յընթանալ իւրեանց» :

1014. Հէբբեր. περιπτύσσομαι.

1025. Իբր հոմանէշ պոբէլ-բիւնի 'ի բառադերս նշանակի Լուրսն «իւր
 և կամ խորհի» :

1028. Հէբբեր. թէլա, ծէ պօրոցս մշծէ, և այլն :

1030. Յօր. զկնի օյն-յիւն բառի՝ դնի « Որ կողի էնդդիս » . յաւելումս՝
 անշուշտ յօրինակողաց անաի 'ի ներքս փոխադրեալ 'ի լուսանցից :

1032. Յայն. « Որ 'ի Թեփոց անաի կողից իւրոց », կամ « 'ի կողից
 իւրոց քերելով » . զի մարթ է զբառն ξύσμα Թէ՛ զոյականա-

- Թէ ոչինչ յանցեալ Մովսէս զասելն՝
 Կող լինել զազգիս գողացեալ .
 Քանզի ոչ շփոթմունս աննմանս է տրտնջելի
1040. Զարարողէն անհնարիցն հնարուց .
 Այլ յաւէտ զի օրհնելի է զնա, յորժամ
 Յանճնութենէ արարչագործէ բնութիւն .
 Եւ սոյն այս ցոյցանէ զիշխանոսիւնն նորիւն,
 Անհաբ ելով՝ զնիշխանոր բնութիւնս ստեղծանէ,
1045. Եւ փոփոխելի ոչ գոլով՝ փոփոխէ զվարս կենցաղոյս .
 Ո՛վ զգեցուցանէ զկրիա հանդերձ խեցեղէն,
 Եւ զտկար մարմինն՝ յարկեալ
 Յուցանէ 'ի ներքս 'ի տան բերմամբ :
 Ո՛վ սնկեաց 'ի կայծակին՝ կոչեցելոյ ճաճանչեղ՝
1050. Կայծակն թռուցեալ՝ սպիտակ լոյս,
 Յուցանելով զնոյնն և՛ սողուն և՛ թռչուն գոլով :
 Որո՞վք աղբերբք և խորովք թաքուցելովք՝
 Սաղամանդր շիջուցանէ զհնոցս բորբոքեալս :
 Ո՛վ եղ իմաստ 'ի հրածինսն կոչեցեալս՝
1055. Եւ յօժարութիւն ուսանել զօգտակարսն .
 Վանդի 'ի հրոյ ականարկութենէ եկեալք յառաջ,
 Շուրջ զրոցոյն ընթանան՝ որպէս ձագս,
 'Իրեցուցիչ և կերակրիչ զլահան ունելով .
1057. Զստիւն, իմա՛ յստիւն : Եւ սոսմի 'ի կողից նորա (Ագամայ) և ելից
 ընդ այն մարմին . և շինեաց աւեր Աստուած զկողն զոր սոսմայ՝ 'ի կէն (Իր. Բ, 21, 22) : — Հերբեր. τοῦ γένους λο-
 χεστρίαν.
1058. Յօր. զստիւն գուլ : — Գոյ նաև 'ի միում յոյն օրինակի (զոր յիշէ
 Միլիք) համաձայն հայունսն τοῦ γένους փոխանակ τοῦ βίου :
 Յոյն. Զկողն լինել կենաց ծնող (λοχεύτρια, որ նշանակէ զկէն՝
 որ ծնանի զաղայն, աղայաբեր) : Հայ թարգմանն ընթեանայր գուցէ
 յօրինակի իւրում λοχαῖον (ծածուկ, գողունի) :
1059. Իրթնաբան իմաստ այսր և յաջորդ յունաբանս առդից այս է, զի
 կշտամբել զանհնարին իւրացն Աբաբիւ, իբրեւ թէ անօգուտ չգործ-
 մունս գործեալ իցէ, ամբարշտութիւն է : Անօգուտ շփոթմամբ
 թուի ինչ նշանակել զփոխակար ինչ խառնուրդ 'ի ծնեղագոր-
 ծութեան :
1046. Ի յոյն շիք հանդերձ :
1047. Յօր. յստիւն — Այս է՝ և զտկար մարմինն ուսուց ընդ յարկա-
 կալով՝ իբրեւ 'ի ներքս անդ 'ի տան իւրում չբշտաբերի :

- Ὡς οὐδὲν ἐξήμαρτε Μωσῆς, εἰ λέγει,
 Πλευρὰν γενέσθαι τοῦ βίου λοχεύτριαν;
 Οὐ συγχύσεις γὰρ ἐγκαλεῖν ἀσυμφόρους
 1040. Τῷ συντελεστῇ τῶν ἀμηχάνων θέμις·
 Ὑμνητέον δὲ μᾶλλον αὐτόν, ἡνίκα
 Ἐκ τῶν παρὰ φύσιν δημιουργεῖ τὴν φύσιν·
 Καὶ τοῦτο ποιεῖ δεῖγμα τῆς ἐξουσίας,
 Ἄυλος ὢν ἔνυλον εἰ κτίζει φύσιν,
 1045. Καὶ τρεπτός οὐκ ὢν τρεπτόν εἰ ποιεῖ βίον.
 Τίς ἐνδιδύσκει τὴν χελώνην ὀστράκῃ,
 Καὶ τὴν ταπεινόσωμον ἑστεγασμένην
 Δείκνυσιν ἐντὸς οἰκίας φορουμένην;
 Τίς ἐμφυτεύσας τῷ διαυγεῖ λαμπύρῳ
 1050. Σπινθήρα λευκόν, ἔρπετόν ποιεῖ σέλας,
 Τὸν αὐτόν ἔρπειν καὶ πτεροῦσθαι θεσπίσας;
 Ποίαις δὲ πηγαῖς, ἢ βυθοῖς κεκρυμμένοι;
 Δρᾷ σαλαμάνδρα τὰς καμίνους αἰθάλην;
 Τίς ἐντέθηκε τοῖς πυρεκγόνοις φρένας,
 1055. Διάκρισίν τε τοῦ μαθεῖν τὸ συμφέρον;
 Ἐκ τῆς ῥοπῆς γὰρ τοῦ πυρὸς παρηγγμένοι
 Περιτρέχουσιν, ὥς νεοττοὶ, τὴν φλόγα
 Θηλὴν ἔχοντες, καὶ τροφὴν τὴν λαμπάδα,

1048. Հէրբէր. փորսւմենից.

1049. Ի յայն շէք իւրիշխոյ՝ ձեռնիւ անուամբ կոչէ 'ի հայուսն զորդն
 Լաւպորէ (կայծոսեմի, լա. cicindela):

1050. Յօր. աղբոսի լոյս (?) Յայն. կայծակն աղբառի, լոյս սորդակ
 զործելով:

1052. Ըստ անասակաց նոց՝ սաղամանքը 'ի շրջելու բերում 'ի մէջ 'հոյ'
 շիջուցանէ զնոյն:

1054. Կիւրճեւի՝ յաւելուած հայ է Թարգմանչիկ: Հրածիկ (փորցնից)
 ընդ անուամբ անուամբ կոչիկ միջառք ինչ՝ որք անծախ 'ի հոյս
 ասիկ 'ի բնագիտաց:

1055. Ի յօրհոսութեան, յայն 'ն սրտազնութեան (մտաց) կամ քաղաքի
 (ձեռքիս):

1056. Ի հոյս օրհոսութեան. 'ի յայն ըստ տից օրհոս, որ է 'ի լաւթանի
 կամ 'հոսնի (հոյ). այլ լաւագոյն համարեմ ընդ Հէրբէրի ըն-
 Թեանու յայն ըստ տից օրհոս, այսինքն 'ի չեմնի կամ 'ի ցոյ-
 տելոյ հասակայթիկ հոյ:

- Եւ յիւրոց հրաբերձ դայեակն
 1060. Միշտ փափաքեն, և ամենակեր մարմինն՝
 Միայն նոցա լինի կերակրիչ կենդանութեանն.
 Ո՛վ ցուցանէ որդեծինս զբնդուունս,
 Առ 'ի չգոյէ նոցա գործարանի ծննդեան.
 Ժողովեն զաղբ արհամարհեալ,
 1065. Եւ գնդեն զնա յարեւու.
 Մինչև խարուկեալ գունդքն յարեւու՝
 Թաւալիւքն յղանայ սերմն յաղբին.
 Եւ ապա այսպէս յանարգ ծննդենէ՝
 Ծնունդ նոր գործէ՝ սուանց երկանց.
 1070. Զորովք զանց արարեալ յանդուգն այն առասպելագիր,
 (Զի սուր է արդարեւ լեզուն Պորփիրի,
 Այլ բնութիւն հանձարոյն սովոր առ դերեռուն),
 Դիմեաց առ առասպելս խաբէպատիրս,
 Դաշտագետիւս գտանելով և փռչս քաղելով.
 1075. Քանզի պարտ էր նմա ընդ այն մանասանդ սքանչանայ,
 Եւ զամենակարող զաստուածայինն գովէ զօրութիւն,
 Թէ որպէս առ եռաստագոյնս անգամ այսպիսիս զիջաւ.
 Եւ մի՛ ժպրհէ ըմանութիւնս Աստուծոյ կոչել (նի.
 Զաղբապտիս զգարչելի բնդսունս,
 1080. Այնո՜ զի երեսին ընդդիմադիր ոտիւքն
 Զգնտաճէ զաղբն գլորել գռնարել,
 Եւ՝ զգործ վերնային հոշովմանցն կատարել
 Եւ՝ զերկնայինսն (գնտաճէս) յաղբի անդ կերպս.
 (յանագործել:
 Ո՛վ կուրուքեան մտացն, ո՛վ յանդուգն բերանոյն նա.
 (խատանաց.
 1085. Իբր քէ մի միակ ստեղծագործեալ Աստուծոյ զերկինս,
 Իսկ բնդսան՝ մէն մի կերպարանել զօրհանապագ՝

1039. Ի՞նչ յիւրոց, իմա՛ — իւրեանց-յինն:

1060. Մարմին, յոյն՝ բերան. չփոթ ընթերցումն է ընդ στόμα (բերան) և ընդ σῶμα (մարմին):

1062. Բնդսունց (χίνδαρος) բաղմամբիւ տեսակէ են. բանք են առտաւոր զայնցանէ՝ զորս + + + + + կոչէ ուսմիկն 'ի դաւառս ինչ, և կամ 'իյադնդիւն 'ի բառադիրս:

1064. Արհամարհեալ իմա՛ զարեւել — Հերբեր. σ λλέγ ντες.

- Καὶ τὴν ἑαυτῶν πυρφόρον μαιεύτριαν
 1060. Ἄει ποδοῦσι· καὶ τὸ παμφάγον στόμα
 Μόνον παρ' αὐτοῖς γίνεται ζωοτρόφον.
 Τίς τεκοποιούς δεικνύει τοὺς κανθάρους,
 Τῶν πρὸς τὸ τίκτειν οὐκ ἐχόντων ὀργάνων;
 Οἷ συλλεγέντες κόπρον ἡμελημένην,
 1065. Σφαιροῦσιν αὐτὴν εἰσβαλόντος ἡλίου,
 Ἐως πυρωθεὶς τῶν κυλίνδρων ὁ στρόφος,
 Ἐγκυμονήσῃ τὴν σποράν τῇ κοπρίᾳ
 Οὕτως τὸ λοιπὸν ἐξ ἀμήτορος τόκου
 Γονὴν νεουργήσουσιν ὠδίνος ξένην.
 1070. Ἄπερ παρελθὼν ὁ θρασὺς μυθογράφος·
 (Τῷ Πορφυρίῳ γλῶσσα μὲν τεθηγμένη,
 Γνώμης δὲ φύσις ἀστατεῖν εἰθισμένη)
 Μύθοις ἐπεσκίρτησεν ἡπατημένους,
 Λειμῶνας εὐρῶν, καὶ θερρίζων τὰς βάτους·
 1075. Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν ταῦτα μάλλον θαυμάσαι,
 Καὶ παγκρατὲς τὸ θεῖον ὑμνήσαι κράτος,
 Πῶς καὶ δι' αὐτῶν ἔρχεται τῶν ἐσχάτων.
 Καὶ μὴ Θεοῦ μίμημα τολμήσαι λέγειν,
 Τοὺς κοπρομόχθους, καὶ δυσώδεις κανθάρους
 1080. Ἐφ' οἷς δοκοῦσιν ἐκ ποδῶν ἀντιστρόφων,
 Τὴν σφαιροειδῆ κόπρον ἀντισυστρέφειν,
 Καὶ πᾶγμα ποιεῖν τῶν ἄνω κυλισμάτων,
 Καὶ σχηματουργεῖν οὐρανούς ἐκ κοπρίας.

Ἦ νοῦς ἀμυδρὸς, ὃ θρασύστομος βία

1085. Εἰ τῷ Θεῷ μὲν εἰς ὑφεστήκει πόλος,
 Τῷ κανθάρῳ δὲ γίνεται καθ' ἡμέραν.

1065. Իմ, ըստ յուրին, արհեստով ընդ (շողով) արհաւան:
 1066. Գուրբ յարմար. յսին՝ Էլնննն (է στρόφος τῶν
 κυλίνδρων), Կարբի ընթերցում Էլնննն ὁ στρόφος, Կին է՝ Կուրբ
 (ἡμελημένη), և Կլին:
 1068. Թուրբ Թարնն. յսին՝ Էլննն (ἐξ ἀμήτορος τόκου).
 1070. Հէրբ. Թπερ Լεղծօց ὁ Թρασօց, և Կլին:
 1072. Հէրբ. Զէ փրօց

Գրիդ.

- Ո՛վ ածէ արտաքս զանգեղս՝ անսերմ ծննդեամբ,
 Ոչ գոյով 'ի նոցանէ ազգ արուաց.
 Ստուեր նախացոյց խորհրդական անութեամբ.
1090. Որոց խցեալ կաթին ամբարոց,
 (Սօքա միայն 'ի հաւուց բղխեն կաթն),
 Զերանս իւրեանց ծակեալ՝ յարենէն՝
 Կաթին բղխմամբ՝ սնուցանեն զտղայսն:
 Եւ թուի ինձ առաւել պարկեշտագոյն գոլ զանգղ՝
1095. Գթով ծնիցելոց ծակեալ զերանան,
 Քան զմեծամեծացն վաւաչոտութիւն
 Վիթաւորեալ 'ի ծնունդ սատակման:
- Ո՛վ բանայ զբերան փորահաւուցն՝ փոխանակ սու-
 Աբանչելի իմն գործեալ երկայն տէգս. (ոերի
1100. Բացեալ զնոսա ամենակեր բերան՝
 Անյագարար յափշտակիչ ձկանց:
 Դրժեն իմաստութեամբ զգաղտակուրսն, յորժամ
 Յիւրեանց խեցեղէն տիփսն ամփոփին,
 Ստուգեալ ճարտարութեամբ բանն զնոսա.
1105. Քանզի փակեալ գոլով խեցեղէն թերթիցն,
 Եւ անհնարին առ 'ի բանալ,
 Կլանեն զնոսա 'ի խարոյկ որովայնին,
 Եւ լուծումն կրեալ կարծրութեան նոցա
1087. Սոյն տուք (1087 և 1088) կրկին նաև զկնի (տե՛ս տող 1156 և 1137). այլ յօրինակին պակասի աստ տողն 1088, զոր զբոլմեցաք համաձայն 1137 տողի:
1089. Խորհրդովս ահա թիտէ. յոյնն չոա տւից ձօթեցէւ (խորհրդական կամ իմացական լուծեան). այլ հշթագոյն համարիմ զբնթերցումն Հերքերի ձօթարձեւ, որ է՝ առաջնութեան (այն է՝ առաջական ծնունդ կուսին, ըստ այնմ՝ զոր ընթեռնումը 'ի 1133-1135 տողս). Թուի Թարգմանչին անջոյս (աւանդութեամբ, ահմամբ) ընթերցեալ: — Այսպէս նաև 'ի յաջորդութեան բանիցն ոչ սակաւ ուրեք զհետ զեալով Պիսիդեայ առաջակական աւանդութեանց հնոց զկենդանեաց, խորհրդական իմաստս քաղել կամի յայնցանէ, ուր ոչինչ զոյ հմարիտ և ոչ ստուեր խորհրդականութեան:
1092. Յօրինի. յոյնն՝ արեւելիւ կամ արեւմտեալ (ἡμαρτομένης).
1094. Հերք. Καὶ μὲν θοῶ.
1095. Ի յոյնն չիք վիտէ: — Երեւելոյ. յոյնն՝ Թեյեւէ (τῆς γονῆς).
1096. Յոյնն. Քան զմեծին պնդորիկ Արամազդայ վաճաչոտութիւն, հայ

- ի ջերմութենէն թուլացուցեալ՝
1110. Վաղվաղակի 'ի բաց փսխեն զկապս նոցա,
Եւ մերկ գտեալ՝ յափշտակեն զմարմինս,
Ոչ ունելով նոցա զխեցեղէն զգեստն:
Ո՞վ հաւանեցոյց զմեծաձայն հաւն 'ի ներքոյ յար-
ժամացուցել զբարւոք խորհելն, (կին
1115. Եւ մերձ ոչ գոլով՝ տեսանել զարեգակն,
Եւ զմշակսն՝ որ 'ի քուն՝ զարթուցանել:
Ո՞ր աստուած 'ի հովերական բանաստեղծութեանցն
Զծերութիւն արմաւ հաւոյն՝ հրով
Ի հրոյ գերեզմանի մղեղեալ զծերն՝
1120. Կենդանիս դնէ առաջի 'ի գերեզմանէն զնշխարս:
Հեթանոսականօք բանիւք՝ հեթանոսաց հետեւալով՝
Հաւանեցարուք այսուհետեւ պաշտել զյարութիւն:
Ո՞վ տայ թռչնոց դիւթական նախագիտութեան
(սահմանս.
- Քանզի նշանակեն անձրևս յառաջագոյն.
1125. Եւ երկայնածերին ազուաւու բերանով՝
Յառաջագոյն ցուցանէ շնչել հոգմոց,
Հողաւաղ՝ գոգացոցանելով զքեշսն բաշխիտս:
1109. Յոյն՝ Ի ներքնոցն ջերմութենէ թուլացեալ:
1110. Ի յոյն չիք նշա:
1111. Յոյն. Յափշտակեն զմարմինսն մերկին մարտիւ: Յօր. Էւ Բրի-
տիւն զէւոս նշա՝ յափշտակի զմարմինս. տեղափոխեցաք համա-
ձայն յոյն բնագրին:
1112. Զփետն. յոյն՝ զսողալն (ἀσπίδα).
1113. Զփետն. հասն իմա՝ զսողալն:
1114. Յօր. Ժամացել: — Զբարձր խորհելն. Յոյնք քերթոյաբար զդի-
չերն կոչելն Բորի խորհրդարան (ἐνφρόνῳ), զոր նիւթապէս ըստ
բառիցն յեղեալ է թարգմանչին (թեպէտ անշղջօրէն) 'ի հայ լի-
զու. փոխանակ ասելոյ՝ Ի դիչերի նշանակել կամ ազդել զմարմն:
1116. Հէբք. ἐργάτας.
1118. Յոյն. Զծերութիւն ջնջէ (ἐξεί:) արմաւ հաւուն հրովառելոյ: —
Արժաւ հասն է փիւնիկ, որոյ քաջածանօթ են առասպելք անհիւ-
նայարոց կենդանութեան:
1119. Զյունական լսորթ տάφω ('ի տիտուր գերեզմանի, կամ յամուր
գերեզմանի) հայ թարգմանն յեղու 'ի հրոյ փրկիչանի (զուցէ բն-
թերցեալ յօրինակի իւրում տօ πύρι, իբր 'ի հար կամ 'ի Խ-
բանի): Այլ օրինակ յունական (առ Միսի) ունի λαμπρό այն է՝

- Ձոյս ոմանս ուսուցիչս իւր կալաւ քաշահաւ,
 Որ քան զԴադեկոս ինքնին իմաստնագոյն երեւի.
1130. Քանգի 'ի խնոյ անդ ներքին անցիցն,
 Շտապեալ՝ եղանակաւ իռիք բանալ զդռնոն,
 Աս 'ի շեղ ոլորելով զերկայն պարանոցն,
 Խողովակ հիւսնէ անդէն զքերանն,
 Եւ հիւս աղաչոյս արկանելով 'ի ներքս՝
1135. Ձոյր բեռնն հեղանիւքովք քերևացոցանէ:
 Ո՞վ ածէ արտաքս զանգեղս առանց սերման ծնըն-
 Ոչ գոլով 'ի նոցանէ ազգ արուաց. (դեամբ,
 Որք զմերն Կոյս պատմեն,
 Յուցանելով զնա՝ թէ որպէս մարթ է Հաւուց.
1140. Քանգի պարտ էր, որպէս վարկանիմ, այսքան հրա-
 (շիցս
 Ունել ինչ աղօտաբար նմանութիւն և բնութիւնն.
 Որպէս զի ոչ համարել նորաձեւութիւն ինչ ծնըն-
 (դեամբն,
 Եւ ոչ դարձեալ ծայրագոյնս ինչ նմանեցուցանել
 Քանգի ոչ միան՝ որպէս զնա՝ կոյսք, (զծննդեանն.
1145. Որովհետեւ ծնեալն արտաքս ընթանայ,
 Խորտակէ զփականսն և անցանէ ընդ դրունսն:
 Իսկ եթէ Հաւուցն ազգ՝
 Յղացեալ հողմոյ բերմամբ,
 Ձիւմրդ ոչ յաւէտ ծնեալ Կոյսն (նիցի,
1150. Ձհաւատարմութիւն առանց սերման ծնիցելոյն ու-
1128. Քաշահաւ (1616) լսի 'ի մեզ նաև Արասաւազահաւ, Իբրեւ զհաւս
 քաշաց կամ ոգւոց՝ որք հանդերձեալ էին ունել զԱրասաւազի՝ յե-
 լանել իւրում յորս 'ի լեռանն Մասեաց, ըստ առասպելապատում
 աւանդութեանն. (նորայրի են այս կարծիք 'ի զզգ-հայ. բառադրի
 իւրում. տեն անդ Ibis):
1133. Իմա՝ զքերանն իւր Իբրեւ զխողովակ յորէնէ:
 1136. Համեմատեալիւր ընդ առդիցն 1087 և 1088:
 1137. Հեք. παρ' αὐτοῖς.
 1138. Յոյն. Որք զմերս պատմեն զկոյս հրաքարս կամ զլուսաղիւր:
 1139. Թիւ Բրդի Բաբի է. յոյն. Բրդի Բաբի էջէ:
 1142. Խորթին են իմաստք առդիցդ յունաբանութեամբ. կամի ասել՝ զի
 հարկ էր այնքան և եթ իմաստութիւն գտանել 'ի բնութեան եղե-
 լոց՝ հրաշալի ծննդեանն առ 'ի Կուսէն, զի ոչ նորաձեւութիւն՝ ա-

- *Ιδὺς δὲ ποίων εὐπορεῖ διδασκάλων;
 Καὶ τοῦ Γαληνοῦ δείκνυται σοφωτέρα;
 1130. Τῆς γὰρ κάτωθεν ἐμφραγείσης ἐξόδου,
 Ἀμμηχανοῦσα πῶς ἀνοίξει τὴν θύραν,
 Τὸν μακρὸν ἐκτείνασα λοξῶς αὐχένα,
 Σίφωνα γοργὸν τεκτονεύει τὸ στόμα,
 Καὶ χυλὸν ἄλμης ἐμβαλοῦσα τοῖς ἔσω,
 1135. Τὰ ξηρὰ ρευστοῖς ἐξεφόρτωσεν βάρη.
 Τίς ἀσπόρῳ τοὺς γῦπας ἐξάγει τόκῳ
 Φυλῆς γὰρ αὐτοῖς οὐχ ὑποῦσης ἄρβενος;
 Οἱ τὴν καθ' ἡμᾶς πυρφοροῦσαν παρθένον
 Δεικνύντες αὐτήν, ὥς ἐφικτὸν ὀρνέψ'
 1140. Ἐδεῖ γάρ, οἶμαι, τοῦ τοσοῦτου θαύματος

Ἐχειν ἄμυδράς ἐμφάσεις καὶ τὴν φύσιν·
 Ὡς μήτε δόξῃ καινοτομεῖσθαι τόκῳ,

- Μήτε πρὸς ἄκρον ἱστορεῖν τὰ τοῦ τόκου·
 Οὐ γὰρ μένουσιν, ὥς ἐκείνη, παρθέναι,
 1145. Ὅταν τὸ τεχθὲν εἰς διέξοδον ὁράμῃ,
 Ῥήξῃ τὰ κλειθρα, καὶ παρέλθῃ τὰς θύρας.
 Εἰ δ' αὖγε καὶ τίκτουσιν ὀρνέθων γένῃ,
 Ἐγκυμονοῦντα τῇ φορᾷ τοῦ πνεύματος·
 Πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἢ τεκοῦσα Παρθένος
 1150. Τὸ πιστὸν ἔξει τῆς γονῆς τῆς ἀσπόρου,

մեկուկեր արորբնակ՝ ծնունդն այն համարեցի, և ոչ խորհուրդ
 անհասանելի ծննդական այնորիկ՝ մեկին եղանակաւ բացալայտեցի
 'ի բնութեան իրաց, այլ սոսկ աղտաբար և ընդ զաղանեց
 թաւով: — Հեղբւր. տո՛ւ տօկո՛ւ.

1144. Արդի՞ զեւ, այն է՝ որպէս զՄարիամ կայս:
 1147. Յոյն. իսկ եթէ պատէս ծնանին հաւուցն ազգ:
 1148. Անհի՞ս այս կարծիք՝ թուոց ինչ հոգմոյ բերմամբ կամ շնչմամբ
 յղանալոյ և ծնանելոյ՝ յիշխալացւոց անտի անցնալ երեւի առ
 Յոյն, յորոց և առ Քրիստոսեանցս. և ընդհանուր կարծեացս զհեա
 ղեալով Ս. Բարսղի և այլոց եւ և ըստ նոցանէն՝ Պիսիդիայ,
 իբրեւ նշան ցուցանեն զայն անապական ծննդեան իրաւին, առանց
 սիրման մարդոյ, յղացելոյ 'ի շնչմանէ կամ 'ի հոգմանաւորութենէ
 Հոգւոյն Սրբոյ:

Ի կենդանարար Հոգւոյն լցեալ.
Այսպէս ինչ բնաւորեցաւ և՛ հաւուց՝
Նշան հաւատարիմ առ 'ի ծնանիլ առանց սերման:
Ո՞ր Փիվեայ ուսուցանէ զխլուրդ զիւթական

1155. Շաւիղս, զկոյր և զամենակերն,
Ի փորուած ծակուց իւրոց,
Նախ քան զժամանակ խառնակման օդոց
Զխոտորնակի ելս որջից իւրոց.
Եւ զայս բանալ ընդդիմադիրս, ոչ

1160. Գռչեմ հողոյ արգելցե՛ զհողմս:
Ո՞ր Ներեւս տայ ծովայինն ոգնւոյ՝
Նախատեսականս բիրս՝ տեսանել յառաջագոյն զծը-
Որպէս զի փախչիլ՝ նախ քան զխռովիլն, (փանսն,
Մինչդեռ 'ի խաղաղութեան լինի՝ ընդ քարամբն
1165. Ո՞վ ուսոյց զմեղուն գիմաստոռնն մշակ (ամբանայ:
Երկրաշափութեան, և տունս երեքյարկեանս
Յարուցանել վեցանկիւնեայ շինուածոց.
Եւ առնել զբլիշն՝ ոչ ուղիղ
Փծագրութեամբք յոտն, այլ խոստորնակս.

1152. Թոր. հասնա՛ծ. աւելորդ կրկնութիւն է յաջորդ Ն տառի: — Այս
տող և յաջորդն պակասեն 'ի առջ. Հէրքէրի:

1154. Ո՞ր Բիվեայ գրոյմի յօրինակին. իսկ յայն. Եւ ո՞ր պն Փիւեայ
զիւթական (զուշակոզ) եռոտանի: Գաւա՛ն (Փեքոս) անուամբ
կոչէ Պիսիդէս աստ զԱպոզոն, որոյ մեհեան հռչակաւոր էր 'ի
Դիւիփիս. յորում հարցունէ՛ յոր ազգէր նա զպատգամս իւր՝ բազ-
մէր 'ի փոքրիկ եռոտանուշ, որ էր պատեալ մաշկաւ Պիւթոնի
վիշապին:

1155. Թոյնն. Ուսոյց զխլուրդն զկոյր և զամենակերն: — Թոյնն ունի ընդ-
հանուր անուամբ՝ μύς որ է հա՛ն, այլ աստանօր մարթ է իմա-
նալ նաև զխլուրդն և կամ զոգնի, զորս ցուցանեն ամականքն
յոյր և ամիս-իւր, որպէս և նկարագիր որջիցն 'ի նեաեւորդ տառս:
— Բազումք 'ի բնագիտաց յոյր լինել ասէին զխլուրդանէ, այլ թէ են
արդարեւ նմին աշք, Թեպէտ և փոքունք, հաւատարմացեալ է այժմ
առ ամենեւին:

1156. Թոյնն. Ի բաւիղս անդ ծակուց կալով կամ զազարեւով:

1157. Թոյնն. խնուլ նախ քան զխառնակ, և այլն:

1159. Հէրք. δπαζ.

1160. Հէրք. ἀποαρύδν.

Ἐκ ζωοποιῶ Ἰνεύματος πληρουμένη;
 Οὕτω τε συμπέφυκε καὶ τοῖς ὀρνέοις
 Αἰνιγμα πιστὸν πρὸς τὸ τίκτειν ἀσπόρως.

- Ποῖος δὲ Φαίδου μαντικώτατος τρίπους
 1155. Τὸν μὲν διδάσκει τὸν τυφλὸν, τὸν παμφάγον,
 Ἐν τοῖς λαβυρίνθοις ὄντα τῶν ὀρυγμάτων,
 Φράττειν πρὸ καιροῦ τῆς φορᾶς τῶν πνευμάτων
 Τὰς ἀντιλόξους τῶν ὁπῶν διεξόδους,
 Ἄλλας δὲ ποιεῖν ἀντισυνθέτους, ὅπου
 1160. Τὸ χῶμα τῆς γῆς τὰς πνοὰς ἀποκρύβοι.
 Ποῖος δὲ Νηρεὺς τοῖς ἐχίνοις ἐν σάλοις
 Προβλεπτικὰς δίδωσιν ἐν βυθῷ κόρας,
 Ὅπως φυγόντες πρὸ ζάλης τὰ τῆς ζάλης
 Εἰς τὴν γαλήνην προσρυῶσι τῶν λειῶν;
 1165. Τίς τὴν μέλιτταν τὴν σοφὴν, τὴν ἐργάτην,
 Γεωμετρεῖν ἐπεισε, καὶ τριωρόφους
 Οἴκους ἐγείρειν ἐξαγώνων κτισιάτων;
 Ποιεῖν δὲ τὰς σύριγγας οὐκ ἐπ' ὀρθίας
 Γραμμῆς διευθύνουσας, ἀλλ' ἐγκαρσίαν,

1161. Ներեւս է շտապուած ծովային, որդի Ովկանու և Թետիւի, յորոց ծնուն յաւերժացուցին Ներեւսը, որը իշխէին ընդ ծով և յօգնութիւն մամուռէին վտանգելոց յալեկոծութիւնէ: ՉՆերեւս ուրաք և ճշմարիտ կուէ զուշակ՝ Հետերոսս 'ի քերթութեան իւրում զձեռքիւն ապագայ (ստղ 235). այսպէս.

Նիւթն ը' օթսն զնա և ալ զնա յայնտ Սնոտոց.

Ձանստուն ըզՆերեւս և զճշմարիտ ծրնաւ Պոնտոս:

1162. Յոյնն. Նախաստեանական բիրտ (հա) յանդուռ (ծովուց), զի նախ քան զիստովն փախիցն 'ի ծփանացն:

1164. Յոյնն. Ի խաղաղութեան կամ ի նահապտութեան քորանց ապաւինել:

1165. Ձխտաբուն յաւերջ ըստ յունին, որ ասէ. Ո՛վ ուսոյց մեղուի, իմաստնոյ վաստակաւորի՝ զերկրաշափելի — Պիտիդէս՝ որպէս յուրժ ուրիշ՝ այնպէս և աստաճօր նշանող տեսանի նկարագրութեանց Ս. Բարսիլի, քան Վերդիւհայ և Արիստոտելի կամ այլոց ըստմաց, որք զրիցին զմեղուաց:

1169. Գծ-գր-թիւթ- յոքն. չիք 'ի յոյն յոքն, այլ ճշմոյնոսսսս, որ է ազնււիւ, ուրախուիւ — Հերքեր. ձլլ՝ ճկարճիւս:

1170. Զի մի՛ գուցէ սաՀեոցեն՝ որ 'ի ներքուստ կուսէ ոտքն՝
ի վերուստ ծանրութեամբ բեռանցն.
Այլ լինել յաւէտ ընդդէմ միմեանց զգիրան՝
Խոտորնակ շինուածոցն նեցուկս.
Որպէս զի տունն գոլ հաստատուն,
1175. Եւ ոչինչ անկանել 'ի վայր 'ի գէջ հիւթ:
Այդ, յերկրաշափելդ քո, Եւ կղիղէս, տես
Եւ մի՛ ինչ 'ի գծագրական ձևոյդ զանց առներ.
Զի մի՛ գուցէ խայթեցէ վքեղ խայթոց իմաստունն
Վարդապետին մեղուի, և ուսուցանել հարկաւորեսցէ:
1180. Ո՞վ ստեղծ զսարդ նրբամատունս,
Նիւթել ուսուցանէ, և ագբունս առ 'ի գործ՝
Յորովայնէ նոցա արտաքս թքանել.
Որո՞վ գծագրական արուեստիս՝ առ հիմունսն
Զգե՛ն զսկզբունսն և գրելսն շաղկապեն.
1185. Եւ 'ի միջին բեւեռով զամբարձմունս ագբանցն
Հաստատել շուրջանակի ըստ ճշգութեան,
Եւ 'ի միջի դատարկութեան որոյմանցն՝
Սիւնս պատշաճեն ընդդէմ շարագրութեամբք.
Որպէս զի Հնարք նրբագծութեանն
1490. Որ 'ի սարդից շարագրեալք՝ ոչ անկցին.
Կրկին գործ 'ի միոյ նիւթոյ առնել,

1170. Ի Կերտապ Կառն Կոթ, փոխաբերաբար է ասացեալ. այսինքն է՝
խոնարհազոյն մասն շինուածոյն (բլլացն):
1172. Զյունախօս հայերէնդ իմա՛. Զի դէմընդդէմ դիրքն՝ լինիցին մա-
նուանդ 'ի նեցուկս առ 'ի շեղ շինուածոյն: — Դիւր՝ կոչէ զկոզս
բլլացն:
1175. Յոյն. Ի դէջ հիւթոյն:
1176. Հռչակաւորն Եւկլիդէս երկրաչափ՝ ուսուցիչ եկաց Թուաղիտա-
կան ուսմանց յԱլեքսանդրիա առ Պալոմեա Լազոսիւ յամին 520
Ն. Ք. որում աշակերտեցաւ և ինքնին Թափաւորն: Գրեաց զգիրս
Տ-բիւր-ը, որք մինչև ցպսօր 'ի գործ վարին առ ուսումն հիմա-
կան սկզբանց Թուաղիտութեան. գրեաց նաև զերաժշտութենէ,
զժամանակագրութենէ, զտեսողականութենէ և զբաժանմանց բազ-
մանկեանց հաստ. զորս 'ի մի հաւաքեալ նախ հրաաւարակաց
Գրեգորի (Gregory) յՕքսֆորդ, յամին 1703 — Նշխարս ինչ 'ի
նախնի հայ Թափաւորութենէն հասեալս առ մեզ՝ ամօք յառաջ
գտեալ 'ի գրադարանի վանացս (գործնակալն յօրինակէն Պաւլոս

1170. Μήπως ὀλισθήσωσιν οἱ κάτω πόδες
 Ἐκ τῶν ἀνωθεν φορτικῶν βαρημάτων·
 Εἶναι δὲ μᾶλλον τὰς παραλλήλους θέσεις
 Τῶν ἀντιλόξων κτισμάτων ἐρείσματα·
 Ὡς καὶ τὸν οἶκον ἐστάναι βεβηκότα,
1175. Καὶ μηδὲν ὑγρὸν ἐκπεσεῖν τῆς ἰκμάδος.
 Γεωμετρῶν ἐντεῦθεν, Εὐκλείδῃ, σκόπει,
 Καὶ σχῆμα μηδὲν γραμματικὸν περιξέσης,
 Μήπου σε κέντρον τῆς σοφῆς διδασκάλου
 Πλήξῃ μελίττης, καὶ μαθεῖν ἀναγκάσῃ.
1180. Τίς τοὺς ἀράχνας λεπτοδακτύλους πλάσας
 Νήθειν διδάσκει, καὶ πρὸς ἔργα τοὺς μίτους
 Ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐντέρων ἀναπτύειν;
 Ποία δὲ τέχνη γραμμικὴ πρὸς τὰς βάσεις
 Βάλλουσιν ἀρχάς, καὶ προτείνουσιν δέσεις·
1185. Μέσῳ δὲ κέντρῳ τὰς ἐπάρσεις τῶν μίτων
 Κύκλους ἀπαρτίζουνσιν ἡκριδωμένους·
 Καὶ τῇ μεταξὺ τοῦ κενοῦ διαστάσει,
 Στύλους ὑφαρμόζουσιν ἀντισυνήτους·
 Ὅπως τὸ μηχανήμα τῆς λεπτοουργίας,
1190. Ὡς ἐξ ἀράχνου συντεθὲν, μὴ συμπέσῃ,
 Ὅς διττὸν ἔργον ἐξ ἑνὸς ποιεῖ μίτου,

բազմաթիվ շրջանակներով և բազմաթիվ շանդերով (սին. Հար
 ԽԲ. 1884. էջ 30-34):

1177. Հէքք. παραξέσης.
1180. Ձուրք, յայն զուրքս, որում համաձայնի նշո՝ Ի առին 1182:
1181. Իմա՝ ոչ նիւթի ստացանի:
1182. Թռնիւ, այս է Ի քուրս քու, քուրսս քու նիւթի, զի Թռնիւք քու
 Խաբարարար ստացանի է Ի յայն լիզուի:
1185. Յունահանն կենտրոն Երկեակ Եշանահոթիւնս ունի, այսինքն է
 Իտրնի համ զէք իւրի, և ուրի համ Բիւտի (այսինքն՝ Կե-
 դուի). Ինչ Թուի ստացար զստանի ունի զիմաստ Իբրե Թե
 ստիցէ. Եւ Ի զէք (կայի) Ի Իտրնի զսթարչուսն ալքանչ՝
 հաստարիւ: — Թէ զինչ արդեօք Իմանայցէ սթարչուսն (տճ
 Եպարսէ, Խաբարարիւն, զԽաբարարուսն, ուսայց) բառիւ՝ զսուս-
 րիս սուի. Ինչ համահանն Թուի զսուրս ալքանչ և համ զիւր
 Իւլն ալքանչ Իմանայ, որք ստգոփիւն Ի մի կեդրոն յստացանի:
1189. Հուրս. յայն՝ քուրսս, Իւլն (տճ միջանիւս).
1190. Ու ալքն, Իմա զ՝ ստիւնչն (միջ, սիմպէս).
1191. Ի Դոյ նիւթոյ. յայն՝ Ի Դոյ ալքն (էջ ἑνὸς միտու).

Թախարդ՝ առ 'ի յորս, և առ 'ի բնակութիւն՝ յարկ։
Յորոց պատկառեցէ ամենայն ոք՝ որ ասիցէ անզգա-
(մարար՝

Անակգրունս զոլ զտարերս. զի թէ նիւթ ոչ ունելով
1195. Ճիծի՝ ոստայնանկի, ոչ ևս է զնիւթն ասել անըս-
Այլ նախածամանակ զսարգն է ասելի, (կիզբն,
Որպէս նիւթաւոր ազրանց ճարտարապետ։

Ո՞ր եղանակ ռառոյց զկարապն (գոց.
Ընդ զերփիռն ընթանալ աս 'ի քաղցր գեղգեղունն եր-
1200. Որ զփետրաբարձ տախտակն տարածանելով (ցանկ։
Քաղցրասնէշտ նորասրանչ նոռագս ընդ օդս հնչեցու-
էր զսա զարմանալի յոյժ ձանաչեմ մանաւանդ
Քան զՈրփեսային հնչուն զառասպելական զքնար։

Զոր որկանոն ստացեալ ունի մծեխ
1205. Ունելով զձայն փողոյ. կամ զհնչ օրինակաւ
Յայապիտում անհնարին նուազութեան շարադրեալ
Կերպարան ունելով և թեոց բերումն,
Բերան և պարանոց, աչս և որովայն և ոտս,
Եւ զանյայտ ստեղծուածս որովայնին,

1210. Որոց ոչ է շօշափելի նրբութիւնն։
Քանզի ոչ այդքան մեծամեծացն բնութիւնք՝
Որքան ծածուկը անհնարաւորացն անդամք

1195. Ճիծի, պն է՝ ճիծ, «բն» — Ու ևս է ընդ-նս — իւր հնչիւնն.
Յոյնն. Զնիւթն՝ երկրորդ (է ասելի ժամանակաւ), իսկ նախա-
ժամանակ, և այլն։ — Յօրինակին դնի. կրկնութեամբ այսպէս.
Ու ևս է ընդ-նս — իւր հնչիւնն, այլ զարգն եր իւրիւնս, և նա-
խաժամանակ զարգն է — իւր. կարգեցաք ըստ յոյն բնագրի։

1197. Յօր. Գորդարապետ։

1199. Նախնիք առասպելէին երգել կարապի զնորահրաշ ինչ՝ առ զորուն
հեւթ մահու հասեալ, լուռ կալով ընդ բովանդակ կեանսն. իսկ
Պետիգեայ բանքն հաւատարմացուցանեն զասացեալն յԱրիստո-
տելէ զկարապայ, եթէ «Սովոր են երգել, մանաւանդ առ զորուն
մահու ժամանակ» (Պտմ. կենդ. Թ. 12)։ — Հերքեր. εις
ἄχρον ἐλθεῖν.

1203. Որփեսա՝ յԱպոլլոնէ և 'ի կալլիոպեայ ծնեալ, 'ի Հերմեայ և կամ
ըստ այլոց յԱպոլլոնէ 'ի հօրէ իւրմէ ընկալեալ էր զքնար իւր
զարմանահիւն, զորմէ առասպելին քերթողք իւր թէ «Ըղձա-
գերս յողքս ամեալ և ըզկաղնիս երգովքն 'ի հեմ» (Վիրգ. Մշակ).
Գ. 307), և կամ այլ ինչ նաեղոյն սոցին սքանչելին։

Λίνα πρὸς ἄγραν, καὶ πρὸς οἴκησιν στέγην;
 Ὅν ἐντρεπέσθω πᾶς τις ἀφρόνως λέγων

Ὑλὴν ἀναρχον· εἰ γὰρ ὕλην οὐκ ἔχων
 1195. Σκόληξ ὑφαίνει, τὴν μὲν ὕλην δευτέραν,
 Πρωτοχρόνους δὲ τοὺς ἀράχνας λεκτέον·
 Ὡς τῶν ἐνύλων ἀρχιτέκτονας μίτων.

Κύκνον δὲ ποῖος ἐξεπαίδευσεν τρόπος
 Εἰς αὖραν ἐλθεῖν μουσικῆς εὐρυθυίας;
 1200. Ὅς τὴν περωτὴν ἐξαπλώσας πηκτίδα
 Τερπνὴν ξενουργεῖ ταῖς πνοαῖς μελωδίαν·
 Καὶ τοῦτον οἶδα θαυμάσαι πολλῶ πλέον
 Ἦ γ' Ὀρφέα κρούοντα μυθώδη λύραν.

Ποίου δὲ κώνωψ εὐπορήσας ὀργάνου,
 1205. Φωνὴν ἔχει σάλπιγγος; ἢ ποῖω λόγῳ
 Ἐν σμικρότῃ συντεθεὶς ἀμηχάνῳ
 Μόρφωσιν ἴσχει, καὶ πετρούμενος φέρει
 Στόμα, τράχηλον, θύμα, κοιλίαν, πόδας,
 Καὶ τὰς ἀδήλους τῶν ἔσω διαπλάσεις,

1210. Ἄς οὐκ ἀφῆκε ψηλαφᾶν ἡ λεπτότης;
 Οὐ γὰρ τοσοῦτον τῶν μεγίστων ἡ φύσις,
 Ὅσον τὰ μικρὰ ταῦτα τῶν ἀμηχάνων

1204. Զէր արեւն յոր զէր Լեւն. ուղղեցաւ ըստ յունիկն. և ուղղուած է
 'ի գաղափարողաց երկուց ար զանկից ասելիքի գտելոց, որպէս
 'ի բազում ձեռագիրս է տեսանել: — Զմեկս յիշէ և 'ի ասոցս
 72-73:

1206. Անհարբն նստալովեան, այս է՝ յանդափելի փոքրիկութեան:

1207. Հերբեր. թօղս.

1209. Յոնն. Էր գանդալս զհերբերոցն կազմակերպութիւնս:

1210. Հերբեր. օնքն քշիւք փղափօն.

1211. Յոնն. Բնովեան, կազմակերպութիւն:

1212. Յոնն. Որքան փոքրեցաւ այսօրիկ անհնարաւորացն: — Զքնչ ասել
 ունէր արեւոք Պիտիլէս՝ եթէ 'ի մերումս գտեալ ժամանակի և
 'ի ձեռնն ունելով զմանրագէտ գործիս կատարեալս՝ 'ի զինն կար
 չբաշխ ժանրէաբանական զիտութեան, որ առաջի աշխարհ մերոց
 կացութեան զաներկելիս 'ի կենդանեաց՝ զկատարեալս 'ի կազ-
 մակերպութեան անդամոց, առ որովք մեկ և մեկ իբրեւ զփրկս
 և զուրաւ երեւին մեծութեամբ:

Յուցանեն զամենադուր Հնարագործութիւն:

Յառաջ եկ, մըջիւն, ցորենագորդ մշակ,

1215. Զհատն կիսակտուր դնելով 'ի ներքո, (թնէն,
Զի մի գուցէ խոնաւասցի և փտիցի 'ի խոնաւու-
Եւ ապականացու դալարի ծաղկեսցի 'ի ներքուստ:
Յորժամ խիտ չփոթմունք ամպոց

Ընդդէմ փշիցեն 'ի վաստակս տաժանագործիցն,
1220. Ուստի գիտէ զքեզ ամենայն խելամտահայեաց,
Վայրարնակ վհուկ, նախագիտակ առաւել քան Զա-
(մողբիդ,

Յառաջագոյն ցուցանելով զօգոյն թանձրանալ,
Զցորեանն տարածանելով 'ի խոնաւուս խորութիւնէն
Ի վեր հանենալ 'ի հուր առանց փայտի՝ յարեն բե-
(րելով.

1225. Որպէս զի խարուկեսցէ 'ի բոցոյն ձգմանէ,
Եւ գտցի իբրեւ զհաց խորովեալ աղանձելովն.
Քանզի ոչ էր արդեօք այսքան պատրաստիւք մըջիւն՝
Որպէս զի պատշաճունն ինչ գտանել նախատեսու-
(թեան,

Եթէ ոչ էր նախախնամութիւն ինչ, ոչ մեծամտելոյ

1230. Այնոցիկ՝ որք աստեղացն պատճառացն են կշռօղջ.
Այլ որպէս զի և ընդ մըջեան սքանչանալ՝ թէ որպէս

1220. Յօր. ՎԱՆԴԻԴ: Զայս և զհետեւորդ զերկուս տողսն ընդարձա-
կեալ է թանգմանչին 'ի հայումս. զի յոյն ունի զայս օրինակ.
Ուստի՝ զքեզ՝ զվհուկդ առաւել քան զԶամուրդ
Խորաբանչիւր դաշտարնակ դիտիցէ յայտնապէս, (նից):

Յօրժամ կանխաւ ցուցանես զհաստատուն պայծառութիւն (երկ-
Զամուրդի՝ աշակեալ համարի Պիւթագորեսայ յոմանց, և յայլոց՝
ծառայ յազգէ Գիտացի. սորա դարձ արարեալ 'ի հայրենիս իւր՝
համբաւ իմաստուն զուշակի եթող առ նոսա, և 'ի մեռանելն՝
զաստուածական պաշտօն ընկալաւ: (Յամբլիքոս. Վարդ Ա-
թաթրեայ. ԳԼ Լ.):

1222. Զօրոյն ինչքանաւ 'ի յոյն ընաղբին 'ի կէր արկելոյ 'ի Թարգ-
մանչէն՝ թուի ընթերցեալ սորա αἰθέραν πεπηγμένην (զեթե-
րին կամ զօղոյն թանձրանալ) փոխանակ αἰθρᾶν (պարզու-
թիւն, պայծառութիւն երկինք): Πεπηγμένην զերկոսին և ունի
յիբրեան դիմաստս, նշանակելով եթէ՝ զինչքան-թիւն և եթէ՝
զանիւրի հասարակութիւն. ապաւնօր զերկրորդն և ոչ զառաջինն
ցուցանէ:

Τὴν πανσθενὴ δείκνυσι μηχανουργίαν.

Πρόελθε μύρμηξ, σιτοκλέπτης ἐργάτης,

1215. Τὸν κόκκον ἡμίτητον ἐγκλείων κάτω,

Μήπως νοτισθῇ, καὶ σαπῇ ταῖς ἰκμάσι,

Καὶ φθαρτικὴν κάτωθεν ἀνθήσῃ χλόην.

“Ὅταν δὲ πυκναὶ τῶν νεφῶν αἱ συγχύσεις,

Τοῖς ἐργομόχοις ἀντιπνεύσωσιν πόνοις·

1220. Πόθεν σε μάντιν τοῦ Ζαμόλξιδος πλέον

Ἐκαστος οἶδεν εὐσυνόπως ἀγρότης;

“Ὅτε προδεικνύς αἰθῆραν πεπηγμένην

Τὸν σίτον ἀπλοῖ ἐξ ἐνύγρου πυθμένος

Εἰς ἄξυλον πῦρ, εἰς τὸν ἥλιον φέρων·

1225. “Ὅπως πυρωθεῖς ταῖς βολαῖς ταῖς ἐμφλόγοις,

᾿Ως ἄρτος ὀπτὸς εὐρεθῇ πεφρυγμένος·

Ὁὐ γὰρ τοσαύτης ἦν ὁ μύρμηξ φροντίδος,

᾿Ως ῥυθμὸν εὐρεῖν γνωστικῆς ἀβλεψίας·

Εἰ μή τις ἦν πρόνοια, μὴ φρονεῖν μέγα,

1230. Τοὺς τῶν ἐν ἄστροις αἰτιῶν ζυγοστάτας·

Ἄλλ’ ὥστε καὶ μύρμηκα θαυμάζειν, ὅπως

1223. Հերթեր. ակուօր.

1224. Ի վր հանել, չիք ՚ի յոյն:

1227. Յայն. ֆանդի ոչ էր արդեօք մըջոյ այսրոն մասնակութիւն (կարողութիւն խորհելոյ): — Արդեօք թարգմանիչ ընթեանոյր փոփոխութիւն (պատրաստութեամբ. պարտադիր) փոփոխել փրոն-
տիծօք բարի:

1228. Պարզեան, իմա պարզաւ կանոն կամ օրէնս (շրմոն): — Նորոգեալութեան յոյն. գիտել անորոգեալութեան (γνωστικής ἀβλε-
ψίας), որ չուի ինչ իմաստ, որ և Հերթերեան արդարութիւն
ուղիչ՝ ըստ այլում օրինակի՝ համակայն հայրմա, գիտել նորո-
գեալութեան (γνωστικής) փոփոխութիւն, կամ որ նոյն է՝ նախառն-
ող գիտութեան:

1229. Ոչ փոփոխել. յոյն՝ Գ փոփոխել:

1230. Իմա, արհեստի՝ որք յաստեղս ձգեն կամ յաստեղաց կշռեն ըն-
դամանալ իրարն:

- Ջձմեռն յառաջագոյն նախայայտէ և դիտակ լինի
 Ո՞վ եա ձուռյ զանագան բնութիւն, (հնձոց :
 Փոքումբք օրինակօք ցուցանել զտարերս ,
1235. Ջանսորն արկեալ 'ի նա՝ որպէս զօդ ,
 Ջխարտեալն՝ որպէս հուր , զսպիտակն՝ որպէս զջուր ,
 Եւ զխիստն՝ որպէս զերկիր . քանզի երկրին բնութիւն
 Արտաքուստ կուսէ գոլով թերապինդ նմանութեան ,
 Որպէս զի մի՛ արտաքուստ կուսէ լուծանիլ պնդու-
 (թեան ,
1240. Եւ մի՛ դարձեալ 'ի ներքուստ կուսէ բլլանալ ամ-
 (բարոցն .
 Քանզի 'ի ներքս 'ի նոսա նոյն արգանգ և սերմն ,
 Կէտ ինչ բնաւորեցաւ արիւնացեալ ,
 Որով զնոսա մարմնացուցանէ զանագանս՝
 Ի մարմինս , 'ի յոսկերս , 'ի թեոց հեղումն : .
1245. Որպէս թէ ոք տեսցէ զսիրամարգ և ո՞չ զարմասցի ,
 Ոսկի ընդ շափիղայի շարամանեալ ,
 Եւ զթևեղէն զմրբխտով ծիրանիսն ,
 Ջբազմակերպ շարադրութիւնս երանգոցն ,
 Ջամենեսին անշփոթս և խառնեալս :
1250. Ո՞վ առնէ զօրաժողով ամենագգիս զմարախ՝
 Ազգ թեւաւոր՝ յապականութիւն եզիպտային ,
 Ջթեւաւորն զէն՝ առ 'ի յիշումն երկիւղի ,
1233. Զանալն քնաթիւմի՝ իմանայ զտարբերութիւն արական և իգա-
 կան սեռից : — Հէրքէր . ֆօլց .
1255. Զչորեսին մասունս ձուռյ՝ 'ի համեմատութիւն ձգէ չորից տարե-
 րաց , որք ըստ հնոց դիտութեան՝ իբրեւ պարզ կամ տեղաժանելի
 մասունք էիցն՝ կազմին զհամազոյս կամ լաւ ևս՝ զերկիր , որոյ
 նշանակ էր ձու առ նախնի ազինս : — Զանալն իմա զթաղանթն
 սպիտակ՝ որ պատեալ ունի զհեղուկն , զխաւթիւն՝ իմա զգեղ-
 նուցն , զոր հրոյ նմանեցուցանէ , զպիտիւնն՝ լրոյ , և զխաւթ
 կամ զկեղեւն՝ երկրի :
1257. Յայնն . Գանգի բնութիւնն պնդացուցանէ (1238) արտաքուստ զայն ,
 զօրէն միջերկրեայ դեանոյ : Մութ են նաեւ՝ իմաստք յայն բնա-
 ւորին : — Հէրքէր . ἀπογοῖ .
1240. Բլլաւաւ միջաւորն , այս է՝ խնուլ անցիցն , հանապարհացն (տես
 'ի տողոն 694 , 714) :
1241. Նշն ուրբանդ . յայնն՝ փոխանակ արգանգի և սերման . զյունա-

- Նետ ամպանման յանյայտ աղեղնաւորէ,
Գեղարդն պատրաստ, ինքնաշարժ տէգ,
1255. Խիտ փաղանգ, սուր բիւրասայրի,
Վազողական ճակատ՝ տռանց կայից մարտի.
Քանդի ոչ կայ 'ի տեղ, այլ վերաւորէ և ընթանայ,
Սողելով վազէ և ամբոխէ 'ի թռիչս իւր,
Թուի փախչել, և անդէն դարձեալ մնայ.
1260. Եւ ապականէ նախ քան զժամանակ, Հնձէ նախ
(քան զհասանել.
Հիւծանէ զծառս և թառամեցուցանէ զգալարուս
Եւ հում կթէ զմրգոցն հիւթս, (թիւն,
Կթէ զտերեւն և արածի զկութսն.
Եւ ժողովէ զոսկերսն և պրկէ դարձեալ,
1265. Որպէս զնիարդ աղեղնաւորքն.
Եւ վիրաւորէ զմարմինս հակառակորդացն՝
Ընդդիմախոստար տիգօք ոլոքոց իւրոց:
Եւ մի՛ ոք պաճուճարան անգոռնեացէ զմեզ,
Որպէս առ փոքունս՝ ընդ երկիր սողեցելոց իրաց՝
1270. Վայրապար չարժեալ զբանիս սեռն:
Քանդի թէ ոք տուն զարդարեալ տեսանիցէ,
Ոսկեհուն կերպիւք փայլակեալ,
Պնդեալ և յօդեալ երկաթով և փայտիւք,
Եւ խեցւոյ շարամանութեամբք,
1275. Հանդերձ մեծօքն և՛ ընդ փոքունն զարմատցի,
1284. Տէգ, յոյն՝ αἶψα (αἶψα). այլ 'ի սղ. Հերքերի՝ համաձայն հայումս
ծόρου (տէգ):
1286. Վազողական, յոյն՝ αἰσθητικὴ (πυθγτικῇ).
1287. Ոչ իսկ 'ի Կիւ, այս է՝ ոչ զկայ առնու (οὐχ ἵσταται).
1288. Սողելով վազէ. յոյն՝ αἰσθητικὴ — Ամբոխէ (χλονεῖ), յօր.
ամբոխէ:
1260. Նախ քան զժամանակ. յոյն՝ նախ քան զժամանակ (πρὸ χρόνου): —
Πρὸ καιροῦ (նախ քան զգիտողութիւն կամ զգէզ ժամանակ):
1262. Զարդարեալ զծառս (հիւթոց) ընդ ծառքոյն (պողոց, միջոց):
Թարգմանիչն զծառս (հիւթոց) ընդ ծառքոյն (պողոց, միջոց):
1264. Թուի փախչել. յոյն՝ τρέχει (պրկէ): — Զտրուի, յոյն՝ զտրուի
կամ զտրուի: — Հայ Թարգմանիչն ընթանու ծագ (սպիւքս,
սպիւքս) փոխանակ անգամ, ոտք, և այլն) բառի: Ան-

- Ի վերայ հասեալ ամենայնի՝ գովեսցէ զգործողն :
 Եւ զիմորդ ոչ առաւել ամենագործիս Բանի՝
 Ընդ միջիւն, ընդ մեծիս և ընդ մաւրիս,
 Ընդ բովանդակն զարմանայցէ գործս՝ երկիւղիւ,
 1280. Թի՛ որպէս սողուն և սոյնգունակ մանրաձէի՝
 Վայելել արժանանայ զայսպիսի խերամտոքիսն,
 Եւ թի՛ որպէս ոռիւնոքիսն և զօրոքիսն եղեալ կայցի
 Ի տկար, 'ի խոնարհ և յաղկաղկ կազմոքիսնս.
 Եւ զիմորդ արժանաւոր վարկաւ աստուածայինն իչ-
 (խանութիւն)
1285. Աստուծոյ յաւելուլ գործս մանրագործութեան :
 Աստի՛ դարձեալ յառաջ գայ գեղազարդն սիրա-
 Հաւ շողողափայլ և 'ի բնէ աստղաձամնակ, (մարգ,
 Արկեալ զգեստ ծիրանի 'ի փետոքս անդ իշրոսմ,
 Որովք պարծի, և սիգախրոխտ տեսչեամբ
 1290. Զգնայ միայնակ յառաջ քան զամենայն բաւանս :
 Որ և անաշխատ գործով 'ի մի յարգարեալ՝
 Բազում երանգս գունոց շարախառնէ 'ի նմա :
 Ո՞ր սովորութիւն տայ որդանն ապրըշմագործի
 Մանել զպայծառամանն նիւթս,
 1295. Զոր գունեալ ներկով ծիրանւոյն՝ (թեանցն,
 Թուրացուցանէ զծանրութիւն իմաստարար իշխանու-
 Ի յիշումն նոյնժամայն ընթանալով առ նոսա՝
1276. Ի վերայ հասեալ ամենայնի, յոյն՝ հաճեալ ընդ ամենայնն :
 1277. Յետ պար տողի՝ յաւելորդս կրկնի դարձեալ յօրինակին տողն
 1275 յար և նման բանիւք :
 1280. Յունական σμικρότης նշանակէ ընդմեջ, դաւանաբան-
 և զի բանք են զմիջատաց և զսողունոց՝ պատշաճ վարկայ յեղու-
 զայն մանրաձէի բառիւ :
 1284. Միւր և Մորելի յեղուն. « Վայելել արժանի լինի զաստուա-
 ծայինն նախախնամութիւն » . զոր բռնադատութիւն համարիմ
 իմաստից և մտաց մատենագրին :
 1284. Յոյն. Եւ զիմորդ աւաւորն այն իշխանութիւն (աստուածային)
 ոչ յետ եկաց :
 1285. Ζέφυρος τοσαύτης προσόλειν λεπτοργίας.
 1286. Վերադառնալ իսկ զսիրամարդէ, զորմէ տէն 'ի տողսն 1245-1249 :
 1293. Աղբը՝-գործի (որգանն) : — Գործ կամ մանուած որգանդ՝ 'ի
 մեղ աղբը՝ կամ աղբը՝ լի՛ առեալ 'ի զարմանկան բարբա-
 ոսյ, իսկ 'ի յունականէն՝ Բարբա (μέταξα) : Ի յոյն լեզուի ասի

- Στέργων ἅπαντα, καὶ κροτῶν τὸν ἐργάτην.
 Πῶς οὐχὶ μᾶλλον, τοῦ πανεργάτου Λόγου,
 Μύρμηκα, καὶ κώνωπα, καὶ τὴν ἀκρίδα,
 Τὰ πάντα θαυμάσειεν ἔργα σὺν φόβῳ;
 1280. Πῶς ἡ χαμερπῆς καὶ τοσαύτη σμικρότης
 Τυχεῖν τοσαύτης ἡξιώθη φροντίδος,
 Ὡς καὶ φρόνησιν ἐντεθῆναι καὶ κράτος,
 Ἴσχυῃ, ταπεινῇ, καὶ στενῇ διαπλάσει;
 Καὶ πῶς τὸ φρικτὸν οὐχ ὑπεστάλη κράτος,
 1285. Ἔργοις τοσούτοις προσβαλεῖν λεπτουργίαν.
 Πόθεν ταῶς πρόεισιν ὠραῖος πάλιν,
 Ὅρνις διαυγῆς καὶ κατάστερος φύσει,
 Τὴν πορφύραν πτερωτὸς ἡμφιεσμένος·
 Ἐξ ἧς ἀλαζῶν καὶ τυφώδης τὴν θέαν,
 1290. Μόνος διάττει τῶν ἀπάντων ὀρνίθων·
 Ἦγ' ἐξ ἀμόχθων συμπλακείσα πλασμάτων,
 Πολλὴν χύσιν ἔμιξεν αὐτῷ χρωμάτων;
 Ποῖος δὲ καὶ σκώληκα Σηρικῶν νόμος
 Πείθει τὰ λαμπρόκλωστα νήματα πλέκειν,
 1295. Ὅα τῇ βαφῇ χρωσθέντα τῆς ἀλουργίδος,
 Χανοῖ τὸν ὄγκον τῶν κρατούντων ἐμφρόνως;
 Μνήμη γὰρ αὐτοὺς εὐλαβῶς ὑποτρέχει,

ևս սիւր, յորմէ նաեւ սիւրիկոն (տօ), որպէս 'է 'ի ւառիւն sericus, ուստի նաեւ sericum (յորոց առ մեկ լսի յերս, յերս՝ ըստ յեանոց). յառաջ եկեալ յանուանէ Siri կամ Seres (Սերէացիք) ազգի, զորս 'ի հնումն առնմանաժայր ժողովուրդս անաշէիի խորիկն Արեւելից, զայս օրինակ կոչելով ըստ ոմանց զերկերն նեպալաց (յԱրեւելեան Հնդկիս), և ըստ այլոց զաշխարհն Սիւմացոց և կամ զձենաց, յորոց մուս զործեալ է առ Արեւմտեայս արուեստ ապրշմադործութեան:

1296. Իմս ըստ յաւիւն. Բարբառանէ կամ լաւ ևս՝ մեղմէ, զիւնացանէ զպերճան իմաստուն իշխողաց: Ասա զբանն օγχοϛ (ծանրութիւն) փոխաբերաբար եղեալ է մասնեագրին, և նշանակէ զմեծապանծութիւն, զգոռոգութիւն Թագաւորաց, այնու զի շնչեմի որպան կարօթն զգեստու 'ի բովանդակ պերճութեան և զօրութեան բարեանց:
 1297. Նշխարմաք չիք 'ի յոյն, որ ունի պապէս. ի յիշումն ընթա-
 նալով առ նոսա զգոռոգացուցիչ (εὐλαβῶς).

Եթէ նախ քան զնոսս՝ պատմութեանին պայծառու-
(թիւնն

Որդան զվերս էր, ապականացու ծածկոյթ:

1300. Որ մերոյն յարութեան վկայէ.

Քանզի մեռանի 'ի ներքս 'ի յիւր նիւթսն,

Զնոյն՝ տուն և գերեզման ցուցեալ.

Գրեթէ ամենայն մարմնոյն նորա

Փտելոյ և կամ մաշեցելոյ և ցամաքեցելոյ,

1305. Եւ 'ի սահմանեալ ժամանակին դարձեալ յապակա-
(նութենէ յառնէ,

Եւ զհին կերպարանսն անճառաբար յարուցանէ

Ի մնացուածոց փոքր նշխարաց՝

Առաջին ստեղծուածն մարմնացեալ:

Բամբասէ յորով զմոլորեալսն, (ռեւոյց յարութեան.

1310. Եւ կենդանւոյն՝ յանդիմանէ զանհաւատութիւն մե-

Եւ եթէ ոչ որդանցն՝ որպէս վարդապետաց՝

Հաւանեալ հաւատասցէ յարութեան,

Որո՞յ թողութեան հանդիպեսցին,

Որք իւրեանց մատամբքն շօշափեն

1315. Զորդն մեռեալ, 'ի գերեզմանէն ճանապարհորդեալ
Տեսանելով, և կափուցեալ զաչս առ 'ի չտեսանել,
Զհաւատն դարձուցին անհաւատութիւն:

Ուստի առնէ ծիծառն՝ ոչ երևելով

1299. Յայն՝ և աղանջսն յաշխի:

1304. Ի յիւր նիւթսն. յայնն՝ 'ի վերի իւրս՝ (τὼν ἐξουτὸς ὑγνιστῶν),
լուսաւոյն ևս բնթեցուածն Հերքերի ἐξουτὸς ὑγνιστῶν ('ի մա-
նուածի իւրում):՝ որ և մերձաւորաւոյն է իմաստիք հայ թարգ-
մանութեան:

1302. Հերքեր. Τὼν α' τὸν οἶκον.

1303. Իմա՛ զյունաբանութիւնդ այսպէս. Եւ 'ի փառել անդ, և 'ի մաշիլ
և 'ի ցամաքել գրեթէ բովանդակ մարմնեղէն մասանց՝ որ 'ի նմա,
'ի սահմանեալ ժամանակին, և այլն:

1305. Ի յայն յիջ և, այլ պարզաբար 'ի յաճանախի խոյնն: Առ առա-
ւելն զկին քսան աւուրց յառնէ որդն յեղափոխեալ 'ի թիթեռն:

1306. Յարոյցանի. յայնն՝ քնացանի (φ'ε'). — Զիմանամ որպէս համա-
բիցի Պիտիդէս զորդն 'ի հին կերպարան յառնել, և կամ յառ-
ւելս արդեալսն մարմնացեալ քարոզել, մինչդեռ կերպարանոց անը-
ման են յոյժ իրերաց նախկին որդն և յարուցեալ թիթեռնն, 'ի

“Οτι πρὸ αὐτῶν τῆς στολῆς ἡ λαμπρότης

Σκώληκος ἦν ἔνδυμα, καὶ φθαρτὴ σκέπη.

1300. Ὃς τῇ καθ’ ἡμᾶς μαρτυρῶν ἀναστάσει,
Θνήσκει μὲν ἔνδον τῶν ἑαυτοῦ μνημάτων,
Τὸν αὐτὸν οἶκον καὶ ταφὴν δεδεγμένους·
Σχεδὸν δὲ παντὸς τοῦ κατ’ αὐτὸν σαρκίους
Σαπέντος ἢ ρυέντος, ἢ τετηγμένου,
1305. Χρόνου καλοῦντος ἐκ φθορᾶς ὑποστρέφει,

Καὶ τὴν πάλαι μόρφωσιν ἀβρόχῃως φύει,
Ἐν τῷ περιττεύσαντι μικρῷ λειψάνῳ,
Πρὸς τὴν ἀπ’ ἀρχῆς σωματούμενος πλάσιν.

- Κατηγορεῖ δὲ πυκνά τῶν πλανουμένων,
1310. Καὶ ζῶν ἐλέγχει τὴν πικρὰν ἀπιστίαν,
Εἰ μὴδὲ τοῖς σκώληξιν ὡς διδασκάλοις
Πεισθεῖσα λοιπὸν τὴν ἀνάστασιν σέβει.
Ποίου γὰρ ἂν τύχωσι συγγνώμης λόγου
Οἱ τοῖς ἑαυτῶν ψηλαφῶντες δακτύλοις
1315. Σκώληκα νεκρὸν ἐκ ταφῆς ὁδοιπόρον,
Βλέποντες ἢ μύοντες εἰς ἀδελφίαν,
Τὴν πίστιν ἀντέστρεψαν εἰς ἀπιστίαν;
Πόθεν χελιδὼν ἐξ ἀομμάτου θέας

բայ թողևի զհերպարանս քիսու թիւնն որպէս 'ի թրթուր և 'ի
շարահեակ:

1308. Առջիկ արեւոյնն, իմո՛ւ ըստ յունիկն 'ի նախկինն հերպարա-
րանս մարմնաւորեալ:

1309. Հերթեր. քլանդման.

1310. Ի յունի չիք Ժոյնն յարմար. այլ արարար զխնդ (քի-
քան) կամ արար անհասարակն: Յօրինակի թարգմանիկն ան-
շուշտ պատկեր տօն յարմ. (մեղեց) քիսուսակ տն քիքն
բարի:

1312. Յունի հասնել ապակի կամ հասն արեւ (լուսն).

1313. Յունի. Զարդարի կալիկն պատճառն ներդրութեան:

1314. Հերթեր. քլանդման.

1316. Եւ խնդն. յունի կամ խնդն:

1318. Ալ երեւելն արեւ երեւոյ, այն է՝ արեւ մալով 'ի կարողու-
թեան անսկիզբ պատճառ երես:

- Աչաց երեքօրեայ՝ աչս ,
1320. Դալարի ինչ չփեալ ընդ բիրսն .
 Զոր ոչ անգիտարար ժիժեմնախոտ ասել՝
 Նախնի անուանց քննադատք վնիս ետուն ,
 Ի գործոց անտի ընկալեալ զպատիւն :
 Եւ 'ի հունձս՝ որպէս տաւիղ պատշաճի .
1325. Իսկ յորժամ ձմեռն մտանէ՝ ամփոփի
 Ի ծառ՝ գտանել տունն արուեստաւորեալ .
 Եւ խանձարրեալ դնի 'ի փայտին .
 Եւ զթևոցն ծածկոյթ 'ի բաց մերկանայ ,
 Եւ գարձեալ զանզարդար էն՝
1330. Որպէս 'ի գերեզմանէ յարուցեալ ,
 (Քանզի գարունն բերէ զյարութիւն նորա) ,
 Եւ ճէ յորովս և խօսի զօրհանապաղ .
 (Արդ , եթէ է ինչ այսպիսի բան 'ի հաւս) ,
 « Հաւանեա՛ , այլ դու , և ուսիր պատուել զմեռելոց
 (յարութիւնն ,
1335. Տեսեալ զծիժառն 'ի գերեզմանէ խօսելով » :
 Ո՛վ յարուցանէ զսերմանեալ ցորեան յորովայնէ
 Երկրի , և հատն՝ որպէս 'ի գերեզմանի
 Ապականեալ՝ բիւր հասկս բերէ .
 Ոչ՝ որպէս բանաստեղծիցն իմաստասիրաց թուեցաւ՝
1320. ՎԱՐԴԱՆ. (Ռազէ զշամանդաղ աշացն սրբէ՝ դառն կեդեւով եղե-
 դի . ԳԼ 944) . Նոյնպէս և ծիժառն զխաւարեալ ակն ձուգուցն :
1321. ՄԷԼԻԴՈՅՆ (χελιδόν) տունի իմ է՝ զորմէ Նորայր 'ի բառա-
 գրի իւրում (տես 'ի բառն Chélideine) զբէ պոպէս . « Տունի
 ինչ՝ որ բուսանի յաւերակս , և որոյ հիւթ դեղին և կիզողական
 բժշկէ զկոծիծս . — հոգմոփայտ . կանթեղեոտ . — Սորբի հայե-
 րէն . ծիժեռնկի դեղ , խոտ) . ասի ևս éclairer » :
1322. Նախնի անուանց (παλαιὸν θόρυτον), զվերջին յոյն բառի անուանց
 յեղուն պատշաճ վարկաց 'ի հայումս , թէպէտ և ընդհանուր առ-
 մամբ զվարդօղեթաւթեան կամ զանուան Նշանակիցէ :
1323. Զպատիւն , այն է՝ զսեփականութիւն յիշեալսի գրեւ կոչմանն :
1324. Եւ 'ի հաւս , այն է՝ յամարանի : — Պարզեմ . յոյնն՝ ῥοδμύρε-
 ται , որ է՝ ներդաշնակի , ամանակաւորի :
1326. Յօր . աֆափէ ծառ : — Յօր . արտօնարի : — Յոյնն . Եւ հետքի
 գտանել զծառ առ 'ի բնակութիւն :
1329. Յոյնն . Եւ գարձեալ նորոգ զգեհու զայն : — Ի հայումս զանար-
 ար էն ծնունդ իմն երեւի խառնակութեան կամ ձուլման բա-

- Τριήμερος πρόεισιν ὁμματουμένη,
 1320. Πόαν περιτρίψασα ταῖς κόραις μίαν;
 Ἦν οὐκ ἀκόμψως καὶ χελιδόνιον λέγειν
 Κριταὶ παλαιῶν δογμάτων ἐθέσπισαν,
 Τὴν ἀξίαν λαβοῦσαν ἐκ τῶν πραγμάτων.
 Καὶ τῷ θέρει μὲν ὥς λύρα ῥυθμίζεται·
 1325. Ὅταν δὲ χειμῶν εἰσβάλῃ, συστέλλεται,
 Καὶ δένδρον εὐρεῖν οἴκ' ἂν τεχνάζεται,
 Καὶ σπαργανοῦται συντεθεῖσα τῷ ξύλῳ,
 Καὶ τὴν πτερωτὴν ἐκδιδύσκειται σκέπην,
 Αὐθις δὲ ταύτην ἀμφιέννυται νέαν,
 1330. Ὡς οἷα νεκρὸς ἐκ ταφῆς ἀνηγμένη·
 (Ἐαρ γὰρ αὐτῇ τὴν ἀνάστασιν φέρει).
 Καὶ πολλὰ κράζει, καὶ λαλεῖ καθ' ἡμέραν·
 (Εἴπερ τίς ἐστι καὶ παρ' ὀρνέοις λόγος).
 Ἀνθρῶπε, τιμᾶν τὴν ἀνάστασιν μάθε,
 1335. Ἀάλλον θεωρῶν ἐκ ταφῆς χελιδόνα.
 Τίς τὸν σπαρέντα σῖτον ἐκ τῶν ἐγκάτων
 Τῆς γῆς ἀνιστά, καὶ τὸν ὥσπερ ἐν τάφῳ
 Φθαρέντα κόκκον μυριόσταχυν φέρει;
 Οὐ τοῖς σοφισταῖς ὥς δοκεῖ τῶν πλασμάτων,

«ից» 'ի Թերութեան հաղափարոցաց. որում չհարացի 'ի վերայ
 չառանելի և լուծելի. քուցե ընթեանիլ է զան զարգացի:

1330. Յոյն. Որպէս մեռեալ իմ 'ի գերեզմանէ յարուցեալ:
 1333. Յոյն. Թէ արգարեւ քուցե ինչ և չառուց բարբառ: Իբրեւ զհե-
 տորական իմ չեւ — զարգացի զարգացի. զի 'ի վեր առաք
 (տող 934) առաւելու հոշկաց զբարբառելի Թուշոց: — Զհետեւ
 քու բանն իբրեւ 'ի գերեզման ուղղէ առ անհաւան:
 1334. Յոյն պարգարբ. Այբ զու, պատուելի զյարութեան ուսիր:
 1335. Խօսելու համ երգելու (լալոն). — Յօր. մաշեալ աւերակ է բառի.
 հարց բառ յունիկ:
 1336—1346. Յաղագս ցորենոյ՝ յօրինակ յարութեան մեռելոց: — 1336.
 Անմեռ, քու զոր սերմանեան՝ ոչ կենդանեանց՝ եթէ ոչ մեռանիցի.
 և զոր սերմանեան՝ ոչ զնոյն մարմին որ ծնանելոցն իցէ՝ սերմա-
 նեւ, այլ նաւ մերկ, եթէ ցորենոյ իցէ և եթէ այլոց սերմա-
 նեաց (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 36, 37):
 1339. Զբառք բանասիրչի պարս է իմանալ իբրեւ վերդիս յօրնուց
 (տօն վառման) և ոչ զարգաց:

1340. « Զայլոյ ապականութիւն այլում՝ գոյացութիւն » ա-
լել ոչ՝ որպէս ասենն՝ 'ի ձիոյ նեխածէ (սել.
Պիծակք եղին, և յիշոյ՝ թեղառնք,
կամ յարջասոյ՝ վաստակասերն մեղու.
Քանզի ազգին նոյնութիւնն ոչ փոխեցաւ,
1345. Այլ նոյն ապականեցելոյն սերմն
Առ գոյութիւնն զոր ունէր՝ վերստին դարձաւ:
Ո՛վ բաղկացուցանէ՝ զոսկրախառն շարամանու-
(Թեամբ՝
Չառ 'ի մէնջ՝ որդեծնութեան սերման փտութիւն.
Քանզի եթէ ոչ փտեսցի սերմն՝ որ առ 'ի մէնջ՝
1350. Որպէս մարմին մեռելոյ 'ի գերեզմանի՝ յորովայնին,
Ոչ մարմնանայ ծննդեամբ մանուկն,
Ի մորթ և 'ի ջիւս գործարանեալ:
Ո՛վ ոք ոչ սարսեցէ յԱրարողին իշխանութենէն,
Որպէս զառաջինն՝ նոյնպէս և գերկրորդն
1355. Յուցեալ զմեզ յապականութենէ կենդանացեալս:
Այլ և ցուցանես զմեզ՝ զգեղեցկատեսիկ պատկերս՝
Լուսաբեր յարութեան մեռելոց,
Չառ 'ի մէնջ՝ վերս կացուցանելով
Ի վկայութիւն ձայնեղագոյն
1360. Քան զփողոյ գեղեցիկն հնչիւն:
Քանզի թէ ոչ թարախեալ փտութիւն մոցէ 'ի ներքոյ,
1540. Արիստոտելի և Էսկերտեալ հռչակաւոր առածոյ, որում ընդէմ
խօսի Պիտիդէս:
1541. Զառասպել միջատացոյ այդոցիկ զոյացման յապականութենէ կեն-
դանեաց՝ բազումք 'ի նախնեաց անտի մատենադրաց յեզյեղեալ
են յալով ուրեք: Յայս աւանդութիւն հիմեալ է և վերջելիսս
զմի 'ի դեղեցիկ գրուազաց անտի իւրոց. զԱրիստոտէսին կամիմ
ասիկ զԷսկրտեան և զգիւտի մեղուացն, 'ի Մլախախի իւրում
(Գիրք Դ. 342-356):
1545. Յոյն. Այլ նոյն բռն (άλλ' αὐτός οὗτος).
1546. Հէրքեր. ἀντεστράφη.
1547-1485. Յազազս մարդկային սերման և վասն ապականութեան և
ապաքինութեան վիրաց՝ յօրինակ յարութեան մեռելոց, և այլ ևս
բանք յապացոյց յարութեան և 'ի լուծումն առարկութեանց ան-
հաւատից: — 1547. Զյունախօս բանագ պարզեա պայտէս. Ո՛վ
ոք զմերոյս ծննդական սերման զապականութիւն ի շարախառ-
նութիւն ոսկերաց պնդացուցանէ:
1548. Հէրքեր. ἐς σίμνησιν.

1340. « Ὑπαρξιν ἄλλου τὴν φθορὰν ἄλλου » λέγειν.
 Οὐδ' ὥς λέγουσιν ἐκ μὲν ἵππου σήψεως
 Σφηκῶν κήσιν, ἐξ ὄνου δὲ κανθάρων,
 Βοδὸς δὲ τὴν μέλισσαν τὴν φιλεργάτιν.
 Ἡ τοῦ γένους γὰρ ταυτότης οὐκ ἡλλάγη.
 1345. Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος τοῦ φθαρέντος ὁ σπόρος
 Πρὸς ἥνπερ εἶχεν οὐσίαν, ἀναστρέφει.
 Τίς τῶν παρ' ἡμῖν τεκνοποιῶν σπερμάτων

- Τὴν σῆψιν εἰς σύμπηξιν ὁστώδη πλέκει;
 Εἰ μὴ σαπῇ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ σπόρος,
 1350. Ὡς σῶμα νεκρὸν ἐνταφίς τῇ κυλίσῃ,
 Οὐ σωματοῦται τῇ κυήσει τὸ βρέφος,
 Εἰς δέρμα καὶ νεύρῳσιν ὀργανούμενον.
 Τίς οὖν τὸ τοῦ Κτίσαντος οὐ φρίττει κράτος,
 Εἰ καὶ τὸ πρῶτον καὶ πάλιν τὸ δεύτερον
 1355. Δείκνυσιν ἡμᾶς ἐκ φθορᾶς ζωομένους;
 Ἀλλ' ἔστιν ἡμᾶς εὐσυνόπτους εἰκόνας,
 Τῇ φωταγωγῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει,
 Καὶ μέχρι δεῖξαι τῶν παρ' ἡμῖν τραυμάτων,
 Στήθαι δὲ τοὺς μώλωπας ἀντὶ μαρτύρων,
 1360. Ἠχητικῆς σάλπιγγος εὐστομωτέρους.
 Ὅταν γὰρ ἰχὼρ σηπτικὸς παρεμπέσῃ,

1351. Ջրահեղանի տղ Կոչի: յւր-ի-ի քան թէ քնդի-ի յեղի է
 'ի նպաստս:
 1355. Յոյն. Ո՛ր ոչ ուրիշ (οὐν)
 1354. Թէ զիս արդեօք իմանայցէ Պիտիդա ուրիշն է երբ-բարի
 մթին թնձ երեւի: — Միշն է Մորելի 'ի թարգմանութեան տեղ
 իրեանց յեղուն ուրիշն օրհնութիւն է երբ-բարի (cum primum
 id exemplum hoc et alterum quoque. *Morellius*), այն է
 օրհնական կամ ընծայութեամբ (cum uno et altero argumento.
Migne) Յորենյն է սերման փոփոխելն է կենդանացելն:
 1356. Իմա ղրոնահանութիւնը, զի առ 'ի յայտնադոյն ցուցանել զհը-
 մարտութիւն յարութեան մեռելոց՝ զհաւատքն նորին 'ի մեղ ինք-
 նին նաւաստանցիք զհեղեղապէս: — Հերբէր. չիմն.
 1361. Ի յոյն չիք ոչ աւելորդ է է 'ի նպաստս. վասն զի իմաստն են.
 Քանզի յորտա՞ թարգման 'ի փոփոխ վերացն ծնանելով զշարուն
 'ի ներքս մացէ յանգամ ինչ ապականեալ, յայնտա՞ (զի այսպէս
 աւանդ) չկարէ (անդամն այն) նաւանել յարութեան ըստ մասնէ:

- Բջիջ փորեալ 'ի հրաբեր ճարակմանէն,
 Ոչ գտանի փտեալ անդամոյն՝
 Որպէս ասելի է՝ մարմնաւոր յարութիւնն,
 1365. Թէ ոչ առաջինն լուծումն կրեսցէ, և կամ դարձեալ
 Մաշունն յապականութիւն առցէ
 Խանգարեալ մարմինն՝ որ 'ի ներքս.
 Եւ այնպէս լինիցի դարձեալ առողջացեալ,
 Հրով ամրապնդեալ կամ սրով հատեալ,
 1370. Եւ նաև մեղրաջրաւ և կամ այլ իմն ցողով,
 Բժշկական արուեստիւ, պէսպէս հպատականօք
 Եւ զանազան սպեղանեօք
 Գտանկելով անդամոյն այնորիկ զյարաբրին:
 Զիսորդ ուրեմն մեղրաջրեւ և հոռի և սոր,
 1375. Եւ նոյնպէս հոյզն, և արմատն և կաթիլ և ցօղ
 Կասեցոյցանեն զհոսոսմնն, և ձգեալ մորթ,
 Զհին մարմինն կցեալ,
 Եւ միս աճեցուցեալ 'ի վերայ հնոյն՝ նոր:

1562. Հէրքէր. πυστρόφου.

1564. Մարնաւոր յարութիւն. Թուի ինձ ընտրեալոյն ևս ընթերցող
 ըստ յունիս՝ Դանաւոր յարութիւն (ἐκ μέρους ἀνάστασιν).

1565. Յոյն. Եթէ ոչ նախ չոսիցի (Թարախն) և լուծումն կրեսցէ: —
 Եւ իմ Գրքիւ չիք 'ի յոյն: — Գուցէ և իմ Գրքիւ բառի
 փոխադրելի իցին 'ի սկիզբն յաշուք առդի, յորում 'ի յոյն բնա-
 գրին գտանի ի պαυσῆλ (կամ բուրովիմբ), զոր Թերեա Թարգ-
 մանչին յօրինակի իւրում ընթերցեալ իցէ ի πάλιν (կամ դարձեալ):

1566. Յոյն. Եւ իսպառ մաշունն յապականութիւնն առցէ. և կամ ըստ
 այլ իմն ընթերցման՝ Խնչրացումն առցի (σύμπτειν). և ընտրե-
 լագոյն չամարիմ գերկրորդն. քանզի միտք բանին այս են, զի
 ոչ կազդուրեացի փառալ անդամն՝ եթէ ոչ նախ լոյծ մասունք 'ի
 դուրս չոսիցին և բուրովիմբ ցամաքեալ Թանձրացի մասն այն
 մարմնոյն՝ որ 'ի ներքս 'ի վերին խանգարեալ իցէ: — Հէրքէր.
 σύμπτειν.

1574. Որպէս տեսանի Թարգմանչին գիւրացուցեալ է զգարտո իւր՝ այ-
 սու և յայտի ինքնաստեղծ առդիւ՝ չամաստեղծ քան թէ Թարգ-
 մանչիւմ զվիցեալն առդս Պիսիդեայ, որ ունին այսպէս (1371). Ի
 ձեռն անբացատրելի բժշկական զօրութեան, (1372) պնդացուցա-
 նուպց, կամ զովացուցչաց և կամ լուծողականաց (զիցոց): —
 Ի գրեալի աստ լիւր՝ յամենայնի զեւս գնայ Պիսիդէս վար-
 դապետութեան Հիպոկրատեայ, որ զգեղն ըստ բնութեան վի-
 րացն սալ հրամայէ, մերթ Դարգալան (ἐκχαθαίρειν), մերթ ց-

- Σύριγγα τίκτων ἐκ νομῆς πυροτρόφου
 Οὐκ ἂν τις εὔροι τοῦ σεσηπότος μέλου·
 Τὴν ὥσπερ εἶπεν ἐκ μέρους ἀνάστασιν,
 1365. Εἰ μὴ ῥυτὴ τὰ πρῶτα, καὶ λύσιν πάθῃ,
 Ἦ παντελῇ σύντηξιν ἐκ φθορᾶς λάβῃ,
 Τῆς ἔνδον αὐτοῦ σαρκὸς ἡφανισμένης·
 Οἷτω γὰρ αὐθις γίνεται σεσωσμένος,
 Πυρὶ στομωθεὶς, ἢ διαιρεθεὶς ξίφει,
 1370. Ἦ καὶ μελικράτῳ τε, καὶ τινὶ δρόσῳ
 Πρὸς τὴν ἰατρεύουσαν ἀβρῆτως κρίσιν,
 Στύφουσαν, ἢ ψύχουσαν, ἢ καθαரசίαν
 Εὐδρῶν ἐκείνου τοῦ μέλου· ἀνάστασιν;
 Πῶς οὖν μελίκρατόν τε καὶ πῦρ, καὶ ξίφος
 1375. Καὶ μὴν ὅπως, καὶ ῥίζα, καὶ χοῦς, καὶ δρόσος,
 Εἴργει τὸ βροῦμα, καὶ τὸ δέρμα συλλέγει,
 Ἦ τὴν παλαιὰν σάρκα προσκαλούμενα,
 Ἦ σῶμα προσπλάσαντα τῷ πάλαι νέον;

հանդիս (Ξηραντικᾶ), մերթ հալանդիս (μαλθακώδεα), մերթ
 դիտանդիս (στυπτικᾶ), պլուզիս հանդիս (Ζηφυλική· Թալ-
 և-դի-ս· Բ.)։ — Միտանդիս (μελίκρατόν) է մերթ լուծեալ գինեաւ,
 որ բազում անգամ 'ի հիւր արհանդիս նախնիք յարեալ առ 'ի
 պահանջութիւն անողջութեան անձանց իւրեանց, որպէս և յօժու
 վիրաց։ — Այլ ի՞նչ յօւլ (տին՝ ծրօսք), այս է՝ հանդիս և քաղցր
 հեղանքութեւ։ զի որպէս առ յոյն սոյնպէս և առ մեզ յօւլ ա-
 նուամբ հոշին ամենայն հոյք քաղցունք՝ որք յուլ ուրիշ գոյա-
 նան համ իջանեն պղտուն պղտուն 'ի վերայ ծառաց համ խոտաց,
 համ 'ի դուրս զեղուն 'ի սոցանէ։ որպիսիք են մերթ, շաքար,
 մանանա, զազպէն, սեփն և նմանիք։

1375. Եւ հալան (καὶ χοῦς). Մորելի և Միլը թարգմանեն և գլխի
 Ուրիշ երկրայի բաւուր խոսք իմանալ նաև զգլխի համ զգլխի
 հոյք (ծ խոսք). բայց զի աստուծո բանք են զհեղուակաց, թուի
 ինձ եթէ փոխանակ հալան (չ խոսք) եղեալ է բառը քերթողաբար
 'ի հիւր անձեւ 'ի մատենագրէն, 'ի չէն (հեղանեմ) բայց արմա-
 տացեալ։
1376. Զգլխի... ինչ... հանդիս, ընթերցիք չգլխի, ինչ, հանդիս-
 նի։ Թոր. Իս զանազան սպեղանեք՝ զգլխի մարմինն հեղալ, և միս
 անհեղուակալ 'ի վերայ նոյն՝ նոր, և ձգեալ մորթ։ Տեղափոխե-
 ցաք զբանոց բոա յոյն բնագրին։
1377. Թոյնն. հալ զգլխի հալան։
1378. Թոյնն. Իմ հալան։ Քանզի երկուս հղանալս բժշկութեան

- Իսկ որ ստեղծ զմարմինն՝ ո՛չ յարմարեացէ
 1380. Զմաշեալ մարմինն, թէ և փտեսցի 'ի Թաղմանն.
 Եւ ձգեսցէ մորթ 'ի վերայ Հին էութեան,
 Եւ կամ ապականեալ մարմնոյն՝
 Պատմունճան նուրբ անապականութեան:
 Որո՞յ յուսոյ Հանգիպեսցուք
 1385. Եթէ զողջացուցիչ բժշկսն հողեղէն մարմնոյս՝
 Քաջ կոշեմք 'ի բժշկիւ զմարմինսն,
 Որպէս իւրոց թուր, թէ և վատթար ինչ թուեսցի,
 Եւ ոչինչ տացուք Գաղինոսին՝ ամենայն
 Անճանց բժշկի, առ 'ի մարդասէր վախճան
 1390. Մեռուցելոյ զմարմին մեղաց՝
 Դեղով նշնջման. (րեալ՝
 Որպէս զի զհոսանուտ ապականութիւնն 'ի բաց քե-
 Առանց հոսման յարուցէ գրնութիւնս մեր:
 Կամ՝ զիմօրդ Մուկեցելոյ մոլի բան
 1395. Կասաղեալ ընդդէմ մեր՝ խօսել խառնակո,
 Իրր զի «Նոյնպէս յառնել դարձեալ
 Մարմնոյս այսորիկ և դարձեալ ապականիլ,

ցուցանել կամի Պիսիլէս, ըստ վարդապետութեան նոց, որք ըն-
 ծայէին զհոգոյ զերկուս զանազան զօրութիւնս զարմանելոյ, այն
 է՝ զյշդալանն և զաւղալան, առաջնօրէն՝ նոյն ինքնին մարմինն,
 զկնի ապաքինելոյ յախտացմանէն՝ միանայր ընդ ողջ անդամսն.
 Իսկ երկրորդին՝ 'ի փտել և 'ի թափել Հին մարմնոյն 'ի բաց,
 նոր մարմին վերածնանէր 'ի ձեռն զարմանաց՝ աճելով 'ի վերայ
 առողջ անդամոցն:

1582. Յոյն. Եւ կամ ապականեալ և փտեալ մարմնոյն:
 1583. Իմա ըստ յունին՝ զարմանալ նաւթ յփոցի (ἐμὲναιον):
 1584. Յոյն. «բաւ» բառի յոսոյ (ἐνελπιστας).
 1585. Զեք 'ի յունի զաղլաշաշի, այլ զարդաբար զթիլլան (τοὺς ἱατρούς).
 1586. Յոյն. Թոյլ տամք տանել և բերել զմարմինս (մեր). այսինքն
 է՝ Թողումք 'ի ձեռս բժշկաց առնել զինչ և հաճոյ Թուեսցի նոցա
 ընդ մարմինս մեր:
 1587. Այս է. Որպիւր ինչ զառչաճ երեւեսցի (նոցա), թէպէտ և ոչ
 բարեոք ինչ դատեսցեն:
 1588. Գալիսաթ, ափեսն հոգաց թիլլի, այս է՝ Աստուծոյ:
 1589. Պարզեալ զյունախօսութիւնդ. Որ առ 'ի ցոյց մարդասիրութեան
 իւրոյ՝ մեռուցանէ զմարմին մեղաց և մատուցանէ զգեղ ննջման:
 Իստ այնմ՝ զոր Առաքեալն ասէ. Հին մարդն մեր խաչակից եղի:
 նորա (Քրիստոսին), զի խափանեսցի մարմին մեղացն (Հռ. Զ, 6):

- 'Ο δὲ πλάσας τὸ σῶμα μὴ συναρμόσει:
 1380. 'Ρυὲν τὸ σῶμα, κἄν σαπῇ κεχωσμέ ον,
 'Ἦ τὴν παλαιὰν δερματώσας οὐσίαν,
 'Ἦ τῷ φθαρέντι καὶ σαπέντι σαρκίῳ,
 Χιτῶνα λεπτὸν ἐμβαλὼν ἀφθαρσίας;
 Ποίας δὲ καὶ τύχωμεν εὐελπιστίας,
 1385. Εἰ τοὺς ἱατροὺς τοῦ γεώδους σαρκίου
 'Αγείν ἐῶμεν καὶ φέρειν τὰ σώματα,
 'Ως ἂν δοκῶσι, κἂν δοκῶσι χειρόνως,
 Μηδὲν δὲ δῶμεν τῷ Γαληνῷ τῶν δλίων
 Φυχῶν ἱατρῷ, πρὸς φιλόανθρωπον τέλος
 1390. Τὸ σῶμα νεκρώσαντι: τῆς ἀμαρτίας,
 'Ἐπνωτικὸν δὲ φάρμακον δεδωκότι,
 'Ὅπως τὸ βευστὸν τῆς φθορᾶς ἀποξέσας
 'Ἀβρευστον ἡμῶν ἐξεγείρη τὴν φύσιν;
 'Ἦ πῶς ὁ τοῦ Μάνεντος ἐμμανῆς λόγος
 1395. Αὐτὰ καθ' ἡμῶν, κα' λαλεῖ πεφυρμένα;
 'Ως εἶγε «Ταῦτὸν ἐξεγείρεται πάλιν,
 Τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ φθαρήσεται πάλιν,
 1392. Գուցե ընթերցի՞ր՝ համահայն յունիկ՝ աղ-լ-ն-ն-ն (τῆς φθο-
 ρᾶς):
 1394. Մ-լ-յ-լ-յ չ-լի բ-ն. զանունն Մանես կամ Մանեսի՝ չերեւորդ-
 ապահով Մանեքեցոց ազանդոյն՝ յեղու Թարգմանիչն Մ-լ-յ-լ-յ,
 (որ յ-ր. կարգ քորք Դ-ւ), երբ ածական ինչ սովորական, առանց
 ուշ ունելոյ զի անուամբ բառախաղս յօրինէ Պիտիդէս 'ի յոյն
 լեզուի, երբ թէ Մ-նի անունի ծագիցի 'ի մանիւն (մոլի, հա-
 ապի) բառէ: Ի յոյն գրի անունի Մանչ, կամ Մանոս, և 'ի
 սեռականն նորովի ըստ օրինի Մանոս և կամ Մանոս, առկայն
 Պիտիդէս նորովի զայն աստանօր երբև զգերգայ՝ առ 'ի կազմի
 զբառախաղն՝ 'ի մ-ն-ն (մոլի) բայէ: — Հերեւորդապետս այս
 ծնեալ է 'ի Պարսկաստանի յամին 240, և հեցեալ ցառ 274.
 քաջածանօթ են բարբառնիմունք նորա զերկուց աստուածոթեանց՝
 երբ սկզբանց բարույ և չարի, այնովքն հանդերձ: Ման-ն անուն
 'ի պարսից բարբառ (ըստ Միշի) լսի երբ քրմ-բ-ն (dialec-
 tics), և զի Յոյնք յերեւանց լեզու երբ զ-լ-յ-լ-յ ծագր անունին
 զնա, զանս այսորիկ աշակերտք Մանես՝ փոխեցին զանունի 'ի
 Մանեքեսս, յորմէ և կոչեցան Մանեքեքեր:
 1395. Յոյն. Իւ խօսի այլ ընդ այլոյ:
 1397. Յօր. աղ-լ-ն-ն-ն:

- Մաղձ ունելով և մաղաս և լուծումն մարտի » :
 Այս զի տեսանէ զիւր վիրացն
 14400. Խտութիւն՝ այտումն և մաղաս,
 Առ 'ի մարտ զրգուեալ հակառակ զինու՝
 Մաղձիւ սեւով և մաղձիւ խարտիչով, (թեամբ,
 Մանուածով և մաղասով ընդ արեան բաղկացու-
 Եւ սաՀեցելոց և ամբոխեցելոց ամենեցունց,
 14405. Մարտ տեսանելով, և ոչ տեսանելով լուծումն :
 Եւ ոչ մերոց վիրացն հաւանել կամեցեալ,
 Որպէս զի փտեցելոցն ապականութեամբ զործարա-
 Անփուտ յարուցանել մարմին և մորթ, (նայց՝
 Եւ զաճումն լի պատառմանցն
 14410. Առ 'ի նոցանէ կարծեցելոցն մարտից :
 Զխաբդ պահեսցի բնաւորապէս ասացեալն՝

1598. Իմա՛. Զի եթէ յարիցէ զարձեալ մարմինս այս (մեր), զարձեալ
 չարկ 'ի վերայ կայցէ նմին ապականել, մաղձ ունելով և մաղաս
 և լուծումն մարտի : Իսկ թէ զինչ իցէ լաճումն խաբդ՝ բացայայտե-
 շեառապա տողիւքն : — Մանէս նախ զնոգեփոխութեան մուտու-
 թիւն դաւանէր. բայց կամելով զհաւատս իւր համաձայն իմ ցու-
 ցանել վարդապետութեան Սուրբ Գրոց, (յորս յարութիւն մար-
 անոց բացայայտ քարոզի) մեղմեաց զխոսոր կարծիսն, և ուսոյց՝
 զի չոգիք մարդկան թէպէտ և յաննն, այլ ոչ նոյնպէս և մար-
 մինք. առ այս իբր 'ի ցուցումն առեալ զառաքելական զայն եթէ
 « Մարմին և արիւն զարքայութիւնն Աստուծոյ ժառանգել ոչ կա-
 րեն, և ոչ ապականութիւն զանապականութիւն ժառանգէ » (Ա.
 Կորնթ. Ժ. 30). ոչինչ միտ եղեալ այնմ զոր սուղ ինչ զգնի
 յարէ, եթէ « Պարտ է ապականութեանս այսմիկ զգնեալ զանա-
 պականութիւն, և մանկանացուիս այսմիկ զգնեալ զանմահու-
 թիւն (Անգ. 53) : — Զմուտը ուսումն զայս Մանեայ ներքէ Պիտի-
 գէս քաջիկ 'ի տողսն 1599-1640 :

1599. Այս զի Գրեանի. գուցէ ընթեռնելի ոչ զի. յայնն՝ Բեդիտ և Գի-
 անի (καίπερ Թεωρῶ).

14400. Յոյն. Զփառցուցիչն կեղանկ, զհամբռն իւրեմ : — Կարի տա-
 րածայն է 'ի յունէն չայ թարգմանութիւնն. մի՛ գուցէ ընթեր-
 ցեալ իցէ զտող պայպէս՝ τήν πυκνότητην, ὅγκωμα καὶ χόλος
 (զխտութիւն, զայտումն և զմաղձ (խաբդ?) : — Այլ հաւանա-
 կան ևս թուի ինձ զբանն խոսութեան ընթեռնուլ Գրեանի. Թէ-
 պէտ և ոչ այսու բանի իսպառ շփութիւնն ընդ յայն և ընդ
 չապարի բանսն :

Χολήν ἔχον, καὶ φλέγμα, καὶ λύσιν μάχης.»

Καίπερ θεωρῶν τῶν ἑαυτοῦ τραυμάτων

1400. Τὴν σηπτικὴν σύριγγα, τοὺς χυμοὺς δλους,
 Ὡς πρὸς μάχην θήγουσαν ἀνθωπλασιμένην,
 Χολῆς μελαίνης, καὶ χολῆς ξανθοπλόκου,
 Καὶ φλέγματος πρὸς αἷμα συμπελεγμένου,
 Καὶ συρρυσμένων, καὶ πεφυρμένων δλων,

1405. Μάχην θεωρῶν, μὴ θεωρῶν τὴν λύσιν.
 Καὶ μηδὲ τοῖς μύλωψι πεισθῆναι θέλων,
 Ὡς καὶ σαπέντων ἐκ φθορᾶς τῶν ὀργάνων,
 Ἀσηπτον αὐτοῖς ἀντεγείρεται δέρας,
 Καὶ συμβιθασμὸς γίνεται τῶν σχισμάτων

1410. Ἐκ τῆς παρ' αὐτοῖς ὥς νομίζεται μάχης;
 Ἦ πῶς φυλαχθῇ τὸ λογικῶς εἰρημένον,

1403. Զիք 'ի յայն՝ Բանաւոյն է, այլ պարզաբար՝ Եւ Բանայ ընդ
 արեւն բազմաշիւն:

1405. Մթին են և բնադրին բանք՝ ոչինչ ընդհանա 'ի նայ թարգմանու-
 թենէն: Թուի ինձ զի առիկ համարի եթէ Մանէս տեսանէ արդա-
 բու 'ի վերս իւր ազգ իմ մարտի վառեալ՝ որով զանազան իւրթ
 մարտիւն, (որպիսիք են մազք, մաղաս, արիւն, և այլն) նախ-
 առի միմեանց ելեալ՝ կորուսանեն զյառկութիւնս իւրաքանչիւր,
 և բազադրին 'ի նիւթ իմ խոսնակ (շարաւ), այլ զմարտին այ-
 նորին ոչ համի տեսանել զվախանան, որով վերանորոգին մա-
 սուեքն ապաքինութեամբ, ուստի և 'ի վերին երեսս մարա կար-
 ծեցեալն այն աճորթութիւն՝ խաղաղութեան և նաշտութեան դասելի
 պատեալ:

1406. Զիք 'ի յայն՝ Դրոշ:

1408. Յայն. Անգուստ նոցին փոխանակեցէ մորթ:

1409. Եւ զճանձն ի պարտաւանք. յայն՝ Եւ միացուեալ համ մերձեցուեալ
 յառաջ զայ բաժանմանցն: Գուցէ զի պարա է ընթեռնել լինի-
 թակ զճանձն (եթէ չիցէ ընթեռնելի Գոնաւն) փոխելի է յճանձն,
 որով՝ Եւ ճանձն լինի պարտաւանք. որոյ իմաստք ընդ յետագայ
 առդի այս են՝ զի յայնմանէ (համ ըստ Հերթերի՝ յճանձն) զորս
 մարա տեսանէ (Մանէս), ահողութիւն զհետ զայ (իմա՝ միա-
 ցուեալ համ խաղաղութիւն լինի) փոխանակ չերձուածոյն համ
 պատահամանն:

1410. Հերթեր. ըստ Գոնաւն իմ, և այլն:

1411. Բանաւոյն. յայն՝ Բանաւոյն, քուցէ այսպէս ընթեռնելի
 և 'ի նայումս:

- « Զծանրաշնչութիւն յունգացն կամ 'ի փողից 'ի
(շարժմանէ մաղասոյ՝ ամենեցունց միապէս գոլ » .
Եւ թէ ձև ծանր շնչոյ յունգացն մարտ լինի .
կամ զխարդ հոսանուտն՝ լինի թանձրացեալ ,
1415. Եթէ ոչ մերձաւորութիւն կարեւոր մարտին
Զեռուցանէ զմաղասն մաղձոյն ջերմութիւն ,
Եւ կամ բարեխառնեացի ջերմութեամբ ցրտութիւնն ,
Եւ կամ չորութիւնն խոնավուտ յափշտակեացէ մարտ .
Ապա ուրեմն մարտն ոչ է տիրապէս մարտ ,
1420. Յաւէտ զի պարունակէ պնդելով յօգաւորութիւն ,
Եւ ոչ անջատական բնաւորել պատշաճեցելոցն ,
Մինչև լուծէ զկապսն՝
Պնդողին անպատճառաբար իշխանութիւն :
Փանդի որպէս զի ոք մինչ կամեացի շինել տուն ,
1425. Եւ ոռն հարկանել՝ գնդաձև ձեղումն պնդիչ ,
Ինքն միայն գիտէ զպինդսն , և լուծանէ միայն .
Նոյնպէս և որ զմարմնաւոր էութիւնն շինեաց ,
Թորժամ դէպ լինիցի տանն գալ 'ի լուծումն ,
Ոչ մաղաս շարժէ և կամ մաղձ առ 'ի լուծումն ,
1430. Որպէս կարօտ գոլով նիւթականի սատարութեան .
Այլ 'ի բաց հանելով զոռնն զհոգեկան՝

1412. Յայն . Միաշնչութիւն և համահոսումն ամենայն իրաց՝ մի էեթ : —
Գաղիենոսի է առածդ զմուտրիմաստ : Զկարեմ 'ի վերայ հաս-
նել թէ ընդէր հայ թարգմանն զբառն σὺμπνοια թանր-շնչութիւն
յունից թարգմանէ յայսմ տողի , որպէս և 'ի յաջորդին (31-)
թանր շնչոյ յունից . և ոչ՝ թէ վասն էր և զբառն σὺρροια թարգ-
մանել կարիցէ 'ի խնայ 'ի շարժմանի մաղասոյ , և ոչ իսկ՝ թէ զԲն
արեւոք իմանայցէ հայերէն բառիւքդ այդոքիւք : Միւր յեզու 'ի
լատին զերեսին տողսդ այսպէս . Quinam autem logicum il-
lud effatum staret : « Omnia in unum confluunt atque
conspirant », si ex ipsa rerum conspiratione oriretur pu-
gnae dissidium ? (Եւ որպէս հաստատէր առածն այն բանաւոր .
« Ամենայն իրք 'ի մի ինչ համահոսին և համաշնչեն » , եթէ 'ի
նայն իսկ 'ի համաշնչմանէ անտի իրացն՝ ծագել ունէր պատակ-
աւում մարտի) :
1413. Միւր-միւրութիւն , այն է՝ ներկայութիւն , ներկայ դասնիւն (πα-
ροΐσθης) , կամի առել՝ եթէ ոչ կարեւորութիւն մարտին 'ի վերայ
կայր :
1417. Հերթեր . συγχερασθῆ.

« Σύμπνοια καὶ σύβροια τῶν ὄλων μία, »

Εἴπερ τὸ σύμπνουν σχίσμα γίνεται μάχης;

Ἦ πῶς τὸ ρευστὸν εὐρεθῇ πεπηγμένον,

1415. Εἰ μὴ παρούσης τῆς ἀναγκαίας μάχης
Θάλψει τὸ φλέγμα τῆς χολῆς ἢ θερμότης,

Ἦ συγκεκρασθῇ θερμότητι ψυχρότης,

Ἦ ξηρότης εὐκχιμον ἀρπάσει μάχην;

Οὐ κυρίως οὖν ἐστὶν ἡ μάχη μάχη,

1420. Συνεκτικῇ δὲ μᾶλλον ἢ τούναντίον

Χωριστικῇ πέφυκε τῶν ἡρμοσμένων·

Σφίγγουσιν τὴν σύμπηξιν, ἄχρι τὴν δέσιν

Λύσει τὸ τοῦ σφίξαντος ἄβρῆτον κράτος.

Ὡς γάρ τις οἶκον δημιουργῆσαι θέλων

1425. Καὶ σφῆνα πῆξας σφαιροσυνθέτου στέγης,

Οἶδεν μόνον τὸ σφίγμα, καὶ λύει μόνος·

Οὕτως ὁ τὴν ἔνσαρκον οὐσίαν κτίσας,

Ὅταν δέοι τὸν οἶκον ἐλθεῖν εἰς λύσιν,

Οὐ φλέγμα κινεῖ, καὶ χολὴν πρὸς τὴν λύσιν,

1430. Ὡς ἐνδεὴς ὢν ὀλικοῦ παρεργάτου·

Ἄλλ' ἐκβαλὼν τὸν σφῆνα τὸν ψυχοκράτην,

1418. Իմո՛ւ Եւ կամ շարութիւնն 'ի մարա Խառնեցի ընդ Խոնաւու
Թեան:

1420. Չիբ 'ի յոյն զԵրեւն յարարեալսն. այլ պարզաբար՝ Եւ սեր-
տեալ պարսեակէ մանաւանդ քան թէ բաժանուած յառաջ անէ
պատշաճեցելոցն (Իբաց): — Ընտրեալոյն համարիմ բառ հայե-
րէն Թարգմանութեանն՝ ընթեռնուլ զյուշարէնն մի տօնանտիօն
(և մի ընդհանաւին տնջատութիւն բնաւորի 'ի պատշաճեալն):

1422. Յոյնն. Շաղկապէ զմեռշուրթիւնն, մինչև զհասն (լուծցէ), և
այլն:

1423. Յոյնն. Անհառելի, տեղատուս Իշխանութիւնն: — Հերթեր. Լոյսը.

1425. Ունէ կոչէ Թարգմանիչն զյուշահանն օփոյն, որ է վէճ՝ զոր 'ի
միջին վայրի կամարաց կամ գմբէթից հաստատեն, որ տօնացու-
ցեալ զնոյն զբոլոր կամարն կամ գմբէթարն. 'ի մեզ ասի ևս
պարս կամ պարսոյ Կար: — Բառն զԵրեւն չիբ 'ի յոյն բնապրին:

1426. Չլքեալ, այն է՝ զպնդացութիւն կէտն. զոր 'ի վեր տնդր և 'ի
ստորեւ որն տնաւանէ:

1428. Հերթեր. Ծտան ծէջ.

1431. Չուան զհօգիւն, յոյն ասէ տօն փսխոքատն, որ է դռանն՝ զգո-
րացութիւն հոգւոյն կամ կենաց:

- Որպէս ինքն գիտէ՝ որ պնդեացն, նոյնպէս և լու-
(ծանէ միայն,
իսկ յորժամ զյօդաւորութիւնն կամի պատշաճել,
(Քանզի անդրէն դարձեալ շինել ախորժէ զտունն՝
1435. Զկործանումն կրեալ յանյայտ հողմոց),
Թէպէտ և արկանէ դարձեալ մաղձ և մաղաս,
Որպէս զկիր խառնեալ ընդ խեցւոյ մանրունս,
(Քանզի թանձրացուցիչ են և մասունք շինածի),
Պնդէ զօռնն՝ իբր զի ոչ ևս լուծցի,
1440. Եւ անապական յարուցանէ զբնութիւնս մերս
Սակայն զայս ասացաք առ Մոլեգնոտացն մոլեգ-
Ռայց մեք գիտեմք եթէ 'ի դէպ է (նութիւն.
Փոխանակ այսմ մահկանացուիս՝ առնուլ այլ յարկ,
Որ սերմանի ապականութեամբ թաղեալ,
1445. Եւ յառնէ ընդդիմադարձ ապականութեան,
Անապական՝ որպէս թուեցաւ գործողին ամենայնի.
Այսպէս Ստեղծիչն թէպէտ թանձրացուցանել կամի
Զմարմինս զայս, և թէպէտ նորեւ առաւելագոյն,
Սակայն անապական զփտեցելոցն բնութիւն,
1450. Որպէս զվէր մեռեալ՝ ողջացուցանէ և ձգէ մորթ.
Քանզի բաւական է նորա բանն առ 'ի մարմնացու-
(ցանել,
Զերկիր խուզելով և զալիս ծովու տեսանելով,
Ժողովիլ զոսկերս ննջեցելոցն:
Եւ թէպէտ ձուկնն կերիցէ միս 'ի մարմնոյ
1455. Մարդոյ, և զձկունսն որսորդն,
Եւ զնա արջ, և զգազանն շունք,
Անգեղք զշունսն, և զանգեղս գերեզմանք,
1432. Յոյն. Որպէս ինքն գիտէ, որպէս ինքն պնդեաց, նոյնպէս և լու-
ծանէ միայն:
1436. Յոյն. Առնու զմաղէ և զմաղաս և զշունչ: Այլ օրինակ յունա-
կան (առ Միկի) ունի. Εἰ καὶ χολῆν, καὶ πνεῦμα καὶ πάλιν
ὄζιοι (Թէ արկանէ դարձեալ է՝ մաղէ և շունչ):
1437. Եօր. մանրանս:
1438. Յոյն. Քանզի իւրթ ևս մասն են շինուածոյն:
1441. Եօր. մանրանոցն: Նոյն բառախաղ է և հեգնութիւն՝ զոր 'ի վեր
աւելի (առ 1394) տեսաք. իմա՝ ընդգէժ մոլեգնելոյն Մանեսի:
1442. Յոյն. եթէ որպէս 'ի դէպ է փոխախուռն (ὅς ἐναλλαγὴν ὕδον).

Ὡς οἶδεν, ὥς ἐσφιγξε, καὶ λύει μόνος.

- Ὅταν δὲ τὴν σύμπηξιν ἀρμόσαι θέλῃ,
 (Κτίσαι γὰρ αὖθις βούλεται τὴν οἰκίαν,
 1435. Πτῶσιν παθοῦσαν ἐξ ἀδήλων πνευμάτων)
 Εἰ καὶ χολὴν καὶ φλέγμα, καὶ πνεῦμα λάβοι,
 Ἄσθεστον ὥσπερ συμβιδάζων ὀστράκῳ.
 (Χυλοὶ γάρ εἰσι καὶ μέρη τοῦ κτίσματος).
 Τὸν σφῆνα πῆξας, ὥστε λύσαι μηκέτι,
 1440. Ἄφθαρτον ἡμῶν ἐξεγείρει τὴν φύσιν.
 Πλὴν ταῦτα πρὸς Μάνεντα τὸν μεμνηνότα.
 Ἡμεῖς γὰρ ἴσμεν, ὥς ἐναλλαγὴν δέον
 Τὸ θνητὸν ἡμῶν τοῦτο προσλαβεῖν δέρας,
 Ὅ σπείρεται μὲν ἐν φθορᾷ τεθαμμένον,
 1445. Ἀνίσταται δὲ τῆς φθορᾶς ἀντιστρόφως,
 Ἄφθαρτον, ὥς ἔδοξε τῷ παντεργάτῃ.
 Οὕτως ὁ πλάστης κἄν τε χυλῶσαι θέλῃ
 Τὸ σῶμα τοῦτο, κἄν τε λεπτύναι πλέον,
 Ὅμως ἄσηπτον τῶν σαπέντων τὴν φύσιν,
 1450. Ὡς τραῦμα νεκρὸν, δερματοῖ καὶ συλλέγει.
 Ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ πρὸς τὸ σαρκῶσαι λόγος,

- Τὴν γῆν ἐρευνῶν, καὶ τὰ κύματα βλέπων,
 Καὶ συλλέγων τὰ κῶλα τῶν κοιμωμένων.
 Καὶ κἄν τις ὁμόσαρκον ἀνθρώπου κρέας
 1455. Ἰχθὺς σπαράξῃ, καὶ τὸν ἰχθὺν ἀγρότης,
 Καὶ τοῦτον ἄρκτος, καὶ τὸ θηρίον κύνας,
 Γυῖες δὲ τούτους, τοὺς δὲ γυῖας οἱ τάφοι,

1443. Յոյն. Մտնիւանալիս մերում պսակի առնուլ դարձելու մտքով. —
 Գուցէ փոխանակ ձեռք (մտք) բռնի՝ չափ ընթերցողը յօրինակի
 բերում օտեցած (յարգել):
 1445. Նշանակու է յարուցիւն մեղեդի. սերմանի ապականութեամբ՝ և
 յառնէ առանց ապականութեան (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 42):
 1450. Ի յոյն չիք պիտոյանի. այլ՝ արդեւ լիք Բ-Բ-Լ զ-Բ-Լ
 և Բ-Լ-Լ-Լ:
 1452. Ի յոյն չիք Զ-Լ-Լ:
 1453. Զ-Լ-Լ-Լ Ն-Լ-Լ-Լ-Լ. յոյն չիք Լ-Լ-Լ-Լ Բ-Լ-Լ-Լ:
 1454. Յոյն. Բ. հ-ւ-ւ (ὁμόσαρκον).
 1457. Յոյն. Անգեղք զսոսա (τούτους):

- Եւ պարզարար՝ ընդ ամենայն բնութիւն ընթացի,
 Յայլացեալ շրջելով բնութիւնս,
 1460. Սակայն 'ի ներքս բնաւորեցաւ սահմանացն,
 Զեռամբ Նինողին կնքեալ,
 Ո՛չ ապաքէն թէ ոք նուաստ ձեռամբ
 Զհինգաղի մատունս ձգեալ՝
 Առցէ Գարւոյ և կորեկան և ցորենոյ,
 1465. Եւ այլոց զանազան սերմանեաց բազմութիւն,
 Գիտէ որոշել և զատել նոյնժամայն,
 Եւ գուգել զիւրաքանչիւր բնութիւնս,
 Եւ դիւրաւ դնել ազգ առ ազգ.
 Եւ զհաճող ոչ իմասցի սիրս քարեղէն
 1470. Ի ձեռն Արարողին գոլով զարարածս,
 Ի յընթանալ մերոյ յարութեանն.
 Եւ 'ի մի ժողովել, որպէս այլք զտոչս,
 Ի բերել ամենայն ուստեք զբեռինս նշխարացն,
 Զլնչեալս և զշիղս, զմարմին և զերակս,
 1475. Եւ զամենայն միաշորտորիանս գաղտնի յօդաշորտորեան:
 Եւ զմնացուածս իւրաքանչիւր ուրուք.
 (Քանզի մինչև մազիւ միով չափ՝ զրեալ են).
 Զոր ընդ գրով բնութիւնն բերել զամենայն
 Եւ յանդիման կացուցանել իւրում տեառնն.
 1480. Որպէս զի առցէ 'ի վերակացուաց հրեշտակացն՝
 1488. Հէրքէր. ἀνθυποδράμῃ.
 1489. Յոյնն. Ի հաստն, փոխանակ բնութիւն բառի:
 1462. Նսւսս կոչէ զձեռն մարդոյ՝ 'ի համեմատութիւն ձգեալ ընդ
 ձեռին Ստեղծողի (տող 1470):
 1464. Յոյնն յաւելու նաև հնէ (δύραξ): Յունական բառը ցուցանէ
 զհասս՝ որք միջին իմն կազմին տեսակ ընդ դարի և ընդ ցորենի,
 և առնկն է ազգ ինչ հոնի, զի հնէ յառկապէս Հէս կամ Հեմ լսի
 'ի յոյն բարբառս:
 1465. Զյունականն πεφουμένον (խառն 'ի խուռն) զնաւն, այս է՝
 ալէի ալէի յեղլով 'ի հայտմս, թուի ինձ թէ ոչ հշդիւ բացատրին
 միտք մատենագրին:
 1466. Նսւսս հոմ. յոյնն ունի +ւլ եղն-իւս (εὐθέτως). որպէս հաւա-
 նական երեսի թարգմանիչն ընթեռնոյր εὐθέως (նոյնժամայն) յօ-
 բեռնակի իւրում:
 1467. Նսւս թիւ և զուգել, և այլն, յաւելու յոյնն:

- Και πᾶσαν ἀπλῶς ἀνθυποδράμοι φύσιν,
Εἰς ἀλλοφύλους ἀντικλῶμενος ῥύσει·
1460. Ὅμως ἔσω πέφυκε τῶν ὀρισμάτων
Τῇ χειρὶ τοῦ Κτίσαντος ἐσφραγισμένος.
Οὐκοῦν ἐάν τις χειρὸς εὐτελεστάτης
Τοὺς πενταχόρδους ἐξαπλώσας δακτύλους
Κριθᾶς, ὀλύρας, κέγχρον, ἢ σίτον λάβοι,
1465. Ἦ πληθὸς ἀπλῶς ὀσπρίων πεφυρμένων,
Οἷδεν διαιρεῖν καὶ μερῖζειν εὐθέτως
Ἐκεῖνο τοῦτο, καὶ συνάπτει τὰς φύσεις,
Καὶ ῥᾶστα συντίθῃσι πρὸς γένος γένος.
Πῶς καὶ λιθώδης οὐ συνήσει καρδία
1470. Ἐν χειρὶ τοῦ Κτίσαντος οὖσαν τὴν χτίσι·
Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνδραμεῖν ἀναστάσει,
Καὶ συγκομῖ εἰν, ὥσπερ ἄλλος τοὺς φόρους,
Ἐκεῖθεν ἐνθεν τὰς φορὰς τῶν λειψάνων
Ἀρτηρίας, καὶ νεῦρα, σάρκας, καὶ φλέδας,
1475. Καὶ παντὸς ἄρθρου συλλογὴν κεκρυμμένου,
Συνεισάγειν δὲ τὰς ἐκάστου λοιπάδας·
(Εἰσὶ γὰρ ἄχρι καὶ τριχὸς γεγραμμέναι).
Φέρειν τε πᾶσαν τὴν ἐναπόγραφον φύσιν
Τῇ πρὸς τὸν αὐτῆς δεσπότην περιστάσει·
1480. Ὅπως ὑφέξει τοῖς ἐπείκειται ἀγγέλοις
1469. Եւ չափից զիրան քարեղէն 'ի մարմնոց նոցա, և ապց նոցա սիրտ մարմնեղէն (Եղեկ. ԺԱ. 49):
- 1471-1477. Իմա՛, առ մերս յարութիւն զուգընթանան (արարածքն): — Եւ տեսի և ահա շիւք և մարմինք պատէին, և ձգէր 'ի վերայ նոցա մարթ... և եմուտ 'ի նոսա շունչն, և եղևն կենդանի... Ահաւաղիկ ես բացից զգեղեղմանս ձեր, և չափից զձեզ 'ի գերեղեղմանս ձերոց... և ապց զոգի իմ 'ի ձեզ, և լինիջիք կենդանիք (Եղեկ. ԼԷ. 8, 10, 13):
1475. Բառաբանող իմն յորինէ մասենադերն փորոց (առքը, նարկ) և փորձ (բռն) ձայնիւք 'ի յայն, զի փորձ թէ բիւն և թէ րոտոնշանակէ: Նշո՛ւք (շեփսօն) բառիւք իմանայ զմեռեալ մարմինս մարդկան:
1477. Այլ ձեր և ամենայն իսկ չէր զլիւս թուեալ է (Ղուկ. ԺԲ. 7):
1480. Յայն. Որպէս զի ապցէ առ չրեշտակսն ստիպողս: — Այնպէս եղիցի 'ի կառարածի աշխարհիս. ելցին չրեշտակք՝ և մեկնեցան զաբս 'ի միշոյ արդարոց (Մատթ. ԺԳ. 49):

- Ձհամար պարտուցն և զվաչից,
 Եւ զպտուղս՝ հողեղէն սրտից,
 Սերմանիս պտղոց և սերմանիս անպտղութեան,
 Կշռով զպահասութիւնն և միտով զբարւոյն կշիռն,
 1485. Եւ պարզաբար՝ զամենայն հողեկան պաշտօն:

- Այսպէս զինքն սովորական ներգործութեամբ
 Առնէ գիտելի, թէպէտ և է թաքուցեալ.
 Զի որչափ քան զմեզ գերազանցագոյն է՝
 Գերազանցեալ գորութեանն ծայրութիւն,
 1490. Այսչափ և քան զնոսա՝ միջինքն, և քան զմիջինսն՝
 Այլ երրորդ կարգ պետութիւնն,
 Որ յաւէտ բնաւորեցաւ ամենաչեայ
 Եւ թեւաւոր, մերձաւորութեամբ
 Առ աստուածային հուպ և դրացի հեռաւորութիւն.

1495. Քանզի որք մերձենանն առաւել՝
 Եւ սքանչելոյեղ բանիւ առնեն զմեկուսութիւնն,
 Եւ՝ զառնթերութիւնն ունին՝ որպէս անջատումն:
 Որպէս զի ոք 'ի մէնջ՝ առ խարոյկ ինչ հայեցեալ՝
 Ի զատէ կացեալ՝ քարշի 'ի տեսութիւնն,

1481. Պարս էր քիչ արկանել զարծաթ իմ 'ի սեղանաւորս, և եկեալ
 Կս տոկոսեօք պահանջէր զիւն (Մաթ. ԻԵ. 27): — Ընդէր ոչ
 Կտուր զարծաթն իմ 'ի սեղանաւորս, և եկեալ Կս տոկոսեօք
 պահանջէր (Ղուկ. ԺԹ. 23):

1482. Յօր. հոգիւնի սրտից. ուղղեցաւ ըստ յունին, որ 'ի նմանութիւն
 Կծէ զարդիւնս 'ի բերոյ հողոյ ընդ արդեանց մարդկային սրտից:

1483. Յոյն. Զպատու սերման և զսերման զանպաղովութիւն, կամ զննոց
 զանպաղովութիւն. զի σπέρμα թէ՛ զեւրոս և թէ զհունոս նշանակէ:

1484. Մէտ կշռոց է արդարութիւն 'ի Տեսանէ, և զորօք նորա կշիւք
 արդարք (Առաք. Սող. ԺԶ. 11):

1485. Հէրքեր. λειτουργία.

1486. Ըստ հայտմա հարկ թուի ինձ ուղղել զյունահառն δαυτόν 'ի
 σεαυτόν. — Զայս և զյաջորդ սողի զայլ իմ թարգմանութիւն
 Կդեալ զառնեմ յորինակին զկնի 1654 սողի (ա՛նս ա՛նս 'ի ծա-
 նութեան), ըստ այսմ եղանակի. «Այսպէս զքեզ ինքն ներ-
 գործութեամբդ Կգիր զգիտելի առ 'ի մէնջ, թէ և թաքուցեալ
 զու՛ն: — 1486-1511. Խօսի զերկնային զասուց հողեղինաց և
 զմերձաւորութենէ նոցին առ Աստուած, զորոց բանք Կդեն նաւ
 'ի առդսն 167-183:

1487. Յոյն. Առնի Կղ Կիտիլ:

1488. Յոյն. Զի որչափ քան զմեզ զհազարն մասնն՝ գերազանցէ աս.

- Τοὺς συλλογισμοὺς τῶν χρεῶν καὶ τῶν τόκων,
 Καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῆς γεώδους καρδίας,
 Σπόρου τε καρπὸν, καὶ σπορᾶς ἀκαρπλίαν,
 Ζυγοῦ τε λείμμα, καὶ βοπῆς εὐσταθμίαν,
 1485. Καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ψυχικὴν λειτουργίαν.
 "Οὕτως ἑαυτὸν ταῖς ἐνεργείαις ἔθου
 Γνωστὸν παρ' ἡμῖν, καίπερ ὦν κεκρυμμένος·
 "Οσον γὰρ ἡμᾶς τῶν ὑπερτέρων νόων
 Ὑπερβέβηκεν ἢ θεόπνους ἀκρότης,
 1490. Τοσοῦτον αὐτὰς αἱ μέσαι, καὶ τὰς μέσας
 Τρίτη τις ἄλλη τάξις ἀρχικωτέρα,
 Ἡ μᾶλλον ἐμπέφυκε τῇ πανομιμάτῃ,
 Καὶ τῇ πτερωτῇ τοῦ τάχους ἐπεκτάσει,
 Ἡ πρὸς τὸ Θεῖον ἀγγιγείτων ἀκρότης·
 1495. "Οσον γὰρ ἐγγίζουσι, τὰς ἀποστάσεις
 Ποιοῦσι μείζους, καὶ ξενοτρόπῳ λόγῳ
 Τὰς προσθέσεις ἔχουσιν, ὥς ἀφαιρέσεις.
 Εἰ γὰρ τὸ τῆς γῆς τοῦτο πῦρ ὁ προσβλέπων
 Πόρρω μὲν ἐστὼς θέλγεται πρὸς τὴν θῆαν,

սուածադպրեման գերածադրութիւն: Խրթին են իմաստք բանին.
 Թուի ինչ էթէ առիկ կամիցի զի որքան քան զմեզ գերազան
 դասին մեք խոնարհաւորն դասու չրեշտակաց, պղծան է քան
 զսոսա միջինն, պղծան է քան զմիջինն: Երբորք կարգն բարձրա-
 զոյն, որք են Գերութիւն, Սերութիւն և Աւետ: Իսկ միջին առաւ-
 նեակն՝ Իւրեւնութիւն, Տերութիւն և Չորութիւն: Իսկ խոնարհա-
 զոյնն՝ Պերութիւն, Հրեւութիւն և Հրեւութիւն, յորք չաման-
 զամպն կամի Երեւութն զխոնարհութիւն:

1490. Յոյն. (Կարգ) գերութիւն, այս է՝ առաւել պետական:
 1493. Յոյն. Եւ Թեւոյ երազ սուտառմաք:
 1494. Հայ է գրեթէ. եկամուտ թուի և շաղկապ. զի իմաստքն են
 Բրնայ գրեթէ կոչի զսերութեւ և զգերութեւ առ Գերաշնոր-
 թիւն սուտառմային, զոր հեռաւորութիւն թարգմանէ, զուրէ բղ-
 բանի աքրոտի ընթերցեալ մաքրոտի (երկարութիւն, չեռաւորու-
 թիւն):
 1493. Այս Բրնայն. յոյն՝ Գրեթէ Բրնայն:
 1496. Ձեք Ի յոյն ՚ի Գր. այլ կայ այսպէս. Գրեթէ էթէ որ ընդ եր-
 կարաւոր յայս հոս չայցող: — Չոյն զայս բաղադրութիւն առ-
 սաք առիկ Պերութեւն նաեւ ընդ արեւելի (սոյ 875-882):
 1499. Գրեթէ. յոյն՝ Գրեթէ (թելցւում):

1500. Եւ յարեալ մերձի՝ նա՝ 'ի բաց դառնայ .
Որով եղանակաւ առ հոռն այն անբոցակեզ
Որ մերձենայն առաւել, քէ և հրեշտակ քնատրեալ,
Ո՛ւ առաւել եւս ընկրկեացի և հեռացի երկիւղիւ,
Ի հրափայլն յայն և յաստուածաբագոյց մնասխտոյ՝
1505. Անյագ գտեալ գտեսութիւնն և զբոցն:
Աստուատ, որպէս երեւի, առաւել մերձ մատուցեալ
Քերովրեականն այն բազմաշեայ բնութիւն,
Հայեղով և առաւել ևս թշակեղով հայեցոտածոյն .
Ջի երկիւղ սոսկալի ներգործեաց առ արարածն՝
1510. Նախն այն յերկիր այսր՝ անկեալ Արուսեակ,
Թանգի տեսանելոյն՝ զանտեսութիւնն տխրանալով:
Քանզի ոչինչ է ամենեւիմբ արձակ
Թամենարաւական իմաստուն հայեցողութենէն
Արարչագործին բաժանեալ .
1515. Այլ և ամենայն ինչ 'ի պիտանի կատարումն,
Ջի մինչև ցիտոտ անգամ և գազանս,
Եւ յամենայն ձկունս ծովու,
Եւ 'ի նմանէ բողբոջեալ հաւս,
Եւ մինչև ցիւեփացեալ քարինսն
1520. Համառօտագործ նրբագործութիւն Աստուծոյ:
Մինչև ախտ ևս հալածի 'ի քարէ .

1500. Գուցէ ընթեռնի իցէ տողդ 'ի հայումս . Եւ առաւել մերձենայ 'ի բոց՝ 'ի բաց դառնայ: Յոյն ունի. Եւ 'ի բաց դառնայ՝ 'ի մերձենալ առ բոցն:
1501. Յայտմ և 'ի յաջորդ երկս տողս՝ անկարկէ 'ի տեսիլն Մովսիսի առ մորենւոյն, զորմէ տես և 'ի վեր անդր (տող 864-870):
1505. Յոյն. խաւար գտեալ և զհուրն և զբոցն:
1508. Հէրքեր. τοῦ βλάτειν πλέον.
1510. Ջիւարդ անկաւ յերկնից Արուսեակն՝ որ ընդ առաւօտն ծագէր. անկաւ յերկիր, խորտակեցաւ... Գու առէր 'ի մօր քում. ելից յերկինս, 'ի վերոյ քան զաստեղս երկնից արեկեց զաթառ իմ... ելից 'ի վեր քան զամզս, ելէց նմանող Բարձրելոյն: Արդ անաւարկ 'ի դժոխս իջես և 'ի հիմունս երկրի. որք տեսնիցեն զքեզ՝ զարմասցին 'ի վերայ քո (Ես. ԺԴ. 12-16):
1511. Յոյն ըստ բառից՝ Անշափ տեսանելով և զոչ տեսանելն տխրանալով. և կամ ըստ այլում յոյն ձեռագրի (առ Մէլյի) 'ի տխրանելն խորտակելով (μύουσα τοῦ βλάτειν).

1500. Ἀφίσταται δὲ τῇ φλογὶ προσεγγίσας·
 Πῶς πρὸς τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς ἀφλεξίας,
 Ὅ μᾶλλον ἐγγύς, καὶν πέφυκεν ἄγγελος,
 Μὴ μᾶλλον ἐκστῇ καὶ διαστῇ τῷ φόβῳ,
 Ἐν πυρσοφεγγεῖ καὶ θεοκρυφεῖ γνόφῳ,
1505. Ἀφεγγές εὐρὼν καὶ τὸ πῦρ καὶ τὴν φλόγα·
 Ἐντεῦθεν, ὥς ἔοικεν, ἐγγίζει πλέον
 Ἡ τῶν Χερουβιμ ὀμματόπλουτος φύσις,
 Βλέπουσα, καὶ μύουσα τὸ βλέπειν πλέον.
 Φρικτὸν γὰρ ἐντέθεικε τῇ κτίσει φόβον
1510. Ὁ πρῶτος εἰς γῆν ἐκπεσὼν ἐωσφόρος,
 Βλέπων ἀμέτρως, καὶ παθὼν τὸ μὴ βλέπειν.
 Ὡς μὴδὲν εἶναι παντελῶς ἀνειμένον,
 Ἡ τῆς παναρκοῦς καὶ σοφῆς ἐποψίας
 Τοῦ δημιουργήσαντος ἐξηρημένον·
1515. Εἶναι δὲ πάντα πρὸς τι χρήσιμον τέλος,
 Καὶ μέχρι χόρτου, καὶ φυτῶν, καὶ θηρίων,
 Καὶ τῶν ἀφώνων τῆς θαλάσσης ἰχθύων,
 Καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἐκφυέντων ὀρνέων·
 Φθάσαι δὲ μέχρι τῶν ἀποκρότων λίθων,
1520. Τὴν συντομουργὸν τοῦ Θεοῦ λεπτουργίαν.
 Εἵπερ νόσος μὲν ἐξελαύνεται λίθῳ,

1512-1624. Յաղագս թէ նուստապաշտի թուեցեալն յարարածս և առ-
 պիտանք՝ ի վախճան ինչ օգտաւէտ կարգեալ ևն յԱստուծոյ։ —
 Աստուծոյ իրաւամբք կատարէ ՄկնԷ՝ եթէ պաշտօնի դուք տողք
 ինչ, որով զհաւընթաց բանսն մարթ լինէր յօղաւորել ընդ որս
 զհետ դպցեն։ — 1512. Արչ-ի, իմա՝ ի բաց թողեալ, ի բաց
 լքեալ (անειմենոն)։

1515. Ի պիտանի իտարաբն, այն է՝ յօղաւէտ ինչ վախճան կամ նպա-
 տակ։

1516. Յոյնն յաւելմամբ. Չի մինչև ցիտս և ցառնկս և ցաղապս։

1517. Յոյնն. Եւ յանձալն ձկնսն ծովու։ — Վերջապէ ընթերցուի առ-
 սանի բարեբնն օգնօն (անձալն) և ձկնալն (ամենայնի)։

1518. Հանցեն չուրք... թաշուսն թեւաւորս ի վերայ երկրի ըստ հաւ-
 աասութեան երկնից (Են. Ա. 20)։

1519. Յոյնն. Եւ կանխեալ հասանէ (փծասալ) մինչև ցարբինս ամրա-
 կուսս։ Ձբապէ ի-ի-յի-ւ-լ պլուր ևս ի կեր արկանէ թարգմանելն,
 զորմէ ահս նաև ի տողսն 480 և 483։

- Եւ այլ քար՝ զերկաթ քարչէ առ յինքն,
 Եւ այլ քարինք՝ հուր լուցանեն, (մղեալ:
 Ոչ գիտեմ թէ զիարդ 'ի ներքուստ կուսէ արտաքս
1525. Եւ այլ քար զշանթիսն բլլացուցանէ,
 Եւ զհոռոն անհարազատ շխոցանէ առկախեալ.
 Ոչ իբր 'ի քարէ ըմբռնեալ, այլ զի ուսցիս թէ յորժամ
 Աստուած կամեսցի՝ և՛ քարինք օգտակարք են:
 Արդ, և նոքօք պատկառանաց երկուցեալք՝ (րինս:
1530. Հաւանեսցուք և մեք օգուտ լինել՝ գոնէ իբրև զքա-
 Աղանուր խափանէ զարիւնաթոյրն հեղմունս,
 Եւ կաւ փրկիչ լինի որովայնապնդութեան,
 Ծաղիկ խոտոյ՝ սպեղանի լինի ախտի,
 Եւ քամուածք արմատոց՝ դեղ մաքրութեան:
1535. Խիժ եղևնափայտի զորք քերէ.
 Եւ օգտակար է դառնութիւն օշընդեր՝
 Քան զքաղցրութիւն մեղու:
 Եւ անպտուղ մորենեացն ոստք՝
 Զանազանս բուսուցանեն բժիշկ.
1540. Եւ յանպտուղութեան օրինաց ոչ երկնչի,
1522. Զմաքնիտէ են բանքն, զոր 'ի հնումն Հիբրայէսէ առ անուանէին:
 1523. Որպէս գայլախաղք և կայծքարինք:
 1525. Յունական *κεραυνος*, որ 'ի մեզ *Громъ* և *громъ* (լատ. *ceru-*
nia, որ յորջորջի ևս *ombria* և *brontia*) հասարակօրէն, ոչ մի
 ևեթ՝ այլ ազգի ազգի քարինք էին, զորս նախնիք յերկնից հա-
 մարէին անկեալ. 'ի սոցին սակի են և հրաքարինք համարէն, որք
 հանեն կայծ հրահան երկաթով:
1526. Ընդէր արդեօք անհարազատ կամ ոչ (νόςον) հուր կոչիցէ ըզ-
 կայծակն. արդեօք առ 'ի գտառանել ինչ 'ի հոյս անախ երկրիս,
 զոր իսկապէս հաւր կոչեմք:
1527. Յոյնն բառացի. Ոչ որպէս քարին գործելով (գայն իրս):
 1529. Պարսկաւանաց, իմա 'ի պատկառանաց, իբր՝ զամբի հարեալ:
 1531. Ալանաւր ազգ ինչ է զունուոր կաւոյ, որոյ զանազան տեսակք
 են և այլևայլ զոյնք. զոր օրինակ կարմիր, սպիտակ, մոխրագոյն,
 կանաչագոյն, և այլն: Ի բժշկութեան 'ի կիր ածէր առ նախնիս
 (Գաղեհոս) տեսակն՝ Հայկա կոչեցեալ նաև առ արեւմտեան ա-
 զինս, զորմէ անշուշտ բանք են աստառօր: — Ի զեղորէից յառ-
 կութիւնս Պիսիդէս զհետ զնայ աւանդելոցն 'ի Գաղեհոսէ:
1532. Որովայնապնդութեան, յոյն *δυσπεπτος*, որ է՝ Թանչից, որովայ-
 նալուծութեան:

- Ἄλλος δὲ τὸν σίδηρον ἀνθέλκει λίθος,
 Ἄλλοι δὲ πυρσοὺς ἀντανάπτουσι λίθοι,
 Οὐκ οἶδα πῶς ἔσωθεν ἐξωθουμένους.
 1525. Καὶ τοὺς κεραυνοὺς ἄλλος ἀμβλύνει λίθος,
 Καὶ πῦρ νόθον σθένυνυσιν ἐξηρημένους
 Οὐχ ὡς λίθος δρῶν, ἀλλ' ὅπως μάθης, ὅτι
 Θεοῦ θέλοντος ὠφελοῦσι καὶ λίθοι.
 Καὶ τὴν δι' αὐτοὺς ἐντροπὴν δεδοικότας,
 1530. Πεισθώμεν ἡμεῖς ὠφελεῖν, κὰν ὡς λίθοι.
 Εἶργει δὲ βῶλος αἵματόπιυστον χύσιν,
 Πηλὸς δὲ σωτὴρ γίνεταί δυσεντέροις·
 Ἄνθος δὲ χόρτου πάσμα γίνεται πάθους·
 Ὅπως δὲ ῥίζης φάρμακον καθαρσίου·
 1535. Σταγῶν δὲ κέδρου κνησιμονὴν ἀποξέει·
 Ἐπωφελὴς δὲ πικρότης ἀψινθίας,
 Ὑπεργλυκάζον εἰς περίστασιν μέλι.
 Καὶ τῶν βάτων δὲ τῶν ἀκάρπων οἱ κλάδοι,
 Ἀποικίλους φύουσι τοὺς Ἱπποκράτους·
 1540. Καὶ τοὺς ἀκάρπους μὴ φοβουμένη νόμους,

1533. Գրի Իրոյ (ἄνθος δὲ χόρτου). Իր Խոսոյ. Միշը Կամարի դո-
 նալին Իրո (fenum graecum) Խմակալ. Կոսպէս և Կանորոշարա
 ածուանեակն Իրո (πάθους), Բոս Պիկիտուի, Կաթա բորբորման
 աղանդի (αρχαϊκή αγωγή) Կանդանալ ախորժէ:
 1534. Չառէ զԻնչպիսիք արմատոց, բայց ազգի ազգի բուսոց արմատ
 ծառայել Կարեն որպէս Կեղ մարբէլ: Կոր օրինակ արմատն զ-
 րիւնի կամ Կորիւնի, Կորմէ Խօսի Գաղենոս 'ի բժշկարանի Խ-
 րուս՝ աշուէս. Διακαθαίρει τὰς ἐς τοῖς σπλάγχχνους ἐμφορξείς
 (մարբէ զպիկուլիւն աղանդ):
 1535. ԶԻր, Ընարեմ Ընթեռնուլ Կոր, Կորուլ (κνησιμονήν), Կմարմալ,
 Կխաղզուլ:
 1536. Հէրբէր. Ἀψινθίου.
 1537. Յոյն յաւելու՝ Ըր Կոր-Կոյն (εἰς περίστασιν), Կսիւնի 'ի
 դէս, 'ի Կարագայս Ին՝ Բոս Կանանիւլ Կարիին:
 1539. Յոյն. Զարար (զեղորոյս) բուսուցանեն զՀիպոկրատեան: —
 Հայ Թարգմանն Ընթեռնուլ քοικίλους (զանազան): — Երանթ
 են Կիւն Կոյն Կիւն Կիւն (ἀπλὰ φάρμακα) Գաղենուի և
 Հիպոկրատայ: — Հէրբէր. τοὺς Ἱπποκράτους.
 1540. Աղանդէ Կորէ յառակ Թղենուլ յԱւարանի աղ (Մամթ.
 ԻԱ. 18-22: — Մարկ. ԺԱ. 12-14), և Կամ մանաւանդ յա-
 նժան Կոր 'ի Կիւն օրէն ևս Մոսկէս աղոց 'ի մարդկանէ:

- Եւ 'ի փշոց նորա լինի փրկութիւն։
 Եւ մոխիր և փոշիք և մազք թերեմն օգնատ.
 Եւ որք 'ի ձիւնէ կրեն աշացաւութիւն՝
 Ծուխ՝ բժիշկ լինի անյուսաբար։ (նաց.)
1545. Թմբրաճոպն՝ քմրեցոցանէ զշօլափմոնս գործարա-
 Ջի եմ նորա, յորժամ դեպ շիցին, նաև ձիւք ըն-
 ձարպ փոկին ծովայնոյ՝ զայստումն (դարմացման)։
 Շիջուցանէ, որպէս զհնոց՝ ցօղ։
 Եւ ձիաձկանց այրեցելոց աձիան՝
1550. Ամրապնդէ զանհաստատ հերս մերձ 'ի քափել։
 Եւ տրիագոն մեղմէ զցառ ատամանց,
 Երբ ըստ օրինակի արոնեստառորի 'ի նժար կշռոյ՝
 Ի փեղրոնի նորին հաստատեացք զփռչ իար.
 Եւ պարզ կերակոյն ախոնդեաց սկարոսի՝
1555. Մերժէ զփռչս 'ի փորոտեաց մերոց.
 Եւ ըմպելիք հուզոյ խարակաձկանց՝
 Սատար շինին որովայնի պնդացելոյ.
 Չժիարոնմն և զայտոցս ձմեռնայինս նաև կարճաց
 Բժշկեն խայրոցք և զիշոցանեն զցառ
1560. Խաժատելոց 'ի կատաղածից. և զխեցգետնակեղս ընդէ

1541. Ի յոյն շէք նաւ։ — Հէրքէր. ձԽՆԾԾՈՎ.
1542. Ի յոյն՝ փռչ, այլ 'ի յոյնականն յեղեալ մեր աստանոր զայն՝
 կամիւք նշանակել զհանային մղեղս՝ զորս 'ի վար արկանեն գե-
 ղազործք 'ի կազմութեան դարմանոց։
1543. Ի յիւն, յոյն՝ 'ի ցրոյ և կամ 'ի սոր (ἐκ κρύου), հայն ըն-
 թեռնոյր անշուշտ ἐκ χύου (ի ձիւնէ)։
1544. Յոյն. Անթառա՝ Գաղենոս լինի 'ի վեր քան զյոյս. այս է՝ փո-
 խանակ բժշկապետին լինի։ — Յունականն καπνός սոփորաբար
 նշանակէ զնոս. բայց աստանոր բանք են զանկոյ նովին անուամբ
 կոչեցելոյ 'ի յոյն լեզու, զոր մեք (ըստ բառազբոյ) Անթառա՝
 եղաք, որոյ իբր հոմանիշք նշանակին 'ի բառազբոյ Անթառա՝
 յոս (որք զուցէ յեղաշրջուեն են Ընծախոս կամ Ընծախոս
 բառի), Ենթառա՝ (ի պարսկերենէ)։ — Տունկս այս յամենայն
 մասունս իւր ասնի 'իւթ ամենագանն, որ ասոյ արատաւել աշաց
 իբրեւ զծուխ, և վարի նաև յայլ ինչ պէտա յարուետի գեղա-
 զործութեան օգտակար եղանակաւ։
1547. Յոյն. ձարպ փոկի զբորբորումն ալաուցից։
1548. Չգիտի այսր առդի, որպէս թուի, կամ ոչինչ օգտաւէտ գրեալ,
 կամ 'ի վաստակոց խոյս տուեալ զյաջորդ առդեն ևս յեղու 'ի

Ἐκ τῶν ἀκανθῶν γίνεται σωτηρία.
 Καὶ τέφρα, καὶ χοῦς ὠφελοῦσι, καὶ τρίχες·
 Τοῖς γὰρ παθοῦσιν ἐκ κρύους ἀβλεψίαν,
 Καπνὸς Γαληνὸς γίνεται παρ' ἐλπίδα.

1545. Νάρκη δὲ ναρκῶι τὰς ἀφὰς τῶν ὀργάνων·
 Ἔστι γὰρ ἐν δέοντι καὶ νάρκης χάρις.
 Στέαρ δὲ φώκης φλεγμονὰς οἰδημάτων
 Σθένυσιν, ὥσπερ τὰς καμίνους ἢ δρόσος.
 Καὶ συμφλεγόντων ἵπποκάμπων αἰθάλη,
 1550. Σφίγγει τρεμούσας ἐκρυῆναι τὰς τρίχας.
 Τρυγῶν δὲ παύει τῶν ὀδόντων τοὺς κλόνους,
 Ὡς ἐν ταλάντῳ τεχνικὸς ζυγοστάτης,
 Τὸ κέντρον αὐτῆς ἐντιθεῖσθαι τοῖς πόνους.
 Καὶ βρώσις ἀπλῆ τοῦ σκάρου τῶν ἐντέρων
 1555. Εἴργει τὸ ρεῦμα τῶν παρ' ἡμῖν ἐντέρων,
 Ποθεῖς δὲ χυλὸς τῶν κωδιῶν πετροστέγων
 Ὅχημα γαστροῦ γίνεται πεφραγμένης.
 Φθίσιν δὲ καὶ χίμετλα, καὶ τῶν σκορπίων
 Φθάνει τὰ κέντρα, καὶ καταψύχει πόνους
 1560. Τοὺς λυσοδόηκτους, τοὺς δὲ καρκίνους ξέει

հայ. յաւելու Թարգմանիչն. « Ինչ և այլ բաղում ինչ յերկրի և
 'ի ծովու' փորունք, և զսեծածեծ անասն բժշկենք. և զզանցա-
 ութիւնք կենք Պիտիդեայն սուգիւ (1594) « Ընդ որս սրանշա-
 ցեալ' զսասուածայինն օրհնեսցես զԵղիսիմիթիւն »:

1551. Տրիդոն (трыгών) է ձուկն ծովային (լատ. pastinaca), յորոյ 'ի
 առանին դասին չաստատեալ ասեղ սուր, զոր ըստ կամս կանգնէ
 և խոնարհէ, և որոյ խայթումս թունաւից է:
 1554. Սկարոս (σχάρος) է ձուկն ինչ ծովու՝ կարի յարգի առ Հոով-
 մայեցիս: Ի Վերցրեայ՝ Ս. Բարսղի աւերս գրի 'ի հայունս ա-
 նունի, որ յայտնի աղաւաղումն է յունական կոչմանն 'ի դադա-
 փարոնէն: Ի Ս. Բարսղի Վերցրեցն առեալ և Վարդանայ՝ սուէ-
 ցն և 'ի ձկանց՝ որք որոհեն, որ սահրսոք կոչին:
 1557. Թունահանն ծղիլա նշանակէ խոտ, անաղարհ. այլ աստանոր
 փոխաբերաբար է 'ի կեր արկեալ, զոր իբր օծանշանող, աստա-
 ըող իմանամ: Մարթ է Թարգմանիկ նաև անաղարհ լիթ արմատի
 աւերգութիւն:
 1559. Փծանք նշանակէ դուռնու առնալ, փորտիւ, եղաք ընդհանուր կոչ-
 մամբ բխլիւ, այլ ընտրելաւոյն ևս ըստ սղագրութեան Հերթերի
 Թաւնէ: (ԴՆԷ, խորանակէ): — Հերթեր. Թաւնէ տա կենտրա
 1560. Խեղդեղնիկ Թարգմանեցաք զկարկնոս վէրս, առ 'ի պահել դա-

- խեցզեւոյն՝ որ երանէ 'ի խորոց ժովոս.
 Խորամանկէ սա յորս խեցեւորաց. .
 Քանզի զաւագ 'ի ներքս 'ի նոսա ձգելով՝ 'ի բանայ
 Արգելոս զվիացումն երկոց խեփարացն. (նոցին,
 1565. Եւ 'ի բռնական դրանցն՝ ժովայինն այն
 Հէն՝ 'ի դուրս քարշէ զսնունդն քաղցեալ:
 Թորաճոռն շնչէ 'ի ժփանսն,
 Որոյ ոչինչ է նմանորիւն ընդ ձկունս,
 Տճէ կերպարանօք, դժուարորոշ տեսեալս,
 1570. Անկենդան և կենդանի, այլ ըստ դիպաց և եր,
 Որպէս բռնի, պարզէ զինքն և ամփոփէ,
 Չանհանդարձելի զեռացումն ոտից՝ (տացոցանէ:
 Ասաւէ քան զքնաւ ինչ այլ՝ ուժգին շփմամբ անհե-
 Եւ զջիղս տկարացեալս 'ի բռնուն ձգումանէ՝
 1575. Պարզեալ տարածէ, ըստ որում ասի, ձարպն առիժոռ:
 Ազատիչ ցառոց լինի արիւն նոխազի.
 Եւ յեղըրաւոր քնդանց՝ խոյս տայ
 Ի հոռւ այրեցելոց՝ դողացումն չորեքօրեայ.
 Եւ 'ի մանրամաղ մոխրոյ բռնոց՝
 1580. Կարձատեսաց հալածի ախտացումն.
 Քանզի ոչ խորշի 'ի հոմանունն բասից
 Բնորիւնն, 'ի մրցումն գործոյ համընթացելոց:
 Երբ՝ ցամաքային և երբ՝ ժովային են խոռոչը,
 Փորքունք՝ այլ օգոստս մեծամեծս բարեբարեն:
 1585. Քանզի երբ յաճին դարձուցես զխորիս ոստրեից՝
 Չնչես զսպիտակ քոսս. իսկ երբ խառնեցես ընդ մեղոս,

ախաղն Պիտիդեայ (ընդ անուն կենդանւոյն և ընդ վերին). այլ
 'ի հայունս անունի վերս այս (ըստ բառազբոց) Խորշի, Խոշ-
 Ինչիւրի, այլ և Կորիթոս ('ի յունէն) և Սփորոն (յարաբա-
 կանէն):

1561. Καρχίνος, հրազոյն և յեղի եր իւրի կամ Իւլափոս, որք տե-
 սակք են խեցզեւոյն. այլ աստանօր՝ Թուի ինձ՝ զընդհանուրն
 այսու կուճամբ նշանակել զազգ խեցզեւոյն:
 1567. Թափանի (ἐχθρὸς πνεύμων) ըստ այլոց կույի ծովափն Բո-
 mon marin), և կամ ծովափնային, Բո- ծովա. և է յազգէ կա-
 կղամարթաց, զորս սամիկն կուչէ ծովափս կամ Բո- ծովա (ըստ
 տանկականին՝ Գիւլի անոց):
 1570. Հերբեր. ἔμφυχος οὐκ ἐμφυχος, ἀλλ' εἰκὴ μόνον

- Καρκίνος ἐλθὼν ἐκ θυθοῦ θαλαττίου·
 Σοφίζεται δὲ καὶ πρὸς ἄγραν ὀστρέων·
 Ψάμμον γὰρ αὐτοῖς ἐμβάλων χασμωμένους,
 Εἴργει συνελθεῖν τὰς λαβὰς τῶν διπτύχων·
1565. Ἀνειμένων δὲ τῶν θυρῶν, ὁ τοῦ σάλου
 Κλέπτῃς ἀνασπᾷ τὴν τροφὴν κεκρυμμένην.
 Ἴχθυς δὲ πνεύμων τοῖς σάλοις ἐπιπνέων,
 Ὅτι μὴδὲν ἐστὶν ἐμπερὲς πρὸς ἰχθύας,
 Ἄμορφος εἰκὼν δυσδιάγνωστος θέα,
1570. Ἀψυχος οὐκ ἐμψυχος, ἀλλ' εἰκὴ μόνον
 Δοκῶν ἑαυτὸν ἐξαπλοῦν, καὶ συλλέγειν,
 Τὰς δυσκαθέκτους τῶν ποδῶν ὑπερζέσεις,
 Ὡς οὐδὲν ἄλλο, συντριβεῖς ἀποτρέπει.
 Καὶ νεῦρα μὲν σπασθέντα συστολῆς βίᾳ
1575. Λέοντος, ὥς λέγουσιν, εὐρύνει στέαρ.
 Πάθους δὲ λύτρον αἷμα γίνεται τράγου,
 Καὶ τοὺς κεράστας εὐλαδεῖται κανθάρους
 Τὸ φλεκτικὸν πῦρ τοῦ τεταρταίου τρόμου.
 Καὶ τῇ χνοῶδει τῶν μυώπων αἰθάλη,
1580. Τὸ τῶν μυώπων ἐξορίζεται πάθος.
 Οὐ φεῖδεται γὰρ συλλαβῆς ὁμωνύμου,
 Εἰς ζῆλον ἔργου συνκρατουμένη φύσις.
 Εἰσὶ δὲ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης κοχλίας
 Μικροί, μεγίστων συμφορῶν εὐεργέται.
1585. Ὡν εἰ τεφρώσεις τὴν δορὰν τῶν ὀστράκων,
 Ἀλφοὺς ἀναιρεῖς. εἰ δὲ συμπλέξας μέλι,
1576. Եղան՝ փոխաբերաբար ունի՝ Էրևան (λύτρον) ցանց՝ — Չպատկեր
 Թէ յորդեմի ցանց աղաւաղաբ լինի. աւանդէ սակաւն Միւր
 դի առ նախնիս բազմութիւն յոյժ ցանց զարման համարէր արեւն
 քաղի՝
1578. Իմա՛ շրթերեւոյ Էրևան. ընդէր զտրեքորեալն և ոչ զայլս. համ
 Թէ շորեքորեմիչ զդրթերեւան իմանայցէ զՅերմի՛ շգիտեմս ասել՝
1584. Ի համանուն Բանայ. ահնարիչէ՛ ի համանուն բառսն տῶν μυώπων
 (բանոց) և տῶν μυώπων (հարհանեմոց), զորս և տեսնելի ի նախ-
 ընթաց ասողսն, բառ որում և այլ ուրեք նշանակեցաք. (տես ի
 ասողս 1560, 1473, և այլն)։
1582. Հէրբէր. սυγκρατουμένη,

- Զոր մոխիրն զոգելով ընդ խոնաւայնոյն,
 Զբաւարար որովայնի և զհոսումն հիարոց յոտից,
 Զվերս չղաց և զխաւարումն աւաց,
 1590. Եւ զհոսումն արեան 'ի պնւաց' անհետ առնես:
 Ընդ որս սքանչացեալ՝ զաստուածայինն օրհնեսցես
 (իշխանութիւն,
 Զձգողին մի եւեթ նիգս ընդդէմ բիւրատոր հիւան-
 (դարեանց:
 Իսկ բէ ուստի՝ և կամ որպէս այսոքիկ լինիցին՝ կա-
 (միցիս
 Ասել, յանաւանան անդրնդոց հանցես դոս զընդ:
 1595. Քանզի և զհարկատրաց, որպէս ասի, զձանապար-
 Լորձնաձոնկն արգելոս զակամայ հոսմանս. (հաց՝
 Եւ զըգոս գայոյ՝ մերձ եղեալ (առ լեզոս) համերց՝
 Լոսմանէ զփականս անխօս լեզոսակին.
 Զքարկիմս ոտից՝ շրջարդոր դրոսագէ ձպոսնաձոնկն,
 1600. Քարահատ քաջափորձ ըստ պարագայից ցատոյն:
 Թոյն ցոտս՝ ընդէ զընդ ախտս,
 Եւ 'ի ընդ հոգոյ՝ սանձին ցառք ցրտայինք:
 Մարմինք իժից լինին անդեղէք,
 Եւ պնդեն զմարմինս ուրկացեալս.

1591. Յայն. Եւ զբոյսեալ:
 1596. Βλένους ըստ այլոց Թարգմանի Խն-յոսի և կամ Լըֆոտ: —
 Հարկոս անց կողէ զպնոսիկ՝ ընդ որս 'ի ներքուստ 'ի մարմնոյն
 արտաքս հոսն հեղանութիւն: — Հէրքէր. ἀκουσέως.
 1597. Գոյն (λύκος). այլ օրինակ յունական ունի γύγος (գիւղեայ),
 այն է՝ Գիւղեայ կողմնայ լրացին Թոյնոյ ուրուք: — Հէրքէր.
 γύγος δὲ γλῶσσαι.
 1599. Λέβους τῶν ποδῶν 'ի հայտմս լսի Բլեյն կամ Լըֆո կամ Դիւ-
 կամ Բարբոսն ոտից. այլ ընտրեցաք զԴիւկ ըստ զաւանական
 (Ուրմիւս և շրջակայից) առ 'ի պնեւ 'ի հայտմս զբաւարարին
 յունական: — Թեպէտ և պարզաբար τέτιξ (հպուս) յնէ յայն,
 այլ ոչինչ երկբայիկ զի այնու նշանակել կամիցի զհպուսն ծ-
 Լայն (τέτιξ δυνάμις), զոր մեք հպուսայն կամ ծ-Լայնաւ
 ընտրեմք կոչել, զի բանք լինին աստանոր զօգտակարութենէ ծ-
 Լայնին հինգանեաց, յորոց է սա՝ յաղիւ անտի խեղդանաց՝ խե-
 ցեմարթ ոչինչ փորելի:
 1600. Միւն ևս բանք Պիւրիկայ և մթաւոյն ևս մեկնութիւնք կամ
 Թարգմանութիւնք Մորիկայ և Միւնի: Վերջինս ունի պոպէս.

1605. Զցաւն արգելու և զթարախն քերէ,
Եւ մարմնագործէ զխանգարեալ պատկերն,
Կերպացուցեալ զդէմս անկերպութեան.
Եւ որպէս իսկ ասեն ումանք, 'ի սոսկալի ախտին
Ժանտամահի՝ բռնոն ձարակելոյ դողացուցիչ եռաց-
(մամբ,
1610. Ի շնչել անդ ախտացելոյն զվերջին շռան (կենաց),
Եւ 'ի դրռնս անդ գերեզմանին հասեալ երեւելով,
Ի միեւ անդէն կարճի գաղտնաբար զխայթոց իար,
Զքոյնն ընդդէմ բռնի կարգելով առ 'ի մարտ,
Բքանայ, տկարանայ նոր խառնըրդովն՝
1615. Զանկափ ցրտոռքիսն ճգելով 'ի բռնոն անդ յեռացումնն:
Այսպէս իւրաքանչիւր որուք և առ ինչ՝
Օգտակարապէս պատշաճեալ մատուցանել զշնորհն,
Ոչինչ աւելորդ և ոչ պակաս մուծանէ.
Եւ մինչև ցկեղև անգամ և մազ և արտօսը,
1620. Եւ մինչև ցկաւ և ծուխ և աղբ:
Եւ թէ զբազում ինչ զանխլացաւ բանս,
Սակայն զնախայայտեալսդ գտեալ 'ի գոհութիւն,
Մի՛ ումեք ասել երբեք՝ թէ առ չար ինչ եղեւ 'ի
(նմանէ,
Այլ՝ զամենայն ինչ բարւոք և կայտառ գործեալ:
1625. Ո՛յր գտեալ ողիոյզ և ո՛չ սքանչացաւ,
Հայելով 'ի տուողն ջերմն խոնաւութեան փայտին.
Եւ զիարդ տերւնն՝ զպատրաստս 'ի սահել պտուղսն՝
Գիրկս արկեալ պահէ, զի մի անձրեւին նետ

1605. Զցաւն արգելու. յոյն՝ *αἰσχρογῆρας* (ἀσχηρόν) արգելու:

1608. Հէրբեր. *εἰς φρικτὸν τᾰδμοσ*.

1612. Հէրբեր. *σχορπίος*.

1616. Խառնակ և զժուարիմայ են բանք այսր և յաջորդ տողի. իմաստքն
են՝ զի այսու եղանակաւ զամենայն ինչ օգտակար յարմարու-
թեամբ ընդ իրարս պատշաճեալ՝ ներաշնակութեամբ յառաջ
վարեն շնորհքն աստուածային:

1619. Յիւլիս (μῆξις φιλῶν), սոյնպէս թարգմանեն և՛ Միւնը և՛ Մո-
րէլի. այլ չիցէ՝ ինչ արդեօք նաւանելի բառիւզ զհոգի. իմանալ
(զորդ և զնշանակութիւնն ունի 'ի յոյն լեզուի) առ երբ յագէ և
արդարաւոր, եթէ մանաւանդ զվերջինս զայս արդարաւոր մարդկան
և ոչ զժողով իմանալցեմք, զի *δᾰκρυον* փոխաբերաբար նշանակէ
նաեւ զնոյզս՝ որք նոսեն արտաքս 'ի բնոյ ծառոց:

- Խոցեսցէ գթուլութիւնն, և կամ խարոյկ արեգականն
1630. Հարեալ ջերմութեամբ՝ զհիւթնն խարչատեսցէ:
Ո՛յր պատառեալ զմորթ նռան,
Եւ գիտացեալ զգիր գէջ կարկեհանացն.
Եւ զխորդ զիւրաքանչիւր ոք եդեալ 'ի տեղւոջ՝
Յանկով ընդմիջէ և բաժանէ զսահմանն,
1635. Պարունակ մղզնաձև նուրբ ձգեալ լար,
Զի մի ծանրացի մրգոյն թուլութիւն,
Եւ նեղեսցի կապովք պնդութեանն,
Եւ յայսմանէ հիւթ գիջութեան անկցի,
Եւ փոտեսցէ հատ զհատ՝ հոսմամբ. (թիւնն,
1640. Եւ ո՛չ ածցէ զմտաւ զգերագոյն քան զմիտս բնու-
Եւ նախ քան զուտելն՝ օրհնեսցէ զմչակն ամենայնի.
Քանզի միտք նոյնժամայն վաղվաղակի՝ ընթացիւք
(բնութեան՝
Թողեալ զսքանչելիսն՝ առ պատճառն ընթանայ:
Ո՛վ տնկեաց զանդընդամած կաթն՝
1645. Զմարգարիտսն սպիտակամորթս սնուցեալս:
Ուստի՛ է կանաչ զըմրուխտ բնութեամբ,
Ոչ միայն 'ի գարնան, այլ յամենայն ժամանակի:
Ո՛վ եդ ծաղիկ 'ի շափիղային քարի.
Եթէ ոչ և 'ի քարին տնկի՛ր ծաղիկ:
1650. Ուստի՛ է հրաճաճանչ ներկ կարկեհանաց,
1629. Խոյն-յոյն. յօր. յեւթի:
1631. Յոյն յաւելմամբ. Ո՛յր քաջիկ բաժանմամբ (εὐδαιρέτως) պա-
տառեալ:
1632. Գիւլ խրիհանն անուանէ զհաստ նռան՝ 'ի գոյն կարկեհանի:
1633. Մզն-յոյն աղաւաղուծն է Վն-յոյն-ոյ, այս է՝ իբրև զմիզն: Սա-
կայն յոյն յաւելու φλογόδης, որ է՝ (պարուտակ) Բոց-վա-
խ-հոյն, որ պակասի 'ի նայումս. քանզի պարտաւ և Վն
հոմանշանաք են նմոյն բառի:
1636. Տողս այս և յաջորդ երկուքն՝ պատշաճ կրկնութիւնք են (տուգ
ինչ տարբերութեամբ բանից) տողից 323 327:
1637. Նեւթ-յոյն. յօր. Նեւթ-յոյն, ուղղեցաւ ըստ յունիկն, որ ունի Քլիցի:
1638. 'Ιχμᾶς (հիւթ գիջութեան), յոյն յաւելու պող-ն (τῆς ὀπώρας).
1640. Բնութեան, յոյն՝ զպարտաւ (αἵτλαν).
1641. Զվն-ն միւն-յոյն (τὸν παντοργάτην), այս է՝ զհամայնագործն,
զգործողն զամենայն:

- Πλήξῃ τὸ χαυνόν, ἢ φλογώδης ἡλίου
 1630. Φρύξασα θερμὴ τοὺς ὀπούς ἐξιμάσῃ.
 Τίς δέρμα βροῖας εὐδαιρέτως σχίσας,
 Καὶ τὴν θέσιν γνοὺς τῶν ἐνύγρων ἀνδράκων,
 Καὶ πῶς ἐκάστῃ συντεθέντι χωρίῳ
 Φραγμὸς μεσάζει, καὶ μερίζει τοὺς ὄρους,
 1635. Ὑμὴν φλογώδης λεπτὰ τείνων σπαρτία·
 Μήπως βαρυνθῇ τῶν ὀπῶν ἡ χαυνότης,
 Καὶ θλίψῃ ξεῖ τῇ δέσει τοῦ σφίγματος,
 Κάντεῦθεν ἱκμάς τῆς ὀπώρας ἐκπέσῃ,
 Σήψῃ τε κόκκος ἄλλος ἄλλον ἐκρέων·
 1640. Οὐ τὴν ὑπὲρ νοῦν ἐννοήσας αἰτίαν
 Πρὸ τοῦ φαγεῖν ὕμνησε τὸν παντεργάτην;
 Ὁ νοῦς γὰρ εὐθὺς, ὥς ταχυδρόμος φύσει,

Ἀφείλ τὸ θαῦμα πρὸς τὸν αἴτιον τρέχει.

- Τίς ἐμφυτεύσας τῷ βυθῷ πηκτὸν γάλα,
 1645. Τοὺς μαργαρίτας λευκοδέσμους ἐκτρέφει;
 Πόθεν χλοάζει τῶν σμαράγδων ἡ φύσις
 Εἰς πάντα καιρὸν, οὐ γὰρ εἰς ἕαρ μόνον;
 Τίς ἄνθος ἐντέθεικε σαπφείρῳ λίθῳ;
 Εἰ μὴδὲν ἄνθος ἐν λίθῳ φυτεύεται;
 1650. Πόθεν πυραυγῆς ἡ βαφὴ τῶν ἀνδράκων

1642. Ընթիւն բնութիւն, յոյն՝ ըստ երազելիաց բնութեան: —
 Հէրթեր. ταχυδρόμος.

1643. Յոյն գրգռելու առահան պատուական՝ համիմ ասել՝ բերի
 դար ունէին. այդ վասն է կոչէր զայնս տօնս մարգրիտաց, լուս-
 լիւայն ահարկութեամբ իմանալով զլիծոս (գործինս ճորտ-
 ընդ)՝ զի ասանց այդ ահարկութեան՝ բռնական սեռիւ ՚ի վար-
 արկանի (ի մարգարիտաց, — լծոց)՝ թող զի աստէն ընդ ահանս պա-
 տուական դասէ զնոյն, յիշելու զանարակ ցարանց հասանց ՚ի
 ասոյն 1521—1530. և իւրն անդընդհա՛ն կոչէր զնոյն՝ բեր նմա-
 նաւոյն ընդ հաթին, սփռեալ դասանալով ՚ի խորս անդ ծովուց: —
 Ըստ նոյ թարգմանութեան՝ համանայն Հէրթերեան աղագորու-
 թեան, ուղղելի է զաղագիրն Միլնի՝ փոխելով զլευκοδέ μους
 (սպիտակալար) ՚ի λευκοδέρμους.

1643. Հէրթեր. λευκοδέρμους.

թէ ցրտութեամբ մածչի ամենայն քար :

Ո՛վ առնէ զայս ամենայն, և գոյացուցանէ և փո-
 եթէ ոչ քո կամքդ և քո իշխանութիւնդ, (փոխէ,
 Զամենայն ինչ օգտակարապէս արարողիդ ըստ քո
 (կամացդ :

1655. Քանզի և քո իշխանութիւնդ յանձնութիւն ձգեալ՝
 Երևիս ծածուկ, և յառաջ դաս և կաս մնաս,
 Կայից ընթացիւք և բերման կառուցմամբ.
 Եւ զանկերպսն հութիւնս տեսակացուցեալ,
 Նիւթ աննիւթ գործեալ խորհրդաբար,
 1660. Եւ ինքն գերագոյն քան զամենայն համբարձեալ գոս :
 Գերակատար գոս խորհրդաբար, քանզի սկիզբն ոչ
 (ունիս,
 Ի կատարմանէ 'ի բաց կացեր, և որոշեցար 'ի միջոյ,
 Եւ արտաքոյ անցեր էիցս ամենայնի. և 'ի ներքս
 (ամենայնի
 Բնաւորեալ՝ արտաքոյ ամենայնի կաս մնաս.
 1665. Յայտնի գոյով՝ անյայտդ. ոչ ոչնեցով սահմանս,

1651. Իրաւամբ կասկածի Մէլքը՝ թէ ոչ այսքան արդեօք համոռօտիւ
 և զսակաւս 'ի հարիւրաւորաց յիշելով՝ դրեալ էցէ Պիսիդեայ ըզ-
 քարանց պատուականաց, և զի գուցէ պակասեն տողք ոչ սակաւք :
 1652-1765. Եղերուծ առնէ մինչև ցայսվայր ասացեալ բանիցն 'ի
 սկզբանէ անդ, զխօսան առ Աստուած դարձուցանելով, թէ որդէս
 չանաչել մարթ է 'ի գործոց անտի իւրոց զԱրարիչն :
 1654. Յոյն. Որ զամենայն առնես՝ որդէս թուիցի քեզ և կամիցիս : —
 Յօրինակին յետ տողիս զնին կրկնութիւնք տողիցն 1486 և 1487,
 զորս անդանօր կարգեցաք 'ի ծանօթութեան :
 1656. Յօր. Իբի-ի. յոյն՝ երեւիս և ծածկիս : Համեմատեա զատղազ ընդ
 որս 'ի 108-110 :
 1657. Նոյն յունաբանութիւն և ասացուածք են՝ զորս տեսաք 'ի տողսն
 121 և 239. անդ զերկնային մարմնոց զշրջանս մեկնելով, իսկ
 այսր զԱստուծոյ ցուցեալ զանփոփոխելի անսահմանութիւն :
 1659. Նոյն բանք են՝ զորս տեսաք 'ի տողի անդ 893, խօսելով զհրեշ-
 տակաց, զորոց բանք են և յայտ վայրի, և զորոց հաւանաց նաեւ
 'ի տողսն 167-183 : — Այս տող չիք 'ի առ. Հէրքէրի :
 1660. Յոյն. Եւ ինքնդ 'ի համադոյիցս տարբորոշիս :
 1661. Աստանօր յօրինակին յետ և առաջութիւն զայ տողից 'ի համեմա-
 տութիւն ձգեալ ընդ յոյն բնադրին, ըստ որում և մեք զասեցաք
 զհայերենն՝ զկարգեալն այսպէս յօրինակին. «Քանզի սկիզբն ոչ

Այլ գոյով սահմանաճմն սահմանողաց զսահմանս:
 Ի շխանութեամբ անսկզբնաբար, ոչ չափեալ ժամա-
 (նակաւ,
 Ակնարկելով արարեալ անժամանակաբար՝ զորս 'ի
 (ժամանակի):

Որպէս ճարտար վերակացու իմաստից,

1670. Զամենայն գործ արուեստարանել հանդիպեալ,
 Եւ զամենայն Տեսակ և զԱնուն և Բայ քերդեալ,
 Եւ նուրբ Յօդ և Ընդունելութիւն թաքուցեալ,
 Եւ զամենայն Դերանունութիւն ստուգեալ,
 Եւ ամենայն Նախադրութեան չափ տուեալ յօդաւոր,
 1675. Զրովանդակ զաշխարհ 'ի Դերբայ յեղաշրջես.
 Եւ զի մի՛ անգիտացի (ոք) զանձառելի՝ զօրոշրիանդ,
 Լծակցական Շաղկապ արկանես բոլորիցս,
 Միշտ ցուցանելով արուեստաւոր ստացմունս,
 Ամենայն ինչ եղեալ ըստ քո կամացդ:
 1680. Ապառնի, Ներկայ, Ածանցական, Առաջի եղեալ,

1667. Իւխանութիւն. յոյն՝ «իւլէ» (անսկզբնաբար). զբառն ἀρχή
 (սկիզբն) շփոթեալ է թարգմանչին ընդ ἀρχός (Իշխան) բառի:

1668. Անբիւլել, իմա՛ յաւան իւլել, 'ի բոլի (ծով):

1669. Զկերտողն ամենայն իրաց 'ի բազդատութիւն անձն ընդ կերտողի
 բանից (քերականագիտի):

1670. Յօդ. արտաստեմեալ: — Յոյն. Քալուշիմ առ արուեստաբա-
 նուն ամենայն գործոց:

1671. Տեւի (εὐδω) և εὐδω (ճանաչող) և εὐδών (անսոց) նմանանչիւն
 բառք շփոթեալ են զգաղափարոցս և զթարգմանիչս: Ընտրելա-
 ղոյն վարկանիմ զՀէրքերեան ընթերցուն և εὐδω, որով յեղում
 զյոյն. «Ճանաչող ամենայն Անուն և նորալուր Բայի», անեալ
 զբառն ξένος (օտարական) փոխաբերական իմաստիւք՝ իբր նոր,
 անձնօթ, իմաստ (բառ և բայ). ըստ որում ունի և նայն իբր-
 րեալ, որ է իբրեւել, նոր յօրթեւել: — Հէրքեր. Καὶ πᾶν μὲν
 εὐδω δνομα καὶ ῥήμα ξένον.

1672. Իմա. Եւ զնուրբ Յօդ և զթաքուցեալ Ընդունելութիւն:

1674. Յօդաւոր. յոյն՝ պարաֆօրէն (ὑποσπένον).

1675. Միշտ ակնարկութիւն իմն համարի զտող «ի սկզբանէ արար
 Աստուած զերկին և զերկիր» (Մենդ. Ա. 1) բանից Ս. Գրոց,
 իբր թէ ասել՝ զաշխարհս բովանդակ 'ի «իւլէ»-ն ահա 'ի Մօղղայն
 տարեալ հանես:

Ἄλλ' ὃν ὀρισμὸς τῶν ὀριζόντων ὄρων.
Ἄρχων ἀνάρχως, οὐ μετρούμενος χρόνῳ,

Ῥοπή δὲ ποιῶν ἀχρόνῳ τὰ τοῦ χρόνου.

- Ὡς ἔντεχνος δὲ τῶν φρενῶν ἐπιστάτης,
1670. Πᾶσάν τε πράξιν τεχνολογεῖν ἡσκημένος,
Καὶ πᾶν ἰδὼν ὄνομά τε καὶ ῥήμα ξένον,
Καὶ λεπτόν ἄρθρον, καὶ μετοχὴν κεκρυμμένην·
Ἄντωνυμίαν δὲ πᾶσαν ἡκριβωμένον,
Προθέσει δὲ πάσῃ μέτρα δούς ἡρμοσμένα,
1675. Τὸν πάντα κόσμον εἰς ἐπίβλημα τρέπεις·
Εἰ μὴ τὸ σὸν συνεῖδεν ἀβρόχως κράτος,
Συζευτικὸν σύνδεσμον ἐμβαλεῖς ὅλοις·
Ἄει δὲ δεικνὺς τεχνικὰς ἐπεκτάσεις,
Ἄπαντα γείνη πρὸς τὸ σοὶ δεδογμένον·
1680. Μέλλων, ἐνεστῶς, παρατατικὸς, παρακείμενος,
Σὺν τοῖς δὲ. . . . . ἅμα

1677. Թոր. արհիւր ուղղեցաք ըստ յունիկ: — Լիւիցիւն լուսն, որ է շաղկապն եւ, որով կապի 'ի վերոյիշեալ բանս Ս. Գրոց ստեղծագործութիւն «երկնի եւ երկրի», ըստ Մկնի:
1678. Չյունականն եպեկտասէս (սարածողութիւն, - ծուծս) ընթերցեալ է Թարգմանիկն եպիկտասէս (ստացմունք): Խորթնաբան իմաստքն են պարզելի: Եւ զի յայտնի արտաքին եթէ ամենայն քոյովդ առուեստիւ տարածանի՝ զամենայն ինչ ըստ կամաքց քոց առնես:
1680. Թոյնն. Ապառնի, անկատար, կատարեալ: — Զանկարն՝ ածանցան անուանել չէ ինչ մեղադրելի, զի անպակաս ասի այն՝ որ դայ եւ անցանէ, որով նշանակէ զժամանակ եթէ դարչ եւ եթէ անցանելոյ, ուստի ասի անցեալ անկար: Այլ զինչ ասել զհոշմանէ խորհեալ ժամանակի՝ առնէ երբեք. պարզ է մեկնութիւնն, որպէս ինչ Թուի. զյունականն παρακείμενος (χρόνος) Բրչնայ (ժամանակ, որ է խորհեալ (անցեալ ժամանակ), ընթերցանս Թարգմանիկն παρὰ κείμεν ε (ստալի եղեալ):
1681. Ի յոյն բնագրին այդպէս պահպանուր ձեռքեալ է ասող 'ի ազգաբնութիւնս, եղծեալ եւ ազգականեալ գորով յամենայն ձեռագիր օրինակս, ըստ վկայութեան Մկնի. In omnibus enim codicibus interpolati et corrupti inveniuntur. անշուշտ նաեւ 'ի ձեռագրի անդ 'ի կիր անելոյ 'ի նայ Թարգմանիկն, ուստի Թերի ձեռն իմաստքն:

- Անահաման, Գերակատար, ներկոչութիւնս ունելով՝
Սահմանական, Անճառելի, Ըղձական առնել.
Շարակարգելով զայսոսիկ անպատմելի արոճեստիւս:
1685. Քանզի Հրամայական բանիւ զամենայն կերպացու-
(ցեալ՝
Հնազանդական քեզ արարչագործես ստացուած:
Ամենակերպ գորով անկերպ. ոչ ունելով կայս,
Ոչ շաւիղս. ոչ շարժութիւնս, ոչ գիտելի գնացս.
(Քանզի ամենայնի եւ շարժումն և ամենայնի հան-
(գիստ)).
1690. Պարզ, Հաղորդական, առաջին, վերջին և միջին,
Բարձր, ընդարձակ և լայն, խոր, միջակ.
Եւ ոչ ինչ յամենայնէ ես, այլ յանկոխ սահմանս
Կառուցեալ զքո խորհրդական իշխանութիւնդ:
Ամենայն ոտքեք եւ, և ոչ ոտքեք, և դարձեալ
1695. Թե՛ բովանդակ եւ, քե՛ միակ. (գի՛ ՚ի մի կցելի եւ
(այսոքիկ)).
Ձի մի՛ արկանիցի ընդ զգալի կերպարանօք՝
Մի միակ գտանելով. իսկ բովանդակ ասելով՝
Յոջանի անիմանայի բնութիւնն նորին:
Չոյն զայս ստոգարոյն ևս վերաքննեսցոք.
1700. Մի՛ գոջե՛ բովանդակ (ասելով)՝ տացե՛ կասկածանս
(չարոքեան,
Իրր գի՛ շնորհեմք շաղկապ հոսանոտ կազմաբեանն:
Եւ ամենուրեք գտանելն Աստուծոյ՝
Պատշաճի առ ոչ ուրեք հակադրութիւնն.
Ոչ իրր յերկոտ տարանջատ մասունս բաժանեալ,
1705. Ոչ ուրեքն բերիցի առ անգոյացութիւնն,
Իսկ ամենուրեքն պատշաճիցի առ բաժանմանս.
Այլ ընդդիմաբեան, որպէս ասիցե՛ ոք, բանիւք՝

1683. Հէքէք. εὐχτυχὴν πλέον

1688. Ու լաւիւ, իմա՛ ու բաց (զի՛ զգոյն ևս նշանակէ ἔχον), էբբ
հակադարձ լայնք. դոյնպէս ու բերելէ բաց իմա՛ ու բերելէ հան-
գիւր (βάσις, հիմն, դարբ, պատասխան օտիք) էբբ ընդդիմա-
դէբ լաւիւ-բիւն բառի:

1691. Եւ լաւ. յոյն՝ ու լաւ (ἀπλάτης) — Միլի. յոյն՝ Կի (μέγας).

1693. Զկեի այսր տողի ՚ի նայ Թարգմանութեան գտանին հեռեկալք՝

- Ἀδρίστος, ὑπερσυντελικὸς· ἐγκλίσεις νέμων,
 Ὅριστικὴν, ἀπαρέμφατον, εὐκτικὴν κλέον·
 Ἐνθεις δὲ ταῦτα τῇ τέχνῃ τῇ ἀρρήτῃ
 1685. Προστακτικῷ δ. πάντα μορφώσας λόγῳ,
 Ὑποτακτικὴν σοι δημιουργεῖς τὴν κτίσιν.
 Πάμμορφος ὢν, ἄμορφος· οὐκ ἔχων στάσιν,
 Οὐκ ἔχνος, οὐ κίνησιν, οὐ γνωστὴν βάσιν·
 (Πάντων γὰρ εἰ κίνησις, ἢ πάντων βάσις).
 1690. Ἀπλοῦς, μεθεκτός, πρῶτος, ἔσχατος, μέσος,
 Ὑψηλός, εὐρύς, ἀπλατῆς, βαθύς, μέγας·
 Οὐδὲν δὲ τούτων, ἀλλ' ἐν ἀβάτοις ὁροις
 Τῆς σῆς ἐπήξω μυστικῆς ἐξουσίας.
 Ὁ πανταχοῦ μὲν, οὐδαμοῦ δὲ, καὶ πάλιν
 1695. Καὶ πάντα καὶ ἐν· (ταῦτα γὰρ συναπτέον)·

- Μήπως ὑπαχθῇ τοῖς κατ' αἰσθησιν τύποις,
 Τὸ ἐν μονωθέν· τῇ δὲ (πάντα) συνθέσει
 Δηλοῦντες αὐτοῦ τὴν ἀπερίληπτον φύσιν·
 Αὐτίς τόγ' ἐγκρίνωμεν ἡκριδωμένως·
 1700. Μήπως τὰ πάντα σχῆ κακὴν ὑποφίαν,
 Καὶ δώμεν εἰρμὸν τῇ ρεοῦσῃ συνθέσει.
 Τὸ πανταχοῦ δὲ τὸν Θεὸν πεφυκέναι,
 Τῇ μηδαμοῦ πρόσεστιν ἀντισυνθέσει,
 Μήπως μερισθὲν τῇ διχῇ διαστάσει,
 1705. Τὸ μηδαμοῦ μὲν εἰς ἀνούσιον ῥέπει,
 Τὸ πανταχοῦ δὲ τοῖς μεριστοῖς ἀρμόσοι·
 Ἀλλ' ἀντιγόμοις, ὡς ἂν εἴποι τις, λόγοις,

ομοίως ἢ τοῦ ἐκτελέει. «ὅτι ἀπορρίπτει καὶ ἢ ἐκπαιδεύει ἐκ-
 τελέει, ἢ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει, καὶ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει
 καὶ ἐκπαιδεύει, καὶ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει, καὶ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει·
 ὅτι καὶ ὅτι ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει, καὶ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει»·
 ὅτι καὶ ὅτι ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει, καὶ ἐκπαιδεύει ἐκπαιδεύει»·
 1705. Ἐκτελέει· ἀνούσιον ῥέπει.
 1706. Ἐκτελέει· ἀρμόση

- Բո լանդակն և միակն, և դարձեալ ոչ ուրեքն
Եւ ամենուրեքն հարստեղով հակադրոտքեամբ՝
1710. Հաստատուն պնդեցոյք զհիմն վարդապետոտքեանց
Այլ թէ և խոր իսկ խորանայ բանս, (հառատոյ):
Եւ 'ի բարձունս համբառնայ, ոչ կամիս երևիլ.
Թէ և 'ի բարձր և 'ի ծայրագոյն բարձրութիւնն համ-
(բառնան խորհուրդքս,
Դու 'ի ծայրագոյն խորութիւնն ընթանաս.
1715. Որպէս զի ոչ երկայնութեան հասանելի է քո խո-
(րութիւնդ,
Եւ ոչ լայնութեան զքո բարձրութիւնդ բովանդա-
Այլ յանբաւութիւն անբաւութեանց հեղեալ (կեւլ.
Ձհեղումն, որ քոյովդ տարածմամբ հատանի:
Ջոր թէ պարտ իցէ ասել՝ և որ ինչ չև ևս 'ի գոյու-
(թիւն եկեալ՝
1720. Ե՛ւ նմա՝ քոյովդ մերձաւորութեամբ կենդանախա-
(րուկիլ.
Քանզի հպիս, և առնթեր գոյով՝ անդրէն ամփոփիս,
Եւ կայիւք փախչիս. և զօրէն քեքե ստոռերի
Թըմբոնիդ՝ 'ի կաշմանէն 'ի թաց խռսսափես: (նաց
Այսպէս զքեզ և այժմ յանյագութենէ փափաքա-
1725. Տեղեկանալ կամեցեալ, և կթել բանիւ
Ջայգեստան իմաստուն արարածոց քոց,
Ոչ գիտեմ թէ զոր ողկոյզ մոռացայ յափշտակել.
Քանզի զանազան և իմաստուն տեսութեամբ
Ջմիտս բաժանեմ և նեղիմ, և կամելով
1730. Առնուլ զառաջինսն՝ գողացեալ լինիմ յետնոցն.
Եւ դժուարաւ լուղիմ 'ի ծփանս,
- 1711-1718. Սքանչելի եղև գիտութիւն քո յիշէն, զօրացաւ և ոչ հան-
զարանեմ սմա. յո՞ երթայց ես յողույ քումմէ, կամ յերեսաց
քոց ես յո՞ փախեայց. թէ ելանեմ յերկինս՝ դու անդ ես, թէ
իջանեմ 'ի դժոխս՝ և անդր մօտ ես (Սղմ. ՃԼԸ. 6-8): — 1711.
Յոյնն յաւելու՝ Բանս զչին: — Հէրթեր. ՅմՃԾԾ. 61.
1713. Ձեք 'ի յոյնն և 'ի Բ-ընդ, այլ զարգաբար թե և 'ի Զ-դ-դ-դ-դ,
և այլն:
1714. Յոյնն. Դու 'ի ծայրագոյն խորութիւն զնոսա դարձուցանես:
1717. Անբաւութեանց. յօր. յանբաւութեանց, ուղղեցաք ճոս յանին:
1719. Պարտ իցէ ասել, այս է՝ մարթ իցէ ասել:

- Որպէս ղք նաւեալ 'ի ծփանս ծովու,
Եւ որքան խոնարհի յանդընդոցն լայնութիւն՝
Այնքան յաւէտ խորշումն սրտի կրէ: (ցայց,
1735. Զի թէ և ընդ երազութիւն փայլատակմանց ընթա-
Եւ իբրեւ զթուռնս համբարձայց, և անցից ընդ
(բնութիւնսս,
Եւ յաւէտ ևս համբարձայց՝ և պատառեցից գերթերն,
Եւ բացից զփականս՝ Պետրոս գլով ստեղծեալ,
Եւ այսքան արձակմամբ ոչ նեղեալ,
1740. Գերազանցեալ ընդ երկինս՝ 'ի Ղուս հասից,
Թերևս յանդունդս յանդընդոց, յայլ սկիզբն
Հպեալ, և հունս ոչ ուրեք տեսեալ.
Յայնժամ խոնարհեալ 'ի ծայրագոյնն յատակ,
Եւ պղտորեալ առ 'ի վիհ խորութեան՝
1745. Ցնորեցայց և խռովեցայց,
Եւ սահեալ՝ կաւս դարձեալ յերկիր՝ դարձայց.
Փանգի ոչինչ եմ այլ՝ բայց միայն հող և մոխիր,
Եւ կամ դատարկ և չարաշուք փոշի:
Այլ յո՞ վերասացայց. գորպիսի՞ պատահեցից գեքեր.
1750. Կամ ընդ ո՞ր անցեալ, և ընդ երկինս ընթանալով՝
Ի հինգերորդն համբարձայց յերկնականար Ստագի-
(րացայն.
Կամ անտի դարձեալ յայլ, և կամ ընդ ո՞ր այլ դար-
(ձեալ՝

1732. Յոյն. Իբրև զնաւարկումս յանդունդս ծովու:

1733. **Յոյնն՝ Դանդաճաճի :**

1738. Յոյնն. Զի հիժէ ըստ ըռնութիսան կայսական ընթացացց. — ԶԼԳԻ
ԵՐԳԻՆԻՆԻ ՎՐԵԿԱԿ ՀԱՄԱՐԷԻ զԱՂԱԳԻ ԿԱՐՂԻՔ՝ ԳՈՒԽԱՆԱԿ ԸՅԵ ԵՐԳԻՆԻՆԻ,
հիժէ յունական հայցականախնդիք Բայն Յ.ՁԺԲԱՄ (ըն-
թանակ զԷՆ, ընդ յՆ) չապարք ինձ հաւատարիւ թարգմանչիս սե-
փական լինելոյ յունականախնդիսն:

1737. Ζερερε. και την αιδερα.

1738. Պետրոս Բովլ Կոնստանտինովի Պետրոս լինելով պետականաբար (πεπλοασμένως)՝ զոր պարոն էր յետուլ 'ի հայուսմ' և Հայա Խմանու-
թեան Պետրոսի : — Ստեփանն Բառչ չէ խմանալի խմանալիք
բարբառներով, այլ իբր ինչով, ինչպիսի (չգ. fictif, si-
mulé) : — Ամենաբնի 'ի բան Աւետարանին' Տաց քիզ զգեղանա
արքանութեան երկնից (Մաթ. ԺԶ. 19) :

1740. Օրհնհոցէք... չուրք որ 'ի վերոյ երկնից զՏէր (Սղմ. ՃԻԸ. 4)։ -

- Ἐκεῖνον ἐγκλείοντα, καὶ ποῖαν πάλιν;
 Ζητῶν προκόψω, ψηλαφῶν ὑποστρέφω.
 1755. Τὸ τῆς κάτω γῆς εἴπερ ἀθρήσω βάθος,
 Καὶ μύριον πλέξαιμι τῷ βάθει βάθος,
 Καὶ γνῶ τὸ συμπέρασμα τῆς ἀπειρίας,
 Καὶ τῆς ἐμῆς γῆς τῆς ἐμῆς μητρὸς μάθω,
 Τὸν μακρὸν αὐτῆς ποῦ συνέστειλεν πόδα·
 1760. Τότε προσελθὼν ταῖς ὑπερτέραις πύλαις,
 Καὶ τὴν ἀνοικτόκλειστον ἐγκλείσω θύραν·
 Ἀνοίγεται γάρ, καὶ πλεόν συστέλλεται.
 Ἀπλουμένη δὲ, καὶ σ.ενουμένη πλεόν,
 Χαλᾷ τᾷ κλειθρα, καὶ φοβεῖ τὰς εἰσόδους,
 1765. Τοῖς εἰσβαλεῖν τολμῶσιν ἀντικειμένη.
 Ἄλλ' ὦ τοσοῦτων ἀρχιτέκτων θαυμάτων!
 Ὁ τὸν σὸν Ἰῖδν τὸν συνάφραστον Λόγον,
 Ἐκδοὺς δι' ἡμᾶς τοὺς ἀτάκτους οἰκέτας,
 Εἰς λύτρον ἐχθροῖς Ἰῖδν ἡγαπημένον·
 1770. Ὅπως ἐχ.ντες, ὥσπερ οἱ κεχωσμένοι
 Σκώληκες εἰς γῆν, ἐν τάφῳ τὰς οἰκίας·
 (Ἢ γῆ γὰρ ἡμῖν, ὡς ἐκείνοις, ἦν ὄλα,
 Βία, τροφή, δίαίτα, καὶ ζωῆς τάφος)·
 Μὴ συγκατασπασθῶμεν ἐν ζόφῳ πάλιν,
 1775. Ἄλλ' εἰς ἀνάστασίν τε, καὶ νέαν πλάσιν,
 Ἐλθὼν, ἐγείρῃ τὴν πεσοῦσαν εἰκόνα,

1769. Յոյն. Առ 'ի քրդանս առ Թշնամիս:

1770-71. Յոյն. Որպէս ունոցս, երբե զթաղեալս յերկրի գորգունս,
 զընդունթիւն (մեր) 'ի գերեզմանի:

1773. Կիւլ-Բիւն. Իմա՛ եղանակ կելոյ (ծաւ ա) և յեռ կեանց՝ զերեզ-
 ման: Ընդունա 'ի յոյն լեզու նշանակէ նաեւ Բնութիւն, աստ. կարգի
 ոք՝ որպէս ախորժիցի: — Հերթեր. ԹՕՏ.

1774. Յոյն. Մի քարշիցիմք անդրէն 'ի խաւարի: — Զնայերէնս գուցէ
 պարս է ընթեանուլ Մի՛ Աշուտ և կամ մի՛ Վիշուտ: — Որ Փըր-
 կեացն զմեզ յիշխանութենէ խաւարի (Կող. Ա. 13):

1775. Յոյ. Այլ 'ի յարութիւն և 'ի նոր ստեղծումն կկոցէ նովա՛ն
 անկեղոցս բնութիւն:

1776. Եւ զգեցարուք զնորն՝ նորոգեալ 'ի գիտութիւն, ըստ պատկերի
 արարչին Էրոյ (Կող. Գ. 10):

- Եւ զաղտ ախտից՝ ՚ի բաց քերեսցէ, (նելեաւ,
 Եւ զամենայն զհողն՝ ՚ի բաց թօթափեսցէ սփածա-
 Եւ սպունգով զաղտեղութիւն ամենայն մաքրեսցէ,
 1780. Զծանրացեալն՝ ՚ի յերկիր մղեղ՝ հոգևորացուցէ:
 Աս որում զհոգին ճշմարտութեան բոլոր
 Երևեալ ճանաչեն արարածք՝ պաշտելի.
 Զառհաւատչեայ վերին ժառանգութեան,
 Զառատն հոսումն պարգեւաց բարութեանցն,
 1785. Զկենդանարար սրբասացութեանն իշխանութիւն,
 Զորդեգրութեան նախասկիզբն բովանդակութիւնն,
 Որ և բաժանէ որպէս կամի՝
 Զաստուածագործ պարգեւացն տարածումն.
 Զամենեցունց՝ վերնոցն և ներքնոցս՝ լուղ անուշու-
 1790. Զծոռում և շնորհ նուիրեցելոց, (թեանն,
 Զսպականացունին մեղաց սմիովումն,

1777. Յոյն. Եւ զսարգիստայնս (τάς ἀρχάς) ախտից. Թուի ինչ փո-
 խաբերաշար եղեալ զսարգիստ փոխանակ աղտի. եթէ ոչ զուցէ
 զայլ ինչ բառ յունական (ինչ անծանօթ) ընթերցողը հայ թարգ-
 մանն յիւրում օրինակի:
 1780. Յօր. Դել:
 1781. Յոյն՝ որով (παρ' οὗ) զհոգին, և այլն:
 1782. Այլ եկեսցէ ժամանակ, և այժմ իսկ է, յորժամ հշմարիտքն
 երկրպագուք երկիր պաղանիցն Հօր՝ հոգւով և հշմարտութեամբ
 (Յովհ. Դ. 23):
 1783. Կնքեցուց շողոյն սրբոյ աւետեաց, որ է առհաւատչեայ ժա-
 ռանգութեան մերոյ (Եփես. Ա. 14):
 1784. Բարո-թեանց, ըստ որում դասնի նաեւ ՚ի յոյն ձեռագրի ուրեք
 (առ Մկնի) ἀγαθόν, զի καλόν քշանակէ մանաւանդ Բարեաց,
 բնութեան-թեանց:
 1785. Սրբաւորութեան, յոյն՝ սրբաւորութեան (ἀγιοσύνης).
 1786. Բարեւորութեան. յոյն՝ իստաւորութեան, սահման, նպատակ (πέρας): —
 Այլ առեք զհոգին որդեգրութեան (Հովհ. Բ. 13):
 1787. Յոյն յաւելմամբ. Որ և բաժանէ և բաշխէ որպէս կամի: —
 Զայս ամենայն (շնորհ) աշուղէ մի և նոյն Հոգի, և բաժանէ իւ-
 բազանչիւր որպէս և կամի (Ա. Կորնթ. ԺԲ. 11):
 1790. Նախնայեց, այս է՝ մկրտելոց և ձեռնադրելոց:
 1791. Մթին են իմաստք այսր և յաջորդ առդի: Յունականքն σόφισμα
 (գրութիւն, կազմութիւն) և σύνταγμα (կարգադրութիւն) անի-
 մանալի իմն ցուցանեն միաս, և շնամանչիին համադրուցին հայ-
 կական բառից աշխարհաբանութեան. Թեպէտ և մարթի

- Καὶ τὰς ἀράχνας τῶν παθῶν ἀποξέσῃ,
 Καὶ πάντα τὸν χοῦν ἐκτινάξῃ λεντίῳ·
 Σπόγγῳ δὲ τὴν ῥύπωσιν ἐκμάξας ὀλην,
 1780. Βρίθουσιν εἰς γῆν πνευματώσει τὴν κόνιν.
 Παρ' οὗ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὀλης,
 Ἐκφανθὲν οἶδεν ἡ κτίσις σεβάσιμον·
 Τὸν ἀρραβῶνα τῆς ἄνω κληρουχίας,
 Τὸν ἄσχετον ῥοῦν τῶν καλῶν χαρισμάτων,
 1785. Τὸ ζωοποιὸν τῆς ἀγιστείας κράτος,
 Τῆς υἱοθεσίας τὸ προάρχιον πέρας,
 Τὸ καὶ μερίζον, καὶ διαιροῦν, ὥς θέλει,
 Τὰς τῶν θεουργῶν δωρεῶν ἐπεκτάσεις·
 Τὸ πᾶσι τοῖς ἄνω τε καὶ κάτω μύρον,
 1790. Τὸ χρίσμα, καὶ χάρισμα τῶν τελουμένων,
 Τὸ φθαρτικὸν σύστημα τῆς ἀμαρτίας,

հոչել զչոգի Սասունոյ օգոհումն կամ կարգումն (որ է՝ ոչնչա-
 ցողի) մեղաց ապահանացու բնութեան մարդոյս, այսպէս և
 կենսաբու խոտոցանութիւն (այսինքն՝ յայտնութիւն) տնտեսա-
 անութեան. այլ այդպիսի իմաստը՝ թարգմանչին մասց են ծնունդը
 և ոչ Պիսիդիայ: — Մինք զառաջինն ՚ի բարեգէ թարգմանէ
 pharmacum (չեղ), և զերկրորդն remedium (զարման), ուստի
 տմբոսիին միայն բանին յայս ինչ «Ապահանացու մեղաց զեղ, և
 կենդանարար զարման տնտեսականութեան» կոչելով զչոգին
 սուրբ. այս ևս թարգմանութիւն մտացածին թուի ինչ և տնե-
 մանայն բանից մասնեաղբին: Սոյնպէս ոչինչ ընդհանր ՚ի Մորէլիոյ
 յեղեակն factio (արարումն, կազմութիւն) և stipendium (գրա-
 ւական) բարեգ. որով առաւել քան զյոշականն՝ խրթնաբան
 դասին լատիններէն (Letifera peccato nefando factio; sti-
 pendium immortalitatis vividum — Մաշեք կազմութիւն
 առ Իողկալի մեղս, կենդանի գրաւական անմահութեան), իմա՛
 իբր կազմութիւն՝ որ մահաբեր կամ սպանիչ է մեղաց, և կեն-
 սաբու գրաւական է անմահութեան: — Ինչ լատաղոյն երեւի՝ տն-
 փոհոն պահել գրաւս կարգեալս ՚ի Պիսիդիայ՝ ըստ բնիկ նշանա-
 կութեան իւրեանց, և ընթեռնուլ այսպէս ՚ի տարմա «Ջապակա-
 նացուին մեղաց գրութիւն, զկենդանարար կարգադրութիւն տն-
 տականութեան»: այսինքն՝ զայն (նշանին պաշտելի, առ 1782)
 որ զնէ զմեղս յապահանութիւն և կարգադրէ կամ տնօրինէ ըզ-
 կենդանարարն զտնտեսականութիւն: — Ջնանոյադոյն քեզ ՚ի
 թարգմանութեանց կալիբր, ո՛ր բանասերը ընթերցող:

- Ձկենդանարար Հոգիդ, խոստովանութիւն անապա-
(կանութեանն,
Եւ զկիզիչ լոյսն, զզովացուցիչն բոցոյ,
Եւ զխնդութեան յաւիտենականի կառոս,
1795. Ձմարգարէիցն երևելի լոյս,
Ձհրալեզու բերան առաքելոցն,
Ձմարտիրոսաց նահատակութեան օծումն,
Ձաթռակից և զգահակից լոյս,
Ձայրաբարբառ Բանին աստուածպետութիւն,
1800. Ձարսնականն կնիք զաքանչելի ծննդեանն,
Ձխորհրդակալ փականս աստուածընկալ դրանն,
Ընդ որ անմարմին Բանն մոեալ՝
Եւ արտաքս մարմնով՝ ընդ կնքեալն,
Թողեալ զնոյն դուռն՝ որպէս եգիտն:
1805. Որով գունդք գիւաց հալածին,
Հետեակ 'ի վերայ ծովու հեղման.
Եւ 'ի վեր ելեալ 'ի հոսանուտ թուութիւնն՝
Ի հողեղէն բեռնէն ոչ ծանրի.
Հաց աղբերանայ բիւրուց կերակրիչ՝
1810. Ի հնգեթիւ կոտորաց հոսմանց.
Եւ ջուր 'ի գինի սքանչելագործի հարսանեաց՝

1792. Ի յոյն չիք Հ-դէր:

1793. Բ-յոյ. Յոյն. զթողացուցիչն զբոց:

1794. Եւ ահա կառք հրեղէնք... Գուցէ առ զնա հողի Տեառն, և ընկէց
զնա առ Յորդանանու (Գ. Թագ. Բ. 11. 16):

1796. Եւ երեսեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իբրեւ 'ի հոյ (Գործք
Առաքելոց. Բ. 3):

1797. "Αλεψμα հոչէր առ յոյն 'ի հնումն իւղն ոյն՝ որով օծանելին
զանձինս շահատակքն՝ նախ քան զմասնել 'ի հանդէս մարտախա-
ղի: — Հէրթեր. Յէլլա.

1798. Համաձայն յոյն ձեռագրի միայ (առ Մէյնի), նաև հայ թարգ-
մանիչն ընթերցու սύνθρονον (աթոռակից) և զմերձաւորն նորին
συνέκθρονον, զոր և յեղու Գահ-իլի (որ նոյն է ամենեւին ընդ
աթոռ-իլի: Ամենայն յոյն ազգաբերք ունին ընդհանրապէս զբառ-
սըն սύνθρομον (համընթանալ) և συνέκθρομον (համեաբար առ-
ապառ ընթանալ). առաջինն նշանակելով զընթացումն Հոգւոյն
ունել 'ի միասին ընդ Հօր յեութեան, ալ 'ի համեութեան անդ՝
արտաքս ընթացեալ 'ի Հօրէ եւմամբ կամ բղիմամբ:

Τὸ ζωτικὸν σύνταγμα τῆς ἀφθαρσίας,

Τὸ φλεκτικὸν φῶς, τὴν δροσίζουσαν φλόγα,

Τὸ τῆς χαρᾶς ὄχημα τῆς αἰωνίου,

1795. Τὸ τῶν προφητῶν ὀπτικώτατον σέλας,

Τὸ πυρσόγλωσσον τῶν ἀποστόλων στόμα,

Τὸ τῆς πάλης ἀλειμμα τῆς τῶν μαρτύρων,

Τὸ σύνδρομόν τε, καὶ συνέδρομον σέλας

Τῆς Πατροφειγγοῦς τοῦ Λόγου θεαρχίας,

1800. Τὸ νυμφικὸν σφράγισμα τοῦ ξένου τόκου.

Ἡ μυστικὴ κλεῖς τῆς θεοδόχου πύλης,

Δι' ἧς ἄσαρκος εἰσεληλυθὼς Λόγος

Ἐξῆλθεν ὢν ἔνσαρκος, ἐσφραγισμένην

Ἀφείς ἐκείνην, ὥσπερ εὖρε, τὴν θύραν.

1805. Δι' οὗ φάλαγξ μὲν δαιμόνων ἐλαύνεται,

Πεζεύεται δὲ τῆς θαλάσσης ἡ χύσις.

Ἀναιμένη δὲ τῆς βροχῆς ἡ χαυνότης,

Ἐκ τοῦ γεώδους οὐ βαρεῖται φορτίου·

Ἄρτοι δὲ πηγάζουσι· μυριοτρόφοι

1810. Ἐκ πενταρίθμων ἐκρυνέντες κλασμάτων,

Ἵδωρ δὲ νέκταρ θαυματουργεῖται γάμφ,

1799. ՉՀայրաբարբար. յոսեփէն՝ զՀայրաբարբար Բանի արարածդդդդ
Բիւն, այս է՝ զաստուածական պատգմութիւն ընդ Բանի՝ որ լոյս
է (ծագեալ) 'ի Հօրէ: (Համեմատելիք ընդ 1835 տարի): —
Չյոսեփէն յայրաբարբար (հայրաբար, հայրաբար) հայ Բարբ-
արիւն ընթերցողը ահա յայտարարեալ իւրաքանչիւր յայրաբարբար
(հայրաբար, — հայրաբարբար):

1800. (Մարիամ) հասա յղացեալ 'ի Հոգւոյն արքայ (Մարթ. Ա. 18):

1805-1833. Ի համար արկածի զարանչիւղադրութիւնս Գրիգորիս: Ըստ
բանից շորից աւետարանացն: — (Մարթ. Ե. Թ. ԺԶ. — Մարկ.
Ը: — Ղուկ. Է. Ը. Թ. ԺԳ. ԺԴ. — Յովհ. Զ. Թ. ԺԲ.):

1806. Յոյն. Ոսի. ք զնացեալ լիւի 'ի հոսանաւս ծովու: — Թուի Բնի
Թէ ընթերցողը հայցէ զհոգւոյն. Հիւր-նի 'ի վերայ Իւն, Իբր
գիմազուրկ բայ՝ 'ի հետեան ընթացեալ լիւի (պեզծեալ), ԿԹէ
ու համարեմք ընթերցողը՝ հիւր-նի 'ի վերայ ծովու, Իբր բայ
չեղորք Իմաստբար:

1810. Յոյն. հոսեւ (ἐκρυνέντες).

1811. Յոյն. Եւ Ըստ 'ի Կեկաս, և այլն. այն է՝ 'ի քաղաք օչարակ:

- Յանյայտ ողկուզից. (զտեսանելիս.
Եւ քանչացուցանէ զճաշակելիս, զհոտոտելիս և
Եւ երիս սահմանս փոխարինեաց 'ի միոյն բանէ:
1815. Առ որ կամեսցի գալ մաքսաւոր՝
Աւետարանիչ լինի աստուածագործ.
Իսկ պոռնիկ՝ հոսմամբ արտասուաց մկրտի,
Յուցանելով՝ թէ զիարդ եղեւ առանց վտանգի
Լուացման հաղորդելով յերկրորդ կարիս:
1820. Ընդ որոյ ձեռն՝ ծառայանայ դժնդակ ախտք,
Դառն շարաւ ուրկութեան արտաքսի.
Կաղպրէ զանյօդ կապս.
Ձգէ զառ 'ի ներքս ամփոփումն,
Եւ ամփոփէ զծանրութիւն երկայն ախտից.
1825. Յամաքեցուցանէ զվտակս արեան,
Ձխրամատեալ ազուգայս՝ խնու քղանցիւք.
Եւ հողով՝ կոյր աշաց լինի տեսութիւն,
Ի թքոյ Ստեգծչին երկուցեալ:
Եւ դժուր մեռանին յանկարծօրէն.
1830. Մեծատունք տնանկացեալ և սպանօղն սպանեալ.
Եւ խամրի՝ զմեռեալս արտաքս թքանելով,

1812. Յոյն. Գինի պատրաստեալ յանյայտ ողկուզից:
1815. Յոյն. Եւ նորագործէ զճաշակելիս, զհոտոտելիս և զգոյացու-
թիւնն: — Որպէս տեսնի՝ փոխանակ փոխ (զքնութիւն) բռնի՝
ընթեռնոյթ թարգմանին յօրինակի իւրում ծփս (զտեսանելիս):
1814. Իմա, միով բանիւ զերից իրաց զսահմանս յառկութեանցն փո-
փոխեաց միանգամայն:
1815. Յոյն. Առ որում կատարեալն տեղամ մաքսաւոր, եթէ կամես-
ցի: Զյունականն τελεσθεῖς իմանամ խորհիւ, այն է՝ քաջա-
վարժ սովորեալ, կատարելագործեալ (յարուեստի իւրում):
1819. Այս է՝ ապացոյց լինելով թէ որպէս մարթ իցէ անվտանգ 'ի
ստիպել հարկին վարել երկրորդ աւազանան, լուանալով իմն 'ի
մեղաց 'ի ձեռն խորհրդոյ ապաշխարութեան կամ խոստովանու-
թեան: — Հէրբէր. λουτρον.
1820. Ընթերցիք Իսայայան. քանզի ոչ ասա միայն, այլ 'ի բազում
տեղիս ըսա յաւնական ոճոյ յեղեղանն դէն զգէմս բային՝ եթէ
աէր բային զէջոք սեռ ունիցի 'ի յոյն, որպիսի է և πᾶθος
(յոքն. πᾶθος):
1822. Կաղպր. այսպէս յօրինակի. գուցէ ընթեռնելի կաղպրոց զբի-
ւսա որում ունի յոյն. Պրիկ 'ի կազս զանյօդ շողկազման:

- Ἔτοιμος οἶνος ἐξ ἀδήλων βοτρώων,
 Καινίζεται δὲ γεῦσιν, ὀσπρησιν, φύσιν·
 Καὶ τρεῖς ὄρους ἡμειψεν ἐξ ἑνὸς λόγου.
1815. Παρ' ᾧ τελεσθεὶς καὶ τελώνης, εἰ θέλει,
 Εὐαγγελιστὴς γίνεται θεογράφος.
 Πόρνη δὲ βέλθοις δακρύων βαπτίζεται,
 Δεικνύσα πῶς ἔνεστι κινδύνου δίχρα
 Λούτρου μετασχεῖν ἐξ ἀνάγκης δευτέρου.
1820. Δι' οὗ τὰ δεινὰ δουλαγωγεῖται πάθη,
 Λώδης δὲ πικρὸς ἐξορρίζεται βρόμος·
 Σφίγγει δὲ χυλὸς τὰς ἀνάρθρους συνθέσεις·
 Ἐκτείνεται δὲ συστολὴ παρειμένη·
 Συστέλλεται δὲ δυσπαθυῦσα μακρότης·
1825. Ξηραίνεται δὲ κρουνὸς ἡματωμένος,
 Σφαγεὺς ἀγωγὸς ἐμφραγεῖς τῷ κρασπέδῳ·
 Κόνις δὲ τυφλῶν ὀμματοῖ θεωρίαν,
 Τὸ πτύσμα τοῦ Πλάσαντος εὐλαδουμένη·
 Καὶ νεκρὸς ἄδης γίνεται παρ' ἐλπίδα,
1830. Πλούτων πενιχρὸς, καὶ σφαγεὺς ἐσφαγμένος·
 Μαραίνεται γὰρ τοὺς νεκροὺς ἀναπτύων,

1823. Յայն. Պարզի հիւսցեալն հարկաւորութիւն: — Ա՛րդարեւ առ-
 աւոր է փոխանակ ստոլի բառի. եւ ՚ի փէր տեղի (պող 1791)
 փոխանակ սօտիւն (հրուիթիւն) բառի:
1824. Յայն. Կարէի երկարաւու հրկուսի զգայարանաց: — Միշտ յե-
 դու. Cutis ex morbo distenta contrahitur, այս է. Գար.ի
 մըթն երկայնեար ՚ի ՚իւանդութենէ: Իսկ Մորելիի Թարգմանէ:
 At longitudo nimia et ægra astringitur, որ է. Երկայնու-
 թիւն կարի է քան՝ աճողութիւն: — Ասպնջաւ ՚ի յայն նշանակէ
 բառացի Թարգմանութեամբ զիջնութիւն, այն է՝ զիջնութիւն
 այլ սովորաբար ցուցանէ զանգստութիւն, զանգստութիւնութիւն,
 զլորտութիւն, զնորոգութիւն ընդդէմարտութիւն. ըստ այսմ առա-
 չիկ նշանակութեան՝ առաջի առնէ Պիտիւզու զնորոգութիւն,
 զորս բժշկեաց Տէր, առ զիջեալն ՚ի զգարց՝ Ժորճեալով զստուրս
 զգայնութեան:
1826. Հէրբէր. սֆաղից.
1827. Յայն. Եւ հալ (կօնիս ծէ):
1828. Յոր. Ի իւնից Սոփիստ. Կուցէ ընթեանի ՚ի բնից. այլ հզաթ
 ըստ յունիկ է ըստ աւանդութեան Աւետարանի (Յովհ. Թ. 6):
1830. Միտարան. յայնն՝ Ժրտարան. բառն են զստարանայէ:

- Զորս ունէր և պնդէր ընդգրկեալ
 Յիւր ապականիչն գիրկս.
 Մինչև քո Որդիդ կենդանարար,
1835. Հայրական լոյս՝ նախ քան զարեգական հառագայթ,
 Հինաւորցն որդի մանուկ,
 Սատակեաց զնա գեղարդեան փայտիւ:
 Այլ որ այսքան սքանչելեաց ետդ ճարտարապետ,
 Որ ըստ քո կամացդ զվերին դրունն
1840. Պնդես՝ յորժամ պիտոյ իցէ, և դարձեալ ընդարձա-
 Յորժամ՝ քեզ թուեսցի օգտակար, (կես՝
 Եւ այժմ մերձեալ բաց զներքին դրունսս.
 (Քանզի դրունս աշխարհական բնակութեանս
 Զայս կոչեմք մեք՝ զոր պատրաստեցիր քաղաք).
 1845. Եւ տո՛ւր սմա՝ որ առ 'ի քէն առեալ ունի զիշխա-
 Աշխարհափրկողիս, Հալածչիս Պարսից, (նութիւն,
 (Մանաւանդ թէ ապրեցոյց մա և զՊարսս).
 Տիրել ընդ արեգակամբ բոլոր աշխարհի:
 Յոյց զերկիրս՝ երկնի նմանեալ,
 1850. Միայ արեգական ծագեալ և՛ ստորնայնոցս.
 Քանզի սմա՝ որ տիրապետող յայտնեաց Պարսից՝
 Վայելէ լինել աշխարհակալ տէր:
 Եւ արա՛ զքրտունս աշխատութեան սորա՝
 Լուացումն մաքրութեան և պատմունճան անապակա-
 (նութեան:
1855. Աճեցո՛ զիշխանութիւն սորա՝ քոյովդ երկիւղիւ.
 Զայս ունելով Հաւատարիմ յաղթանակ՝ (նամեաց,
 Երկրորդ յաղթութեան արժանաւորիլ 'ի վերայ թըշ-
 Եւ զայլս անյայտ բարբարոսս 'ի հոռո գատել:

1832. Հէրբեր. Ծօփլլե.

1838-1910. Վերջաբան, և մաղթանք առ Կայսրն (Հերակլիոս) և առ
 պատրիարքն (Սարգիս):

1841. Յոյն յաւելմամբ. թուեսցի 'ի զեպ և օգտակար: — Հէրբեր.
 Ծօռչի ԾՈՒ

1843. Բնութիւն. Բօր. Բնութիւն. ուղղեցաւ ըստ յունի:

1844. Քաղաքի իմա զկոստանդնուպոլիս, զոր իբր յաղչեցութենէ Ա-
 տուծոյ չինեալ աւանդի կոստանդնուպոլի Մեծի:

1850. Մեծի. Եւ յոյն՝ Երեւոյթիւ (χραιοδ τος).

- Οὕς εἶχεν, οὕς ἔσφιξε κολπώσας κάτω
 Ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ψυχολέθροις ἀγκάλαις·
 Ἐως τὸ σὸν γέννημα, τὸ ζωηφόρον,
 1835. Τὸ Πατρικὸν φῶς, τὸ πρὸ ἡΐου σέλας,
 Τὸ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν νέον βρέφος,
 Ἀνεῖλεν αὐτὸν, ἀντὶ λόγχης τῷ ξύλῳ.
 Ἄλλ' ὦ τοσούτων ἀρχιτέκτων θαυμάτων!
 Ὁ πρὸς τὸ σὸν βούλημα τὰς ἄνω πύλας
 1840. Σφίγγων, ὅτε χρή, καὶ διευρύνων πάλιν,
 Ὅταν παραστῇ καὶ δοκεῖ σοι συμφέρειν,
 Καὶ νῦν παρὼν ἀνοίγε τὰς κάτω πύλας.
 (Πύλας γὰρ ἡμεῖς κοσμικῶν οἰκητόρων
 Ταύτην καλοῦμεν, ἣν ἐπύργωσας πόλιν).
 1845. Καὶ δὸς τὸν ἐκ σοῦ προσλαβόντα τὸ κράτος,
 Τὸν κοσμορύστην, τὸν διώκτην Περσίδος,
 (Μᾶλλον δὲ τὸν σώσαντα καὶ τὴν Περσίδα),
 Ὅλον κρατῆσαι τὸν ὑπ' ἥλιον τόπον.
 Δεῖξον δὲ τὴν γῆν οὐρανὸν μιμουμένην,
 1850. Ἐνδὸς κρατοῦντος ἡλίου καὶ τῶν κάτω
 Τὸν γὰρ φανέντα Περσικὸν κοσμοκτόνον,
 Πρέπει γενέσθαι κοσμικὸν καὶ δεσπότην.
 Ποίησον αὐτοῦ τοὺς ἰδρώτας τῶν πόνων
 Λουτρὸν καθαρμοῦ, καὶ στολὴν ἀφθαρσίας·
 1855. Αὐξήσον αὐτῷ τοῦ φόβου σου τὸ κράτος·
 Οὕτω γὰρ ἔξει πιστὰ νικητήρια
 Νίκης κατ' ἐχθρῶν ἀξιοθελὲς δευτέρας,
 Ὡς τοὺς ἀδούλους πυρπολήσας βαρβάρους.

1835. Հերթեր. αὐτῷ.

1837. Ձկնի պար ուղի՝ է պարագայից ժամանակին սրանեղեւ թարգմանն, համ դուրսէ այլ որ է նախկին պաշտօնաւորաց տնտի, յաւելու զընդհանն սրահն է հայտուս. «իւ զշարաւորքս եւ խրաւակի ընդ սահմ. սորա» :

1855. Իւ զյաւ ուղիւ. յայնն անուս (զոչ գերեւուս, աղանս), զոր հայն ընթերցու է անդիւս (աւայաւս). համանայն ընդ պլուս յայն օրհնակի՝ յիշուի է Միւնէ. որ ունի նոյնպէս անդիւս (աւայաւս). — Միւնը անուս բառիւ իմանալ տարբէ զուրկ-

- Ամսատաշո՛ր գառ 'ի նմանէ գծադիպաբարդ բարոնականն,
1860. Աշխարհակոյս ձոխ պտղովք բարեաց կենդանութեանն :
Արա զնոսա 'ի պատկերս հօր (իօրեանց),
Զի եղիցի 'ի նոսա կրկնակի իշխանութիւն .
Եւ սրեա զսուր սորա ընդդէմ 'նոցա՝
Յորժամ ընդդէմ մեր զայրասցի սուր 'նոցա :
1865. Ողղեա զմիտս եոցա 'ի խորհուրդս փրկաւետս .
Եւ ընկձեա առաջի եոցին զամենայն ժպրհութիւնս
(հակառակորդաց .
Բաց հանդէպ եոցա զդրոնս խաղաղութեան .
Կարձեա 'ի եոցանէ զթմեայ տազնապս հոգոց :
Հայրապետին եւ այսոքիկ գոյնունքս և մաղբանք .
1870. Զի բկպետ և նռաղաճայն է 'ի ժովապահութենէ,
Այլ 'ի լութեան՝ մեծամեծ արձագանգս հնչեցոյց 'ի
Եդեալ զեզոսն 'ի հոշո անդ սրտին, (ներքուստ .
Առանդ ևս մաքրագործէ զեոյն և բանայ զքերանն,
Եւ գոչ 'ի լութեան՝ ըստ Մովսիսեանն որկորի,
1875. Եւ լսելի լինի՝ ոչ լարծելով զքերանն .
Թանայ զերկիր, և 'ի յաւաց անդ՝ տարափս
Խիտ անձրեաց հեղոս հոսմամբ արտասուաց .
Մեր ինքնին տեսար զայն, բկպետ և ժածկել կարծեր .
Տեսար յայտնապես 'ի յերկիր զհայեցոռածն արտա-
(սոռայիրս,
1880. Եւ զխորհուրդս մտացն համայն ողղել 'ի բարձունս :

հետև ընդ լիվ՝ Քրիստոսի: — Ի տողը տասի և մանաւանդ 'ի նախորդէն՝ հետեւեցուցանել իմն կամի Մորենի՝ զի Պետրէս զորեաց զքերթնուման նախ քան զերկրորդ յաղթնութիւնն Հերակլէ 'ի վերայ Պարսից: ալ լիքիսի մեծապէս. զի տողքը այլ ոքիկ, որք ըզմական փափաք են միանձնան ինքնակալ լինելոյ Հերակլէ 'ի վերայ համօրէն երկրի, ընկերւի նաև զայլ ևս Բաբելոնոս զեռ աննուաւս, ցուցանեն ուրեմն զնա բացարժակ իշխող 'ի վերայ Պարսից. ապա թէ ոչ՝ հաղաւակ ելանեն զբեռալիս՝ աւանդելոցն 'ի պատմալաց ժամանակիս և նորին ինքեան բանից Պետրէսայ, որ զՀերակլէս յորովոյն անուամբքը սոցորհակիւղ, հաւնիւ Պարսկաստանի, ապրեցանլի Պարսից:

1859. Բաբանդու, իմա զորդէն Հեռակի:
1863. Առաւելոր հայ թարգմանի աւարանով զբան Բւր՝ ի գեմն Հե-
ռակի կքն գերկուսին աղղղ զայնորի, զտապեալն ի Պիտ-

- Ῥίξωσιν αὐτῷ τοὺς ἐπανθούοντας κλάδους
 1860. Εἰς ζῶντα καρπὸν κοσμικῆς εὐκαρπίας.
 Ποίησον αὐτοὺς πατρὸς εἰκονίσματα·
 Οὕτω γὰρ αὐτοῖς διττὸν ἔσται τὸ κράτος,
 Ὅξυνον αὐτοῖς τὰ ξίφη πρὸς Βαρδάρους,
 Ὅτε πρὸς ἡμᾶς βαρβαροῦνται τὰ ξίφη.
 1865. Ἐκτεινον αὐτοῖς εἰς τὸ σῶσαι τὰς φρένας·
 Σύστειλον αὐτοῖς πᾶν ἐναντίον θράσος·

- Πλάτυνον αὐτοῖς τὰς πρὸς εἰρήνην πύλας,
 Στένωσον αὐτοῖς τὰς ἐπαχθεῖς φροντίδας.
 Ὁ πατριάρχης ταῦτα κράζει καὶ λέγει,
 1870. Κἂν ἔστιν ἰσχνόφωνος ἐξ ἀσιτίας,
 Καὶ μὴ λαλῶν ἤχησεν ἐνδοθεν μέγα.
 Τὴν γλώτταν ἐνθεις εἰς τὸ πῦρ τῆς καρδίας,
 Ἐκρυψεν αὐτήν, καὶ στομοῦται μειζόνως·
 Βοᾷ δὲ σιγῶν, ὥς ὁ Μωσέως φάρυγξ·
 1875. Ἀκούεται δὲ μὴ σαλεύων τὸ στόμα·
 Τέγγει δὲ τὴν γῆν, καὶ δι' ὀμμάτων βρέχει,
 Καὶ πυκνὰ νεῖφει τῇ φορᾷ τῶν δακρῶν.
 Ἐγνωμεν αὐτόν, κἂν δοκεῖ λεληθέναι·
 Δῆλος γὰρ ἦν, τὸ βλέμμα χαυνώσας κάτω,
 1880. Καὶ τοὺς λογισμοὺς πάντας ἐκτείνας ἄνω.

գեայ վասն որդւոց նորին. եթէ «Սրեա զսուր նոցա ընդդէմ բար-
 բարոսաց, յորժամ», և այլն:

1864. Հէրբէր. ծեռած՝ իման Բարբարոսն.
 1865. Հէրբէր. անտն.
 1870. Ի հիշեալ անկալի զոր ինչ ասեալ աստ Պիտիւնի զհայրապետէն Սարգսէ՝
 ընդ որս ի սկզբան անդ քերթուածոյս (տող 1-80), անս և զժա-
 նօթութիւնն զոր հանդիսալ հարգեցաւ անդանոր:
 1874. Բաղուժ ուրիշ ի Ս. Գիր, ընթերցանիք զգոչիլ Մովսէսի առ
 Տէր, ոչ ի ձայն բարբառոյ, այլ ի զործարանի սրբին. վասն
 որոյ և Տէր ասէր երբեմն առ նա. «ԶԷ՝ զոչես առ իս» (Եւր.
 ԺԵ՝ 19): — Ի վեր անդր ևս նաւաւն (տող 1870) հոշեաց
 զհայրապետէն՝ անդոյն նրբանշտութեան Մովսէսի (Եւր. Գ. 10):
 1877. Հէրբէր. ւիժի:

- Այլ, ո՛ր խողխողիչդ կրից քարքարոսաց,
(Քանգի սպանանես զնոսա 'ի սուր քանից),
Յոյց զամրոտքին պարսպացս մերոց,
Զի որդիք քոյին եղեն պարիսպք քաղաքաց.
1885. Ամրացո՛ զնոսա վիմալոյեան պատռաւորք,
Զվեմն անկեան հաստատելով 'ի նոսա զՔրիստոս:
Հիստեալ միացո՛ զնոսին անապական մարգարտօք՝
Թարտասուցդ յօրինելոց և ոչ 'ի խեցեղիւնաց:
Մաղթեալ յԱստուծոյ վասն նոցա զօրհանապագ,
1890. Զի մի՛ խաւար գիշերոյ յարիցե 'ի վերայ մեր:
Վառեա զնոսա խորհրդական եկզակօք.
Դրոշմեա 'ի նոսին զխաչանիչ պատկերս.
Լարեա զաղեղունս նոցա ուղղելով զմատունս,
Թառցանելով զնետս նոցին սաղմոսանուագս.
1895. Գործեա նոցա պարսատիկ 'ի հեծեծանաց.
Չուրեա նոցին սռաւերս սայրասուրս,
Զհոտր մտաց աւա 'ի քաց ունելեօք կրակետեղ,
ԶՀոգին Աստուծոյ ունելով իբրև զփշուշ:
Շրջեա՛ վասն նոցին առ Աստուած զպարանոցդ,
1900. Եւ ահա ամենայն ոտք շրջեցին ընդդէմ Պարսից.
Գալարեա՛ 'ի քեմի անդր զծռանր քոյին վասն նոցա,
Եւ ահա անդէն ընդ ոտիք կոխեցին քարքարոսք:
Զթիկոռնս քոյին խոնարհեցո՛ յերկիր 'ի վայր,
Եւ ահա աշխարհ ողջոյն վաղվաղակի վերականգնի:
1905. Քանգի այսու եղանակաւ՝ հեղոցեալ մեղաց
Հոսանք խնուն. և ամենեցուն խաղաղութեամբ
Ընդ խիտ անպս երկրի անցեալ 'ի քաց,
Միաձայն թերանով աղաղակեցեն համօրեն.
Ո՛րպէս զի մեծ եմ Աստուծոյ արարածոց
1910. Համայնագործութիւն արարչակերտ և իմաստուն:
1886. Շիեեայք 'ի վերայ Հիման առաքելոց և մարգարէից, որոյ է ՂԻՍԷԱ
անկեանն ՅԵՍՈՒՆ ՓՐԻՍՏՈՍ (Եփես. Բ. 20):
1890. ՀԵՐԵՐ. δμῖν εἰς μελαιν:τι: ἑσφος.
1892. ՀԵՐԵՐ. σταυρομόρφους ἀσπίδας.
1896. ՀԵՐԵՐ. ἡχοημένα.

- 'Αλλ' ὦ φονευτὰ τῶν παθῶν τῶν βαρβάρων·
 (Σφάττεις γὰρ αὐτὰ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ λόγου),
 Τὸ τεῖχος ἡμῶν δεῖξον ὠχυρωμένον·
 Τὰ γὰρ σὰ τέκνα τεῖχος εὗρον αἱ πόλεις·
1885. Πύργωσον αὐτοῖς τὰς ἐπάλξεις ἐκ λίθων,
 Τὸν Χριστὸν ἀκρόγωνον ἐκβαλὼν ἴθον.
 Σύμπλεξον αὐτοῖς μαργαρίτας ἀφθόρους
 Ἐκ δακρύων παγέντας, οὐκ ἐξ ὀστράκων.
 Δάλει δι' αὐτοὺς τῷ Θεῷ καθ' ἡμέραν·
1890. Νυκτὸς γὰρ ἡμῖν οὐκ ἐγείρεται ζόφος.
 Στόμωσον αὐτοὺς μυστικοῖς ἀκοντίοις·
 Σύμπηξον αὐτοῖς σταυρομόρφους εἰκόνας·
 Τείνον τὰ τόξα τῇ τάσει τῶν δακτύλων·
 Πτέρωσον αὐτοῖς ψαλμοκίνητον βέλος·
1895. Ποίησον αὐτοῖς ἐκ στεναγμοῦ σφενδόνην·
 Χάλκευσον αὐτοῖς ἡχοισμένα ξίφη,
 Τὸ πῦρ νοητῆς ἐκ πυράγρας ἀρπάσας,
 Τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα πρὸς φουσῶν ἔχων.
 Κάμψον δι' αὐτοὺς τῷ Θεῷ τὸν αὐχένα,
1900. Καὶ πᾶσα Περσίς ἀντικάμπτει τοὺς πόδας,
 Κλίνειν δι' αὐτοὺς εἰς τὸ βῆμα τὰ σκέλη,
 Καὶ πάντας ἄρδην συμπατοῦσι βαρβάρους.
 Τὰ νῶτά σου σύννευσον εἰς τὴν γῆν κάτω,
 Καὶ πᾶς ὁ κόσμος εὐθέως ἐγείρεται.
1905. Οὕτω γὰρ οἱ χυθέντες ἐξ ἁμαρτίας
 Ὅλκοι φραγῶσι, καὶ μετ' εἰρήνης ὅλοι
 Τὰ στυγνὰ τῆς γῆς ἐκπεράσωμεν νέφη·
 Μιᾶ δὲ φωνῇ πᾶν κεκράξεται στόμα·
 Ὡς ἐμεγαλύνθη τοῦ Θεοῦ τῶν κτισμάτων
1910. Ἡ δημιουργὸς καὶ σοφὴ παντοουργία!
1898. Հերբեր. Θεοῦ δὲ Πνεῦμα.
 1903. Ջրհեղուկս յերկիր խոնարհել՝ զերկրագլխի նշանակել:
 1908. Հերբեր. օ՛ր նսչօ՛նտես.
 1909. Կիբե զքերթուածն պնուն՝ որով «կիրքն արարեալ էր (տող 53)
 զկնի նախերգանաքն:

3 2044 009 719 014

THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.

